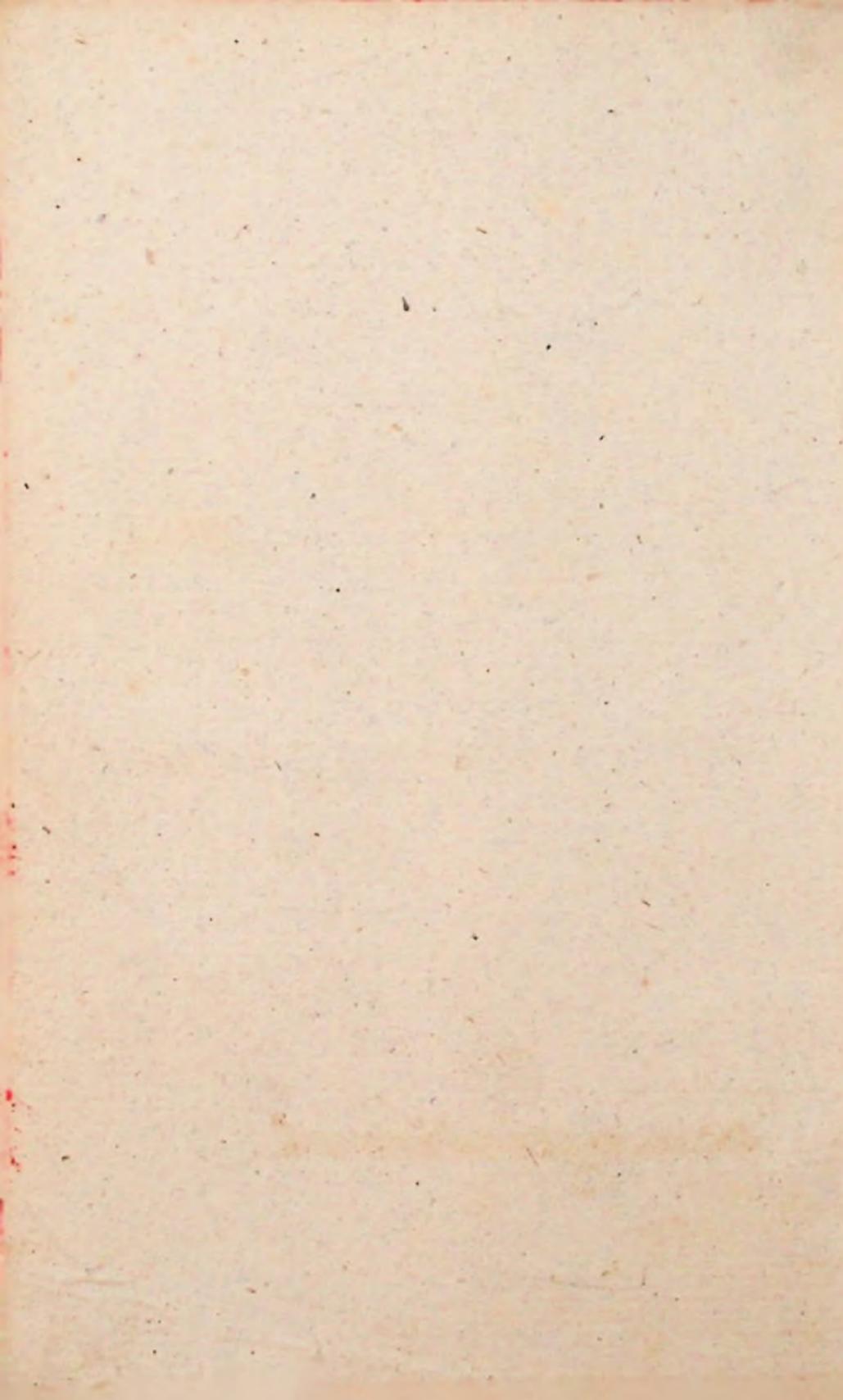

LELKIPÁSZTORI
GONDVISELÉS.

1806.

LELKI PÁSZTORI GONDVISELÉS.

KÉSZÍTETTE, 'S KIADTA

TÓTH FERENTZ

A' Reformatusok' Pápai Collegiumában, Theo-
logiát, és az azzal öszvekött Papi Tu-
dományokat tanító

P R O F E S S O R.

A' LELKI PÁSZTORI THEOLOGIÁNAK
II. DARABJA.

Juleonis Deák

Strebigné Betűvel.

Sam. Fedor GYÖR BEN, *nis Deák* 1821.
ÖZVEGY STREIBIGNÉ BETŰVEL.

APPROBATIO.

Eximium istud, et pro formandis probis ac prudentibus animarum Curatoribus summe necessarium opus, quod Titulum gerit: *Lelki Pásztori Gondviselés* — quum nec Legibus Patriis, nec Dogmatibus H. Confessionis adversetur: cum insigni boni publici emolumento imprimi posse censeo.

Papæ 12. Apr. 1806.

Sigismundus Owsald, I. Collegii Reformatorum Papensis Inspector, et Superintendentialis Librorum Censor. mp.

Egregium isthoc, ac diu a Popularibus nostris desideratum Opus, quod inscribitur: **EELKI PÁSZTORI GONDVISELÉS**, cum et dispositioni Articulorum novellarium Diætaliū haud repugnet, et dogmatibus Helveticæ Confessionis consonet: imprimatur.

Papæ d. 20. Aprilis 1806.

Stephanus Marton, V. D. Minister, Philosophiæ et Matheseos Professor, Superintendentialisque Librorum Censor. mpr.

TEKINTETES,
NEMES, NEMZETES, és VITÉZLŐ
PÉLI NAGY ANDRÁS
U R N A K,

TÖBB TEKINTETES NEMES VÁRMEGYÉK'
NAGY ÉRDEMŰ TÁBLA BIRÁJÁNAK,

A' HELVETZIAI VALLÁSTÉTELT TARTÓ

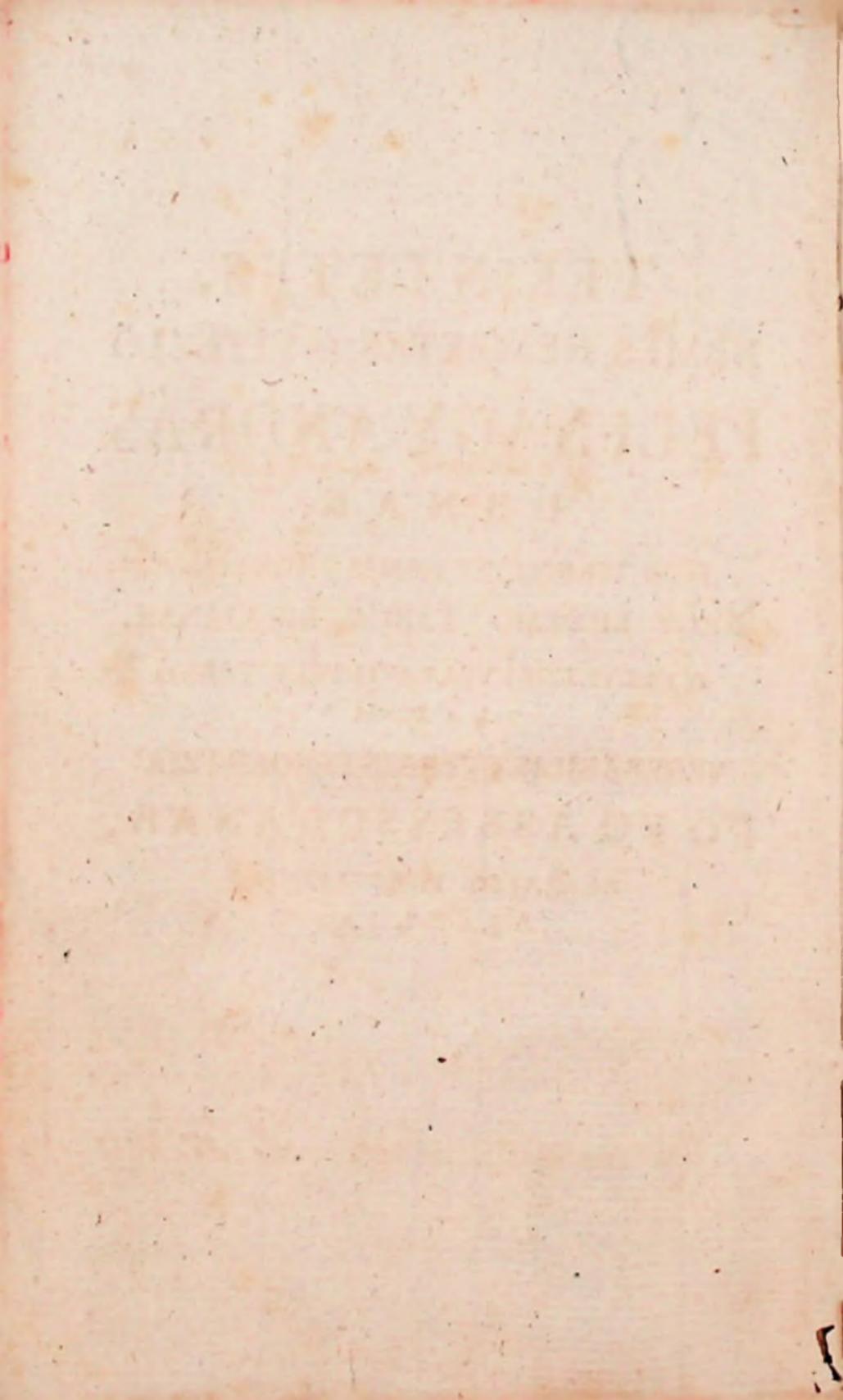
TUL A' DUNAI

VENERABILIS SUPERINTENDENTZIA'
FŐ FŐ ASSESSORÁNAK,

ALÁZATOS TISZTTELETEL

A J Á N L J A.

AZ IRO

TEKINTETES ÚR!

Pedionis Deák
Mⁱnthogy egyedül tsak azoknak lehet egyenes jussal, 's hizelkedés nélkül a' Vallást, és annak Szolgainak kötelefségeit tanító Könyveket ajánlani, a' kik valamint magát a' Vallást, úgy annak Tanítóit is tiszteletben, 's érdemlett betsületben tartják: reménylen, megfog nekem a' TEKINTETES ÚR abbeli bátorságomért engedni, hogy ezen Könyvetskémet, melly a' Vallás' Szolgainak öszvesumnált kötelefségeit foglalja magában, a' TEKINTETES ÚR' Neve alatt botsátom világ eleibe. Én ugyan is midőn ezt tselekszem, tsak azon közönséges Háládatofságnak 's Tiszteletnek vagyok Tolmátsa, mellyel az ezen Venerabilis Superintendenciában lakó, 's a' TEKINTE-

TES URnak esmeretségében jutott
Egyházi Szolgák a' TEKINTETES
UR eránt viseltetnek. A' TEKIN-
TETES UR ugyan is miolta tsak az
Ekkle'siai Kormány körül forgoló-
dik, közönséges helyeken is, de ma-
gánosan is elég próbák által megbi-
zonyította már azt, hogy azok kö-
zül az Ofzlop Embereink közül va-
ló, kik az Egyházi Szolgákat, mint
az Isten' beszéde' sáfárit, -- az em-
beri nemzet' nevelőit, -- 's a' Vallás-
beli megvilágosodásnak, és jó er-
kölsöknek terjesztőit illendő betsü-
letben tartják, 's másokkal is abban
tartatni kívánják. Ezen jóindulatjá-
ért a' TEKINTETES URnak, mi-
kor a' Vallás' Szolgái is a' TEKIN-
TETES UR betses Személyének há-

láadással adóznak méltóztassa ezt azoktól úgy venni, mint a' mit nekik a' Köteletség 's a' Vallás eránt való szzeretetet patantsol.

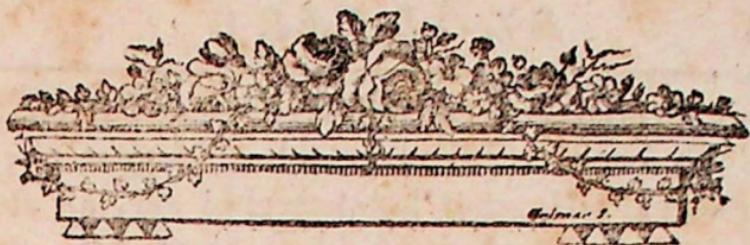
De más részről, ezen Pápán lévő Reformátum Collegium is melly fokkal tartózik a' TEKINTETES ÚRnak, azt mind mi Tanítók, mind Tanítványink, kikhez a' TEKINTETES ÚR különös Patrociniummal viseltetik, érezzük, és tudjuk. Méltóztassa tehát a' TEKINTETES ÚR ezt a' Tiszteletet, mellyet ezen Könyvetskémnek a' TEKINTETES ÚRnak való ajánlásával akartam kifejezni, én tölem, úgy is mint Egyházi Szolgától, úgy is, mint ezen Reformátum Collegiumban azoknak Tanítjától elfogadni, kiket én a' Ve-

nerabilis Superintendentzia' akarat-
jából azon Szent Hivatalra készítek,
mellyet a' TEKINTETES UR Abdiá-
si kegyességgel szeret, betsül, és il-
lendő figyelmetességben tart. -- A'
Felséges Isten tartsa-meg a' TEKIN-
TETES URat hofzszú időkig, és jó
egészségben, hogy az Anyaszentegy-
ház' terhét, továbbra is Szent Vallá-
sunknak díszére, 's Ekklé'siáinknak
boldogításokra, nagy előmenetellel
viselhesse, tiszta szivből ohajtja

A' TEKINTETES URNAK

Pápán 1806-dik eszt. Aprilis .
12-dik napján,

alázatos szolgája
Tóth Ferencz
Theol. tanító Professor mk.

ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

Az általam készített, 's az 1802-dik esztendőben Magyar nyelven világ eleiben is botsátott *Homiletikát*, melly az úgy nevezett *Theologia Pastoralisnak* első Darabja, a' Nagytiszteletű Egyházi Rend különös jóindulattal venni megtóztatván, arra érzettem magamat serkentetettnek lenni, hogy ennek hátra lévő Darabjait is, mellyek a' *Lelki Pásztori Gondviselés*, és *Liturgica*, ugyan Magyar nyelven közöljem a' tudományokat szerető, 's Nemzeti nyelvünk' literatúrájában gyönyörködő Publicummal. A' mint-hogy ez úttal a' *Lelki Pásztori Gondviselést* (*Cura Pastoralis*) melly a' Pásztori Theológiának második Darabja, minekutánna törvényes Censorok által megvi'sgáltatott volna, bátorkodom is az érdeemes Közönségnek által adni, 's ajánlani. Ambár pedig önként megesmerem, hogy a' Predikátori Szent Hivatalban régtől fogva forgolódó, sok tapasztalású, és tanátsal tellyes Lelki-Tanítók, magokra nézve ezen Munkámban előttök esmeretlen dolgot nem

fognak találni: reményelem mindazáltal, hogy a' kik ezek közül, legalább a' Magyar nyelv eránt való Hazafiúi kötelefségből ezt, az elolvasásra méltónak itéléndik, annyit megvállanak, hogy ebben azok a' Regulák nagy részént feltaláltatnak, a' mellyekre ök is figyelmeztvén Szent Hivataljokat úgy vitték, hogy Halgatóiknak szerezetét, 's bizodalját, mindeneknek pedig közönséges tiszteletét, sőt a' maradéknak is rólok való háládatos megemlékését megnyerték. — Más részről pedig bátorkodok magamnak azzal hízelnedni; hogy ezen tsekélly Munkám nem fog minden haszon nélkül való lenni avagy csak az Egyházi Hivatalra *készülő* tanuló Ifjakra, és az ezen Hivatalban már ugyan beállott, de a' Predikátóri sokféle, és terhes foglalatosságokban még tapasztalatlan *Új* Lelki-Tanítókra, — valamint azokra nézveis, a' kik az Egyházi Hivatalt könnyűnek, és éppen nem olly' fontosnak tartván mint a' millyen az valóssággal, azt ennél fogva attól a' tisztelettől, mellyre az érdemes, igazságtalanúl megfosztják.

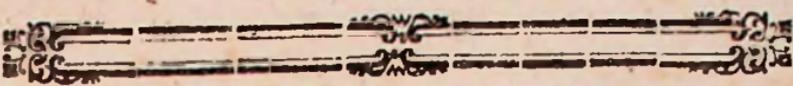
Nevezetesen a' Predikátorságra készülok egyebek közt ebből a' Könyvetskéből esmerkedhetnek megelőre azon Hivatalnak rendeltetésével, tzeljával, 's fontosságával, — az Egyházi Szolgákban megkívántató Lelki és Testi minémüségekkel, — azokkal a' Tudományokkal, mellyekben a' Vallás' tanítóinak jártasoknak kell lenni, — nem különben azzal a' móddal mellynél fogva lehet az Egyházi hivatalban

beállani, — utóljára azokkal a' köteleltségekkel mellyeknek telyesítésére minden Lelki Páfztor, Hivatalának természeténél' fogva kötelezi magát. Minekokáért, a' kik ezeket gondolóra vevén látják, hogy ök a' Predikátori hivatalra alkalmatlanok nemis lépnek bé abba, a' ni maga már nagy hafzon az Egyházi Hivatalra nézve; — azok pedig, a' kik alkalmatosoknak érzik magokat, 's köteleltségeikkelis előre megesmerkedtek, megkettőztetett iparkodással készülnek az ö jövendöbeli igen fontos Hivataljokra. — — A' már Hivatalban lévő *Újj Lelki Tanítók* pedig nem tsak az ö köteleltségeiket tanulhatják megezen Könyvetskéből, hanem azokat az Okoságból és Tapafzталásból vett Régulákatis, mellyek fzerént azoknak' epületesen, és okosan való gyakorlások eszközültetik, söt aztis, hogy a' feltett réguláknak, miképpen kelljen háfznát venni; mert kívált a' nehezebb matériákban a' *Theoriát* a' *Praxissal* öfzvekötni igyekeztem.

Mikor pedig a' Vallás' Szolgáinak *Ótsárlói* látják, hogy a' Lelki Páfztor mint *Vall s' tanító*, és *erköltsi nevelő* mindent elkövet, tsak hogy az ö reá bízott nép a' vallásbeli esméretekben világosittafsék, és a' jó erköltsökben palléroztafsék, 's nemesittefsék; — de különösen az Oskolákra nézve úgy intereffálja magát a' Status, és emberi nemzet' boldogsága' előlegéllésében, hogy a' gyermekek', és ifjúság' nevelésében, ö veszen legnagyobb részt; — utóljára, midön látja, hogy a' Lelki Tanító

egyenként' is kinek kinek az ő Ekklesiájában Tanácsadója és Vigasztalója, — hogy ő az egészségeseket, a' Familiákat, 's Házastársakat, még a' magok házaiknál is felkeresi, hogy azokat az ő köteleltségeikre emlékeztetse, — a' Betegek, haldoklók, fogjok, halálra sentenziáztattak, Lelki haborút szenvedők, 's világi szerentsétlenségekkel küzködők 's a' t: pedig úgy nézik ötet, mint a' kihez az ő szomorú környül állásaikban fojagodhatnak, sőt a' kitől magok eránt bizonyos köteleltségeknek télyesítését is várhatják: mindezeknek meggondolásánál fogva felindítatnak az Egyházi Hivatal' fontosságának, és fok teréhvel járó nehéz vóltának megismerésére, 's ezek által a' Lelki Tanítóknak illendő tífzteletben való tartására 's betsülésére.

Ezek közül már akármellyiket érem el ezen tsekély Munkám által, iparkodásom eléggé meglesz jutalmaztatva; — abban pedig ha Nemzeti Magyar Nyelvünknek pallerozására 's kifizéltésére ezzel is valamit tehettem, és Tanítványimnak, kik a' Predikátori Hivatalra készülnek haznokra lehettem, legfőbb, és minden napi gyönyörüségemet fogom találni. Irtam Pápán 1806-dik esztendőben Aprilis 12-dik napján.

A' KÖNYV RAJZOLATJA.

ELSŐ SZAKASZ.

A' Predikátorságra menendőknek az ő Hivataljokba
lejedő Beállások előtt való kötelefségekről.

I. R É SZ. A' Predikátori Hivatal' tzéljáról, 's arra va-
ló kedvről.

II. R É SZ. A' Predikátorban megkívántató Minémüség-
gekről 's Tudományokról.

III. R É SZ. A' Predikátori Hivatalba való beállítás' mód-
járól. — a) Meghivattatás *Vocatio*. b) Meg-
vi'sgáltatás *Censura*. c) Hivatalba való beállit-
tás (*Ordinatio*). d) Felszenteles 's a' t.

MÁSODIK SZAKASZ.

A' már Hivatalban levő Egyházi Szolgáknak , kötelességeikről , 's az azok körül való gondos magaviseletről.

I. R ÉSZ. Közönséges R egulák , mellyekre az Ekklesiában való beálláskor kell figyelmezni.

II. R ÉSZ. A' Kathedrai és Liturgiai foglalatosságokról , — a' Lelki Páfztor , tudományos állapotjáról. — a) Tanulásról. b) Könyvfzerzésről.

III. R ÉSZ. Az Egyházi Szolga' : *magános életéről* , vagy a' maga Házáról 's Familiájáról való gondoskodásról : — a) Mint Nötelennek. b) Mint Házasulónak. c) Mint Atyának. d) Mint Nevelőnek. e) Mint Házi gazdának állapotjáról.

IV. R ÉSZ. Az Egyházi Szolgának *közönséges* vagy *külső* életéről. — a) A' Halgatóinak Társaságokban , 's Mulatságokban való megjelenésről.

b) Collegájával. c) Káplánjával. d) Oskola Mesterrel való társalkodásról.

V. RÉSZ. A' Lelkek Közönséges Gondviseléséről (*Cura animarum generalis*). a) A' Halgatóknak Házaiknál való meglátogatása. b) A' Gyermekek' tanítására, 's nevelésére való vigyázat. c) Jó Könyveknek terjesztése. d) Jó Rendnek feltarsáta 's a' t.

VI. RÉSZ. A' Különös Lélék Gondról (*Cura animarum specialis*).

I. Tzikkely. Azokkal való bánásról, kik a' Vallásra nézve különösen viselik magokat. — a) Vallás tsúfolóval. b) Kétségeskedővel. c) Separátistával. d) Fanatikussal. e) Vallás változtatóval, mint kell bánni?

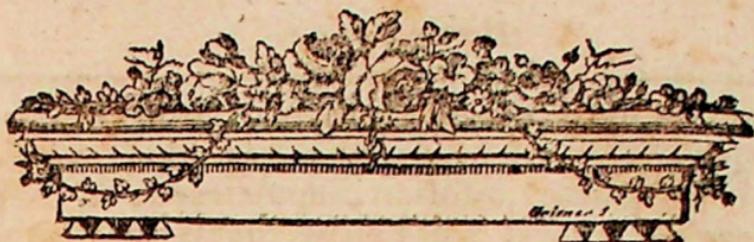
II. Tzikkely. A' Sxenvedők eránt való magaviseletéről. — a) Világi szerentsétlenségekkel küzködőkkel. — b) Lélekbeli szorongattatások 's kísértetek közt lévőekkel. c) Betegekkal. d) Haldoklókkal 's a' t. való bánás' módjáról.

III. Tzikkely. A' kisebb és nagyobb *Vétkekben* estek körül való okos magaviseletről. a) A' Hara-
got tartóknak. b) Familiáknak. c) Házas
társaknak Öszvebékeltetésekről. d) Tzégéres
bűnösökről. e) Raboknak meglátogatásáról. f)
Kisfententziáztattakkal való bánásról.

VII. R É S Z. Az Egyházi Fenyitékről 's annak gyakor-
lásáról.

VIII. R É S Z. Az Egyházi Szolgák' fizetéséről, 's gaz-
daságos állapotjokról.

LELKI PÁSZTORI GONDVISELÉS.

BÉVEZETÉS.

I. §.

A' Lelki Pásztori Gondviselésről való Megfogás, — rajzolatja ezen Tudomárnyak.

Az Egyházi-Szolgát nem tsak úgy kell nézni, mint Predikátort (a) a' ki a' népet a közönséges Isteni tisztelet' helyén tanítani, és a' Szent Sákramentomokat kiszolgáltatni köteles; hanem úgyis, mint az ő Halgatóinak külső társaságában forgolódo közönséges Személyt, — mint egyenként az Ekklé'siában mindeneknek, egészfégefeknek, betegeknek, és akármí állapotban lévöknek köz Tanátsadójt, Attyát, Vigasztalójt, az erköltsi jószágban's kegyefségben Példaadójt, — az Ekklé'sia' javainak Gondvifelőjt, — az Oskoláknak, és az Ifjúság' neveltetése' módjának fő igazgatójt, — az Ekklé'siai Felsőség' rendelkezéseinck Végrehajtójt, és az Ekklé'siai

Fenyitéknek kiszolgáltatóját. Minekokaért, hogy az ő fokféle foglalatosságokkal megterhelt Hivatalát, okosán, épületesen, a' Nép' megelégedésével 's a' Felsőségnekis helybenhagyásával vihesse, — és hogy ennél fogva az ő élete tsendes és boldog lehessen, — 's az ő Halgatóinak bizodalját, és tiszteletét ne tsak megnyerhesse, hanem megis tarthassa: szükség néki jó előre bizonyos regulákkal megesmerkedni, mellyek az úgy nevezett *Cura* vagy *Prudentia Pastoralis*ban, mellyet magyarul *Lelki Pásztori Gondnak*, vagy *Gondviselésnek* nevezhetni, foglaltatnak-bé. — Ezen a' *Lelki Pásztori Gondviselésen* pedig olly tudományt értünk, mellyben azok az eszközök adattatnak-elő, a' mellyeknél fogva lehet, a' Keresztyén Vallás' hirdetésének, mind a' tudományra, mind a' kegyességre, mind a' jó rendtartásra, közönségesen, de különösen és eggyenkéntis kirekire nézve legnagyobb foganatját reményleni.

Mivel pedig a' Lelki Pásztori Hivatalt tsak azok vihetik, idővel okosan és épületesen, a' kik előre magokban szorgalmasan meghányták vetették, hogy miben áll ez a' Hivatal, — és alkalmasoké ök minden tekintetben arra: innen a' Lelki Pásztori Gondviselés, *először* is a' *Predikátorokká leendőket* tézsi a' maga értekezése'tárgyául, megtanítván ezeket arra, hogy mitsoda minéműségek kívántatnak-meg a' Lelki Tanítóknban, — mitsoda Tudományokban kell nekik jártasoknak lenni, és az Ekklé'siában való törvényes bemehetésre 's béállittatásra nézve, valamint az ezt megelőző *Trađualis* és *Superintendentialis* megvizgáltatásokban, hogy, viseljék magokat, 's mik ekkor az ő kötelel'ségeik; — *annakutánna* pedig úgy vézsi a' Lelki Pásztori Gondviselés a' Lelki Tanítót, mint *már valóságos Egyházi Szolgát*, 's így elkezdvén az ő Ek-

klé'siában való beállításán, végig hordozza ötet az ő külömbkülömbféle közönséges és magános-Házi, és Halgatóit azoknak külömbkülömbféle állapotjuk szerént illető foglalatosságain, és azon regulákkal megesmerteti, mellyekre figyelmeztvén Halgatóinak Lelkek' idvelségét még magános helyeken munkálódja. — Fundáltatik pedig ezen Tudománynak ekképpen való elosztása Pál Apostolnak az Egyházi Szolgákhoz tett ezen Intésén: *Viseljetek gondot ti magatokról — és a' nyájrol, mellyen a' Szent Lelek titeket vigyázókká tett Tsel. 20, 28.* az-az, arra legyen először gondotok, hogy ti alkalmas, igaz tudományú, és jó erkölcsű Tanítók lehessetek, — és másodsor, hogy a' Halgatók ti általatok az igaz tudományban haszonnal tanittassanak, abban megtartassanak 's a' keresztyéni kegyességben neveltessenek és megerősítettessenek. Amaz első Részt, mellyben az adatik elő, hogy a' Predikátorságra szándékozó ember, az Egyházi szolgálatra való készületében, miről viseljen gondot, nevezik: *Elementaris Cura Pastoralis*, vagy *Elementaris Lelki Pásztori Gondviselésnek*; — ezt pedig, mellyben azok a' regulák adatnak elő, mellyekre néki, mint már Predikátornak gondjának kell lenni, hogy Halgatóinak Lelkek' Idvelségét a' Templomon kívül való oktatási, magános helyeken való tanítása, társalkodása, és példaadása által munkálódhassa, nevezik: *Specialis* vagy *Applicata Cura Pastoralisnak Különös*, vagy *Alkalmaztatott Lelki Pásztori Gondviselésnek*.

- a) *Jegyzés.* A' Lelki-Tanítóknak közönséges Titulussok ez: *Predikátor, Isten' beszéde' hirdetője*, a' mellyet Ők, nem magok adtak magoknak, hanem az Apostolok, a' kik, valamint magokat Predikátoroknak nevezték, úgy az

általok kirendelt Tanítóktól is azt kívánták, hogy Predikátorok legyenek. Ha tehát ez a Titulus *Predikátor* Görögül *κρηυξ* a Bibliában azoknak adatik, kik az Evangéliomot hirdetik, és a Keresztyén Vallást tanítják; mi pedig, mint, tanítói tekintetben az Apostolok' Successori, és Hivatalunknak természetfe szerint az Evangéliom' hirdetői, vagy a Keresztyén Vallás' Tanítói vagyunk; ha ezen fellyül a Keresztyén Vallás' Tanítói éppen ezen Predikatori Titulus által különböztetnek meg a Pogány és 'Sídó Papoktól, úgymint a kiknek nem a Vallásbeli tzeremóniáknak tsupa végbevitelére a kötelelések, mint voltak azoké, hanem a Krisztus' Tudományának élő nyelvel való hirdetése, és az Erköltésiségnek a keresztyén Vallás' predikállása által való jobbítása's nemesítése: látni való, hogy a Predikatori Titulus igen méltóságos, és illendő Titulusa a Keresztyén Vallás' Tanítóinak. -- Hogy pedig az Apostolok magokat Predikátoroknak nevezték, bizonyos 1. Tim. 2. 7. *Én*, úgymond Pál Apostol, *rendeltettem a Krisztusnak* (Keresztyén Vallásnak) *Predikátorává*. 2 Tim. 1. 11. *Én lettem az Evangéliomnak Predikátora* (*κρηυξ*). Maga az Ur Jézus is ezt teszi kötelelésekül az Apostoloknak: *El mennén, e széles Világra, predikáljátok* (*κρηυξατε*) *az Evangéliomot*. -- Mark. 16. 15; azt pedig tudjuk, hogy minden hivatalbeli Személyeket az ő kötelelések és foglalatóságoznál fogva szoktunk titulálni: következőképpen maga a Krisztus Predikatori Titulusal illette a Keresztyén Vallás' Tanítóit. -- Az Apostolok, az ő általok kirendelt Tanítóknak is a Predikatori foglalatóságot téfzik kötelelésekül. 2. Tim. 4, 2. *Predikáljad az Igét*. 1. Kór. 2, 4. Látni való tehát, hogy eredeti és Bibliái Titulusa a Keresztyén Tanítóknak a Predikatori Nevezet (*Minister Verbi Divini*, nem pedig *Pradicantius*). --- Ilyen Titulusunk még ezis: *Lelki Páfztor* -- *Lelki Tanító* -- *Egyházi Szolga*, mellyek hasonlóképpen a Bibliában találatnak

meg. 1. Kór. 12, 28. *Éfés.* 4, 11. 1 *Kór.* 3, 9. --- Leg közönségesebb Titulusunk pedig ez: *Pap*, de a' melly nevezettel a' Keresztyén Lelki Tanítók sohol az Ujj Testamentomban nem neveztetnek, mivel ott vagy a' Pogány Papok neveztetnek Papoknak, *Tsel.* 14, 13. vagy a' 'Sidók' Papjai, *Mat.* 8, 4. -- 12, 4. *Tsel.* 5, 24. vagy maga az Ur Jézus Krisztus, öszve hasonlítatván Pál Apostol által a' 'Sidó Fő-Papokkal, -- és utoljára, eggyenként minden Keresztyénekis az Ő tiszta és szent életekért 's könyörgésbeli áldozataikért, mellyeket magok tesznek az Istennek, *Papoknak* neveztettek. *Jel.* 1, 6. -- 5, 10. -- 20, 6. 1. *Pét.* 2, 5, 9. A' Papság hát köz minden Keresztyénnel, de a' Predikátorság nem köz. A' Predikatori titulusunk Biblián, de a' Papi csak a' Nép' beszédbeli szokásán épült.

Lásd: *A' Helvétziai Vallástételnek 18-dik Részét.*
§. VIII.

II. §.

Fő Principiuma ezen Tudománynak, — 's a' Norma, mellyhez magát kell a' Lelki Tanítónak alkalmaztatni.

Mint hogy a' Lelki Tanítónak közönséges, és magános tanításai, intései és tanátsadásai úgy lesznek foganatosok, ha ötet a' Halgatói szeretik: látni való, hogy a' Lelki Páfztori Gondviselésnek, mint Tudománynak fő principiumául ezt lehet tenni: *igyekezz minden Predikatori foglalatosságidban úgy viselni magadat, hogy halgatóidnak szeretetét, tiszteletét és bizodalját megnyerhesd.* — Az a' Sinormérték pedig, mellyhez a' L. Tanítónak az ő hivatalának egész kiterjedésében magát alkalmaztatni kell, az Isten 's Emberek' Törvényre, mellynek kútfejei a' Biblia, az Okofság, az Ekklé'siai Canonok 's Polgári Törvények.

III. §.

A' Lelki Pásztori Gondviselésről tanító jobb Könyvek.

A' Lelki Pásztori Gondviselésről, annak egész kiterjedésében tanító jobb Könyvek ezek:

Oliveri Bowles, Pastor Evangelicus Genevæ 1667.

Deylingii Institutiones prudentiæ Pastoralis, editio 3ia. 1768.

Joh. Georg. Rosenmüller Pastoral-Anweisung. Lipsiæ 1788.

Joh. Georg. Rosenmüller ausführlichere Anleitung für angehende Geistliche zur weisen, und gewissenhaften Verwaltung ihres Amts, Lipsiæ 1792.

Paul Fr. Achat. Nitsch Anweisung zur Pastoral-Klugheit. Lips. 1791.

Joh. Gr. Krünitz, der Landpfarrer als Gelehrter, Seelsorger, Glied des allgemeinen Staatskörpers, Landwirth, und Hausvater betrachtet. Berlin 1794.

Aug. Herm. Niemeyer, von den Pflichten und Verhältnissen des Predigers gegen seine Gemeinde. Halle 1800.

Journal für Prediger.

Hiv Lelki Pásztor, fordította Németi Sámuel. Pofonyba 1788.

Osterwäld Papi Szent Hivatal — fordította Gombási István által.

E L S Ő S Z A K A S Z.

A' Predikátorságra menendőknek az ő Hivatalokban leendő Beállások előtt való Kötelességekről, és azok körül való gondos, és efzes magokviseletekről.

I. R É S Z.

A' Predikátori Hivatalnak válaftzásában mire kell főképpen gondjoknak lenni, az arra szándékozó Személyeknek.

IV. §.

A' Predikátori Hivatalnak Tzélja.

A' Predikátori Hivatal, ha annak valaki Lelki esmérete szerént meg akar felelni, nem olly könnyű, mint azt sokan gondolják, és az ahoz nem értök beszélik: minekokáért annak, a' ki ezen fontos Hivatalra akarja magát adni, mindeneknek elötte gondolóra kell venni, hogy, mi a' *Predikátori Hivatalnak tzélja*, és *rendeltetése*, külömben sem az ő Válaftzása okos nem lehet, — sem az ezen Hivatalra való kézzületet úgy nem teheti, mint kellene, idővel pedig az ő Hivatala mind magának, mind másoknak terhekre lessz. — *Tzélja* hát és *Rendeltetése* a'

Predikátori Hivatalnak az, hogy: a' Lelki Tanítók által a' Keresztyén Vallás hirdettséék, terjesztettséék, és fentartasséék, az Erkölcök ö általok, mint Tanítók, Példaadók, és Ekklesiái fenytéket gyakorlóok által jobbittassanak, és nemesittessenek, — a' Szent Sákramentomok kiszolgáltassanak, és a' közönséges Isteni tiszteletben való fő foglalatosságot öök vigyék, a' Világi nyomorúságok, betegségek, és más szerenstéltenségekkel küzködök öö benne találhassák Vigasztalóokot és bátorítóokot: végezetre, hogy a' Keresztyén Vallásnak öö általok való tanítása által kinekinek egyenkéntis ugyan, de közönségesen az egész Társaság' tagjainak világi és jövendőbeli boldogságok elősegittesséék. A' ki látja, hogy ezen Nemes tzeleoknek megfelelhet, az választhatja magának a' Predikátori Hivatalt.

V. §.

A' Predikátori Hivatalra szándékozóban megkelt lenni az arra való Kedvnek.

Megesmerkedvén a' Predikátori Hivatalnak tzelejával, szükség abbanis az ezen Hivatalt választónak magát megvi'sgálni, ha vané neki azon Hivatalra *természeti Hajlandósága vagy kedve*. Mert valamint más Hivatalokbanis azok a' legjobb Hivatalt viselök, a' kik hivataljokat szeretik: úgy tsak a' lessz a' jó Predikátor, a' ki magában erre a' Hivatalra különös hajlandóságot érez. Rakja hát a' Predikátorrá lenni akaró Személy maga elébe azokat a' nehézségeket, a' mellyek a' Predikátori Hivataltól elváthatatlanok, minéműek az erre tejendő költséges, és sok ideig való tanulásbeli készület, — a' jó Ekklesiára nézve való bizonytalanság, —

a' külömbkülömbféle indulatú, rangú, állapotú, 's tehetségű emberekkel való bánás — azoknak kedves hünciek és tévelygéseik ellen való hartzolás, — a' legtudatlanabb embertől való latoltatás, — a' nép' itéletétől való függés, — és az által az Ekkle'siából való kitételés, — tsekély fizetéssel való megelégedés, — bennülés, — tanulás, 's a' t. és ha mind ezek 's ezekhez hasonló nehezségekenis gyözedelmeskedni tud akkor hitesse-el magával, hogy ő okofsan választotta magának a' Predikátori Hivatalt. — Ellenben a' Predikátori Hivatalnak örökös gyalázati lesznek azok, a' kik tsak azért lettek Predikátorokká, mert a' Szüléik akarták, nekik pedig arra löha semmi kedvek nem volt. — Azokról sem lehet másképpen itélni, a' kik azért lettek Predikátorokká, mert egyebekké nem lehettek, — a' kik azt gondolják, hogy ezen Hivatalban könnyen lehet élni, 's holtig való kenyeret találnak ebben. Kár, hogy az ilyenek ezt az igen nehéz Hivatalt tartják legkönnyebbnek; mert idővel ök panaszolkodnak ennek nehéz voltán legtöbbet.

II, R É S Z.

A' Predikátorban megkivántató Minémüsegekről, és Tudományokról.

VI. §.

Mitsoda Testi és Lélekbeli minémüségeknek kell meglenni a' Predikátorságra vágyó Személyben?

Még abból, hogy valaki tudja valamelly Hivatalnak Tzélját, 's vanis rá kedve, nem

következik, hogy már arra alkalmatosis: minnekokáért tsak akkor válaftzthatja magának a' Predikátori Hivatalt akárkiis, ha minden kedvezés nélkül megvi'sgálja magát, ha megvagnaké benne azok a' testi és lelki minémüségek, mellyeknek a' Predikátorban szükségesképpen meg kell lenni. Nevezetefsen:

a) *Testére nézve vi'sgálja-meg, ha ép, egészséges, erős és egyenes testel bír-e? — a' meije, és belső rézfci egészségeseké? — beszédbeli hangja tiszta, kellemetes, hangos, érthetőé? a' szemei győzhetiké veszedelem nélkül az éjtfzakai gyertya világnál való munkát, és nintsé valami jobbithatatlan hiba a' nyelvébe, és valami örökös nyavalya a' testében? Mó'ses ugyan világofsan megmondotta, hogy ha mindjárt az Áron Pap' familiájából való voltis valaki, de ha valami testbeli fogyatkozás találatt benne, már az Pappá nem lehetett. 3. Mo's. 21, 17. A' 'Sidók 142. ilyen hibákat számláltak elő. — Az Ujj Testamentombanis vigyázott erre eleitől fogva az Ekké'siai Felsőség, hogy valami éktelen és nyavalyákkal tellyes testü ember Egyházi Szolgává ne lehessen, mivel bizonyos, hogy az ilyenek, nem alkalmatosok hivataljoknak tökéletefsen való fojtására, — tekintetekbőlis fok elvész, sőt a' Vallást tsúfóló, de fokszor a' megboffzonkodott halgatóis a' természetü testi hibáknál fogva üz tsúfot, ámbár ezt bolondúl tselekeszi, a' legbetsületesebb emberbőlis. — Mindazáltal holmi tsekély testbeli hibáért az Ekké'siä fenkit a' Predikátorságtól el nem tilt, kivált mikor valaki olly talentumokkal 's tudománnyal bír, mellyek által azon testi hijánofság bővön kipótoltatik. — *Præstat Ministrum alterutro carere oculo, quam Ecclesiam idoneo Ministro.**

b) *Lelkére nézve* birni kell a' Predikátornak természeti jó ésszel, kipallétozott értelemmel, általható itélettétellel, könnyű és gyakorlott emlékeztető tehetséggel, eleven képzelődéssel és elmésséggel, beszédbeli bátorsággal, felemelkedett, és magának mindég jelenlévő elmével. A' melly embernek kiváltképpen az Itélettétele gyenge, annak jobb lesz más Hivatalt választani, a' hol t. i. ennek kevesebb hasznát vélzi.

VII. §.

Mitsoda Tudományok szükségesek elmulhatatlannúl a' Predikatori Hivatatra, mellyekben a' Tanítónak jártasnak kell lenni?

A' Testi és Lélekbeli jó mineműségek mellett *tudniis* kell a' Predikátornak; mert hogy nevezheti magát Szent Irás' magyarázójának, — mások' tanítójának, — Tudósok' rendéből valónak, — sőt hogy oltalmazhatja a' Keresztyén Vallást az azt tsúfolók és scepticusok ellen, ha ő tudatlan, és ahoz, a' minek tanítója, nem ért. Maga az Ur Jézus tanulta az Irásokat; mert *nevekedett a' böltsétségben*. Az Apostolokatis három esztendeig tanította, — de a' Szent Lelketis abból az okból küldötte el, hogy a' *tanítsa megöket minden igazságra*, — az ifjú Timotheusrólis említettik, hogy jó előre *tanulta az Irásokat*. 1. Tim. 4, 6. 2. Tim. 3, 15. mind ezekkel az adatik értésünkre, hogy a' Krisztus, képeben járó mai Tanítóknakis azon kell lenni, hogy az Isteni dolgokban tudósok legyenek, külömben az ilyenekenis bételik az, a' mit Pál Apostol mond a' maga idejebéli tudatlan Tanítókról, hogy ezek a' *Törvénynek Doktori akarván lenni, nem érsk, sem a' mellyeket szól-*

lanak, sem a' mellyeket beszéddel erősítenek. 1. Tim. 1, 7. — Egyáltalában szükséges tehát, hogy a' következő Tudományokban, ha csak kö-zépszereüenis, jártas legyen a' Lelki Tanító:

1) A' *Theologiában*, még pedig annak mind Theoretica, mind Practica részeiben; mert annak, a' ki a' Vallást másnak fundamentomófsan akarja tanítani, fundamentomófsan kell azt magának érteni, és tudni.

2) Az *Exegetisben* vagy a' Szent Irás' értésében és magyarázásában, a' mellyre főképpen a' Sidó, Görög és Deák nyelveknek tudása, és a' Hermenevtika reguláknak, a' Vallási Regiségeknek 's Utazóknak esmérete kívántatik-meg. Így teszünk arrais szert, hogy a' Szent Irás' szavai és kifejezései nálunk megragadnak, és abból egész darabokat tudunk, a' mellynek pedig a' tanításban, valamint egyéb esetekbenis, nagy haszna van.

3) Az *Ekklé'sia' és Vallás' históriájában*, mert e' nélkül a' Keresztyén Vallás' terjedéséről 's állapotjáról, az Ekklé'sia' történeteiről Bibliabeli fokféle dolgokról, régi szokásokról, semmit fundamentomófsan nem tudhatni, sem a' Theologusok' vélekedéseit a' Vallástól meg nem tudhatni különböztetni.

4) A' *Lelki Pásztori Theologiában* (Theologia Pastoralis) mellynek e' három részei vagnak: *Homiletika*, — *Prudentia* — vagy *Cura Pastoralis*, Lelki Pásztori Gendviselés, — és *Liturgika*. Az elsőnek tudása nélkül Prediká-tziót nem lehet írni, holott ez fő foglalatósága a' Lelki Tanítónak, — a' második nélkül Halgatóival, azoknak különbkülömbféle állapotjokban nem tud bánni, — az utolsó nélkül a' Val-lásbeli tzeremóniákra nézve lessz tudatlan.

5) A' *Philosophiában*, mert a' Természeti Vallás, egy része a' kijelentett Vallásnak, —

de még azértis, mert a' Sziv' és Emberek' eszméretére, a' mire pedig a' Lelki Páfztornak egyáltaljában szüksége van, tsak a' juthat-el, a' ki a' Lélekről, és az Emberről való Tudományban (*Psychologia*, -- *Anthropologia*) jártas: ezek a' Tudományok pedig együl egyig a' Philofofia' karikájába tartoznak, — utoljára azértis, mert a' Philosophus Theologusból alkalmazosabb oltalmazója telik-ki a' Vallásnak, 's így töltetik-bé a' Szent Pál' kívánsága: *Szükség a' Püspököknek olyanoknak lenni, a' kik meggy' zhefsék az ellenkezőket.* Tit. 1, 9.

6) *As Ékessenszóllás' mesterségébenis* ott-hon legyen. Tudjuk, hogy a' bünös Ember, a' kivel van szüntelen a' Predikátornak dolga, igen mesterséges ember: azt hát az ő farkából tsak szóval akarni kimozdítani, mert erőszak a' mi kezünkben nints, nem leg utolsó munka, minekokáért szükség, hogy a' Tanító' beszédje az Ékessenszóllás' mesterségével kipalléroztott légyen.

Lásd: *Plank Einleitung in die Theologischen Wissenschaften.*
1. Tom. old. 166.

Nöfselt Anweisung zur Bildung angehender Theologen.
1. Tom. old. 95.

Journal für Prediger. Tom. 5. old. 51. és 158.

VIII. §.

A' Falusi Predikátoroknak a' Gazdasági és Orvosi Tudományokra való magok készítésétis javasolják némellyek. — Helyesné?

Sokan még ezeken kívül aztis kívánják, hogy különöfsen a' Falusi Preditátorok, a' Gazdasági és Orvosi Tudománytis fundamentomos-

san értsék. Az *elsőt* azért, mert Faluhelyen, hol minden gazdálkodik, a' tsekély fizetés mellett a' Tanítóis ezzel segíthet magán, — az ő halgatóitis megtanithatná bizonyos gazdasági hasznos találmányokra, mellyeknél fogva a' Status boldogittatnék; — a' tudatlan nép pedig látván, hogy az ő Tanítója még az ő mesterségéhezis jól ért, nem ítélne ekképpen: Hogy volna tudós ember a' mi Predikátorunk, mikor azt sem tudja, a' mit a' paraszt embernek a' fia is tud? — Az Orvosi Tudománynak pedig tanulását azért kívánják-meg a' Falusi Predikátoroktól, hogy ottis lennének Orvosok, kik a' betegetek, a' kik a' Városokra Doktorért nem küldhetnek, meggyógyithatnak, 's a' veszedelmekbenlévőkön minél előbb segíthetnének. A' mi

I.) A' *Gazdaság' tudását illeti*: Ezt tanulhatja a' Predikátorra leendő Személy, tsak hogy a' maga hivatalára egyenesen tartozó Tudományoknak tökéletesebben való megtanulásában, a' mitől pedig lehet félni, ne hátráltassék. De külömben is, az itt a' Kérdés, hogy honnan tudja azt már az oskolában a' Candidatus, hogy a' falusi Predikátor lessz, és nem Városi? Ha Városi talál lenni, ott a' Gazdálkodás Tudásnak hasznát nem veheti, mert azt tsak a' falusi, és ottis a' Hypothesis szerént, tsak a' tsekély fizetésen nyomorgóknak kell tanulni. — De ha tudná előre, a' még veszedelmesebb lenne: mert azon Tudományt egész kiterjedésében tanulná az ember; félő pedig, hogy valaki azt a' nagy Theoriát, mellyet fejében vett, négy, öt mérős földön nem realizálhatja, — valamint attól is lehet tartani, hogy az ilyenek a' Gazdasági Tudományt felettébb megizelítvén, azt a' magok hivatalok' elmellőzésével gyakorolnák; mert két Urnak ugyan szolgálni nem lehet, mivel, a'

mint a' Jézus szól: *Valaki az ő kezét az eke' szarvára veti, és azokra néz, a' mellyek ő utánna vagynak, nem alkalmas az Istennek országára,* azaz, a' ki egész Szívét Lelkét nem adja a' Hivatalára, hanem azt, tsak olly immel ámmal főjtatja, mint a' Szántást az olly Szántó, a' ki nem előre, hanem hátra nézeget, az illy' nem méltó, hogy a' K. Vallás' Tanítója legyen. Egyéb aránt mitsoda Regulákat kell a' Gazdálkodásban megtartani, oda alább adatik-elő. — A' mi pedig:

II.) *Az Orvosi Tudománynak tanulását illeti,* az ellen még többet lehet mondani. Ugyan is, ha a' Predikátor úgy készíti magát, hogy egyszersmind a' Doktorságotis viszi, bizonyos, hogy az ő élete tsendes és boldog nem lehet: mert nem úgy vané, hogy a' Szülék és Atyafiak sokszor az ő kedveseik' halálának okául a' Doktort teszik, és azt, jóllehet méltatlanul gyűlölikis: melly sok nyughatatlankodást kellene hát a' Lelki Tanítóknak szenvedni, mikor a' Halgatók éreztetnék véle, hogy őtet úgy nézik, mint némelylek' halálának az okát. — Ezen kívül, a' Doktornak, hogy a' betegnek bizodalját megnyerhesse, ottanottan, bizonyos fortélyokkal kell élni. Ő sokszor a' beteggel együtt hisz boszorkányokat 's a' t. Az illy' fortélyoskodások pedig a' Lelki Tanítóhoz azért nem illenek mivel az ő szájából mindég igazat kíván hallani a' nép, 's köteleléseis a' Tévelygések és a' Babona élen tanítani. — De azis megeshetne könnyen, hogy a' Predikátor Doktor az ő Predikatori Te-kintetét Halgatói előtt elvesztené; mert falu helyen a' Tsordások, 's a' t. a' legközönségesebb Doktorok, ezeknek helyét töltvén ottanottan bé a' gyógyító Lelki Pásztor, és a' Kuru'solásban ezekhez hasonlittatván, néha pedig a' megtörténhető Szerentsétlen gyógyításnál fogva ezek-

nélis kevesebbre betsültetvén, az ő Tekintén az által igen nagy seb ejtetnék; mitsoda pedig a' Lelki Tanító Tekintet nélkül. — De hijábais tudná a' Lelki Tanító az Orvosi mesterséget; mert ötet a' halgatója nem hívatná, mivel azt éppen nem akarja, hogy az ő feslett életének következéseit az ő Lelki Tanítója tudja, — és a' szemeremes köz rendű Asszony inkább megmutatja az ő mejjét, vagy testének akármelly részét valami ámitó Javosnak, mint a' Predikátorának. Ha hát maga a' halgató nem kap a' Predikátornak orvosi mesterségén, és egyenesen meg nem vallván nyavalyáját, nem is lehet ötet jól gyógyítani; látni való, hogy az Orvosi mesterség' tanulása kimaradhat a' Predikátori Tudományok közül. — De nintsis annál visszafordultabb dolog, mint azoktól kívánni-meg az Orvosi Tudománynak oskolákban való tanulását, a' kiknek legtsekélyebb fizetések lessz idővel. — Valamint azt sem lehet tagadni, hogy a' fellyebb előszámlált fok, és nehéz Predikátori Tudományok' megtanulása mellett lehetetlenség a' Doktorságotis megtanulni, mert ez maga egy embernek elég dolgot ad, a' honnan kevésis a' jó Doktor, noha minden idejét csak arra az egy mesterségre adja. — Mostis alig van a' szegényebb Ekklé'siában a' Predikátornak ideje arra, hogy az ő Predikátori foglalatofságit vihesse; mert ha élelme után nem jár fizetéséből el-nem élhet; hát ha még a' Doktorságotis kellenne vinni, mi lenne a' Predikátori Hivatalból? A' Törvénytudóknak és másoknak nem kötnek ujjabbujjabb Tudományt és Hivatalt a' nyakokban: minek kell hát tsupán csak a' Lelki Pásztorokra tenni olly Tudományt és Hivatalt, melly magábanis elég tereh. — Tsak hadd tanulják hát a' Predikátor-
ságra

ságra menendők a' fellyebb előszámlált Tudományokat ; a' Gazdaságból és Doktorságból pedig a' kézen forgó könyvekből tsak annyit tanuljanak meg , hogy mind magokon segithessenek , mind másoknak kevés segittséggel és tanátsadálsal halználhassanak.

Lásd : *Krunitz Landpfarrer* , old. 30. -- 55.

Nitsch Pastoral-Klugheit , 175. -- 178. old.

IX. §.

Jó Erköltsi Tulajdonságokkal megékesítettett légyen a' Predikátorra leendő Személy.

A' szép Tudomány mellé, szép erköltsök illenek, — mert ezek nélkül a' legnagyobb Tudósbanis a' tudomány betstelen. A' Predikátornakis tehát Tudósnak, de egyszersmind kegyes, és jó erköltsi minéműségekkel ékeskedőnek kell lenni. Ezt kívánja Pál Apostol: Tit. 1, 9. *Szükség a' Püspöknek (K. Vallás' Tanítójának) fedhetetlennek lenni, nem vakmerőnek a' maga értelmében, nem haragosnak és részegesnek, nem veszekedőnek, nem undok nyereség kívánónak, hanem a' jóknak szeretőjének, mértékletesnek, igaznak, szentnek, maga megtartoztatónak.* Így 1. Tim. 3, 2 — 9. 2. Tim. 2, 24. A' melly Predikátor erköltstelen, a' nem épít, sem, az ő Ekklé'siájának nem Tüköre 1. Pet. 5, 3. Tit. 3, 17. 's a' K. Vallásnak, mellyet tanítana, nem terjesztője, mert az erköltstelen Predikátor a' kegyes és jó embereket elidegeníti az Ekklé'siától 's a' Szent Gyülekezet' gyakorlásától. A' rossz hajlandósággal bírókat pedig az ő példájával vétkes indulatjokban megerősíti, sőt a' rosszra ösztönözi, mivel úgy gondolkodik az

illy ember, hogy ha vétek volna az, a' mit ő tselekezik, nem mivelné azt a' Pap: minél fogva nemis lessz az ilyen állandó akarmelley Ekklesiábanis, sem boldog az ő életében. — Ki hinné-el ennek szájából, hogy a' *K. Vallás hasznos a' kegyességre*, mikor az ő életén a' semmi jobbitást nem tett? Akarmelley hivatalban sem veszik-be a' rossz embert; sokkal inkább a' Tanítók közt az erköltsteleneknek nints helyek. —

Lásd: *Henke Eusebia über die Nothwendigkeit der moralischen Verbesserung des Predigerstandes -- 1. ső. darab. -- Rambachs Abbildung eines Evangelischen Lehrers, nach Pauli Vorschrift und Exempel. Journal f. Pred. Tom. 2. old. 129. -- Helvetiai Valártétel XVIII. Rész.*

III. R É S Z.

A' Predikatori Hivatalban való Beállítás' módjáról, 's az ekkori gondos magaviseletről.

X. §.

Hogy állittatik-bé az ujj Predikátor a' Predikatori Hivatalba?

Bár alkalmas legyenis valaki a' Predikatori Hivatalra, meglévén benne a' fellyebb kitett minéműségek: mindazáltal tsak úgy lehet rendes Lelki Pásztorrá, ha azon Hivatalba annak módja szerént másoktól beállittatik. Ez a' Beállítás pedig nálunk közönségesebben így megy végben. Az egész Ekklesia, vagy annak nevében a' Presbyterium kinevez bizonyos Személyt, a' ki által kíván tanittatni, és min-

den Egyházi foglalatosságokat vitetni; azt az Ekkle'siai felsőségnek, nevezetesen a' Senior-nak bejelenti, és annak 's a' Tractusnak megegyezésével Meghivja, a' ki látván a' Senior-nak irásban kitett megegyezését (*consensus, concessa*) ha elfogadja az Ekkle'siától való Meghivattatást (*Vocatio*), a' Tractuale Consistorium eleibe állittatik (*Præsentatio*), a' hol a' Papi Tudományokból szorólsan megvi'sgáltatik, 's a' megesvén *Exmittáltatik*, vagy a' közönséges tanításra és Sakramentomok' kiszolgáltatására alkalmatosnak lenni megesmértetik; 's Hivatalának hűségesen való fojtatására felesküdtetvén, *Ordináltatik*, azaz a' Lelki-Tanítók' rendébe általtétetik, és abból valónak lenni kijelentetik 's az Ekkle'siába, mellybe meghivattatott, közönséges Lelki-Tanítóúl beállittatik, melly által a' nép' Meghivása megerősítettik, a' Meghivattatott Személynek pedig fölemleniter juss adatik a' Predikátori foglalatosságoknak gyakorolhatására. Végre a' Superintendentiális Gyűlésenis mind Tudományára, mind Erköltsére nézve ujra és szorólsan megvi'sgáltatik, és *Késznek reá való vetésével* a' Püspök által felszenteltetik (*Consecratio*), azaz Juss — adatik neki nem tsak azon egy Ekkle'siában, mellyben a' Senior által exmittáltatott, és ordináltatott, hanem minden más Ekkle'siákbanis, ha hivatala esik, a' taníthatásra, Sákramentomok' kiszolgáltatására, az Ekkle'siai senyitéknek gyakorlására, és a' Lelki-Tanítói Rendet illető mindenféle privilégiumokhoz, végezetre az által az ő Lelki-Tanítói Rendbe való belépése rendes úton módon véghez mentnek jelentetik-ki: nem külömben az Ekkle'siának választása, meghivása, a' Tractusnak és Senior-nak Exmissiója és Ordinatioja helybe hagyattatik 's megerősit-

tetik. — Az *Ordinatio* tehát a' Választást és Meghívást erősíti-meg, a' *Consecratio* pedig a' Választást, Meghívást, és *Ordinatio*t, Törvényesnek lenni bizonyítja-meg.

XI. §.

A' Meghivattatásról (Vocatio), annak szükségességtől.

Mikor valamely Predikátorra leendő, vagy már Predikatori Hivatalban lévő, de változni akaró Személynek, ez vagy amaz Ekklesiában lévő üres Predikatori Hivatal az Ekklesiá' Választásából, és az által, de mindég a' Seniornak és Tractusnak, azon esetben pedig ha egyik Superintendentiából a' másikba megy, a' Püspöknek megegyezésével ajánlatik, e' neveztetik *Meghivattatásnak* — Az ekképpen végbement Meghívás szükséges: mert különben fok rendeletlenség esne az Ekklesiában, a' hol pedig mindennek jó rendel kell menni. Az Apostoli Ekklesiában, és azután is a' volt a' szokás, hogy tsak a' lehetett Lelki-Tánító, a' kit az ezen hivatalra kiválasztott, a' melyből a' Kiválasztásnak és Meghívásnak szükségessége következik: De az Ekklesiá' boldogságais azt kívánja, hogy tsak olly' emberre biztassék' a' közönséges Tanítói hivatal ő közötté, a' kit ő és az Ekklesiái Felsőség olyanak itél, hogy azt viselheti: valamint azt sem lehet tagadni, hogy az egész Ekklesiá' jobban engedi magát az által igazgattatni, és az erköltstelenségről megfeddettetni, a' kit maga választ és hiv magának, mint az által, a' ki erővel tsak maga oktából, és az Ekklesiá' ellenére lenne annak Tanítójává. Innen van, hogy Pál Apostól többnyire az ő Leveleit annak emlité-

sével kezdi, hogy ő az *Apostolságra* hivattatott, hogy ő *hivatalos Szolga*. — Magára a' Tanítóra nézveis hasznosabb, ha ő Meghivattatásnál fogva megybe az Ekklé'siába, mert tudván, hogy az Ekklé'sia önként akar az ő szolgálatjával élni, nagyobb haszonnal és bátorsággal tanít. Kivált mikor az Ekklé'siai Törvények is tiltják valamelly Ekklé'siában annak és az Ekklé'siai Felsőség' eggyezése nélkül való bemenést; bizonyosan ennek megrontása büntetés nélkül nem maradhat. — Utoljára, a' Szent Írás olly' nevekkel nevezi a' Lelki-Tanítókat mellyek, a' Meghivattatás' szükséges voltát feltélik: p. o. ezek *Pásztorok*, *Sáfárok* — Isten' Szöllőjében *munkások*: de mint a' Pásztor úgy veheti kezéhez a' nyáját ha a' nyáj' gazdáit őtet arra meghívják, és a' Sáfár 's a' munkás is csak a' tulajdonos' tudtával sáfárkodhatik annak javaiból, és munkállódhatik az ő Szöllőjében: így nem szabad a' Meghivattatás nélkül valamelly Ekklé'siának Kathedróját elfoglalni.

Lásd: *Helvetiai Vallásttél* 115, 116. old. XVIII. Rész.

XII. §.

A' *Meghivattatás' Nemeiről*, — *Valyon a' mai Tanítók' Meghivatása eszközetlen, Isteni, és Belsőé*, — *vagy pedig tsupán csak Eszközöltt, Emberi és Külső?*

A' *Predikátori Hivatalra való Meghívást Belsőre, Isteni, Eszközetlenre*, — (*Interna, Divina, — Immediata*) és *külsőre, emberire*, 's *Eszközölttre* (*externa, humana, mediata*) szokták felosztani, 's azt tartják, hogy a' kiknek ilyen Meghivattatásaik nintsenek, *Predikáto-*

rokká nem lehetnek. Hogy valaki elne ijedjék a' Predikátori Hivataltól, ha olly' értelemben nem érzi ezeket magában, mint némellyek akarják, illő hogy ezekről a' Predikátorra leendőnek jó Megfogásalegyen. Sokan kívált a' régiek a' *Belső-hivattatáson* az Istennek abbeli munkáját értik, melly szerént a' Lelki Tanítók tsak valami titkos lügallás és szivbe érezhető Megintés után határozhatják magokat a' Predikátori Hivatalra. Ide megy-ki az *Isteni és Eszközetlen Meghivattatás*, mikor tudniillik az Isten maga, — eszközetlenül, — a' megilletés, vagy más tsudállatos mód által hívott valakit a' maga akarattja' hirdetésére. — Az *Emberi, Külső és Eszközött* Meghivattatás pedig az, mikor az Ekklé'sia a' Seniornak és Tractusnak némelly esetben pedig a' Püspöknekis egyyezésével, valakinek a' maga taníttatását, eggy szóval a' Predikátori Hivatalnak fojtatását ajánlja, és arra való maga meghatározását kéri. A' már a' Kérdés, hogy: *Valyon a' mai Lelki Tanítók Isteni, Belső, és Eszközetlen hivattatással hivattatnaké, vagy tsak, Külső, Emberi, és Eszközött a' mi Meghivattatásunk?* Mi azt tagadjuk, hogy valami tsudállatos 's rendkívül való Meghivattatással hívatatnának a' mai L. Tanítók; mert

1) Eszközetlen Belső és Isteni hivatallal tsak a' tulajdonképpen való Próféták, és Apostolok hivattattak; ő rajtokon kívül soha többé senki ezzel nem ditsekedhetik: úgy de a' mai Tanítók se nem Próféták, se nem Apostolok, tulajdonképpen való értelemben.

2) Magok az Apostolok Emberi Meghivást hoztak be az Ekklé'siában, magára bizván az Ekklé'siára, hogy azt válassza, és hívja magának Tanítóul, a' kit arra alkalmatosnak itél. Ok ugyánis az általok fundált Ekklé'siában Tanítókat állítván-be, nem várják azoknak az égből

való Eszközetlen hivattatásokat, hanem a' Gyülekezet' Választásában megnyugodván azokat Tanítókul kirendelték: *Válasszatok* (úgymond az Apostolok a' Jéru'sálemi Gyülekezetnek) *közület k hét Férjfiakat, kiknek jó tanubizonyosságaik legyenek, kikre bizzuk e' dolgot* Tsel. 6. Tsel. 14, 23. — Pál Apostol pedig Titusnak meghagyja, hogy mitsoda minémüségekre nézzen a' Lelki-Tanító' kiválasztásában, és kirendelésében *Tit. 1, 5 — 16. 2. Tim. 2, 2.* — És így az Isteni tulajdonképpen való Meghívásnak az Emberi állott helyébe, 's tsak *annyiba lehet* a' mai Tanítóknak Meghivattatásokat Isteninek mondani, a' mennyiben ezen Hivatalban való Meghivattatás az *Istennek igazgatásából esik*, és olly' hivatalra hivattatik valaki, melly *Isteni rendelésből állfel*, 's azon kedvet 's *tehetséget*, a' mellyel ő bir, az *Istennek köszönheti.* — Ezt a' kifejezéstis *Belső Meghivattatás*, tsak úgy lehet meghagyni a' mai Tanítókra nézve, ha ezen azt a' *belső hajlandóságot* értjük, mellynél fogva valaki inkább erre, mint más Hivatalra való vonattatást, és olly' készséget 's kedvet érez magában, mellynél fogva Hivatalát jó Lelki esmérettel 's hasznosán fogja fojtatni. Valamint hát Pál Apostol a' felső hatalomságot *Isten' rendelésének* mondja *Rom. 13: 1, 2.* Péter pedig *1. Pét. 2, 13.* *Emberi rendelésnek*, azaz, az Isten' rendelése az, hogy felső hatalomság légyen, de az Emberek választanak ki arra bizonyos személyeket: Így van itt is a' dolog: Ez a' Kánon itt mindent kimerít: *Constitutio Ministerii est divina, Vocatio ad id hodierna est humana.* Akkor Hiv hát az Isten ma valakit a' Lelki-Páztori Hivatalra belsőképpen, mikor valaki magában arra kedvet, 's hajlandóságot és tehetséget érez, melly Istennek ajandéka.

3) A' Predikátori Hivatalba való beállítás Emberi munka által megy végben. Mert egyik Lelki-Tanító sem vett magába észre valami érezhető Isteni sugallást, mikor a' Predikátori Hivatalra adta magát, hanemha ő a' Fanátikusok közül való, és kiki magától határozza erre-meg magát. — De nemis lehet addig senki Tanító, valamelly Ekklé'siában, mig annak tagjai öttemeg nem hívják, és azok sem visznekbe addig senkit magokhoz, mig a' Senior erre engedelmet nem ad, 's magát a' meghivott nem ajánlja. Emberi lévén hát a' Meghivattatás, minek mondjuk azt olly' igen tulajdonképpen való értelemben Isteninek, vagy ollyannak, mint volt a' Prófétáké 's Apostoloké?

4) Nintsenek semmi jelek, mellyekből megismerhetnénk, a' mai Tanítóknak Eszközetlen Hivattatásokat, és ha valaki ma látásokkal 's Isteni sugallásokkal ditsekszik, kinevetjük, 's a' Fanátikusok közül valónak mondjuk. — Mind ezekből a' következik, hogy a' mai Lelki Tanítóknak Hivattatása tsupán Eszközölt, Emberi és Külső, nem pedig tulajdonképpen való Belső és Eszközetlen.

Lásd: *Journal für Prediger.* 12 Tom. 257--308. old.

XIII. §.

Kinek van jussa eredetiképpen a' Lelki Tanítónak Meghivásához?

A' Lelki Páfztornak Meghivattatása ezen Canon szerént: *Vocatio est penes plebem*, az egész Ekklésia' jussa, mert:

1) Az Ekklé'siát úgy kell nézni, mint Társaságot: a' Társaságnak pedig jussa van a'hoz, hogy a' melly Tisztviselőktől kíván igazgattat-

ni, azokat ő válassza, Az Ekklé'sia' akarván hát taníttatni és igazgattatni valakitől, annak Valasztását és meghívását méltán maga jufsának tarthatja.

2) Az Apostolok' idejekben és azutánis, az Ekklé'sia' válasszotta-ki, és hivta-meg a' maga Tanítóját *Tsel. 6, 2-6. 13: 2-4.* Igaz hogy az Apostolok magokis tettekbe Tanítókat valamely Ekklé'siában a' Népnek minden bele fojása nélkül — *Tsel. 14, 23. Tit. 1, 5.* de ez azért esett, mert a' Keresztyén Vallásban még gyenge gyülekezetek, nem tudták még jól megválasszani, hogy ki' légyen alkalmas és igaz tudományú, ki' nem (olly' példa, mellyet a' tudatlan Falukra nézve mais kellene követni -- 11.) Az Apostolok' ideje utánis, az egész Nép' jufsa volt ez, mint, ezt a' 'Sinatoknak Végzései, és az Ekklé'siai Atyáknak írásaik bizonyítják. A' Niceai 'Sinat' Végzéseiben e' van: *Si quis forte Ecclesiae Præsul obdormiverit: ius esto, paulo ante receptis succedere in locum demortui, si modo populus elegerit.* — Cyprianus pedig így ír: *Plebs ipsa maxime habet potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos reiciendi.* — *Sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur.* — Ugyan ő így ír a' Római Puspöknek Cornéliusnak válasszásáról: *Factus est Episcopus de Dei & Christi iudicio, de Clericorum omnium pene testimonio, de Plebis, quæ tunc adfuit, suffragio.* *Epist. 68, 52.*

3) A' Nép fizeti és tartja a' Predikátort, és így kinek fizelsen, és kit tartson tanításáért, azt tsak ő határozhatja-meg. — A' Lelki Tanító, az egész Ekklé'sia' Predikátorának (*Minister Ecclesiae*) neveztetik, a' mellyel megesmertetik, hogy az Ekklé'sia' hívhatja ötöt eredetiképpen az Evangyéliomi szolgálatra.

Lasd: *Deyling Inst. Prud. Past.* 30, 161. old. -- *Volbort Anz. Cbrist.* 54. old. — *Rosenmüllers Anleitung für angehende Geistliche zur Verwaltung ihres Amtes. Lipsia* 1792. 34 -- 36. old.

Jegyzés: Sok helyeken a' Nép az Ő Választásbeli jufsát, vagy az Ekklé'siai Presbyteriumnak, vagy annak egyfőbb Tagjának, a' ki fő jóltévője az Ekklé'siának. adta által, mellyet *Jus Patronatus*nak neveznek. -- E' más Országokban nagy részint így van, 's nálunkis felette óhajtanák sokan, ha a' Nép a' Predikátor' Választásbeli jufsát sok visszaélések eltávoztatásáért egyenesen az értelmesebb Tagokra, vagy a' mi még jobb volna, a' *Tractuale Consistoriumra* bizná, hol a' Senior az Ő Afsefsor Társaival 's *Secularis Coadiutor Curátorokkal*, mint az Ekklé'siák' képviselőivel választana valamely Ekklé'siának Lelki Páfztort, a' kit osztán az meghivhatna, a' minthogy a' Consistorium, fokszor, vagy akarja, vagy nem, kéntelenis magát a' Nép roffz választása' megigazításában bele elegyíteni. -- Az első Ekklé'siában ugyan a' Nép Választotta az Egyházi Szolgát, de egy az:

1) Hogy az akkor haszonnal megeshetett, mert a' maga kebelében lévők közül választotta a' Tanítót, 's mivel akkor akármellyik Ekklé'siais kevés Tagokból állott, tehát tökéletesen lehetett egymást esmérni, 's ennél fogva a' tudományára, erköltsére, buzgóságára, munkáságára 's a' t. nézve, legalkalmasabb embert könnyű volt ezen Hivatatra kiválasztani. De e' már ma nem így van; mert fokszor csak egy sints az egész Ekklé'siában, a' ki esmerné azt, a' kit választ, -- fokszor esmérí egy vagy két ember -- olly' Predikátor pedig egy sints, a' kit az egész Nép esmérhetne: és így ezek, mit választanak abból, a' mit nem esmérnek! Ha pedig hogy egy két magok közül valókra bizzák a' Választást, miért nem

lehetne ezt a' Consistoriumrais bizni, a' melly annál az egy kettónélis jobban esmérí a' Predikátorságra alkalmas Embereket, és a' melly minden Megyéjébéli Ekklé'siáknak Képviselője és Igazgatója. -- Más az

2) Hogy az Apostoli időkben, mikor nem ugyan azon Ekklé'siából való tétetett Predikátornak, magok az Apostolok választották-ki a' Lelki Tanítókat nem pedig a' Nép, és magok küldötték azokat az Ekklé'siáknak, mint *Titust* Krétába, *Timótheust* Efézusba, 2. *Tim.* 4. sőt világofsanis mondatik, hogy az Ekklé'siák' Tagjai közülis magok az Apostolok választottak a' Gyülekezetnek Tanítókat, példának okáért, Pál és Barnabás minden gyülekezetekben választottak *Seniorokat.* *Tsel.* 14, 23. -- *Titustis* azért hozta Pál Krétába, hogy *rendeljen Városonként Seniorokat.* *Tit.* 1, 5. Sőt mint hibás, és az Ekklé'siára nézve veszedelmes dolog úgy említettik már az Apostoli időkben, hogy az Ekklé'siák az ő kívánságok szerént ő magoknak gyűjtenek Tanítókat, mivelbogy az ő fülcik vizketnek. 2. *Tim.* 4, 3. Külömben is.

3) Az Apostoli időkben, mikor az Ekklé'sia válofzott magának Tanítót, az Apostolok' jelenléteiben esett az meg. *Tsel.* 6: 2, 6, 13: 4. Mais tanátsosabb volna, ha a' Tractuale Consistoriumnak jelenléteiben válofztaná a' Nép a' maga Tanítóját. -- De hogysis tudja azt --

4) A' Nép megítélni, hogy ki' alkalmas a' Predikátorságra, ki' nem? Az a' Nép, mellynek nagy része iskolában nem járt, és a' melly járt, azis csak olvasni, és énekelni tanult-meg, hogy' tudja, hogy mit kell tudni a' Predikátornak? -- bír-e az a' Vallás' tífzta és fundamentomos esméretével? tudja-e, hogy hol, és miben kell inkább munkásnak lenni? hogy' kell azt, a' mit tud a' Nép' szükségeihez alkalmaztatni? mitsoda eszközökkel kell élni a' közönséges és Lelki-

bajoknak eligazításában 's a' t.? Azért, hogy vagnak olly' Ekklé'siák, mellyeknek tanult, és okos Elöljárói vagnak, a' mit éppen nem tagadhatni, nem következik, hogy mindenüt illyenek az Elöljárók; a' többségtől határozottván pedig meg rendesen a' dolog; látni való, hogy hasznos volna az Ekklé'siákra, 's a' Vallásra nézve ha a' Tanítók' valófztása a' Tractuale Consistoriumra bizattatnék. -- A' mi pedig:

5) A' Lelki Tanítókat illeti melly gyalázatos, és illetlen, 's a' Predikátori Hivatalt megalázó szokás az, a' melly szerént nagy részént őket a' Nép kiválasztani, és kiténni szokta. Illő dologé ötöt a' Tsapfzúceken választani-ki, és ugyan ott tenniis-ki? Illő dologé minden Ujj Elztendőkor, mint valami Béresét úgy fogadni-meg ötöt az Ekklé'siának, mellyet Pap fogadásnak hivnak? -- Bizony, hogy olly' fok mesterséges allyukakon megy-bé fok Predikátor az Ekklé'siában, annak oka a' *Vocatioval*, és *Dimissióval* való visszajelése a' Népnek. -- Ha valami Előkelő embernek Attyafia van, már az a' régi erdemes Predikátort kitéfzi, hogy Attyafit vihefscn-be. -- Vagy a' Leányát akarja valamellyik az Ujj Predikátornak adni; tehát az öregget addig szurkálja, hogy ott kell néki hagyni az Ekklé'siát, és a' jövendő Vőnek a' Testi Meny Asszonyon eljegyzett Lelki Meny Asszonyt, a' Krisztus' Ekklé'siáját által kell engedni. Annakis az okát, hogy olly' fok alkalmatlan ember lész Predikátorná ebben kell keresni; mert most a' Tractuale Consistorium azt tartozik oda adni az Ekklé'siának, ha tsak éktelen kifogás nints ellene, a' kit a' Nép kíván, nem pedig a' ki annál érdemesebb volna, mert mindjárt az a' felelet: *Vocatio est penes plebem*, 's az illy' fok tekintetben tsekély emher a' jó és fényes Ekklé'siát a' Tractusban a' Nép' kedvezése által, nem pedig érdeméért elkapván már annál fogva kevés idő mulva azt kívánja, hogy ő Assessor, Notarius, Senior, sőt Püs-

pökis legyen, mert ő lakván a' legjobb Ekkle'siában, legérdemessebbnek képzei magát. -- Azis tagadhatatlan igazság, hogy a' Predikátor szorosabban eljárna köteletségébe, ha a' *Vocatiot*, és *Dimissiot* olly' nagy erőben nem gyakorolná a' Nép; most pedig mivel a' Nép' gratiajából ment-bé: és abból áll az Ekkle'siában, tehát megemlékezvén a' jótételről, a' kifizóratástól pedig félvén, bár látsais Halgatóit hibáztatni, nem meri úgy azokat a' mint érdemlenék. sem maganósan, sem közönségesen megfeddeni; -- a' mit pedig Pál Apostol néki köteletségül tett. 2. *Tím.* 4, 2. *Tit.* 1, 13. Ezzel annak a' Vallásra, és Erköltsökre nézve igen káros, és nagyon szokásban ment Laicusi kevélységnek, és Separatistaságnakis, mellynek pedig a' mai időben nagyon ellene kellene állni, nyaka szegettetnék, melly szerént ez vagy amaz Halgató, miheiyt a' Predikátorra megharagszik, azzal kíván bosszút állni, hogy addig a' Templomba nem megy, míg a' lesz a' Predikátor, a' kire ő megnehezelt, mellyel a' Népet látsanként arra veszi, hogy az elbótsáttatásbeli jussával éiven a' Predikátort kivesse. Ez a' Canon: *Vocatio & Dimissio est penes plebem, vólt eleitől fogva a' többek között az oka, mint Péterli Josef Hazánkna közönséges panaszából megjegyzette, hogy ettől a' tisztetéses, és tzeljára nézve legnemesebb, de nálunk utólotban ment Hivatalból a' főbb Nemességű Személyeknek gyermekei elidegenítettek, a' ki a' Népnek a' Pap' kiváloftása, és Elbótsáttatásbeli jussával való visszaéléseről így ír:*

Sok Faluk bannak így, Erdemes Papjokkal.

A' mint nem kén banni Berjú Páfzterjokkal.

Mia a' legjobb Papra egy két előkelő

Megharagszik fokázor ott ki-nem telet ő.

Mert ezek ellene horeon voxot véfanek

S' kis Karátson napján kitelái telzenek.

Mikor nagy fereggel gyűlnek a' Templomban
 Kellé tovább a' Pap? kérdi egy goromba.--
 Nékem nem kell, mond ez, mert már két tehene,
 Négy difzn'a van, fok az, annyi nem kellene
 Felhizott már köztünk azért beszéll fennyen,
 Fogadjunk mást szegényt, Ő dolgára menjen. --
 Más mond, hogy olly' jól tart mindenféle munkást,
 Hogy miatta nem kap sem kaszást, sem kapást,
 Más, hogy dorgálódik, más, hogy a' Papnének
 Drágább szoknyájja van mint a' Bírónének. --
 Más, hogy mikor felül a' kar' tetejére,
 Gyenge szava hangja lassan hat fülére.
 Ezek egyhez, azok más rossz okhoz kapnak,
 Végre *dictum factum* menni kell a' Papnak.
 Akkor két nagy rovást, mert nints köztök író,
 A' Szür újból kihúz a' botskoros Bíró.
 A' kitoló voksot metfzi az elsőre
 Megesik, hogy nintsis szüksége kettőre.
 Másutt fehér, 's veres Tengerivel élnek,
 Mellyet fok bölts Faluk még szebbnek ítélnek,
 A' kimaró voksra a' Bíró rőt szemet,
 Erefzt a' Szür ujba, s' másokra fejrret.
 A' Tengerit ofztán egygyütt felszámlálják,
 'S ha a' veres szemet számosznak találják;
 Akkor a' jó Papnak, ha nintsis mit enni,
 Őt s' hat gyermekével ki kell onnan menni.
 Ha mond, hogy ártatlan fenki nem hajt arra
 Könyvét, Fiát, magát hordják a' határta.

Ezt az illetlen szokást Erdélyben a' Fő-Confistorium egészen eltörölte, s' mint más Országokbanis gyakoroltatik, a' Predikátornak marasztását, vagy nem marasztását a' Venerabilis Superintendenntiának általadta. --
 Utollyára:

6) Azt sem lehet tagadni, hogy a' Népnek valósztsága, és meghívása a' Predikátorra nézve olly'

szükséges *Exmissiot*, *Censurát*, és *Ordinatio*t sokszor semmivétefzi, mivel ha a' Nép tsak ezt, vagy amazt veszi-el Predikátorának, és mást nem vagy akarja, vagy nem a' Tractus, azt kell Exmittálni, és Ordinalni. Ellenben, ha a' Tractuale Consistorium változtaná az Ujj Predikátorokat, úgy minden a' maga fontosága szerént, és rendben menne, -- az Ekklé'siánakis megmaradna a' jusza; mert annak küldötjei előtt vizgáltottvánmeg a' kiválófzott s' nevezett Ujj Predikátor, azt akkor, mint a' kinek sem Tudományára, sem Erköltsére nézve kifogást nem tehetne, meghivná. -- De a' Predikátorságra készülőkis jobban tanulnának az Oskolákban, mivel látnák, hogy tsak Erdemért lehet valakinek jusza a' jobb Ekklé'siákhoz.

Lásd: *Pétxeli József XVIII-dik Meséjét -- 118 - 120. old.*

XIV. §.

Mire kell a' Predikátorra leendőnek a' Kiválófztásra, és Meghivattatásra nézve gondjának lenni?

Hogy a' Predikátor a' Halgatóinak szeretetét megnyerhesse, és az Ekklé'siában békeségben, és sok ideig lakhasson, s' az Ekklé'siai Felsőség előtt magát már az ő Ekklé'siában való bemenetelekör törvénytelen tselekedetével meg.ne bélyegezze; illő néki magát az Ekklé'siában való meghivattatásra nézve okofsan, és egyenes Lélekkel viselni: Minekokáért

1) Az ugyan szabados dolog, hogy valaki magát tilztelséges, és törvényes, útakon módakon másokkal megesmertesse, egy szóval, hogy magáról gondoskodjon: mert a' nyilvánosságos kevélység volna a' *Candidatusban*, ha ő az Attya' Házában megülvén, azt várná, hogy

ő rolla minden gondoskodjon, ámbár ő maga magáról nem gondoskodik, és ötet minden esmerje; ámbár ő magát lenkivel nem esmerteti. Ha valaki abból az okból, hogy ő Theologus azt kívánná, hogy az Isten az ő Személyére nézve valami kifogást tégyen, s' tsudálatosan indítson másokat az ő felkeresésére; az illy' fanaticus ember sok esztendeig -- vagy örökreis Predikátorság nélkül fog lenni. -- Tartsa hát magát, kiki a' Pál Apostol' intéséhez: *Visseljetek gondot ti magatokról — a' ki Püspökséget kíván jó dolgot kíván.* — 1. Tim. 3, 1. — De más részről:

2) Nem szabados, sőt vétkes dolog az, midőn a' Candidatus ajándékozás, ígélet, pénzvel való megvesztegetés, Simonia (*Tsel. 8, 16.*) fizetésnek megtsonkítása, hizelkedés, a' Hivatalban lévő Egyházi Szolgának, vagy másoknak leszollása, valami előkelő Személynek a' Házofisagi megbiztatás, Atyafiság, vagy *Nepotismus*, és más ezekhez hasonló illetlenségek, és gyalázotos Mesterségeskedések által nyer magának Ekklé'siát. — Az illy' tsalárdságok által fosztatnak-meg sok öreg, és érdemes Predikátorok Hivataljoktól, — így kapnak a' legtudatlanabb, és rosszabb Characterűek a' legjobb Predikatori Hivatalra, — így esnek a' legalkalmatosabb Személyek a' legrosszabb Ekklé'siában, a' hol megszomorodván, holtig való nyomorultak léfznek. Az ilyenekre illik, a' mit a' Jésus mondott: *Ján. 10, 1. Bizony bizony mondom néktek, a' ki a' Juhoknak aklokban nem az ajtón megyen-bé, hanem másunnan hág-be, lopó az.*

A' millyen büntetésre méltó vétek pedig a' Simonia az Ekklé'siát vásárlóban: éppen olly vétek az, azazt eladó, és áruban ereiztő Igazgatók-

gatókban, vagy Ekklé'sia' tagjaiban, a' kik valaki eránt való jó indulatjokat pénzel, vagy másfal engedik megvásároltatni. Mellyre nézve; mihelyt az Ekklé'siai Felsőség az illy' mester-ségeskedést kitanúlja; azonnal büntetésül megtiltja, hogy az Simoniát gyakorló ember, a' megvásárlott Ekklé'siában nem mehet, s' az Ekklé'sia' sem viheti aztel.

3) Tsak úgy ajánlja magát az ötöt meghívó Ekklé'siának, ha a' Seniornak, vagy mikor egyik Tractusból a' másikba hivatattik, a' Seniornak és Superintendensnek, mikor pedig egyik Superintendentiából hivatattik másikba, a' Seniornak, és Superintendens' nevében a' Superintendensnek Irásba kiadott Megegygyezéseket látánda; mert a' Hívás ugyan a' szokás szerént az Ekklé'sia' jussa, de a' Seniornak megegygyezésével: *Vocatio est penes plebem, sed cum consensu Senioris.* — Azért kell pedig a' Superintendentiának megegygyezése az olly' Emberre nézve, a' ki annak kebelében akar megtelepedni; mert a' Fő-Jurisdictio' jussai közzé tartozik, a' Hivataloknak kiofztása, s' Hivatal' viselőknék kiválófztása, — s' mint a' Polgári Statusban Indigenátust tsak a' Dieta adhat: így az Ekklé'siai Társóságban a' Fő-Jurisdictio a' Superintendens' incorporálhat valakit: minékokáért minden Ujj Predikátornak tsak a' Superintendens' adhat arra engedelmet, hogy az ő kebelében Lelki Pafztori Hivatalt viselhet.

4) Az Ekklé'siákban nagyon válogatósnak nem kell lenni; mert félő, hogy nagyravágyás' kormával motskolja-bé az ember magát. De a' betsületes ember mindégis reménylheti a' jobb Ekklé'siát. Azomban valamely Ekklé'siának Meghívását el-nem fogadni, és jobbra várakozni, szabados. Így tselekesznek más Hivatalt

viselőkis, — A' jó Lelkü Tanító pedig abból a' tze'bólis tselekedheti ezt, hogy így egészen tsak a' Hivatalának fekünne. — Egyébaránt az Ekkle'siának meghívását, tsak úgy kell elfogadni, ha mejjünk, szavunk, és tudományunk a' hoz az Ekkle'siához való. A' ki tsupa gazdálkodás' és nyereség' kívánásából válogat az Ekkle'siákban, arról igaz, hogy *kenyérért követi a' Krijztust.*

5) Meghivattatás nélkül nem szabad valamely Ekkle'siába bémenni, sem az Ekkle'siai Felsőség' ellenére azt elfogadni, engedvén a' nyakaskodó, és a' dolgot jól megfontolni nem tudó Népnek.

6) Gyermkeket vagy nagyon Ifjú embereket hívni nem szabad; mert azok még tapasztalatlanok, sőt tudatlanokis lévén, az Ekkle'sia' igazgatására, Halgatóikkal való társolkodásra, és Hivataljok' minden részének tekintettel, és okofsággal való vitelére nem alkalmasok.

7) Ajánlván magát a' Candidátus az Ekkle'siának, a' Seniornál magát jelentse, és attól a' megvi'sgáltatás' idejét, s az irándó Próba Predikationak Textusát kérje-ki.

XV. §.

A' Predikatori Hivatalra való Exmissióról, és az azzal edgyüttjáró Megvi'sgáltotásról, s annak szükségességéről.

Bár meghivattatott légyenis a' Predikátorrá lejendő Személy valamely Ekkle'siába, de abban addig Egyházi Szolga nem lehet, mig nem a' Tractuson a' Senior által *Exmittáltatik*, melly abban áll, hogy az ő Erköltse és Tudománya szorofsan megvi'sgáltatván, a' Predikatori Hivatalra a' Tractualis Ekkle'siai Felsőségtől alkal-

matosnak ítéltetik, 's énnél fogva az Evange-
liom' predikálására közönséges hatalommal ki-
botsáttatik. — Az ekkor megeső Megvi'sgáltó-
tás elmulthatatlanul szükséges. Ezt ugyanis Pál
Apostol tette az Ekklé'siai Felsőségnek köte-
leltségévé. 1. Tim. 3, 10. *A' Tanítok először meg-
vi'sgaltassanak, és azután szolgáljanak. — Ke-
zsidet hirtelen senkire ne vessed. 1. Tim. 5, 22.* —
De maga a' dolognak természetis azt kívánja;
mert a' Hivatal igen fontos, a' mellyben nem
csak tanítani, hanem példátis kell adni, — a'
tanítás' Matériáiis igen mélylyek, és szellelsen
kiterjedök; ha hát a' legalább való Hivatalokrais
előre való szoros megvi'sgálás után léphet-bé va-
laki: sokkal inkább ezen nagy fontofságú, és
méltóságos Hivatalba (Éfés. 4: 11, 12. Tsel. 20,
28.) nem lehet szoros megvi'sgálás nélkül bé-
állani. Ha a' Gazda megvi'sgálja annak hüsé-
gét, és alkalmas voltát, a' kire az ő Nyájját
bizza: sokkal inkább meg kell azt az Ekklé'siai
Felsőségnek vi'sgálni, a' kire azoknak Lelkei-
ket bizza, a' kikért az Ur Jésus megholt. A'
Hajóbanis csak az olly' embernek kezére biz-
zák a' Kormányt, a' kit arra alkalmasnak ta-
pasztalnak: sokkal inkább illő dolog, hogy a'
kire ez vagy amaz Ekklé'sia Kormánynya' biza-
tik, és az Isten' szöllőjében az ő Anya Szent-
egyháza' mivelésére elől állítatik, olyan lévén,
a' ki arra alkalmas. Innen a' régi Ekklé'siában
ez igen nagy vigyázattal, és minden kedvezés
nélkül ment végben. Nevezetelsen már az Apos-
toli időkben ollyakat kellett kiválóztani, kik-
nek jó bizonyságok volt, és a' kik böltséfséggel tel-
lyesek. Tsel. 6, 3. A' következő időkben pe-
dig a' kiválóztatottnak Nevét táblára irták fel,
és azt közönséges helyre tették-ki, vagy a' Gyü-
lekezet előtt olvasták-fel, hogy a' ki mit tudna

annak vagy Tudománya, vagy Erköltse felől mondani, azt jelentené be.

Meg kell pedig a' Predikátorra leendő ar-
ról vi'sgálni: 1) Ha jó erköltsűe. 1. *Tim.* 3: 2,
's a' t. *Tit.* 1: 6, 8. mert a' jó erköltsű Tanító
kevesebb tudománnyal mindenkor nagyobb ha-
szonnal fojtatja hivatalát, mint a' nagy tudomá-
nyú Erköltstelen. 2) Ha tudé, azértis a' fel-
lyebb kitett Tudományokból szorososan ki-kell
ötet kérdezni: mert az Apostoli Canonok,
és a' Hivatal' természete szerént, *tanításra al-
kalmatosnak, 's igaz Tudományúnak kell lenni.*
Tit. 3, 2. *Tit.* 1, 9. 3) Ha az *Ekkle'sia gondvi-
selését* örömmel, és önként akarjaé magára fel-
venni. 1. *Pét.* 5: 2. 4) Ha *rendes úton* módon
menté arra, hogy valamelly Ekkle'siában Ta-
nító lehessen.

XVI. §.

*A' Tractuson, és Superintendentián végben me-
nő, Megvi'sgáltatásra nézve mire kell a' Pre-
dikátorra leendőnek gondjának lenni?*

A' Megvi'sgáltatásra nézve e' következen-
dökre illő lesz figyelmezni:

1) A' Megvi'sgáltotandó, Predikatori ruhá-
ban, a' Senior által kiszabott napra; a' Super-
intendentián pedig a' Gyűlést megelőző nap je-
ljenjen-meg.

2) Deák korától fogva való minden *Bi-
zonyságglevelei* magánál legyenek, nevezetessen
az, a' mellyet a' Collegiumból való kijöttekor
vagy Rectoriára és Akadémiákra menetelekor
a' Profefsoroktól nyert, — úgy azis, mellyet a'
Rectoria' végeztével, annak, a' ki Rector volt az
Ekkle'sia vagy Tractus adott, — nem különben

azis, mellyben az ő Akadémiai maga viseletéről, és tanulásáról tétetik bizonyság. — A' Superintendentialis megvi'sgáltatáskor pedig ezek mellé kell tenni a' Próba Predikátiót, és Exmissióról 's Ordinatoról szólló Attestatumot, mellyet, végben menvén az Ordinatioja, a' Senior-tól kérjenki.

3) Többszöri Tractualis és Superintendentialis Censurákon jelenjen meg, a' Collegiumokban pedig szorgalmatosan tanuljon, így a' maga megvi'sgáltatására könnyebben elkészül.

MÁSODIK SZAKASZ.

A' már Hivatalban lévő Egyházi Szolgának gondos magaviseletéről.

XVII. §.

Öszveköttetése ezen Szakasznak a' fellyebb valóval.

Az a' Lelki Tanító, a' ki a' Predikátori Hivatal' tzéljával jó előre, nemcsak megesmerkedett, hanem arra magában különös kedvetis érzett, — a' ki ezen Hivatalra megkivántató minden testi, és Lélekbeli minémüségekkel bir, — azokhoz a' Tudományokhoz ért, mellyeket a' Vallás' Tanítójának tudni kell, — és szép Erköltsökkel ékeskedik, mind ezek mellett pedig mind az ő Válofztatásában, mind Meghivattatásában, mind Megvi'sgaltotásában okosán viselte magát, és az Ekklesiái

Felsőség által az Egyházi Rendben beis vétette-
tett, 's bizonyos Ekklé'siába beállított, —
Az illy' Lelki Tanítótól lehet reményleni, hogy
haznos, és kedves Tanító foglenni az Ekklé-
'siában. — Mindazáltal mivel az Ekklé'siába
való beálláskor az egész Tereh az Ujj Prediká-
tor' Vállaira tétettetett, a' ki az ő fokféle fogla-
latóságaiban, 's az embereknek *practice* való
esméretekben még tapasztalatlan; tehát hogy az
ő Hivatalát mennél tökéletesebben fojtathassa,
a' *Lelki Páfztori Gondviseles* mint Tudomány,
bizonyos régulákat ír ő eleibe, mellyekre fi-
gyelmezvén, kötelelségeinek szerentséfsen ele-
get tehet, 's annál fogva a' Halgatói 's mások
előtt kedves és igazán *Tiszteletes* lészzen. Ugy
nézi hát a' Lelki Páfztori Gondviseles az Egy-
házi Szolgát: 1) Mint Tanítót. 2) Mint Házi-
Gazdát, 's Atyát. 3) Mint a' Halgatóival a' kö-
zönséges életben társolkodót. 4) Mint azoknak
Lelkeikről különönsenis gondoskodót. 5) Mint
az Ekklé'siai fenytéknek gyakorlóját 's a' t.

I. R É S Z.

Közönséges Régulák, mellyekre az Ekklé'siá-
ban való beálláskor gondjának keil lenni
a' Lelki Páfztornak.

XVIII. §.

*A' Hivatalban való beálláskor mitsoda régulák-
ra kell az Egyházi Szolgának vigyázni?*

Sok függ attól, hogy az Egyházi Szolga
miképpen kezdi el Hivatala' fojtatasát; mert a'

Népnek ő rólla való első itélettétele valamint legközönségesebb, úgy legtartófsabb szokott lenni, de azis igaz, hogy soha az Ember jobban meg nem bukik, mint a'hol ő reá nézve mind a' Hely, mind az Emberek, mind az Életmódja, egy szóval minden tsupa ujj. — Az okofság kívánja hát, hogy az Ujj Lelki Tanító minden első lépéseire, szavára, beszédbeli hangjára, 's tselekedetére különösen vigyázzon, — Halgatónak, és közelébből az Elöljáróknak megismerésében foglalatoskodjon; — keveset tselekedjen, és mindenre figyelmezzon; — a' maga feltételeit, 's valami eránt való maga meghatározását ne tálolja ki egyszeriben, hanem mindenre időt várjon; — az ő régi és mostani állapotját se ne ditsérje, se ne gyalázza; — az előtte való Tanítóról illetlenül azok előtt ne szoljon, kik ő néki mint Ujj, és így még kedves Embernek hizelkednek, mert semmisem változóbb mint a' köznép, hamar szeret, hamar felejt, semmi nevezetes ujjitáshoz mindjárt eleinten ne kezdjen, hanem az okofsabb Halgatóit készitgesse annak, a' mit ő rofznak lát magoktól való kitalálására, és megjobbítására; — a' mit az előtte való Predikátorban mindenek ditsérnek azt megrójjá, és azt kövefse; — a' Mátrikulát, és egyéb Ekklé'siai Jegyző könyveket, 's a' Párokhiához tartozó dolgokat, Ekklé'sia' pénzét, 's egyebeket az Elöljárók előtt vegye által, és a' mit ott talált, azt írja bé az Ekklé'sia' Jegyző könyvébe, mellyet az Elöljárókis nevek' alá irásával bizonyítsanak. — Egy szóval mihejt belép az Egyházi Szolga az ő Ekklé'siájában mindjárt gondolóra végye, és soha el ne felejtse azt, hogy ő abban az Ekklé'siában Lelki Tanító, — Példa adó, virtusra vezető, Ekklé'siai fenytéket gyakorló Személly, és egyfzersmind Polgáris.

XIX. §.

A' Halgatók előtt való Tekintetnek megszerzéséről, és fenntartásáról mindjárt az Ekklesiában való belépéskor gondoskodni kell.

A' melly Lelki Tanító a' maga tekintetét, melly nélkül a' közönséges Hivatalt viselő Ember semmisen, már az ő Ekklesiájába való legelső belépésekor elvesztette; az nem tsak az, hogy keveset épít, hanem sokféle keserüséget is lát; minekokáért illő az *Ujj Predikátort* arra megtanítani, hogy miképpen kell azt néki nem tsak megszerezni, hanem megis tartani. Nagy hiba volna valósággal, ha ő ezt valami gögös rátartás, néptől való messze járás, Halgatóitól kitsikart megsüvegöltetés, valami nagy Szentségnek képzelgetése, Istennel való különös társolkodás, Isten és emberek közt való közbenjáróság, tsalhatatlanság, és másoknak itéletén fellyül valóság által akarná magának megszerezni, és fenntartani, mivel a' legigazabb legtartófsabb, és legtiszteletesebb tekintet egyedül tsak az, melly az *Érdemen* fundáltatik, — a' ki azért nem tartja az embert tekintetben, másért annyival inkább nem. Az *Ujj Lelki Tanító* tehát, úgy szerezhethet magának igazi és állondó Tekintetet, ha érti a' maga Mesterségét, Hivatalában szorgalmatofsan eljár, fedhetetlen életet él, — Ekklesiájában, nem *Nepotismus*, és *Simonia*, hanem egyenes úton ment bé, mindeneket megbetsül, — Az Isteni Tisztelettől üres óráit kivataljához illő foglalatofságokkal tölti, tanul, Házát okofsan igazgatja, — a' gazdálkodásban nem merül el, — hivataljához illő tisztefséges ruhában, és tsinofsan jár, halgatóit meggyőzte arról, hogy a' mit ta-

nit, azt hiszi, Superiorairól mindég tisztelettel szól, mivel a' kisebbek' tekintete akkor, és úgy áll meg, ha a' nagyobbaké nem veszett el, — az Ekkle'sia dolgainak jobbításában örömmel belefaj; az Ekkle'siai Gyűlésekben, és egyébütt is a' dologhoz fontosán hozzá szól, csak betületes emberekkel társolkodik, mert a' kit magáért le nem néznek, a' társáért megútalják, Egy szóval a' kinek mind szavában, mind tselekedetében, mind igyekezetében, mind maga viseletében az igazság' szeretet, egyenes szívűség, hivatalja eránt való buzgóság, áthatatóság, és illendőség tündöklik, az tarthat ízámot az ő Hivatalának, 's Személyének tekintetben való tartására.

II. R É S Z.

A' Kathedrai, és mindenféle Liturgiai foglaltságiban való gondos maga viseletéről a'
Lelki Tanítónak.

XX. §.

A' Predikálásban és Sakramentomok' kiszolgáltatásában mire kell a' Lelki Tanítónak gondjának lenni.

A' közönséges helyen való tanítás fő kötelessége az Egyházi Szolgának, mellyet hogy Lelki esméretének helybenhagyásával, 's Halgatóinak megelegetésével vihelsen, a'ra vigyázzon, hogy soha készületlenül a' Kathedraba ne menjen, világosan, érzékenyen, fundamentomosan, a' Nép' felfoghatóságához, a' környül-

állásokhoz alkalmaztatva, a' Szent Irástól, és Confessiotól el nem távozva és épületesen tanítson, soha a' maga indulatit a' Kathedrába ne vigye, senkit a' maga megsértéséért ki ne papoljon, s a' mit tanít, azzal maga megegyezőleg tselekedjen, egyszóval, azon légyen, hogy mind Materiájára, mind Formájára nézve a' Predikatio jó légyen. Halgatói a' Keresztyén Vallás' igazságiban megvilágosittasának, a' ról-meg győzettefsenek, és annak munkába való vetelére felindittasának. Ezen Hivatalbéli foglalatofságáról a' Lelki Tanítónak tanítottam a' *Homiletikámban*, melly az Lelki Pásztori Theológiának *Első Része*.

A' mi a' *Sakramentomok' kiszolgáltatóását* illeti vigyázzon, hogy a' külsőkben semmi fogyatkozás ne légyen. Azon szokáson, melly az Ekklesiában már igen régi, kivált eleinten, bár rosszis az magától ne változtasson, és azutánis mindég a' Superintendentiális Elöljárók' hírével. Az Agenda értelmes, de nem mindég ugyan azon eggy légyen, de a' mellynek készítésében példaul tégye, hogy a' szokástól el ne távozzon, a' már mindenfele mondatni szokott, és kinyomatott Agendákat. Jó lessz, ha az Ujj Egyházi szolga először a' más' Agendáját mondja, a' mihez már a' Nép hozzá szokott; mert ha ujjat mond legelőször, azt gondolja a' halgató, melly a' dolgot megítélni nem tudja, hanem csak a' változtatást vette észre, hogy ő azzal a' Valláson akar változtatni, eggy szóval, a' hoz a' szokáshoz alkalmaztassa magát, melly azon Superintentiában mellynek kebelében lakik uralkodik. — Azomba sem itt, sem mikor predikáll, ne azon ruhában álljon elől, mellyben az Aratói között forgott. — A' Liturgiái foglalatofságokról szoktak tanítani a' *Liturgiában*, melly a' Lelki Pásztori Theológiának *3-dik Része*.

XXI. §.

Tanulásról, — Könyvszerzésről.

Tanítói hivalkodást úgy vihetjük mind hasznosan, mind ditséretelenen, ha tanulunk; mert a' jó Pap mint szokták mondani *holtig tanul*. E're pedig ujjabb ujjabb könyveknek szerzése, azokkal, 's a' tudós világgal való félbe nem szakasztott esmérkedés kívántatik-meg. Igaz, hogy sok Tanító azt gondolja, hogy minekutána már Tanítová lett, nemis kell néki a' Predikation kívül egyebet tanulni, és hogy az ő *halgatóihoz*, 's *fizetéséhez képest* eleget tud: ebből az okból sem könyvet nem vesz, sem tudományos Correspondentiákat nem fojtat. De egy az, hogy többet kell mindég tudni a' Tanítónak, mint a' mennyi elég az ő halgatóinak; más az, hogy senki az Oskolában annyit nem tanult, hogy több ne férne reá, — sőt a' mit tanult gyakorlás nélkül aztis elfelejti. Annál pedig rútabb mentség nintsis, mint mikor valaki az ő nem tanulását azzal menti, hogy elég az, a' mit ő tud, és tselekszik a'hoz a' fizetéshez, a' mellyet ő vész: mert a' hivatalbeli kötelességeket nem a' fizetésnek kifsebb, 's nagyobb mértékéhez kell intézni. Egy Predikátor únts, a' kit nagyobb jövedelemre ne kívánkozna: ezt pedig az olly' ember nem érdemelheti, a' ki mindenekben, tsak a' jelen való fizetés' tsekelységéhez ízabja tanulásbeli szorgalmatosságát, és minden hivatalbeli munkáját: Messzünneis megkeresik a' tanult Tanítókat: azokat pedig, kik nem tanulnak a' legközelebb valók sem esmérük. Más Hivatalbeli emberek nem Tanítók, mégis olvasgatnak, és a' hivataljokat illető, 's más Tudományokat, tanúlgatják: sokkal inkább

annak, a' ki tanít, ezt tselekedni kell. Így felelhetünk-meg azoknak legegyszerűsebben, a' kik azzal szokták a' Prédikátort alázni, hogy a' Prédikációt akárkiis elmondhatja; mivel nem attól függ a' Prédikátornak valóságos betsülete, hogy a' Prédikációt eltudja mondani, jóllehet e'sem utolsó munka, hanem attól, hogy egész Héten keresztül abban izzad, Tanuló házában, hogy jó Prédikációt mondhasson, és minden nappali 's éjjeli gondját a'ra fordítja, hogy halgatónak használhasson. Mint a' Szakátsot nem azért lehet betsülni, hogy az ételt jól kitálalta; hanem azért, hogy reggeltől fogva délig abban főtt a' feje, hogy jó izü eledeleket készíthessen: így van itt is a' dolog. Valamint annak okáért a' Gazda a' maga épületét mendég tsinoztatja, szélesíti, és erősítgeti; így kell lenni a' dolognak a' Tudomány' azon épületére nézveis, a' mellynek az Oskolában csak a' fundamentomát tettük le. Bizony a' Keresztyén Ekklésia' Tudósai, nem az Oskolákban, hanem az ő Tanulóházaikban formálták magokat nagy és kedves emberekké; ma sem lehet azt másképpen reményleni. Külömben is pedig igen illetlen dolog az, mikor valaki magát a' Tudósok' vagy Tanulók' rendéből valónak tartja, és mások is abból valónak tartják, még sem tanul, 's élvén a' mai tudós világban, ebben nem él. — Timótheustól ugyan még a' Hivatalra való rendeltetés után is megkívánja Pál Apostol, hogy tanuljon, *Légy ügymond figyelmetes az olyasásban, hogy a' te gyarapodásod nyilvánvaló legyen mindenek előtt.* 1. Tim. 4: 13, 15. Nem tselekeznek hát a' Tanító jobbat, mintha a' Bibliát, kivált, az Uj Testamentomot egy legjobb Commentatorral keresztül megkeresztül olvassa. A' Polemica, és Erköltsi Theologiában magát tökéletesíti, mert amazt a' Keresztyén Vallás' ellenségei, ezt pe-

dig az ő Halgatói néki szükségessé téstik. Kivált az öreg Lelki Atyák az *Ekklesiái Historiában* és *Utazók'* olvasásában legtöbb gyönyörűséget találnak. De ezek mellett a' melly Tudományra különösen hajlandó valaki, a'rais reá adhatja ekkor magát, és az ebben való tökéletesedés a' Predikátori Hivatalra hasznos foglenni; mivel a' Tudományoknak szoros összvetések van, és egyik a' másiban észrevehetetlenül belévág.

Arra mindazáltal még ekkoris vigyázni kell, hogy *mit együnk, mivel ruházkodjunk*, mert a' Predikátori fizetések többnyire nálunk olly' tsekélyek, mellyekből a' Lelki-Tanító, kivált ha familiásodik a' könyvek' szerzése mellett elnem élhet: tehát tanuljon ugyan a' jó Pap mind holtig, de azért a' gazdálkodáshozis, tsak hogy az módjával éssenmeg, hozzá nyuljon. Vigyázzon arrais, hogy tsak a' maga értéke, 's erszényéhez képest vegye a' könyveket; mert nints roszabb Capitalis a' könyvnél, melly ha legjobb vóltis a' mi időnkben, ugyan annak a' mi időnkben lemegy a' betse. És így nem sok, hanem jó, és nem minden jó, hanem tsak a' leg szükségesebb jó könyveket kell megvenni; — vagy a' szomszéd Predikátorokkal, 's olvasni szerető Világi Urakkal megkell a' könyvek' szerzésében eggyezni, hogy így a' mit egyik megvélz, azt a' másik ne vegye-meg, és egymással könyveiket közöljék. Ha a' szegény Predikátor nem vész könyvet az nem tsuda, de ha a' gazdag jövedelmű Ekklesiabeli Tanító nem vész már ez nagy hiba. — Azzal pedig a' Falusi Predikátor ki nem foghat, hogy tsekély fizetése, lévén, kéntelen, gazdálkodni, melly miatt nints ideje az olvasásra; mert Telen elég ideje van, de elég Falusi Lelki-Tanítók' példája bizonyítja, hogy e' kettőt összve lehet kötni, és mind a'

kettőt ellehet végezni. Mitsoda könyveket szerezzon pedig a' Lelki-Páfstor azt meghatározni nem lehet, hanem hogy a' jobb Magyar Könyveket megkell szerezzni, azt a' Hazafiúi kötelesség kívánja.

III. R É S Z.

Az Egyházi Szolgának magános Életéről, vagy a' maga Házáról, 's familiájáról való gondviselésről.

XXII. §.

Miért kell az Egyházi Szolgának az ő Magános Életét, 's Házánépét, különös gondossággal kormányozni?

Különös okossággal kell a' Lelki Tanítónak az ő magános, vagy Házi Életét kormányozni; mert az ő halgatói úgy tartják ötet, mint követésre feltett példát, 's az Erkölttség' Ideálját; neki hát, és az ő Házánépének fedhetetlennek kell lenni. Pál Apostol ugyan átallyába megkívánja, hogy a' Püspök vagy Lelki Tanító minden virtusokkal felekesített, különösen pedig olyan légyen, a' ki az ő Házában jól tudjon előljárni, ki az ő Magzatic engedelembe tartsa, mert a' ki az ő tulajdon hazában nem tud előljárni, mi módon birhatja az Ister Anya Szentegyházát. 1. Tim. 3: 2, 4, 5. — Az is igaz, hogy felette fok baj és gyalázat származik abból a' Lelki-Tanítóra; ha az ő Háza, 's maga Élete egyetlen tselekedetekkel van megbélyegezve, valamint azt sem tagadhatni,

hogy ebből temérdek sok kár következik az Ekkliá'siára, a' mellyet bár nem vélsenis az ember olly' hamar, és könnyen észre mint más Hivatalbeli rossz tselekedetnek következéseit: példának okáért a' tudatlan Doctor megöli a' beteget, a' pazérló Gazda elfzegényedik; itt a' rossz tselekedetnek egyszerre látszik a' következése; de éppen azért vézedelmes a' Lelki-Tanítónak, és az ő Házának rossz maga viselete, hogy az abból származandó kár nem egyszerre tűnik szembe; hanem észrevehetetlenül ragad-el kitkit az ő példájok, mellyel a' Nép a' maga rossz tselekedeteit mentegeti, és oltalmazza, mivel azt fel sem téfzi, hogy a' Lelki-Tanító, a' ki a' rossz-nak ellensége annak barátja lehetne, és a' mit másokban kárhoztat, maga követné.

XXIII. §.

Hogy kell a' Lelki-Tanítónak magát az ő Nőtelen állopotjában viselni, — s tanátsosabbé neki megházosodni, vagy nem?

Ha a' Lelki-Tanító *Feleségtelen*, szükség néki magát úgy viselni; hogy külső maga viseletéből legkifisebb gyanút se támasszon senkiis ő ellene, a' mi az egélszéges és Ifjú emberre nézve leghamarább megesis. E' végre okolsan tselekszti, ha a' megházosodást soká nem halasztja. — Megkell hát neki házosodni, jóllehet nem kényszerítésből, mert a' mi principiumaink szerént szabad néki megis házosodni, nemis; de tsak ugyan ha magának ezt a' Pásztori Theologiában fenn forgó *Problemát* tenné-fel a' megfejtésre: ha *tanátsosabbé a' Predikátornak megházosodni, vagy nem*, legjobban tselekszik, ha mind a' két rélzre megháunya veti a' dolgot, és

a' melly útra határoztatik az okok által, azt követi, Nevezetesen.

I. A' nőtelen állapotot a' kik javasolják, ilyen okokkal élnek: hogy,

a) Ha ő egészségtelen és a' természetből v. más módon a' házasságra alkalmatlanná tétetett — ha ifzonyú mértékben Mysantropus, vagy embert gyűlölő, úgy hogy ötöt egy született *Encratitanak*, vagy Maga megtartótónak kell tartani, — ilyen esetekben fellehet hagyni a' házasságot. — De

b) A' tapasztalásis, bizonyítja, hogy a' házas Predikátor az ő hivatalában rosszul jár el, mivel feleségéről és gyermekeiről kell gondoskodni; melly által hivatalának jól való folytatásától elvonatik.

c) Keserüvé tétetik ez által a' Predikátori hivatal, mert a' feleség és familia által sok olly' bosszontatásra adatik alkalmatosság mellyek a' nőtelen állapotban elnein következnek. Azis tudni való:

d) Hogy sokasodván a' Predikátor házanépe, fősvényységre 's a' t kell a' Predikátornak vete-medni, 's így kéntelen azokat a' bűnöket gyakorolni, mellyek ellen tanító.

e) Nem lehet arrólis elfelejtkezni a' Tanító-nak, hogy az ő Özvegye, és Arvái az ő halála után a' legszánakozásra méltóbb állapotba esnek; mert sok Halgatók olly' háládatlanok és embertelenek, hogy bár a' Lelki-Tanító minden erejét az ő tanításokban mérítetteis - ki, de valaminint magának öreg-ségében kevés betsülete van előttök: úgy mihelyt kidül, még az nap' midön eltemet-ték, megkérdik az özvegyétől, hogy mikor hordozóskodik - ki a' Parokhiából? -- 's mint a' búza kéve mikor elszakad, úgy szaladnak
szel-

szélyel az ő Árvái, 's lesznek a' gyalázatnak Ízomorú tárgyaivá. Végezetre:

- f) A' Házafság miatt a' Lelki-Tanítónak tekintete nem állhat fel, úgy a' mint kelle-ne; mert az ő felesége, 's gyermekeinél fogva úgy öszvezavarodik a' Lelki-Tanító a' köznéppel, hogy meg se'esmerfzik tőle, — legalább, azzal közelcbből társalkodván, az ő házafságok' erőtlenségeit megpillantatja, másokkal, mellyért kevesebb tekintetben tartatik azoktól. — Más részről:

II. Az egészséges Predikátor a' házafsági életre való maga meghatározásában e' következendő okokat veheti, fontalás alá:

- 1) Azok a' kedvetlen következesek, sőt bűnők, mellyek a' Predikátor' házofsága ellen mint nehézesek úgy adattattak elől, nem szükségesképpen való következesei annak; mert ha ő egészségtelen, vagy a' házafságra alkalmatlan; úgy neki meg nem kell házasodni. Egészséges ember lévén pedig, nem következik, hogy ha megházasodik hivatalát rosszúl folytassa; mert a' tapasztalás bizonyítja, hogy a' feleséges Predikátor azt jólviheti, és hogy sok feleségtelen Tanítók rosszabbul folytatják azt mint a' feleségesek. Ha a' feleség és a' gyermek sok keferüségét szereznek; más felől ugyan öök sok gyönyörüséggel édesítik meg életünket. — Hogy fősvény légyen a' feleséges Predikátor a' nem következik az ő hivatalából; mert hány feleséges Predikátor nem fősvény; ellenben hány feleségtelent fősvénynek lehet tapasztalni; kiben tsunyább pedig a' kettő közzül a' fősvénység. — Hogy sok Predikátornak árvái 's özvegyei nyomorúlt állapotra jutnak, az igaz: de más

emberekkelis köz az, és ezzel inkább az próbáltatik, hogy senkinek sem kellene megházasodni. — De e' mellett e' sem egészen igaz: mert sokkal több feleséges Predikátor hagyja gyermekeit jó állapotban mint nem. — A' mi pedig a' *Tekintetét* illeti, azt a' házas Predikátornakis minden megadja, ha ő jó Predikátor ellenben a' nőtelennek sints semmi tekintete, ha rosszul viseli magát. Mind ezekből hát következik, hogy a' feltett nehézségek nem folynak a' Predikátor' házaságából.

- 2) A' Predikátor egészséges ember lévén, érzi magában mint ember a' természeti ösztönt, mellyet se' kárhoztatni, se' elnyomni, sem törvénytelen módon megelégtetni nem szabad. — Külömben az Isten, emberekre, és így ő reá nézveis rendelvén a' házaságot (mert azazal hogy Predikátorrá lett, nem szűnt megember lenni) nem tarthatja az Isten' parantsolatjából magára nézve azt megtiltatottnak. — Az Ó Testamentomi Papoknak maga parantsolta az Isten, hogy megházosodjanak; — különösen pedig a' 'Sidó Fő-Papnak házas embernek kellett lenni, mivel az Atyáról a' Fiúra szállott által a' Fő-Papság: e' pedig az Istenhez legközelebb járt. — A' Prófétákis házasok voltak *Ésa. 8: 3.* Az Apostolok között Péternek, kinek *Napát a' Kristus meggyógyította. Mat. 8: 4.* és másoknakis voltak feleségeik. *1. Kor. 9: 5. Luk. 18: 29.* A' későbbi Tanítókrólis felteszik az Apostolok, hogy házasok lesznek, mert ő reájok nézve házasági Törvényeket hoznak. *1. Tim. 3.* A' minthogy a' Kristus' Ekklé'siaja Fő-Papjainak, az Érsekeknek 's Püspököknek színt' úgy mint a' kisebb rendűeknek szabad volt eleitől fogva megházasodni 's megis házasodtak, és ma is a' mi Ekklé'siánk tőlünk ezt semmiképpen

nem tiltja, mivel Pál Apostol 'Sid. 13: 4. tiszteletesnek mondja mindenk között, és így a' Predikátorok között is a' házasságot. De nem is teszi a' Izségtelenné az embert; mert fok házasságon kívül lévők Izségtelenebbek mint a' házások. Hol volt nagyobb Izségtelenség mint az ártatlanság' állapotjában, és ott is megvált a' házasság? de hogy is lehetne az Isten' rendelése magában gondoltatván Izségtelen. Pál Apostol, mikor azt kívánja, 1. Tim. 3: 2. hogy a' Püspök egy feleségű legyen, feltetzi a' házasságnak Izségtelen voltát a' Lelki-Tanítóra nézveis, — és mikor azt parantsolja, hogy magzatit engedelemben tartoztassa, 1. Tim. 3: 4. azzal megismeri, hogy a' házasság az egészséges Lelki-Tanítókhoz nem illetlen.

3) Lehetetlen a' nemházas Predikátornak az ő hivatalát annak egész kiterjedésében tökéletesen vinni: mert

a. Ha a' *Kathedrába* nézzük ötöt, vagynak olly' fontos és a' népre nézve felette szükséges materiák, mellyekről a' nőtelen Predikátor olly' hasznos következássel, fontossággal, érző szívvel, és maga megtartoztatás nélkül nem taníthat mint a' házas Tanító. Hogy tanít ő a' házassági életről, a' házas társ' okos megválasztásáról, — a' házassági élet' boldogsága' eszközeiről, — a' házassági békefégről és békeféltelenségről, — gyermek nevelésről és az abban való legjobb módról? — A' Predikátor köteles mindenféle rendeletlen indulatok, buja kívánságok 's paráznaság ellen tanítani, és annak eltávoztatására a' házasságot eszközül ajánlani; de tselekedheti ő ezt az utolsót olly' bátran, maga házasságon kívül élván? Nem tarthaté attól, hogy az ő beszédét mint a' házassági élet' megutálójának be-

szédét felsem veszik? Melly fokkal tartozunk szüleinknek erről fokszor kell a' nép előtt predikálni: úgy de miket tselokedtek velünk szüleink, 's mennyire érdemesek azok a' mi tiszteletünkre, tsak akkor tudhatjuk volta képpen, mikor gyermekeinkkel dajkálodunk: a' melly Predikátor tehát Atya nem volt, ezen materiáról sem taníthat illendően és épületesen: mert a' ki olly' dologról beszéll, a' mellyről tapasztalása nints, keveset vagy nemis épít. — Ellenben melly hasznos annak a' fellyebb kitett matériákról való tanítása, a' ki ezekbenis halgatóinak példát ad, a' ki példánakokáért a' feleség' válásztásában megmutatta, hogy melly nagy vigyázással kell abban élni a' házaslandóknak, — a' ki az ő jó házosi életét követésül tette másoknak, a' kit mindenek nem tsak okos Atyának, hanem gyermekek' bölts nevelőjének is esmernek; — a' ki mint edgy Keresztyén férj a' házi tereh és nyomorúságok alatt, melly ottan ottan a' házassági élet' következése, a' kedves feleség' és gyermekek' betegsége, vagy halála alkalmatóságakor eleven példát adott Halgatóinak a' Keresztyéni békelséges türésre, Istenben való megnyugovásra, és a' beteg és halálos ágyban egymás eránt való köteleltségeknék telyesítésére másokat minteggy kézenfogva vezetett.

- b. Ha a' *Kathedrán kívül* nézzük a' L. Tanítót, úgy vehetjük ötet mint Tanátsadót, 's vizsgálót, a' ki mind ezen tekintetekben köteles az ő Halgatóinak szolgálatjokra lenni; de a' nótelen Tanító kevésre mehet itt. Ugyanis vegyük ötet úgy mint *Tanátsadót*. Tudjuk, hogy legalább a' betegeknek nézve sok érdeme lehet ezen tekintben a' Predikátornak: úgy de a' beteg Affzonyok és leányzók, a' nótelen

Predikátornak velek született szemérmetségknél fogva nyavalyájokat fel-nem fedezik: ellenben a' házas Lelki-Tanítót önként hivatják, és annak tanátsadásával kívánnak élni. — Vegyük ötet úgy mint *Vigasztalót*, hogy vizsgálja ő a' gyermekeitől megfosztatottat, a' ki soha azt nem érezte maga, hogy mi-ben áll az édes Atyai Szeretet. — Mikor a' Házások között veszekedés van, hogy serkentti őket, a' házassági életben való megmaradásra, és az edgymás kedve kerésésére, mitsoda módot ír azoknak eleikbe? Hasonlóképpen a' tunya szüléket, hogy viszi a' jó útra a' nőtelen és azokban a' miket befzell tapasztalatlan Tanító? — A' kinek speculatiója és theoriája ámbár jó, de mivel az csak az ő elméjében fogantatott, a' mások' szívében nem gyökerezhetik-meg, és gyümölcstöket nem hozhat elő.

- c. Úgy tehet egyedül eleget a' L. Tanító hivatalának, ha ötet a' Halgatói *szeretik* 's *tekintetben* tartják; úgy de arra a' házasságon kívül lévő Predikátor egész erőben nem tart hat számot: mert a' köznép a' házassági életet mind betsületesnek mind fontosnak tartja, mivel magais abban él; azt akarja hát, hogy arról az ő L. Tanítójais, úgy ítéljen 's tselekedettelis mutassa meg, hogy úgy ért arról. — Mikor pedig azt veszi észre, hogy vagy fösvényességből vagy más tsekély okból mellözgeti valaki a' házasságot; már azért haragszik is. Innen sokszor itél így a' nép a' Tanítóról: a' mi Predikátorunk edgy derék ember, csak hogy megházasodna! A' minthogy, midön a' Predikátor megházasodik azon az egész Gyülekezet örül, és ő házassítja azt meg. — Azt is tudjuk, hogy a' nép akárkit hamar öszveköti valakivel; mihelyt pedig gyanúja van a'

Népnek a' Predikátoráról, a' mit az egészséges nőtelen Predikátor el-se' kerülhet, már akkor az ő eránta való tiszteletnek nagy tsorbájja esett. Avagy a' Lelki-Tanítónak kellé hát botránkozás' kövének lenni mikor azt ő reá nézve Sz. Pál Apostol megtiltotta. *Megláfsátok úgymond, hogy valami módon a' ti szabadságotok botránkozásokra ne legyen. az erőtleneknek.*

1. Kor. 8: 9. 1. Kor. 10: 23, 32. Tsak egy kimenést se' tehet a' nőtelen Predikátor, hogy a' rosz szívvel, bírók, és kivált az ő belsőbb esmeretségére vágyakozók arra ne vigyáznának 's akarkihez való gyakori bemenésítés gyanúságba ne hoznák. -- Bizonyos dolog utollyára, hogy a' maga hivataljában eljáró Predikátort legjobban szereti a' Nép: úgy de a' házofság által alkalmatósbabbá tétetik arra a' Tanító; mert feleség nélkül maga vinné az egész Ház' gondját és terhét, a' mit a' feleségével megosztván jobban utánna láthat Hivatalának. — De azértis szorgalmatosabb hivataljában, hogy mind jó Ekklesiáját, mind Halgatóinak szokott adakozását, mellyekre minden familiás embernek szüksége van megtarthassa.

- d. Mind a' Városi, mind a' falusi Predikátornak kell gazdálkodni, mert mindeniknek kell főzetni, enni, tisztefégesen ruházkodni, — és öregségére egyik se' akar koldulásra jutni: az úgy nevezett Gazda Asszonyi dolgokat hát tsak Asszonyra kell és lehet bizni; következésképpen a' Predikátor' Házábanis szükség van az Asszonyra, már az akár Gazda Asszonynak, akár szolgálonak nevezettség. Úgy de a' Gazda Asszonysági tekintetből kire lehet többet bizni, a' szolgálóraé v. a' Feleségre? Kivel lehet inkább minden megfzöllattatás nélkül ugyan azon egy házban élni a' Gazda Asszony-

nyalé v. a' feleséggel? Nintsé tele mindennek a' szája azzal a' panasszal, hogy jó és igaz tselédet nem lehet találni? Vallyon a' ki nem magának, hanem az Urának keres, olly' hűségese mint az a' ki magának keres? — De feltevezem, hogy talál valaki ollyan szolgálóra, a' ki az egész gazdaságot a' legjobb móddal viszi; vallyon nem sok kedvetlenségben kerülé ez a' Predikátornak? Mihelyt észre veszi az illy' személy, hogy az ő Gazdája egészen megelegszik az ő Gazda Afzszonykodásával, mindjárt úgy nézi és viseli magát, mint a' ki a' Háznál a' felesége helyét pótolja-ki, és mindennek, még a' Gazdának is parantsol, a' vagy nem sokkal nehezebb járomé azmellyet egy bérbe fogadott, — és csak szolgáló téz az ember'nyakára, mint a' mellyet a' Házások hordoznak, mellyet ők egymásra nézve ezer meg ezer gyönyörűségekkel téznek könnyebbé? Ha annaokáért se Kathedrai, sem azon kívül való Predikátori és Házi foglalatofságit a' nőtelen Predikátor nem viheti jól; a' Házások ellenben azoknak inkább eleget tehet; látni való, hogy a' mi Ekklesiánk ebben semmi tiltást nem tévén jobb, és tanátsosabb az Eggyházi szolgának megházosodni.

Lásd: *Journal für Prediger*. T. 5. 282. -- *Theologische Blätter*, 1796. és 1797. éfzt. 278. és 305. old. -- *Volborth Antiq. Christ.* 61. old. -- *Helv. Confessio*. Bowles. 52. old. -- *Krunitz*, 342. old.

XXIV. §.

A' Predikátornak mint házosulandónak a' feleség' választásában való gondos magaviseletéről.

A' jó Házaság az életet Paraditsommá; a' rossz pedig Pokollá tézi: minekokáért, hogy

a' Predikátor tsendes és boldog életet élhessen, hivatalát örömmel folytathassa 's felesége a' nép' példaadója lehessen, 1. Pét. 3: 1 -- 6. Szükség neki a' feleség' vállasztásban szemesnek, mindent meghalgtónak, de fenki szavának vaktában és megfontolás nélkül nem hívőnek lenni. Hogy pedig szerentsébben választhasson nem árt bizonyos tapasztaláson fundált tanátsadásokra figyelmeznii. Némellyek hát mint a' lejjebb megnevezendő Irók azt javasolják (de csak ugyan nem átallyába való regulák ezek): hogy

1) A' Falusi Predikátor ha elkerülheti Városi leányt feleségül ne vegyen; mert mindent más féle élet neme, szokások, öszveköttetések, foglalatosságok 's a' t lévén, sok Városi leány közülis alig válhat egy két jó falusi Predikátorné. A' Városi leány társaságokat szeret, ő nem csak Vasárnap' hanem hétköznap' is látogatásokat tesz, és a' sétállást kedvelli; falun pedig mindenektől *Isolalva*-él a' Predikátor, a' hol a' hétköznap-i de még a' Vasárnapi látogatások és társaságos sétállások sem lehetségesek. A' Városi leány piatzhoz szokott, 's az ő Gazda Affzonykodása abból áll, hogy ott oltsón és kevesen vehet. Falú helyen kamara a' piatz, mellyben mivel mindent úgy fel-nem talál mint a' Városi piatzokon, ha sok van sem tetszik. A' Városon minden szükebb, de a' pénz bővebb, és ezen vehet a' mi kell. Falun pedig szükebb a' pénz, és a' mi élelemre való nélkül ott valaki szükölködik azt drágábban fizeti, mint a' Városi ember. A' Városi leány muzsikához, olvasáshoz, módihoz, theatrumokhoz, bállokhoz, vagy más pallérozott emberek' társaságában esett multságokhoz és kevés munkához van szoktatva; falu helyen ezek nintsenek, és azért a' Városi leány nintsis, a' falúval megelégedve, a' mi pedig magának a' férjnek legnagyobb baj.

2) Hogy a' Pál Apóstol' kívánságának: 1. Tim. 3, 11. eleget tehessen a' Predikátor, tisztességes szüléktől származott, jól nevelt jó természetű és erköltsű, jó kedvű, mindenektől ditséretes, a' maga idejéhez nem vén, de nem is gyermek, maga nemzete és vallásabeli, tiszteletet szerető, de nem módizó, Gazda Asszonyhoz értő és egészséges s maga rangjához illő leányt válasszon magának feleségül. Mind ezekhez a' közönségesen megkívántató minéműségekhez pedig aztis hozzá adom, hogy olyan legyen az, a' kit könnyen lehet palletrógni és szép szóval hajtani, mert tsak így lehet femmivé tenni a' leánynak nevelésbeli hibáit.

3) Tsupa pénzért okos ember soha sem házasodik, de nem is akar koldust venni, minnekokáért a' jó erkölts mellett, mellyek a' Venus' minden Gratiáinál kellemetesebbek, arrais nézzen, hogy a' leánynak legyen valamije. Mert a' melly Predikátornak hatszáz forintra reá megy a' fizetése, annak a' fejébe 10,000 forint Capitalis fekszik, mellynek Interefsét minden éftendőben huzza; és így megkívánhatja, hogy a' leánynakis legyen valamije. A' hol pedig tsékélyebb a' fizetés éppen abból az okból kell a' Vagyonrais nézni (de soha se' a' tsupa vagyonra) mert a' fizetés kevés. Utollyára úgy halhat meg a' Predikátor nagyobb tsendefésséggel, ha tudhatja, hogy az ő özvegye és gyermekei nem szorulnak az ő halála után edgyfzerre a' mások' könyörületésségére. — A' ki pedig a' feleség' választásban tsak azt nézi, hogy annak sok pénze legyen; a' tudja-meg, hogy a' sok pénzü Asszonynak magát eladta, és nem a' bóldog életet, hanem az Asszonyi uralkodást, szegénységének sokszori emlegetését, módizást, köznép-

nek-fel se vevését, 's ezekből származandó nyughatatlankodásokat vittebe a' maga házában.

4) Jó abból az Ekkle'siából házosodni mellyben valaki Predikátor; de ezt csak akkor tselekedheti a' Predikátor kára nélkül, midőn olly' ember gyermekét veszi-el a' ki az Ekkle'sia' Előljáráival ujjat nem húz, az Ekkle'siának és annak javainak szeretője, 's mikor maga a' személyis olyan, a' ki mind ranggal, mind tehetséggel, mind maga szép viselésével magát mások felett megkülönböztette, és a' ki mód nélkül való pajtási leereszkedést az alattabb való leányokkal nem gyakorlott. Külömben az alább valókkal is öszve ereszkedett személyyel való öszvekelése a' Predikátornak betsületés lehuzza arra a' gradusra, mellyben felesége tartatott. Bizonyos tekintetekből pedig még jobban esik, ha a' Predikátor nem az Ekkle'siából házosodik: mert így nem fog illy' forma beszédeket hallani, mikor a' fizetést beadattatni vagy javittatni kívánja: elég jó gazda az Ipa, segítse. — Mikor fát hordatni és szántatni 's takarittatni akar: ott az ipa' lova ökre vitesse végbe a' mit akar, jóllehet az az Ekkle'sia' kötelelsége volna.

5) Arrais vigyázzon, hogy se' hirtelen és hebehurgya, se' idő huzó vonó ne legyen a' házasulásban, mellyre nézve mindeneknek szavát a' házasításban meghalgassa, és a' kiben inkább megedgyez mindeneknek commendalása arra függessze figyelmetességét. — Ha a' leány, ábrázatjának piros egészségével a' ró'sát megfegyennitenés, és a' Gratziáknális kellemetesebb tekintettel birna, de az okos ember a' külsőt és a' belsőt, a' szükségest és mellesleg való dolgot eggyzersmind nézi. A' mit más mond azt a' maga tapasztalásával öszve kell vetni. — A' Románt szerető, olvasással kérkedő leányok,

kívül megaranyozott bábok — hamar lekopik az ő rólok. Jobb a' jó Gazda Asszony mint a' fokot olvasott leány! Ha e' kettő együtt jár nagyon jó, el-nem kell eresztetni; de a' Tudós rossz Gazda Asszonynál nints szenyvedhetlenebb Feleség. — Hogy pedig az ember a' fok keritőktől megmenekedhessen, mert a' Predikátort minden házosítani akarja, és mindenkétől egyenes ítéletet hallhasson; ezt kell régülául tenni: kit választott ki magának arról mélylyen halgasson, de hogy választása meghatározottat azt vagy, edgy vagy más módon jelentse ki, — ekkor osztán kevésbé gondoskodnak róla mások, és annál nagyobb vigyázottal szólnak mind azokról, kiket ez előtt néki feltettek a' választásra:

Lásd: *Nitsch Pastoral-Klugheit* 451. — *Ist es einerley, welche Person der Dorfgeistliche heurathet?* *Journal f. Pred.* T. 3. 266. old. — *Joh. Henr. Nölting, etwas von Predigerfrauen.* Hamburg 1778. *Bowles* 45, 46. old.

XXV. §.

A' Predikátornak mint férjnek a' Házassági állapotban való maga viseletéről.

Rendes úton módon megesvén a' Predikátornak Házassága, szükség, hogy békefésben éljen a' feleségével: mert azon kívül, hogy a' házassági életet az egymás közt való békeség teszi boldoggá, — hogy serkentheti közönségesen tanításábanis, de kívált a' Házassági kötelességeknek tellyesítésére, mikor maga azokat nem tartja-meg? — Hogy tsinálhat békefés az öszve háborodott Házások közt, midőn magán éppen azok az okok nem fognak, mellyekkel másokat akar az eggyeségre birni? —

Hogy ha pedig a' feleség igen természetes, és veszekedő még ekkoris azon igyekezzen, hogy minél kevesebb hir menjen-ki a' háztól az ő békételen életéről, — maga megerőltetésévelis ennek nehéz természetét tűrje-el, — mikor az Asszony öszve akar veszni, engedje hogy hadd beszélje-ki magát, mert a' megharagosodott Asszonyból fok beszéd által ürül-ki a' harag, mint a' fazékból a' tajték az erős forrás által. — Ditsérje-meg a' felsége előtt, de azzalis ditsértesse-meg az ő gyermekei közt való szép eggyeségét, valamint az olly' újj házásokatis, kiknek egyenetlenségekről még semmi nem hallott. Mikor már semmire se' mehet a' durtzás feleséggel, akkor annak szüléit v. Attyafiait titkon kérje-meg, hogy ötet a' békeféliges életre serkentsék. A' fő mesterség abban álljon, hogy azt az órát kell mindenképpen eltávoztatni, mellyben legelőször megesik a' tsetepaté; mert a' mit eggyszer a' nyelves Asszony megpróbál, azt mint eggy megedzettetvén már eggyszer férje' lehurogatasában beretvához hasonló nyelve többszöris megpróbálja. — Különösen jó lesz a' még ifjú Asszonyt arrais reászoktatni, hogy ő az Uri Asszonyságokat a' ruházatban majmolni ne kívánja, mert az egyebek felett az ereszénynek felette árt.

XXVI. §.

A' Predikátornak mint Atyának gondot kell viselni az ő gyermekei' nevelésére.

A' Predikátor úgyis mint Atya, úgyis mint Polgár, úgyis mint Lelki-Páfstor köteles az ő gyermekeinek jól való neveltetésén iparkodni. Valóba a' szülék ezen tekintetbenis úgy néznek ő reá az Ekle'ssiában, mint példaadóokra; mert ők a' neve-

lésről irtt könyveket se' nem olvashatják, sem arról nem gondolkodhatnak: ezen tekintetben is tehát mindent csak a' Lelki-Tanítótól várnak. — Ő az oskolai közönséges nevelésnek igazgatója; köteles hát sokkal inkább a' maga gyermekeinek jól való neveltetésén iparkodni. — De hogy' is tarthatna ő a' gyermek' neveléséről jó tanításokat ha a' maga gyermekei rosszul neveltetnek. Bizony Sz. Pál 1. *Tim.* 3, 4. midőn a' Lelki-Tanítónak azt parantsolja, hogy az ő *gyermekeit engedelemben tartsa*, azzal megkívánja, hogy azoknak jól való nevelésében szorosán eljárjon. — Hogy pedig némelly Edgyházi szolgáknak rosszul nevelt gyermekeik vagynak, annak okait ezekben kell keresni: hogy az Atyák a' gyermekek' neveltetését csak Anyákra bízzák, hogy azoknak semmi Theoriájok a' gyermekek' neveltetésekről nem vólt, — s a' mások gyermeki körül se' vóltak figyelmetesek, hogy mi azokban a' jó mi a' rossz, — mit tselekedett más azok körül okosan, mit bolondul, — továbbá, hogy senkit se látnak kivált falú helyen, a' ki őket meg tudná itélni a' gyermek' nevelésében, — különösen pedig a' Mester a' Predikátor fijának felettébb kedvez, sőt megis kívánja sok kedvező Lelki-Tanító, hogy az ő gyermekét más szemmel nézze a' Mester mint a' többi oskolás gyermeket, — de találhatni ennek okát a' magoknak felettébb való tetzésbenis mert a' halgatók a' Predikátor' gyermekeiről többnyire jól szoktak itélni, azokat ditsérik, és a' felettébb kedvező s magokat ámitni szerező szülék azt könnyen elhiszik s gyermekeiket jóknak tartják, mert mások, kik talám egészen nemis tudják a' dolgot megítélni, jóknak mondják azokat. — A' Predikátor tehát ne huzza beegészen magát a' Museumban, se' az ő hivatala' nehezségével ne mentegesse magát — se' tsupán

az Annyára ne bizza gyermekeinek nevelését, mert azok, az övéis, — Pædagogiat tanító könyveket ízerezzen és olvasson, — A' mások gyermekeiben a' mi jót vesz észre, azt gyermekei előtt ditsérje-meg. — A' jót gyakran megjutalmaztassa — olly' Históriákat mondjon-el előttök, mellyeknek hállására magokat a' jónak követésére, a' rossznak pedig utálására önként felindítsák p. o. Luc. 10: 30 -- 37. Se' kemény se' lágy ne legyen. Kol. 3: 20. *Péld.* 22, 23. A' melly élet nemére veszi gyermekeinek hajlandóságát, arra készitgelse azokat, mindenkefelett pedig úgy szoktassa, hogy arra soha se vággyanak, a' mi ő hozzájuk nem illik, 's az Attyok' erfzényéből ki-nem telik.

XXVII. §.

A' Predikátornak mint Házi Gazdának gondot kell viselni az ő tselédjeiről.

A' jó Tseléd nagy hasznára van a' Háznak, a' rossz pedig legtöbb bajt, kárt, és sokszor gyaláztatástis okoz: minekokáért az, a' kit a' Predikátor megfogad, tiszteletes, jó hírű nevű, dolgos és ne tsatska, 's hátálló személy legyen. Ha van Collegája annak szolgáját, kivált szolgálóját megne fogadja; mert senkiről sem kell kevesebbet tudni a' Predikátornak mint a' Collegája' Házáról; a' tselédeknek pedig az a' szokások, kivált mikor helyeket megváltoztatták, hogy az előbbeni gazdájokról 's Asszonyokról mindent öszve vissza elbeszélnek. Ugyan ezen okból vigyázzon a' Predikátor, hogy a' tseléd ez a' Házi Spion, a' Háznak titkaiban bele ne pillanthasson, annyival inkább, hogy az ő, és felesége erőtlenségeinek tanúja ne legyen, mert ezek a' tseléd révén a' nép közzé elebb

utóbb kifojhatnak. Soha előttök a' mások házi állapotjáról nem kell beszélni, se' őket mint arról beszéllöket-meg nem kell halgatni, se' semmi titkot reájok nem kell bizni, mert a' tseléd eránt való meghittség utóbbis megboszfuszolja az embert. Illő hát hogy a' Gazda és Gazda Asszony tselédére nézve magát okosan és kevélység nélkül vissza tartóztató legyen, mellyel azt vízsi végben, hogy az a' függésbeli kötelelségét elnem felejtí, de nemis pletykálkodík az ember előtt, s' szereti az embert de tartis töle. — Mivel pedig semmivel nem árthat jobban akárkiis a' maga Házának, mint ha a' tseléd ételét eléggé-ki nem adja, sőt ez által tolvajságra szoktatja azt, — a' pedig égre kiáltó vétek vólna, ha annak bérét elfogná, vagy azzal erején fellyül dolgoztatna: tehát szükség, hogy a' Lelki-Tanító az igazsághoz és egyenefséghez alkalmaztassa magát, mert itt is Tükör és példaadó ő, de aztis meggondolja, hogy a' legjobb tselédreis tsak úgy tehetni szert, ha illy' vádak nintsenek ellene. — A' Népet a' tseléd eránt való kötelelségre tsak a' tökéletes Gazda intheti.

XXVIII. §.

Mitsoda Házi v. magános életbeli virtusok ékesítik különösen az Eggyházi szolgát.

Mivel a' Lelki-Tanító minden tekintetben Tüköre a' Halgatóinak; tehát szükség, hogy ő benne mint Házi Gazdában különösen ezek a' virtusok tündököljenek, úgymint a' jó Rendnek fenntartása, Mértékletelség, Takarékság, Előrenézés, Munkálság, Indulatokon való uralkodás, tsinos Tisztaság, Maga sorsával való megelégedés, tiszta életúség: ellenben a' Rendet-

lenség, Mérékletlenség. Fősvénység 's a' természetlenek legyenek ő előtte. Főképpen a' Fősvénységtől, Telhetetlenségtől, Vesztegetéstől, és módizásbeli pompázástól oltalmazza meg magát és Házanépet. Mert mind a' telhetetlenség mind a' vesztegetés szembetünö jele annak, hogy a' Lelki-Tanító felettébb ragad a' földiéhoz, és *nem a' Mennyeieket hanem az ide a' ut valokat* szereti keresni, 's így' a' maga tanításával örökös ellent mondásban van. Soha a' fősvény emberséges és jó lelkü ember nem lehet; de annál fogva megis erősödik az ilyenre nézve az a' vélekedés, hogy tsak kenyérért követi a' Krisztust. Azomba olly' alatsónyságokra is ragadja a' telhetetlenség az embert, melly éppen eltűrhetetlen a' Predikátorban, sőt ez okoz legtöbbször veszkekedést, ő közötté és Halgatói között; mert a' fősvénység közönségesen izentelenné, álnokká, irigygyé, hazuggá teszi az embert. Az illy' ember eggy ponár borát bánálja a' vele legtöbb jót tevő Halgatójától, a' szegényebb és fizetni nem tudó Halgatói eránt könnyörületlen, 's bár elégis a' fizetése, de meg is többet akar-ki préselni azokon, és nekik loha a' Jóltételbe például magát nem teszi. A' Vesztegetés pedig szegényyé, idő pazérlóvá, rongyosfá, ezem ifzomság kedvellőjévé, félllyel járóvá és hivalkodóvá teszi az embert. — Legyen hát a' Predikátor' háza tsinos, de nem mesterséges pompával tzi frázott, — felesége és gyermekei, magais öltözködjenek ékesen, de a' módizást ne esmerjék, — a' gazdaság után járson, de azt hivatalával való felhagyáfsal ne üzze, — légyen takarékos de nem fősvény, — adakozó de nem vesztegető, — gazdálkodó (*hospitális*), de nem vendégeskedő, mert a' kevés fizetésből sokra terjeszkedni nem lehet, és félreis kell tenni abból a' gyermekek' taníttatásokra, az elnyo-

morulhatásra és öregségre; egy szóval tartsa-
meg azt a' Lelki-Tanító a' mit ő tőle Pál Apo-
stol mint házi Gazdától kíván: *Szükség úgy
mond a' Püspöknek lenni józannak, gazdalko-
znak, nem bor mellett ülőnek, nem nyereség' rú-
tul kívánójanak, hanem mértékletesnek, idegen-
nek a' hartzolástól és a' fősvényeségtől.* 1. Tim.
3: 2. -- 4: 1. Tim, 4: 12. Tit. 1. -- 98. 1. Péz.
3: 1. -- 3.

Lásd: Niemeyer Pastoralwissenschaft 241. -- 245. old.

IV. R É S Z.

Az Eggyházi szolgának közönséges életéről,
vagy annak a' Halgatóival való társalkodásában
's mulatságokban való magaviseletéről.

XXIX. §.

*Miért kell az Eggyházi szolgának magát a' má-
sokkal való társalkodásban-megkülömböztet-
ve viselni.*

Az Eggyházi szolga nem csak a' maga há-
za' tselédjei, hanem közönségesen az ő Halga-
tói köztis forgolódik, azokkal társalkodik, és
azoknak mulatságaikban ottan ottan megjelen,
és e' neveztetik a' Lelki-Pásztor *közönséges éle-
tének.* Mennél különbkülömbfélébb emberek-
kel kell pedig néki a' társaságokban öszve jön-
ni: annál nagyobb megkülömböztetéssel visel-
je magát, ötet, ugyanis mindenek az Erköltsi
jóság' *ideáljának*, és közönséges Izemélynek né-
zik: a' honnan más hivatalbeli emberek, ha

elvégzik hivataljokat mindenektől betsültetnek, bár Iókokban megeseenekis: egyedül az Eggyházi szolgák azok, kiknek valamint a' Kathedraban, és a' magok házakban, úgy a' közönséges életben 's társalkodásban fedhetetleneknek kell lenni: 1. Pet. 5, 3. Valamint pedig nagy betsület ez a' Lelki Pásztorokra nézve, hogy ő reájok mindenek különösen figyelmeznek, 's ő tőlök minden mindég jó és követésre méltó dolgokat vár; éppen úgy kell nekikis azon igyekezni, hogy a' mások' várásának 's hivataljok' rendeltetésének megfeleljenek. A' halgatók különösen úgy nézik őket a' velek való társalkodásbanis mint Tanítójokat, és az ő Lelkeknek gondviselőjét: ebből az okból a' Templomon kívülis tiszteletre méltó figyelemmel néznek ezeknek minden magok viseletekre; ezeknek hát botránkozásúl lenni igen nagy gondolatlanság vólna. De jövünk sokszor olly' emberekkelis öszve a' világi életben, a' kik az Eggyházi Rendet lenézik. Ezek mivel a' Lelki-Tanítók magok viseletét Argusi szemekkel vi'sgálgatják, és Cátói homlokkal rostálgatják: illő, hogy a' Lelki-Tanító a' közönséges életben, és társalkodásban úgy viselje magát, hogy a' maga Rende' gyaláztatására okot ne adjon. — Azt is kell tudni, hogy sokan csak hogy a' magok rossz tselekedeteiket menthesék, a' Lelki-Tanítónak hasonló tselekedeteire appellálnak; e'pedig a' millyen gyalázatos dolog az ő maga személyére nézve éppen olly' kötelessége hivataljánál fogva semmiben senkinek rosszra példát nem adni. A' köznép a' mint nem alkalmas arra, hogy a' Lelki-Tanító' tanításait minden részben felvehesse: úgy erősen vigyáz az azt tanító személynek közönséges életére, megjegyezvén ha nem mondé ellent az ő élete annak a' mit hirdet és tanít. Minden tekintetben

illő dolog tehát, hogy a' Lelki-Tanító a' közön-
séges világi életben 's társalkodásban magát
fedhetetlenül viselje.

XXX. §.

*Illő, és szabados dologé a' Lelki-Tanítónak a'
társaságokban 's mulatságokban megjelenni?*

Emberhez, és így a' Lelki-Tanítóhozis illő
dolog a' másokkal való társalkodás, — és mivel
ezen hivatalnak niints megalatsonyítására, be-
tsületes emberekkel, és tilztféséges helyen
együtt lenni; — sőt a' Halgató abban nagy
megbetsültetését helyhezteni, ha a' Predikátor
meghivattatván hozzá elmegy ellenben a' meg-
nem jelenést megutáltatásul veszi, — mivel eze-
ken fellyül fok esetekben a' Lelki-Tanítónak
jelenléte hasznos némelly rendeletlenségeknek
eltávoztatására, és magais ama Fő-Mester a'
Jésus nem a' puztákban és tsak az ő tizenkét
Tanítványi' társaságában lakott, hanem minde-
nekkel egyformán társalkodott, a' Kánai men-
nyegzőben megjelent, sőt az ő ellenségeiktől
a' Farizeusoktól elhivattatván azoknak társasá-
gokban evett. *Luk. 7: 36. 11: 37.* látni való,
hogy szabados és Predikátorhoz illő dolog a'
társaságokban 's mulatságokban megjelenni. —
Ha egyenként köteles a' Lelki-Tanító az ő
Halgatóit ottan ottan házaiknál meglátogatni:
miért nem jelenhetne-meg azon társaságokban,
mellyekben őt hat 's több familiák magok mu-
latására gyűlnek ölzve? Ha a' Lelki-Tanítónak
a' másokkal való társalkodásban 's emberi sze-
retet' gyakorlásában példát kell adni a' Halga-
tóknak: szükségesképpen kikell neki jönni az
emberek' társaságában: minckokáért, hogy őtet,
kevélynck, durvának, betsület nem tudónak,

megromlott vérűnek, ember gyűlölőnek 's másnak nem mondják, — sőt hogy szokott és terhes gondjaitól magának ottan ottan eggy kevés ürességet adjon, 's hivatalos munkájára magát annál inkább alkalmatosabbá tegye: illő, hogy ha hivattatik, és semmi hivatalbeli vagy más akadálya nints, a' betsületes emberek' társaságába elmenjen. — Menjen-el a' lakodalmakba is, a' hol tsak nem legjobb módja van Halgatóinak megesmérésére, de a' szomorua'k' társaságában is elmenjen.

Lasd: *Teller Magazin*. T. 8, 27, 23. old. — *Journal f. Prediger*. T. 12. 151. old.

XXXI. §.

Mitsoda regulákra kell figyelmeznii a' másokkal való társalkodásban, a' multságokban 's társaságokban?

Hogy az Eggyházi szolgának társalkodása és a' társaságokban 's multságokban való magaviselete, kellemetes és illendő legyen; szükség e' következendőkre figyelmeznii:

1. Mindeneket szereljen a' Lelki-Tanító, de tsak kevés emberekkel társalkodjon, és tsak a' jó hirűekkel 's tisztefségesebekkel, az ezekkel való társalkodás se légyen mindennapi, mert a' társoságon kívül valók azzal szólják-meg a' Predikátort, hogy nints dolga. — De olly' igen belső társalkodás se' légyen ez, hogy a' maga legbelsőbb titkaitis kibeszélje másoknak, mert úgy mindjárt lessz az Ekklesiában kitől félni, lessz ok a' miért ha azok hibáznak meg nem fedheti, eggy szóval a' kiereszkedett confidenciának utoljára veszedelem a' vége.

2. Magát erővel senki nyakára ne kösse és semmi tselekedeteiből a' ne tetsék-ki, hogy

tsak ezem tiszomságért szereti a' társalkodást. Rávárhatja a' Predikátor minden kevélység nélkül mint az Ekkle'siában fő személy, hogy meghívják, és ha megnemhívják, betsületesebb dolog a' maga házában egyedül lenni, mint erővel való maga rákötéssel, másoknak, kik ötöt nem szenyvedhetik félszeg nézéseket kiállni. Nem tsak, hanem kiis kell azt mutatni, hogy nem vágyik a' Lelki-Tanító olly' szerfelett valami mulatságra, kivált az ebédekre. Innen Hieronymus ugyan ezen tekintetből illy' regulát adott az Eggyházi szolgák eleibe: *Facile contemnitur Clerus, qui saepe vocatus ad prandium non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio, quomodo etiam ipse, qui te precatur, ut tribuat, cum acceperis viliozem, te iudicat, & mirum in modum, si te rogantem contempseris, plus te posterius veneratur.*

3. Mind maga, mind felesége tiszteletesen felöltözködve jelenjenek-meg a' tarsaságokban, és ha valamelly Uri Házhöz hivattatnak ne bámuljanak az azokban lévő pompás dolgokon mert azzal a' magok tapasztalatlanságát 's együgyűségét árulják-el, 's magokat mint szégyenyeket úgy akarják erővel nézettetni.

4. A' társalkodásban, beszédben, és mindenféle magaviseletben magára és másokra erősen figyelmezzzen. Vagdalózdó, illetlen, két értelmű, trágár beszédekkel Éf. 5: 4. mosdatlan tréfákkal ne éljen. — A' Szent Írás' szavait jádзи elmétségből, tsupán nevetséget indító tzelből 's tréfa dolgokban, ne hozza-fel; mert nints annál illetlenebb dolog, mint mikor maga, az Evangyeliom' szolgája jádzik az Evangyeliom' szavaival. Tartsa maga előtt azt a' mit mond Pál Apostol: *Éfes. 4, 29. A' ti szátokból olly' beszéd származson, melly hasznos az épi-*

tésre, és a' melly kedves a' Halgatóknak. — Arrais vigyázzon, hogy a' maga Hivatalabeli foglalatofságiról imigy amugy ne szóljon; mert nem lehet kívánni, hogy más tisztelettel szoljon kivált vendégségben arról, a' miről magunk megvetve szollottunk. — Arrais mindég kell figyelmezni, hogy a' legkisebb Társaságis külömbkülömbféle emberekből áll, és ha az asztal mellett ülök megnem botránkoznánakis némellyeknek beszédeikben 's tselekedeteikben, de a' kik az asztal mellett ülöknek hátok megett állanak, és halgatnak megbotránkozhatnak, a' mit pedig kerülni kell, mert ezekis Emberek, és Kezfények.

5. Soha a' Halgatóival felettébb le ne erezkedjen, mert mindég közönséges személy ő, a' kinek Tekintetének akár hol illendő tiszteletben kell tartatni. Mutasson tehát mind beszédeben, mind tselekedeteiben kevélység nélkül való illendő maga reátartást, tiszteletet megérdemlő nyájjatságot, határt által nem hágó jókedvet, beszélljen de szelid bátorsággal, hogy tudatlannak ne tartasson, azomban másoknakis engedjen beszélni, és mindéneket meghalgasson.

6. Bár meghivattasékis, de még se menjen-el az olly' társaságokba, a' mellyekben megjelenni néki kisebbségére, hivatalának meggyalázására, és némelly Halgatóinak megbotránkoztatására szolgálna: p. o. *Táncz Házakban*, *Kártya Companiákban*, annyival inkább azokban se ne tánczoljon se ne kártyázzon, nem azért, mintha a Tánczolás és jádzás magába, és általánosan bűn vagy illetlenség vólna, mert úgy ezeket a' világi, és igen betsületes 's nagy rangú embereknek se' vólna szabad tselekedni, hanem ezeknek az Eggyházi szolgára való megnem engedhetésében, relativa, vagy raviteles megnem engedhetést kell keresni. Ugyanis a' Nép

ötet az Erköltsi jóságban követésül feltett Példának tartja, 's a' Predikátori hivatal' tzeija és rendeltetése szerént azis ő valósággal: úgy de tapasztalt dolog, és ezt minden Halgató tudja, hogy ottan ottan a' tántzban sok illetlenségek gyakoroltatnak: p. o. a' bujaság, kevélység, maga vetiség, maga mutogatása, pajkofság: 's a' t. hogy tántzolhatna hát úgy a' Lelki-Páfztor, hogy ő benne az ő Halgatója, a' ki magára nézve szabadosnak tartja a' tántzot, mert ő reá mint magános emberre senki se néz, megne botránkozna. Így van a' dolog a' *Kártyizásra 's pénzre való jádzásokra* nézveis: mert a' kártyázás 's pénzre való jádzás sem rossz magában, de mivel abbanis sok vétkek gyakoroltatnak: p. o. tsalás, esküvés, öszvevevészés, mások megbuktatásán való igyekezet 's a' t. következései pedig ennek igen siralmasok: p. o. bosszonkodás, koldufság, maga gyilkofsága 's a' t. azomban a' Halgátónak senki elég cautiót nem adhat arról, hogy az ő Lelki Páfztora ezen vétkek és következések közzül egyikben sem esik, mert ő is tsak ember; tehát inkább megkívánja, hogy ha a' szentség tüköréül 's példajául tette magát a' Gyülekezet előtt, ne légyen annak botránkoztatására, olly' játékoknak jádzásával 's mulatságheli magaviseletével mellyet bűn nélkül gyakorolni nem lehet. Bizonyára a' Halgatók előtt, a' mi tekintünknek elvesztése, több kár mint a' Kártyán való nyereség. — A' köznépek ítélete a' jó Lelki Páfztor előtt éppen olly' fontoságú, mint a' pallérozott és az ilyenekben éppen megnem ütköző felsőbb rangú embereké. Nemis szólja azért-meg ötet egy okos emberis, hogy nem tántzol és nem kártyázik, tsak hogy az ötet untatóknak adja tudtokra, hogy ő azt nem azért tselekszi, mintha másokban áttallyában kárhoztatná, hanem a' Hivatalért Péld-

dául hozhatja-fel a' Fő Embereket, Uraságokat, a' kik mivel másoknak megítélői és közönséges világi személyek: tehát nem mennek a' kortsmákba 's kávéházokba tántzolni 's kártyázni; hanem a' magok Házaiknál és magok közt mulatják magokat, a' nagyobbak pedig állortzában jelennek-meg a' köz mulattságokban, és úgy vesznek azokban részt. A' Predikátor tehát mivel akárkivel van az ő Ekklesiájában, mindég a' maga Halgatójával van, a' kinek ő az Erkölttségben például tétetett: látni való hogy ő a' tántzolást és kártyázo Compániákban való ülést a' magános Uri Házoknál se teheti. — Melly nagy illetlenség volna az, mikor a' Lelki Pásztor a' Tántz közbe az ő Tántzó Halgatói akaratjok ellen, de fokszor mint megszokott esni készakartvais tafzigálnák, vagy a' tántzból hívnákel a' haldokló betegekhez, vagy tántzbeli módjáért 's öltözetéért megszólnák. Avagy ilenéké vasárnap' azokkal a' lábokkal a' Kathedrába menni, mellyekkel-ki világos kivirradtig tántzolt valaki! — Hasonlóképpen a' Kártyára nézve vagy nyér ő vagy vesz. *Ha nyér* haragufznak reá a' vesztők és mindenféle vagdalódo szókkal szurkálják, jádzásbeli igazságoftágában gántsolódnak. — *Ha vesz*, lesznek olly' negédések a' kik azzal tsufolják, hogy a' Conventióját elnyerik tőle, mások pedig a' keresztelestől, Eggházkeléstől 's a' t. bejövő pénzel (de ez mindég tsufosan esikmeg) biztatgatják, — mikor pedig mindenét elnyerik tőle, mindenek ő rajta ő pedig magán és elnyert pénzén sóhajtozik. — Azis igaz, hogy a' kártyázás fok időt vonel, a' mit hivatalának kárával nem lehet elveszteni. — De nemis egészszéges bennülő 's gondolkodó embernek a' kártyázás, mellyben vesztég kell ülni, — e' helyett mind egészszégesebb mind illendőbb volna egy kis sétállás. — Utollyára, hogy

taníthatna a' Predikátor azok ellen a' vissza élések és bűnök ellen, mellyek a' multságoktól vagy eggy, vagy más Halgatója részéről elváhatatlanok, ha magais ugyan azon multságokban részt vesz, mellyekben azok gyakoroltatni szoktak. — Nem tselekszik hát okosabban a' Predikátor, mintha az Ekklesiában való belépésekor mindjárt arra szoktatja Halgatóit, hogy ő azoknak multságaitól ugyan nem idegen, de azokban se' nem tántzol soha, sem kártya Compániákban nem ül, és ezt a' lakodalmakban ne féltzeg maga vonogatásával adja tudtára az ötet erőltetőknék, hanem *severus* magaviseletéből olvastassa mindenekkel, hogy az ő tekintete megvan sértve, mikor ötet az ő Halgatói arra nógatják, a' mit ők magokis hiba sőt bűnékkül nem visznek végben.

7. A' szabados gyönyörködtetéseket ne tiltsa-meg a' multságokban p. o. a' mu'sikát és a' tántzot, mert ellenéreis meghuzatják a' Hege-düt és ezzelis a' Tekintetét rontja. Jobban tselekszik tehát, ha ekkor kötelelségeis úgy hozván magával bútsut vesz a' társaságtól, a' midőn feleségét sőt gyermekeitis (ha azokis hivatalosok lévén ott vagynak) magával haza viszi. De ha ott marad eggy darabig nem lessz hozzá illetlen dolog, hanem hegedülni, danolni, producálni, valamint a' vőfényekkel a' lakodalmakban szóban elegyedni éppen nem illenek. Kivált a' vőfények az ő a' hivataljoknál fogva auctorizáltatva gondolják lenni magokat a' szemtelenségre, 's ennél fogva illetlenül szoktak mindeneknek felelni, a' mi a' Lelki-Tanítón az egész frequentia előtt nem kis tekintet vesztéssel és megpirítással esne meg; azért a' lakodalmakban, vagy akármi más illyes multságokban az előkelő, és tekintetben tartatni szokott em-

tulajdon magokra nézve nem foganatos, hogy lehetne annak valami erejét a' halgatókra nézve reményleni! Valamint az Ur Vatsoraja' kiszolgáltatásakor is megütközve halgatná azt a' Nép, ha ötöt az ő egymással békételenkedő Tanítói intenek a' megbékélésre, sőt midőn onnan a' megátalkodott bűnösöket eltiltják; magok engesztelhetetetlenül haragudván egymásra, oda járulnak.

3) Ha a' régi Predikátornak több tisztelői vagynak, ne ütközzön meg azon az ifjú Tanító: mert azt az ősz hajis megérdemli; — azomba a' régi Predikátor az ő Gyülekezetével régtől fogva való őszveköttetésben élt, — nagy része az Ekklé'siának ő általa kereszteltetett meg, — az ő vigyázása alatt tanítatott, — ő általa botsátatott az Ur Asztalához, — ő esküdtette őket őszve a' házassági életre, — egyiknek Kereszt Attya, másíknak táplálója, tanátsadója, vigasztalója volt, — ezen sokféle őszveköttetések, és hosszas hasznos szolgálat által nem tsuda ha mindeneknek tiszteletét megnyerte.

4) Ha több Collegáiis vagynak a' Lelki Tanítónak, azok közül egyet (ha mindonikkal barátságban élni nem lehet) magának barátjának választsonki mert az embernek egy barátjának sem lenni, éppen olly' illetlen, mint barátját változtatni; hanem meglássa, hogy senkit barátjának ne válasszon, míg meg nem vizsgálta, hogy mikép' élt az ő ellébbeni barátival: mert ő erántais ollyan fog a' lenni, mint volt amazok eránt. Minokokáért soká kell valakinek barátjává lenni; de ha azzá lettél állandó légy.

5) A' Matriculának gondviselésére, és a' Stolának kiofztására, 's Hivatalbeli foglalatofságra nézve a' melly törvényt tettek magok közt a' Collegák, azt kiki megállja.

XXXIII. §.

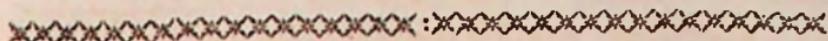
A' Lelki Tanítónak a' Káplánnál és Oskola Mesterrel való öszveköttetéséről, 's az ezek eránt való maga viseléről.

Az öreg vagy beteges Predikátor maga mellett Káplánt tarthat, de a' kinek bevitele mindég az Ekklé'sia' és Senior' hírével esék meg. Ha az Ekklé'sia tekintvén a' Predikátor' érdemeit a' rendes fizetésen kívül ad még valamit a' Káplánnak, jó, — de ha nem ad, a' maga Conventiójából tartozik azt fizetni, és hogy minden izetlenkedés eltávoztassék, írásba adja ki a' Káplánnak a' Conventiót mellyet a' Seniorral már előre megerősítettet. — Valamint a' rendes Predikátornak illetlen vólna a' Káplánját szólni szapulni: úgy a' Káplánnak sem szabad az Ekklé'siában a' rendes Predikátor eránt, a' ki neki kenyeret adott kedvetlenséget, maga eránt, pedig, hízelkedései által kedveltséget mesterkélni ki. — És az efféle illetlenségeknek tapasztalása vette az Ekklésiai Felsőséget arra, hogy az actualis hivatalnak illy nemtelen úton való kidolgozásnak gátot vessen azon végzésével, hogy a' *Káplán ott nem succedálhat, a' hol káplánkodott.*

A' mi az Oskola mestereket illeti: ezek a' Hellybeli Predikátor vigyázása alatt vagynak, és egyenesen attól függenek, 's azoknak subordináltak: de ez a' relatio nem tiltja meg a' Lelki Tanítókat, hogy azok eránt barátsággal ne viseltessenek, sőt hogy ezek másoktól is illendő becsületben tartassanak, azon kell lenni; mert ha a' Mestert elhagyja a' Predikátor tapodtatni, sőt magais eszköz abban, azután ő következik, mivel a' Predikátor és Mester közt más személy nints. De az Oskolának java, és az Ekklé'sia' boldogságais ezt kívánja, hogy a' belső Sze-

méllyek szép egyetességben éljenek. A' Predikátori Hivatalnak pedig semmivel jobban nem art a' Lelki Tanító, mint azzal, ha a' Mesterét mód nélkül alatsónítja, és halgatói előtt magához igen kitsinynek írja: mert úgy látzik, hogy mikor ezt az igen megalatsonyított Embert a' Predikátor maga helyében a' Kathedraba felállítja, talám magá is és Szent Hivatalát alatsonyítja, legalább a' Mesternek alatsonyítása, soha sem szolgál a' Predikátornak magasztalására.

Jegyzés: A' Predikátori Hivatal' tökéletesítésére nem legutolsó próba volna az, ha a' gazdagabb Predikátorok Káplánokat tartanának magok mellett: mert a' tapasztalt, és régi Predikátoroktól az ifjak sokat tanulhatnának. A' Törvényt tanulók, hogy jó Prokátorokká legyenek, bizonyos derek Törvényt tünde mellett patvarifáskodnak. A' Doktorra leendő minckutánna kitanulta az Oskolát Clinicumokban jár, hol a' Fő Doctornak út mutatása fzerént gyakorolja magát a' praxisban, — tsak a' Predikátori Hivatal az, melly bár a' legfontosabb és igen nehéz Hivatal, mégis az ebben való tökéletesítésére az Ifjúságnak úgy szolván semmi tulajdonképpen való Practicum Seminariumok nintsenek, mellyekből a' Candidatufokat a' tapasztalt Tanítok a' betegekhez 's a' t. kivinnék, 's őket az igen hasznos *Cujusficában* gyakorolnák. A' sem utolsó Projectum ezen tekintetben, melly fzerént fokban a' Püspökök mellé kívánnák az illy' *Seminariumot* rendeltetni inellyben a' Theologiæ Candidatufok Oskolájok' végeztével bemennének, és onnan alkalmaztatnának a' Predikátori Hivatalra.

V. R É S Z.

A' Lelkeknek közönséges Gondvifeléséről (*Cura animarum generalis*) 's a' Lelki Páfztornak abban való okos maga vifeléséről.

XXXIV. §.

Mit értünk a' Lelkek' gondvifelésén — hányféle az, — miért neveztetnek a' Lelki Tanítok Lelkek' Páfztorinak?

A' jó Lelki Tanító, mint szokás mondani: *Mindenütt a' maga Kathedrájában áll*, az az, a' jó Tanító nem tsak a' Templomban, hanem azon kívülis akárhol, és a' mint tsak lehet szüntelen a' Halgatóinak idvességét munkálódja: minnekokáért nem tsak úgy társalkodik ö a' Gyülekezet' tagjaival mint Polgár, hanem mint azoknak Lelkeikre vigyázó, és azoknak Gondvifelője, — és ezért neveztetik ö *Lelki Páfztornak* jelentvén ezzel az ö a'beli foglalatofsága, melly szerént a' Templombeli tanításain kívülis az ö reá bizott Kristus' nyája' idvességének munkálódását éjjel nappal szívében tartja, azt közönségesen, és egyenkéntis a' Kegyesség' után vezérli, az eltévedhetéstől megörzi, Lelki betegségekben orvololja, és az Anyaszentegyházból kitérni nem engedni. Ezen foglalatofság *Lélek Gondnak* (*Cura animarum*) hivattatik, mellyen a' Lelki Páfztornak a'beli szíves törekedéseit kell érteni, melly szerént ö a' Templomon kívülis azon igyekszik, hogy halgatóit az erkölcsi jóságban 's Vallásbeli helyes esméretben pallérozza, öket az ö különös szükségeikhez képest egyenkéntis oktassa vigasztalja, é jó tanáts adásával segélje. Ez a' Lélek Gond kétféle: *Közönséges és Különös. Közönséges Lélek Gond*

az, melly az egész Gyülekezetre ki terjed, — vagy a' melly a' Lelki Pásztornak közönségesen minden Halgatóinak idvelségére kiterjedő munkátságában áll. *Különös vagy magános* az, mikor a' Lelki Pásztor a' Gyülekezet' ez vagy amaz tagjával van dolga, p. o. beteggel 'sa' t. — Ez a' Lélek Gond, valamint le. fontosabb, úgy legterhefsebb és leg fáradtságosabb részze a' Predikátori Hivatalnak, kivált a' Népes Gyülekezetekben, hol ennek egészzen megfelelni nem lehet, de azért ezzel felhagyó i nem szabad; mint ezt némellyek *Commoditasból*, mások pedig abból az okból tselefkzik, jóllehet elég rosszúl, mivel az ő Egyházi szolgálátjokat csak a' Prédikálásban és a' Sakramentumoknak kiszolgáltatásában tartják lenni Azt kívanni, hogy a' Népes Ekkléziában tökéletesen megfeleljen valaki annak, a' mit a' Lélek Gond kíván, *extremum*, de azt legkifsebbé sem tartani kötelelségének a' mit a' parantsol, hasonló *extremum*, — okos ember mindég a' közép úton szokott járni. — Azomban a' kevés emberekből álló Gyülekezetben sem viheti ezt illendően végben az a' Lelki Pásztor, a' kinek e' Világban semmi tapasztalása lints, — az emberi szívet se' Theoriából se praxisból nem esmeri, — gyakorlott előre való nézéssel nem bír, — tudománya tsekély van, — és hivataljában Predikáziónál egyebet nem tanul, — végezetre, a' ki a' maga erkölselensége, 's hivatalával való nem gondolás miatt halgatóinak szeretetét meg nem nyerheti. —

XXXV. §.

A' Halgatókat ottan ottan Házaiknál meg kell látogatni. — ennek haszna.

A' közönséges Lélek gondra tartozó foglalatofságának tartatik az a' Pásztornak, hogy *Halga-*

gatóit azoknak Házaiknál meglátogassa, a' melyet ő mikor annak jó módját látja, hivatlanul viszen végben. Szükséges ezt tselekedni azon fok hasznokért, mellyek ezzel öszve vagynak köttetve. Ugyan is:

1) *Magára a' Lelki Pásztorra* nézve felette hasznos ez: mert ennél fogva alkalmatosabbá tétetik az ő Prédikátori hivatalának tökéletesebben való folytatására. Lehetetlen ugyanis a' Halgatókat jól tanítani, hanem ha a' Tanító azoknak gondolkodások módját, a' jóban való előmeneteket, vagy fogyatkozásokat 's a' t esméri: Úgy de ez a' Halgatóknak házaiknál való meglátogatása által legjobban eszközöztetik: mert ekkor belzédben elegyedvén halgatóival, által láthatja azoknak gondolkodásokat, nehézségeket, Válásbéli esmereteknek hijánofságát, a' köztök uralkodó tévelygéseket, valamint aztis, hogy mi az oka, hogy ez vagy amaz bűn lábra kezd állni, ez vagy amaz Virtus pedig kevésbé gyakoroltatik? Mint a' Doktor, ha tsak a' nevéről esmeri a' nyavalyát, ha tsak a' *recipé* írása mesterségét tudja, ha a' beteget maga soha sem nézi meg, se' a' nyavalya' eredéséről régiségéről nem tudakozódik, szerentsélsen nem gyógyíthat: így van a' Lelki orvosokra nézve is a' dolog. — Igaz, hogy már ma *Specialis* materiák-ról is tanítanak a' jobb Tanítók, a' mellyekről való oktatásokat jobban magokra magyarázhatnák a' halgatók: de ha ők a' Gyűlekezet' állapotjával nem esmeretesek, és arra való tekintetből nem beszélnek, sokkal kevesebb hasznot tehetnek, mint tehetők volna, ha azt esmerték volna. — Hogy juthatnak el pedig az ő Halgatóknak megismerésekre? Talám az Egyházi vagy Curátor, vagy valami hozzájuk bejáró hírhordók által? De olly' tökéletes relatiót tesznek é ezek, hogy azon a' Prédikátor egéltizen megnyugod-

hason, és a' mint azt a' dolog' fontossága kívánja? Vallyon sokszor' az Emberekről tett ítélet tételek nem a' legifjútata' anabb kútóból származnaké? A' Lelki Pásztoroknak kötelessége a' beteget meglátogatni; úgy de hogy felel itt meg az ő kötelességének, ha nem esméri azt, a' kihez megy? hogy' vizualtálja ezt és miből veszi az ő megnyugtására való okokat, mikor annak maga vifeletéről legkifsebet sem tud? — A' Lelki Tanítónak nem elég tsak az utat megmutatni mellyen kell, járnai, hanem aztis tudni kell, ha azon járnaké az ő halgatói, — tudni kell aztis ha értiké ötöt az ő halgatói, és jól értiké, fogé rajtok az ő tanítása, — Szeretiké ötöt, 's vané hozzája bizodalmok? Utoljára, nem függé fok a' beszéd-től, az előadásbeli módtól? a' mit pedig a' halgatókkal való gyakori együttlétekből lehet legjobban megszerezni. Hát annak nem örülé a' Lelki Pásztor, midőn maga hallja, hogy tanításán az ő Halgatói elmélkednek, 's azokból ez ezt, másik másit tártott meg, mellyel az ő szíve' megjobbítására 's megnyugtására élt? Mind ezekből látni való, hogy a' Halgatóknak Házaiknál való meglátogatála igen *hasznos* a' Predikátorra nézve

2) Nem kifsebb az a' Haszon, melly ebből *a' meglátogatott halgatókra hárul*. Ugyanis fokkal többet tehet a' Lelki Pásztor a' halgatók' Házaiknál való létekor azoknak Lelkeknek javára mint az ő Templombeli tanításival; mert azon kívül hogy sokszor azok nintsenek jelen a' prédikáció, kiknek jelen kellene lenni, és fok ember, nemis érti meg az egész Predikációt, lehetetlen a' Káthedrában olly' Specialitásokra leeresztkedni, mint mikor ez vagy amaz familia közt van a' Lelki Pásztor. p. o. a' nevelésről olly' hasznosan nem beszélhet, mint a' meglátogatott Szüleknel, mivel itt az alkalmaztatást az előttök álió gyerme-

kek' magok viseletekből teszi meg, a' mi a' Kathedraban így végben nem mehetett volna. Hány elfszakasztott Házassági köteleket köt azzal öszve a' Lelki Pásztor, hogy a' Kétfelé vonzó házasságokat meglátogassa? Melly sokan eloltották ez által a' vízfázisnak tüzet, melly az Atyafiakat és Familiákat már csak nem öszve égette! Nem valami Menyből alá jött Angyalnak nézié a' Lelki Pásztor a' szenvedő Keresztyén, midőn őtet hivatlan meglátogassa? Sokan vagynak olly' állapotban, kik valamelly szerentsétlenség miatt elszegényedvén mindeneket kerülnek, és a' szomorú magánosságban epékednek: melly jól esik ezeknek, ha akkor az ő Tanítók őket meglátogassa, és vigasztaló szavaival keserveket enyhíti, másokat pedig az ő segítségére serkent és nógat. — Azis igaz, hogy a' halgatók, ha a' Predikátor nálok ottan ottan megfordul, jobban kezdik őtet megismerni, és nagyobb bizodalommal viseltetnek hozzája, a' mi pedig az ő Lelkek' javára sokat fog tenni. — Tudjuk, hogy a' Köznép köztis sokan találatnak olyanok kik bizonyos Vallásbeli kételkedésektől nyughatatlankodtának: avagy kitsiny jól tételé ezekre nézve, a' köztök megjelenő Lelki Pásztor által kétségeiktől megszabadíttatni? — Ha tehát a' Halgatóknak az ő Házaiknál való meglátogatásokból olly' világos, és nagy hasznok szármoznak mind a' Tanítóra mind a' Halgatókra nézve: látni való hogy kötelelsége a' Lelki Tanítóknak azokat Házoknál ottan ottan meglátogatni. Így tselekedett Pal Apostol is, a' kit nekünk követni kell. Tsel 20: 20 *Semmi előtt nem vonogattam magamat, a' mi néktek hasznokra való volt, hogy ne tanítnálak beneteket közönséges helyen, es házankentis.*

XXXVI. §.

Nehézségek, mellyek a' Halgatóknak Házaiknál való meglátogatását lehetetlenné lattatnak tenni.

Akár melly nagy haszon légyenis pedig a' halgatóknak házaiknál való meglátogatásában, — és akár mint kívánják ezt a' Lelki Pásztori Theologiát író Tudósok: midazonáltal úgy látzik, hogy az ő kívánságoknak lehetetlenség eleget tenni: Mert

1) A' népes Gyülekezetekben lehetetlenség hogy a' Lelki Pásztor minden Predikátori foglalatosságok' elmollózéle nélkül ezt végbe vihessék és halgatóit sorba járhasa. — Ha pedig a' Falusi 's kevés Emberekből álló Gyülekezeteket vizsgáljuk fel, itt az a' kérdés, hogy: Mikor kell őket meglátogatni? Talám Vasárnap', mert ekkor mindnyájan othon vagynak? Úgy de ekkor a' Predikátor úgy elfárad a' tanulásban, és a' beszédben, hogy a' nyugalom reája nézve éppen szükséges. — Vagy talám a' dolgozó hétköznapokon kellene halgatóit meglátogatni? Úgy de ekkor a' Férfiak 's Asszonyok a' mezőkön vagy a' tsürökben vagynak, 's más egyéb helyeken foglalatoskodnak. Haza hivatja hát már ezeket a' Predikátor, vagy ő megy utánnok? Mindenik egyetlen és képtelen dolog volna?

A' módjais ezen meglátogatásnak lehetetlenné teszi magát a' dolgot. Mert vagy megizeni azt előre a' Predikátor ez vagy amaz Háznak, hogy azt meglátogatja, vagy nem. Ha megizeni, úgy rendbe szedvén magokat kevés alkalmazottsága lessz néki azoknak Lelkek' állapotjának megismerésére. Ha meg nem izeni, úgy mindent öszve visszafordít, és rendetlenségben kapván a' házból észre vetetik véle kivált az Asszonyok, hogy

a' váratlan látogatást nem szeretik, annyival inkább ha a' Prédikátor ezért őket meg is találja inteni. — Ezen fellyül, akár gyakran akár ritkán megy a' Lelki Pásztor a' halgatók házaikhoz, mindég a' van a' halgatók' fejében, hogy valamit hallott az felölök 's azért megy oda, és ennél fogva azoknak eránta való bizodalját még előre elvesztette; — Félvén pedig attól, hogy a' mit benne észre vesz, azt a' Kathedrara viszi, vagy érte mindjárt mint Erköltsi Bíró megfeddi: tehát titkolódnak előtte, és magokat vissza tartóztatják, úgy hogy sokszor a' leggazabb embertől úgy kell a' megsalattatott Prédikátornak visszafizaz menni, mint a' kit ő legjobbnak ítelt. — Azok a' vélekedések és kemény ítéletek pedig, mellyeket a' Predikátoroknak az ő Halgatóiknak házaikról való meglátogatásáról tesznek, a' legjobb Lelkü Pásztoris ezen foglalatoságában megtsüggesztik, p. o. hogy ők tsak idő töltésért, elzem 's iszomságért, halgatóiknak az ajándék' adásra való elkötelezéséért látogatják meg halgatóikat.

Mi megvaljuk, hogy ez a' Házaknál való meglátogatása a' halgatóknak sok nehézséggel van öszve kötve, és nem is illik többet kívánni a' Lelki Pásztoról, mint a' mennyit tselekedhetik: mindazáltal azért, hogy ez a' része az ő Hivatalának sok nehézségekkel terhelteik, nem kell azt egészen félre tenni. Minek káért a' Népes Gyülekezetek' Prédikátorai ha annyi házat meglátogatnak esztendő által, a' mennyit egy kis helységben lévő Falusi Prédikátor meglátogat, akkor ebbeli kötelekségeknek eleget tettek, és a' tsakélyebb Ekkle'siabeli Tanítók nem fogják ollenek azt a' nehézséget tenni hogy a' nagy fizetés mellett, nem tselekesznek annyit, mint ők a' kevés mellei, mivel ők

nem csak predikálnak, hanem halgatóikat is meglátogadják.

A' mi pedig azon visszaélésekkel illeti, mellyek ezen foglaltságban némelyekre nézve nem lehetetlenek, meg kell jegyezni, hogy magát a' dolgot az azzal visszaélőkért nem lehet egészen semmivé tenni, hanem orvosságot kell keresni annak hogy azon visszaélések, mellyek itt annál utalatosabbak, mivel a' Vallás színe alatt gyakoroltatnak, megne történjenek; mellyekre nézve, bizonyos regulákra kell a' Halgatókat házaiknál meglátogató Predikátorokat figyelmesebbé tenni. — Utoljára a' fellyebb ki tett főbb nehézségeket könnyen eligazíthatja az a' ki a' Krisztus' Példáját teszi magának fel a' követésre. O akár az Kútnál, akár az Útfélen, akár a' Templom' pitvarában találja az embereket, mindenütt tanít, és jobbit mindeneket: a' Lelki Pásztor is akár hol találja elő az ő Halgatóit, és akár mitsoda időben, oktassa, és ha szükség fedje is őket.

Lásd Krunitz Landpfarrer 140 old.

XXXVII. §.

A' Halgatóknak az ő Házaiknál való meglátogatását illető Regulák.

Hogy a' Halgatóknak meglátogatása hasznos legyen, és a' tzelhoz képest elsőek meg, szükség ezen regulákra figyelmeznünk:

1) Az illy' látogatásnak, tsupán a' Vallásbéli helyes esméretnek, és erkölcsi megjobbításnak terjesztése, 's a' Nép közt folyamatba ment tévelységnek, 's halgatóknak esmérete 's babonáknak kiirtása légyen a' tzelja.

2) Úgy menjen a' Lelki Pásztor a' halgatóihoz, mint azoknak *Barátja*, nem pedig mint va-

lamely uralkodást rajtok gyakorolni akaró személy, mert ekkor nem zárják be a' halgatók szíveiket előtte, ekkor terjesztik eleibe a' Szomszédjokkal 's Atyafiakkal való bajokat. — ekkor foganatosabb az ő taná'isa 's vizsgálatalása. Igen illetlen tselekedetek vólt hát a' némelly Lelki Pásztoroknak, a' kik midőn be mentek a' halgatóik közikbe a' köszönés helyett így szóltak: *Keresztyének laknaké ebben a' Házban!* melyre egy Halgató tsendelen ugyan, de igen elméfen így felelt: *az Ur esmérí az Övéit.* — Azomban ezen barátságos leereszkedésben semmi tsapodárság 's hizelkedés ne légyen.

3) Úgy mennyen Halgatóihoz mint *böltö Tanító*, az az, a' ki azoknak különös környülállásaikra figyelmezzon, és a' melly állapotban azokat találja, a'hoz képezt bánjon azokkal. Ha *Beteg* a' kihez megy, vizsgáljalja, és bátorítsa azt. Ha *Öreg*, Erőtelen, és Szegény az a' kit meglátogatott, emlékeztesse azt az Isteni gondviselesre, 's a' világi, és jövendő jókra. Ha megszorodott *Ösvegyeket* 's elhagyatott *Arvákat* látogat meg, vizsgáljalja őket az Istennek jószágával, és az ő benne való bizodalmat ébressze fel azokban. Ha *egészségeseffel* beszéll, serkentse azokat az egészségeseftől kitelhető köteleltségekre. Ha *Bekéltelenkedők* a' kikhez megy, azok közt békeleséget tsináljon. A' Gye-m-keknek meglátogatálása adnak neki alkalmatolságot arra, hogy a' Szütleket azoknak nevelésére 's tanítására serkentse. Mind ezeket pedig nem valami Predikátzio formabeli beszéddel viszi végbe; hanem úgy beszéll azokkal mint az Atyafiaival, alkalmatatván magát azoknak felfoghatóságokhoz követvén Pál Apostolt, a' ki így szóll 1 Kor. 9: 19 — 23. *Magamat mindeneknek Szolgájokká tettem, hogy többeket nyerhetnék meg. A' 'Sidók közt úgy tartottam magamat mint 'Sidó, hogy*

a' Sidókat megnyerném, — azok között a' kik a' Törvény alatt vagynak, úgy viseltem magamat mintha a' Törvény alatt volnék, hogy a' kik a' Törvény alatt vagynak, azokat megnyerném. A' Törvény nélkül valók között, mintha én is Törvény nélkül való volnék (magam nem vagyok Isten előtt Törvény nélkül való, hanem a' Krisztus' Törvényének alája vetettem:) hogy megnyerném a' Törvény nélkül valókat. Az erőteleneknek lettem úgymint erőtelen, hogy az erőteleneket megnyerném; mindeneknek minden lettem, hogy mindenestől fogva valakiket megnyernék. Ezt pedig mivelém az Evangyeliomért, hogy az Evangyeliomban a' Halgatókkal egybe részem légyen.

4) Onként és hivatlanul tégye meg a' látogatást, de a' melly. ne légyen felettébb gyakori, mert a' mi ritkán esik kedvesebb az.

5) A' jó embereket többször látogassa, mint a' rosszakat, valamint azokatis a' kik javulni kezdettek. — A' nagy Méltóságok' házaít azért nem lehet gyakran látogatni, mert azoknak sokak a' foglalatofságaik. Különösen ezeknek meglátogatásában el ne felejtse hogy ő Predikátor. Itt hát ő kezét soha sem tsókol, de maga a' Méltóság sem kívánja azt meg, akármelly nagy légyenis az, hogy a' Krisztus' képiben járó Lelki Tanító a' halgatói kezét tsókolgassa, — azt pedig utálni fogja, ha a' Predikátor Udvari tsapodár Emberré változott által.

6) Minthogy vagynak olyan idők, mellyekben kivált a' gonosz emberekkel könnyebben lehet bánni, mint mászszor (mert semmi sints olly' erőtelen, mint a' rossz Lelki esméret, mivel azt egyg tsekély történetis megzavarhatja:) tehát az ilyenekre nézve az időt ki kell választani. p. o. A' legmakatsabb emberis legjobban enged, mikor valami tsapás ment rajta keresztül. Az

ekkor tett látogatásában való beszédjére nézve veheti észre a' Tanító, hogy az *alkalmatosan mondott ige olyan, mint az arany alma az ezüst rostélyokban.* Pel 25: 11.

† XXXVIII. §.

A' Gyermekek' tanítására, és nevelésére, egy szóval az Oskolára való Gondviselésről.

Minthogy a' Gyermeki időtől függ az egész élet, és a' Historiák 's tapasztalás bizonyítják, hogy a' millyenek voltak ez vagy amaz időben, az Oskolák, olyanok voltak a' Gyülekezetek: tehát a' Páfztor semmivel jobban és közönségesebben meg nem mutatja az ő halgatói' Lelkeiről való gondos voltát, mint abban, ha az Oskolára, az az, a' gyermekeknek abban való tanításokra és neveltetésekre vigyáz. Az Oskolára való Gond magában foglalja.

1) Az *Oskolai Tanítóra* való vigyázatot. Minekokáért gondja legyen a' Lelki Tanítónak arra, hogy az Ekklesiá alkalmatos Tanítóra tehessen szert, vagy ha már az van, szemmel tartsa, ha hűségesen megfelelő kötelelségének, — okosán vizsgálja az Oskolai fenytéket, jó erköltsúé az vagy nem? — Ha a' tanításban és nevelésben fogyatkozást lát; kötelelsége arról a' Mestert meginteni, de a' módot is megmondani, melly léreént azon jobbítani lehet. — Vigyázzon arra is, ha a' Tanítókat illető Törvényei megvagyának a' Mesternek, — tellyesítie azokat, — úgy taníté, és azt tanítjaé, a' mit, és a' mint a' Felsőség kívánja. E' végre kötelelsége a' Lelki Páfztornak az Oskolát gyakran meglátogatni, — a' Mester' tanításait halgatni, arra mindenkor vigyázzván, hogy ha abban valami hibát talál ne Tanítványi előtt, hanem magánosan mondja azt meg.

2) A' *Tanulókra is kötelessége* a' Lelki Pász-
tornak vígyázni, ha tudniillik birnak é azok, szük-
séges és a' Felsőségétől kirendelt könyvekkel —
járnaké szorgalmatosán Oskolába, — mennek-
é elébb elébb a' Tudományokba, vagy tsak egy
állapotba vagynak, — a' szívek egygyütt pálléroz-
tatiké az ő értelmekkel, — a' mit könyv nélkül ta-
nulnak, értelemmel tanuljáké — értiké az ő fel-
foghatásokhoz képest a' Vallást. — Erköltseikre
nézve jóké — a' Szegények és Arvák oktattatnaké
olly' serényen, mint a' Gazdagok fiai, — kik a'
Tanulók közül azok, a' kikkől inkább lehet vala-
mit várni. — Mellyiknek mire van inkább hajlan-
dósága. Mire nézve a' helybeli Oskolát minden
héten legalább egyfzer, a' *Filiabelit* pedig minden
négy hétben egyfzer, meglátogassa, mellyet ha
nagyon közel van a' Filia, sétálás kedvéből is vég-
ben vihet, ha pedig távolabb van, a' Filiatalál-
jon benne módot, hogy azt végben vihesse.

A' mi pedig különösen ezeknek *tanítása'*
módját illeti, arra itt paedagogica regulákat nem
lehet adni; mindazáltal e' következőkre tsak
ugyan figyelmetes légyen a' Tanító: a) Hogy
a' Gyermekek a' gondolkodásra szoktattasson; mert
nints semmi a' Vallásra 's Erköltsiségre nézve ár-
talmassabb, mint az, hogy a' mit a' Gyermek-
eknek tanulni kell, azt ők tsupa Mechanismus-
ból tanulják meg, és arról nem gondolkodnak.
b) Semmit a' Gyermeknek ne olvasanak, és könyv
nélkül ne tanuljanak, hanem ha azt, előre meg-
magyarázván a' Tanító, értik. — c) A' Tanító
arra szoktassa magát, hogy sokat beszéljen, mert
ez által viszi azt végbe, hogy a' Gyermekek min-
dent jobban megért: Minekokáért mikor valamelyik
részt kátekhezálja, mind az egész Oskola
halgasson, — a' mit elbeszél, azt mindjárt ki-
kérdezze, de a' kérdés széllyel, nem pedig
sorba légyen.

3) Examenkor, mellyre a' szomszéd Predikátorok, sőt a' nagyobb Oskolákra nézve a' Senior és Coadjutor Curatorok is meghivattasának, mind a' Mester', mind a' Tanulok' szorgalmatosságáról az Ekklézsia' Jegyző könyvében tegyen jegyzést, he'le irván az Examen Speciment is, hogy azt, a' jövő esztendőbelivel öszve lehessen tenni, 's abból az Oskola' javulását meg lehessen itélni.

4) Az Ur' Vatsorájához legelőször járulók az arra kirendelt Katechismusból próbálja meg. Mivel pedig ennek a' megvi'sgáltatásnak felette nagy haszna van, mind a' Gyermekekre, mert ekkor az Ur' Vatsorájának természetéről, tzeljáról, 's hasznáról megtanítatnak; — Mind a' Gyülekezetre, a' melly ebből bizonyos, hogy a' megvi'sgált Gyermek a' Keresztyén Vallás' fundamentomosa'gazatit értik, és tudják, -- Mind a' Szülékre 's Keresztyén Atyákra 's Anyákra nézve kik a' Keresztségkor tett fogadá'okat annál szorgalmasabban tellyesítik, mivel látják hogy az ő Gyermeküknek tanítatásokra 's neveltetésekre olly' nagy gond van: tehát azt a' napot, mellyen ez a' *Confirmatio* megelik olly' Solennissé tegye, a' millyenné tsak teheti. Minekokáért tsak Vasárnap' tegye meg ezt a' *Confirmatiót*, mikor az egész Gyülekezet a' Templomban megjelenhetik. Örökké a' Templomba ejtse azt meg, és az egész Gyülekezet előtt. — A' megvi'sgálás előtt tegyen rövid Tanítást: a' jó Keresztyén embernek mind életében, mind halálában való boldogságáról, — a' Keresztyén Vallásnak — más Vallások felett való méltóságáról, -- 's más efféle Materiákról, a' mikor az alkalmaztatás a' mindjárt megvi'sgáltatandó, 's az által a' Gyülekezetnek valóságos tagjaivá leendő Gyermekekre tétetessen. Ugyan ekkor az Ének, 's a' Könyörgés ezen alkalmaztsághoz szabott légyen. Ezen

azeremonia pedig az ezt megelőző Vasárnap' ki hirdettelsen.

Jegyzés: Sok helyeken az Oskolában nem járó Ifjakat és Leányokat minden Vasárnap' Dél után megszokta az ekkor elmondott Katekhisatióból vi'sgálni a' Lelki Tanító, melly egy vagy két fertályig tart, ezeket az Isteni tisztelet' végeztével a' Templomban benn marasztván. Azis szokás némelley helyeken, hogy a' Férjhez menők megvi'sgáltatnak a' Prédikátor' házána; de ezen foglalatosságokról akkor lehetne régulákat adni, mikor az Ekklé'siai Felsőség közönséges rendelésével ezeket minden Prédikátor köteletségévé tenné, a' mi pedig jóis volna.

XXXIX. §.

A' jó könyveknek ajánlása és terjesztése.

Igen sokat tett az ő halgatóinak Lelkek' javára közönségelsen az a' Lelki Tanító, a' ki azok közt a' jó Könyveknek olvasását közönségessé tette; mert a' magános olvasás által mind a' Vallásbeli esméret szélesítettik, mind az erkölcsök nemesítettnek. Ajánlja hát közönséges tanítáfaiban is, de főképpen magánosan halgatóinak a' Keresztyén Vallást tanító legjobb könyveket, nem külömben az Imádságos, Énekes, és olyan meteriákról irt könyveket, mellyek a' Házi kegyeskedést elő segéllik. Ellenben, irtsa ki azokat a' babonát terjesztő Könyveket; melyeket a' Halgatók talám többször forgatnak mint a' Bibliát, 's helyekben ollyakat comendáljon, melyek által a' Nép közt folyamathba lévő babona megfojtassék. — Nem lehet pedig azt mondani, hogy a' Halgatók nem szeretik a' Könyveket; mert tudjuk, hogy azokat a' régi Könyveket, melyeket *Familia Könyveknek* lehet nevezni,

mivel azok firól fira mennek által, melly nagy betsben szokta a' köz nép tartani; tehát tsak Commendálók legyenek, lesznek Könyvvévők.— A' mindazáltal nagy kár, hogy a' Nagyoknak Asztalai mái Világban inkább *Románokkal* vagnak tele, mint Vallásos Könyvekkel. Ezek annál veszedelmesebbek, hogy ezekben inkább az Alszonyi Nem gyönyörködik, a' melly ezt nem érti. — A' pedig megsirathatatlan kár hogy ezek által akarják sokan a' Leány Gyermeket nevelni, és az erköltsökben pallérozni, mivel ezek elébb elrontják a' gyenge, és tapasztalatlan szívet, mint tsak gondolni lehetne, mivel hogy ezek által rendeletlen indulatok szereztetnek őbennek. Lehet mondani, hogy ritkán jó Aszszony az, a' ki sok Románt olvasott, mivel ritka az igazai jó és az erköltsöket tisztaságban tartó, nem pedig megvesztegető Román.

XL. §.

Az Ekklé'siában a' jó Rendnek feltartása, — 's hasznos ujj dolgoknak behozása.

Az egész Ekklé'siáról való gondoskodását még abbanis kimutatja a' Lelki Pásztor ha a' mi jó Rend van az Ekklé'siában, melly az erköltsiség' előmozdítására hasznos, szorosán megtartatja, és a' mikor jónak látja, magais a' Presbyteriummal együtt hasznos rendeléseket hoz bé az Ekklé'siába. Igyekezzen nevezetesen a' Lelki Pásztor, hogy a' mi rend van az Isteni tisztelet' gyakorlásában a' megtartásék — hogy a' halgatók a' Templomba eljárjanak, mellyre nézve az Elöljáró, 's Uri rendeket igyekezze főképpen arra bírni, hogy kivált Vasárnap' Templomot ne mulassanak; de ugyan ezekkel együtt tegyon olly' rendeléseket, hogy a' három-

kodás, heverés, Vasárnap' megrontása, a' Tsap-székeknek Vasárnap' két templom előtt való meglepése, és azokban addig való Hegedülés, míg a' templomból ki nem jönne a' Gyülekezet, a' halgatók közt erőt ne vegyenek — Vigvázson, hogy a' Presbyteriumba jóságokról eline-
retes, a' közjót szerető emberek vétésenekbe, és hogy az Alamisna pénz, 's az Ekkle'sia' fundusa meg szaparodjon, mellyből az Ekkle'sia szegényei, 's az Árva gyermekek miképpen részeltésenek a' Presbyteriummal határozza meg.

VI. R É S Z.

A' Különös Lélek --Gondról (*Cura animarum specialis*) vagy a' Lelki Pásztorának az ő külömbféle gondoskodású 's, állapotú Halgatói eránt való maga vifeletéről.

XLI. §.

Mit kell a' különös Lélek gondon érteni.?

Mikor a' Gyülekezetnek ez vagy amaz tagja különös állapotbann, és környül állások közt lévén a' Lelki Pásztorához vagy hívatva, vagy önként elmegy, és azzal annak szükségéhez 's Lelki állapotjához képest bánik, azt tanítja, vigasztalja, vagy megferdi, e' neveztetik: *különös Lélek gondnak*. Minthogy pedig a' halgatók nagyon különböznek egymástól tekintetekre, tudományokra, neveltetésekre, erköltsökre, hajlandóságokra, állásokra, és egybekre nézve: látni való, hogy igen nehéz része ez, az Egyházi Hivatalnak, és csak a' mehet itt valamire, a' kit az Ekkle'sia mind tudományért,

mind erköltsi maga viseletéért különösen szeret De az Egyházi szolgák közül is, tsak az ígérhet itt valamit magáról, a' ki a' Szent Írásban, Tkeológiában, 's minden Predikátori Tudományokban jártos — a' ki esmeri jól az embereket, a' kinek az emberekkel való bánásban nagy tapasztalása van, és szemes előre való nézéssel tud mindent tsinálni. Tárgyai pedig ezen különös Léleggondnak vagy Lelki Gondviseelésnek.

1) A' Vallás eránt vagy eggy vagy más tekintetben magokat különösen viselők.

2) A' Szenvedők, minéműek a' Betegek 's a' t.

3) A' Vétkezők, minéműek a' Rabok, kiszententziáztatott személyek 's a' t.

XLII. §.

Köteles a' Lelki Pásztor az ő Halgatóinak Lelkeiről eggyenkent, és különösen gondoskodni.

Köteles a' Lelki Pásztor különösisen az ő halgatóinak Lelkekről gondoskodni: mert a' kinek köteleztetése van az egész gondviseelésére, az köteleztetik annak részeinek gondviseelésére is. Ezen fellyül a' Lelki Tanító Pásztornak, a' Halgatók pedig Nyájnak neveztetnek a' Szent Írásban *Ezek 34: 2 Esa 4: 11.* avagy pedig nem állé a' jó pásztornak kötelelségébe eggyenként a' juhokra, vigyázni? Neveztetnek még a' Lelki Tanítók, *Óralloknak*, és *Szamadóknak*, kik a' Hivek' lelkeikre vigyáznak *Ezek 3: 17. Esa 52: 8. Sid 13: 17.* avagy pedig illeneke' ezek a' Titululók a' Keresztyén Tanítókra, ha az ő halgatóik Lelkekre eggyenként is nem vigyáznának?

I. TZIKKELY.

Az azokkal való bánás módjáról, kik a' Vallásra nézve, vagy ez, vagy más tekintetben magokat különösen viselik.

— XLIII. §.

Miképpen kell a' Keresztyén Vallás' tsufolóival banni?

Sokan találatnak olyanok a' kik, tudatlanságbólé vagy kötődésből — vagy a' Naturalismusra és Scepticismusra való hajlandóságból — vagy azért, mivel a' Keresztyén Vallás nem egyez meg az ő tselekedeteikkel, a' Keresztyén Vallást kifsebbítik, és tsúfolják. Az ilyenek a' Lelki Tanítóval való öszvejövést vagy egészen kerülük, vagy ha kívánják, ez csak abból az ökből esik meg, hogy ötet mint Keresztyén Vallás' tanítóját az ő elmés vagdalódzáfaikkal sértegefsék, 's meggyözvén örülhessenek, hogy magán a' Keresztyén Valláson gyöződelmeskedhettek —† A' Lelki Tanítónak éppen nem áll kötelességében az ilyen embereket felkeresni, mivel a' kiknek szája tele van Keresztyén Vallás ellen való motskolodásokkal, azoknak füleik a' Keresztyén Vallás' Tanítójának szájából nekik tetfső igazságot nem halhatnak — Ha pedig elkerülhetetlen az ezekkel való öszvejövés p. o. Valakinek asztalánál — sőt há a' Lelki Páfstor észre veszi hogy az ő Ekkléfiájában van olyan ember, a' ki a' Keresztyén Vallás ellen *Profelytusokat* vadász, 's halgatói közt olly' gondolatokat, könyveket, és írálokat terjesztel, mellyek az erköltsiségre, 's a' Keresztyén Vallásra nézve ártalmasok, és már némelly kevésbbé fundatus Ifjakat elis szédített, már

ekkor kötelessége' megsértése nélkül ez el nem nézheti, ha nem az illy' emberrel szemben kell szállani, és ha az a' szívettel tellyes fokszori maganoskérésnek nem enged, azzal a' fenyegetéssel meg kell interi, hogy ha az ő principiumait halgatói közt terjesztene meg nem szünik, a' Felsőbbségnek feladja.

(Gyakran megesik azis hogy valamelly Társaságban p. o. *Afzta* felett támadtatik meg a' Lelki Tanító, vagy a' Keresztyén Vallás az ő fülehallattára kélszakartva gyaláztatik: ezen esetben illy' formán viselje magát:)

1) Sem a' maga heveségét, sem félénk gyengeségét, ki ne mutassa (hanem magát illy' formán nyilatkoztassaki „ Ez a' Vallás, melly-
 „ ről az Ur illy tsufolódva szól, olyan Val-
 „ lás, mellyet a' jelenvalók nagy tiszteletben
 „ tartanak, kímélje meg hát az Ur legalább e-
 „ zeknek személyeket, és ne botránkoztasson
 „ meg másokat. — Bizonyára nintsen illetlenebb
 „ dolog, mint valakinek Vallását, melly ő e-
 „ lőtte legszentebb ótsárolni, és gyalázní. Nem
 „ is a' mulatságos Tárlaságokban 's tréfas be-
 „ szédek közé való a' Vallásról való discursus
 „ — El hiszem tudja az Ur, hogy a' jádзи elmés-
 „ séggel az igazságot a' gyengék előtt erőtlens-
 „ ne lehet tenni; de felfordítani nem lehet — Min-
 „ den ember maradjon meg a' maga karikájá-
 „ ban, és fenkire erőszakolsan nem kell a' ma-
 „ gunk vélekedéseit kötnünk. — Legalább a' ta-
 „ gadhatatlan dolog, hogy a' mi magunk prin-
 „ cipiumainak előadása, akkor érdemel meg-
 „ halgattatást, mikor azt az okofság vezérli, és
 „ a' szelidség, igazság, szívetet 's mások meg-
 „ kímélése ékesítik — Ugy gondolom hogy az
 „ Ur nem álmód maga felől olly' nagyot, hogy
 „ azt meg ne engedhesse, hogy ezt a' Val-
 „ lást mellyet az Ur illy' kíméletlenül bánt, fok

„ tudós, pallérozott, és megvilágosodott embe-
 „ rek igaznak hitték és vallották: Kár hát az
 „ Urnak azt gondolni, hogy a' kik a' kerelz-
 „ tyén Valláson vagynak, és voltak, azok kö-
 „ zül egynek sints elze. Kár az Urnak magára
 „ a' Kerelztyén Vallásnak motskolásánál fogva,
 „ olly' béllyeget ütni, mellynél fogva senki az
 „ Urat nem betsüli; mert a' *Vallas tsufolói so-*
 „ *ha sem voltak, nem is lesznek méltók az em-*
 „ *beri nemzet tiszteletére, és pedig abból az ok-*
 „ *ból, hogy ők Vallás tsúfolók.* — Szeretném
 „ én ha az illy' emberek mint az Úr, bölts Sa-
 „ lamonnak ezen mondását: *Minden dolognak*
 „ *rendelt ideje vagyon. Ideje van a' halgatásnak,*
 „ *és ideje van a' szollásnak. Pred: 3: 1.* — ma-
 „ gok Symbolumokká tennék, különölsen pe-
 „ dig ha az Úr magának ezt a' kérdést feltette
 „ volna: *Vallyon illiké a' Vallást illető dolgok-*
 „ *ról az ebédő Asztalok felett discursálni,* an-
 „ nyival inkább, a' Tárláságban lévöket a' Val-
 „ lás' kinevettetésével mulattatni? — En úgy
 „ gondolom, hogy az Uris tagadással felelne er-
 „ re, mivel bizonyos, hogy csak akkor esik talp-
 „ ra minden beszéd, mikor az a' maga helylyén
 „ mondatik: itt pedig látni való, hogy a' Vallás-
 „ ról való vetélkedésnek nints helye; mert itt
 „ senki vetélkedni nem akar, nemis olly' tzélből
 „ hívattattunk ide, nemis alkalmas arra min-
 „ den ember, hogy a' Vallás felett való discursu-
 „ fokot vihefsen: avagy illő é hát itt másokat né-
 „ mává tenni, és csak egy két embernek beszél-
 „ ni? — Rendessen az Asztal felett magunkat
 „ mulattató és öszve viszsa való tréfás beszéde-
 „ ket szoktunk fojtatni: minek hát ide a' Val-
 „ lásról való beszéd? — Annyival inkább illik é
 „ itt a' Vallást nevetni, mikor nem tudja az Úr
 „ ha mi az Úr értelmén vagyunké? De ha mi
 „ azon vólnánkis, ezek a' hátunk megett álló

„ ki 's be jövő tselédek nintsenek ; ezeket is pe-
 „ dig kár megborítankoztatni. En hat kérem az
 „ Urat, hogy a' Keresztyén Vallásnak tsúfolásá-
 „ sárol, mellynek én Tanítója és Órálloja va-
 „ gyok, most tegyen le legalabb az én személy-
 „ lyemnek kedvezzen.)

+ 2) Ha magános disputatióira kél a' delog,
 de a' miben tsak az a' Predikátor botsátkozhatik,
 a' ki magához bízik, már akkor az okokra kell
 a' tsúfolódót figyelmetessé tenni, a' ki ha azok-
 nak nem enged, megmutatja, hogy kitsoda ő.
 — De azomban a' feltett ellenvetésekreis meg
 kell felelni; mert a' Vallás' Tanítójának nem e-
 lég tsak tudni a' maga Vallását, hanem azt ol-
 talmazniis kell tudni — Mindeneknek előtteis
 azt kérdezze meg az ő bajnok társától, ha érti é
 azon eredeti Nyelveket, mellyeken a' Szent Írás
 iratott? Ha nem érti adja zuttára, hogy úgy
 a' Keresztyén Vallásról igazán nem is disputálhat;
 mert a' miket ő abban megtámad, azokat nagy
 részént az eredeti lgek' értésénél fogva el lehet
 igazítani.

+ 3) A' Disputatio regulái itt is meg tartasza-
 nak: azt pedig:

4) A' Lelki Tanító ne tselckedje, hogy az
 illy Vallás tsúfolónak szavára, tsak hogy az el-
 halgafson, fejet bollandson; mert ezzel annak
 szájját még jobban felnyitja, és azután ő vele
 mint szavát feje hajtásával helybe hagyóval bi-
 zonyit; van é pedig nagyobb illetlenség, mint
 a' Keresztyén Vallás ellen annak Tanítóját hívni
 bizonyságul? A' Krisztus a' Farizeusok' ellenve-
 téseikre meg felelt, és azokat nem nézte el: az
 ő képeben tanítónak sem kell a' Keresztyén Val-
 lás' gyalázatjára mindenkor halgatni, sőt inkább
 akárkinek a' Vallásról való illetlen beszédét úgy
 szájában kell metizeni hogy annak izét megérez-
 hesse. Mindazonáltal,

5) Ez a' Vallás tsúfólóval való kikötés akkor legyen főképpen elmulthatatlan, mikor a' Vallás' tsúfoltatása, az ő és Halgatóinak fűlehalattára esik meg; mert a' Krisztus a' körűlte való Népért elegyedett a' Farizeusokkal való vetélkedésben. Ekkor ha betelikis rajta az a' mi van *Pred 9: 7. A' ki megfeddi a' tsúfólót, nyér magának szidalmat*, de azt tsakugyan betellessítse a' mit ugyan a' Bölts kíván az ily életben: *Felellymeg a' bolondnak az ő bolondsága jse-rént, hogy ne légyen bölts az ő szemei előtt.* — *Peld. 26: 5.*

Lásd: *Neues Magazin für Wochen und Leichen Predigten* 3. B. 2-tes Stück, old. 123. — *Journal f. Pred.* T. 12 old. 155 — 159.

XLIV. §.

Miképpen kell bánni a' Keresztyén Vallás ez, vagy amaz igazságáról kétségeskedővel?

A' *Templombeli közönséges tanításokbannis* lehet azon materiákról predikálni, mellyekről veszi észre a' Tanító, hogy halgatói közül némel melyek *kételkednek*, tsak hogy azokbann inkább az igazságot támogató okok hordafsanak elő, mint az *Ellenvetések*; mellyeknek megújítása, a' kétséget megújítja a' gyenge szívben — és az egész megtzáfolás úgy eszenmeg, hogy a' kétségeskedő észre ne vegye, hogy az ő megtzáfoltatása van tzelba véve. — Mikor pedig a' *Templomon kívül* beszéll a' *Lelki Tanító*, akár magokkal az ily' kétségeskedőkkel, akár mások előtt ő rólok ezekre vigyázzon:

1) Ne kárhoztassa azért mindjárt a' kétségeskedőt, hogy kétségeskedik; mert nem minden kétségeskedésben van rossz tzel, sőt úgy

lesz sokszor az igazság előttünk bizonyos, ha arról először kétségeskedtünk.

2) A' Kétségnek kútfejét vagy okát keresse ki, melly többnyire az értelemben, a' hajlandóságokban, erköltstelenségekben, 's világi szerentsétlen környűállásban találhatik. Mihellyt bezéllünk az ilyen emberrel, mindjárt észre lehet venni, hogy hol fáj néki, és mi az ő kétségeskedésének oka, mellyet kitalálván könnyebben lehet vele bánni.

3) Vi'sgálja meg, ha a' kétség a' Keresztyén Vallás' farkalatos ágazatit illetié, vagy pedig csak valami Theologusi vélekedésről van a' kétség, 's így nyulván a' dologhoz könnyebben lesz a' győzelem.

4) Ha valami Sz. Írásbeli helyynek nem érzéséből, vagy valami Könyvnek olvasásából támadt a' kétség; azt olvasa el a' kétségeskedővel, és annak igaz értelmére tanítsa meg. A' Könyv írójának értelmét pedig annak életéből, gondolkodása módjából magyarázzaki, mellyet elbezélvén a' kétségeskedő megtelzi az ötet félre vivő könyvről az ítéletet, és szíve az iga'ság érzésétől megelégtetvén, a' kétségeskedést magából egészen kigözölgi.

5) Akár a' házához megy a' Predikátornak a' kétségeskedő, akarván kétségét felfedezni, akár ő megy annak házához; mindenütt szelidséggel bezélljen ahoz; mert a' megszomorittatással csak a' kétség erősítettik meg.

6) Hogy a' Kétségeskedőket annál könnyebben meggyőzhessük, szükség hogy a' *Polemica Theologiát*, a' Keresztyén Vallás' Iga'ságáról írt könyveket szorgalmatosabban megolvassuk, mint azokat ma szokták olvasni.

7. *Theoreticus* kételkedők a' tudatlan Halgatók közt nem igen találhatnak, hanem *Practicusok*ra lehet találni, de a' kik mindjárt megad-

ják magokat; mihellyt a' Lelki esméret ellenek feltámad; minekokáért az ilyenek körül úgy kell a' beszédet intézni, hogy *Lelkekben megkejseredjenek*, mint a' Péter Apostol Halgatói, mert ezután ők is önként így kiáltanakfel: *Mit tselekedjünk Atyámfiai!* — Ha pedig Tudos emberrel van a' L. Tanítónak dolga, ennek azt verje fejébe, hogy a' Keresztyén Vallás *l-ginkább tselekedetbenn áll*: ő hát tsak tselekedjen a' Keresztyén Vallás' parantsolati szerént, már igaz Keresztyén lesz, ha mindjárt ezen Vallás titkait meg nem fejtheti; 'sméllységait meg nem lábolhatja is — Adja eleibe azt is, hogy a' Természeti Vallás, mellynek talám ő is a' *Deisták* írásai olvasása után oltalmazója, tele van o'ly' titkokkal, 's megfejth-tetlen nehézségekkel, millyeneket ő a' Keresztyén Vallásban nem tud szzenvedni. — Kivál képpen pedig a' féltudományú, és *látfszatni szerető* Ifjakra nézve légyen figyelmetes, a' kik a' Vallásról soha nem gondolkodván, mégis arról módiból kételkednek, a' mások ellenvetéseinek tsak Echói lévén, azokat mint magokét mondogatják. Megkell ezeknek mondani, hogy ne gondollyanak abban valami nagyot, hogy arról kételkednek a' mihez nem tudnak; mert abban az együgyű emberek-nél nem nagyobbak, — valamint aztis szükség tudtokra adni, hogy a' kétségek' fürkészése hihetetlenné teszi az embert, holott semmit sem hinni éppen úgy nem illik okos emberhez, mint tsak azért gántoskodni valamiben, hogy másoknál derekabb embernek tartásék.

8) Vagy ki akar a' kéttsgeskedő, kétségeskedéseiből szabadulni, vagy nem? Ha nem: akkor azon igyekezzen a' Lelki Páfztor, hogy őtet kéttsgéinek iga'ságai eránt hozza kéttsgébe n; melly úgy esik meg, ha szívből származott i. dulattal eleibe terjeszti, hogy nem illik okos

emberhez a' kétségeskedésekben erővel megmaradni akarni, és magát azokban bellyebb vinni; — hogy nagy kevélység senkinek szavára nem halgatni hanem csak azt tartani igaznak, a' mi magának igaznak látzik, 's úgy véltkedni, hogy másoknak nints igasága: mert nem eshetiké a' meg, hogy az igaz lehet a' mit ő most tagad? — A' hihetlenség 's kétségeskedés minden vizsgálatástól megfojtja az embert, a' mellyre pedig ez élet nyomorúságai közt és a' halálban akárkinekis nagy szüksége vagyon — Hogy ha pedig a' kétségeskedő kíván az ő kétségeiből megszabadulni, mindeneknek előtte azt a' Keresztyén Vallás' Históriái igaságaival kell megfemtetni, de ezekből csak olyanokat kell felhozni, a' mellyekről soha senki sem kételkedett, hogy ezeknek bizonyos voltokból, a' több igazságokról maga a' kétségeskedő húzzon következtést.

Lásd. *Nörselt Vertheidigung der Chr. Rel: 258! — 291 old, Junge kurze Anweisung zur Führung des Lehramts 356 old.*

† XLV. §.

A' Separatistákkal hogy kell bánni?

Separatistáknak azok nevezettnek, kik a' közönséges Gyülekezettől magokat egészen elszakasztják, úgy hogy se templomba nem járnak — se Ur Vatsorájával másokkal együtt nem élnek, — sem semmi Ekl'siai tzeremoniákat nem tartanak meg, és a' magok Házaknál tartják az Isteni tiszteletet. Ezek azt vagy azéri tselekezik, mivel azt gondollyák, hogy a' magok Házaknál jobban tisztelhetik az Istent mint a' közönséges Gyülekezetekben, — vagy azért,

mivel mint a' régi Farizeusok, magokat másoknál szentebbeknek tartván, nem akarnak a' Publikánusokkal öfzve keveredni, és azoknak rossz példáik által elrontatni — vagy azért, mivel a' Papi Hivatalt különösen a' Lolki Páosztort és ez vagy amaz tagját az Ekklesiának gyűlölik. Ezen külömbkülömbféle gondolkodású *Separatistákkal* való bánásban, ezekre kell főképpen vigyázni:

1) Halgassa meg tsendesesen ezen maga elszakasztásnak okát, és ha,

a) Bizonyos Eklésiai tzeremoniákat nem szenvedhet a' közönséges Isteni tisztelet módjában adja tudtára hogy a' Krisztus sem hagyta helyben, a' 'Sidóknak tzeremoniájakat, mert azok csak a' külsön kapkodtak; de azért mind ő, mind az Apostolok elmentek a' templomban, 's az innepeken megjelentek. Ha a' Keresztyéneknek tzeremóniai Lélek nélkül valók vólnának, mint a' millyenekké, a' 'Sidók a' magokéit tették; úgy lehetne az ő félre való vonását menteni: de igazságosan szollván, nints neki jussa arra, hogy a' Keresztyén Vallás' tzeremóniáiban megbotránkozzon mert azok kevesek, — mindnyájoknak erköltsi tzellyok van, — tapasztalt dologis, hogy azok a' Keresztyéni virtusoknak legalkalmasabb eszközei, — és hogy azok a' mi vigasztatásunkat 's idvefségünk felől való megerősítettésünket eszközlik, — egyfzóval ezeket a' Krisztus szerzette, a' ki hát ezeket meg nem tartja, a' nem igaz követője a' Krisztusnak -- De külömben is minden Társaságnak vagynak bizonyos törvényei, mellyek szerént annak tagjainak kell magokat rendelni: az Ekklesia is társaság lévén ennek tagjainak is szükség az abba bévett törvényekhez 's parantsolt tzeremoniákhoz magokat alkalmaztatni — Minekokáért ha a' *Separatista* az ő gyermekeit nem akarván megkereszteltetni,

sőt azt a' felsőbségnek köteles a' Lelki Pásztor béjelenteni.

b) A' kik azt tartják, hogy a' *magok házaiknál* idveféségesebben vífzik végben az Isteni tífzetelet, ezen magános kegyeskedéssért ugyan meg kell őket dítserni; de azomba eleikben kell aztis rakni, hogy jó példa adásokkal kötelesek másokatis a' jóra vezérelni. — Aztis tudokra kell adni, hogy mások ezt kegyefségbeli maga mutogatásnak vagy hypakritaságnak nézik ő benne, mellynek tsak a' gyanújátis el kell a' Kerelztyén embernek mágaról hárittani. — Meg kell továbbá őket az ő Házi Isteni tífzteleseknek híjánosságával esmértetni, mivel, (hogy egyebet elhalgafsunk) a' közönséges tanittást vívő személlynek nem közönséges Tudományúnk kell lenni, hogy a' Bibliát helyesen magyarázhasa, és épületesen taníthasa. — Maga a' Krisztus és az Apostolok a' közönséges Gyülekezetekben megjelentek, — sőt az Apostolok a' Krisztus' követőítis egész Gyülekezetté formálták meg parantsolván nekik *hogy el ne hagyják a' Gyülekezeteket* 'Sid. 10: 25. — Hogy pedig mások is ezeknek példjoknál fogva a' Templomot oda ne hagyják, tanittson a' Lelki Pásztor a' Templomban való járás' hasznáról, — a' közönséges Isteni tífzetelet' betséről — a' vallásbeli kép mutatásról, a' melly tanításokban észrevehető tzelezás legyen az Eklésiától magokat élfzakasztottakra.

c) A' kik a' magok *Szentségekkel* dítsekednek, ezekkel úgy kell bánni, mint hánt a' Jé'sus a' Farizeusokkal, mivel ezek tsak abba külömböznek a' régi Farizeusoktól hogy ma élnek. és hogy őK Kerelztyén, nem pedig 'Sidó Farizeusok. A' Krisztusnak ama példa beszédjében mellyel megparantsoltatik, hogy a' *konkoly az aratásig együtt legyen a' búzával az*

adatik elő, hogy Isteni rendeléshöl van az, hogy a' jók és rofszak egy társaságban legyenek, mivel az Isten éppen ezen az úton akar némelyeket megtéríteni. — Emlékeztetse ezeket a' Krisztusnak a'na parantsolatjára, mellybenn a' Szent embereket, mint a' millyeneknek ökis tartják magokat, arra inti, hogy ök közösséges helyeken forogjanak. — *Ugy fényljék a' ti világoságtok, az emberek előtt, hogy ezek látván a' ti Jó tselekedeteiteket, dicsöítsék a' Ti mennyei: Atyátokat* Mate 5: 13, 16.

d) A' kik a' *Papi Rendről* való rofsz megfogásból szakasztják külön magokat, azokat ezen Hivatalnak szükséges, — halznos, — tiszteletre méltó vótáról, és Istentöl lelt fel állíttatásáról taníttsa meg. — Hogy ha pedig a' Predikátornak személlye olly' gyűlölségesé lett, hogy ö miatta az Eklesiától fokban külön szakadnak, mennyen el más Eklesiába, és az újj Predikátor az illyenekre nézve az előtte valóval ellenkezőképpen viselje magát, ezekkel társalkodjon, Kereízt Atyáknak 's Anyáknak Halgatóival gyakran meghivaíssa 's közülök a' ki arra való a' Presbyteriumban be vegye 's a' t.

e) A' ki az *Eklésiának egy vagy Két tagja eránt való haragból*, vagy más illyes okból hadgya oda a' Gyülekezetet, azt engedni kell edgy kevéssé hogy hadd fújjaki magát, és felettébb való szánakozást eránta nem kell mutatni; mert ö azt észre vévén magais megszégyenli magát, hogy indulatoskodását, 's magával való nem bírását, és kevélységét mindeneknek azal adta tudtára, hogy templomba nem jár. — Az illyen ha azt kívánná, hogy a' Lelki Pásztor mennyenel hozzá, és az Ur vatsoráját néki adjafel, netselekedje; mert az egészségeseknek a' Templomban kell azt feladni, azomban ezzel tsak megerösíttetne a' különözésben;

de külömben is, az Ur vatsoráját az Eklé'siával edgyefségben lévőeknek, mindenekkel békeféségben élőknek kell fel adni: ő pedig ezen különezésével mostis annak adja jelét, hogy valakire való bosszuságból, és mostis tartó haragból vette meg a Gyülekezetet.

2) Minthogy a' Proféták és Apostolok 's a' mai Lelki Tanítók közt nagy a' külömbség; mert azok elfközetenül küldettettek, és küldetésekét tsudákkal mutatták meg, Isteni ihletésből szoltak, 's mentek a' vallástól elhajlott Királyokhoz: tehát abból, hogy azok Izemtől szembe, és minden kénnélés nélkül meg támadták a' Királyokat, fő embereket, és az egész népet: nem következik, hogy más éppen azon a' hangon beszélhetnének. Mondja meg hát a' Lelki pásztor a' Nagy méltóságú személyeknek is az igazat, mert ők is az Eklé'siában vagynak: de az alkalmatóságra felettebb kell vigyázni, és minden akkori beszélgetéseit a' Lelki Tanítónak tsendes, és szeretettel tellyesek legyenek; de azomban ne hízelkedjen, mert a' Lelki Tanítóhoz az ő Hivatalbeli dolgában éppen nem illik valakinek hízelkedni.

3) Ha a' Separatista másokatis tapasztaltatik eltsábítottani ekkor intessék meg a' presbyterium által, mellynek ha nem enged, bé kell ötöt az Eklé'siai felsőségnak jelenteni, tudtára adván, hogy azt az Eklé'sia nem ő eránta való gyűlölségből, hanem az Eklé'siai felsőség eránt való engedelmségből tseleklzi.

4) Ezen Szent Irásbeli helyeknek *Rom. 16, 17. Tit. 3, 10. 2. Thess. 3, 6.* magyarázatjával mellyet az öfveköttetésből, és akkori környül állásoknak meggondolásából lehet venni) kélzen legyen, mert a' Separatisták a' magok elfzakasztatásoknak fundamentomát, többnyire ezekben tartják lenni.

XLVI. §.

Az Enthusiástäkkal vagy Fanaticusokkal (Rajosokkal) hogy kell bánni?

Találatnak olyanokis ottan ottan, kik azt képzelik, hogy az ő Lelkek szoros öfzveköttetésbe áll az Istennel, mellyben a' Sz. Lélek elközvetlenül munkálodván látásokat látnak, és magokban Isteni ihletéseket éreznek. Ezeket szoros Diaeta, — munkára való szorítás, — mysticus Könyveknek olvasásától való eltiltás, — 's Doktorok által lehet inkább ezekre hozni, mint az okos beszéd által. Mind az által addig nem kell az ő gyógyításokhoz fogni, míg rajoságoknak okát ki nem találhani, és azt kitalálván nekik ellent nem kell mondani, hanem a' tapasztalásból kell őket inkább megtzáfolni. P. o. a' látásokat látótól, ha ötöt valami szerentsétlenség érte kérdezze a' Predikátor, hogy miért nem kerülte ő ezt el? kétség kívül a' lesz reá a' felelet: mert előre nem tudta, — reá nézve egészen váratlan vólt a' veszedelem. Akkor ismét azt lehet kérdezni: miért nem jelentetett meg néki az előre mint látásokat látónak? az ő szokások szerént e' lesz reá a' felelet: mert nem voltam eléggé kegyes. Akkor a' Predikátor igyekezze elhíttetni véle, hogy ő olyan életű ember, hogy ha a' dolog tsak eddig volna, — ő a' látásokra méltó lehetne, — de magátis felhozhatja például, hogy ő is kegyes életet él még sem lesznek néki soha látások. Ekkor a' rajos a' maga állításait maga kétségbe hozza.

XLVII. §.

A' Vallást változtatókkal hogy kell bánni?

Ha valaki a' mi Vallásunknál más Keresztyén felekezet Vallását igazabbnak látja, azt maga szabadságára kell botsítani, mert a' ki a' fundamentomos meggyöztetésnek erővel ellent áll, az a' Lélek esméretenn uralkodik, a' mit mind a' Szent Irás, mind az okofság megtilt. Ellenben a' ki csak haragból, — haszon reménylésből, — vagy más illyes nemtelen okból akarja ezen változtatást tenni; már akkor köteles a' Lelki Pásztor ötet tsendesíteni, 's a' dolog meggondolására inteni, mivel többnyire a' haszomból, egyfzóval meg nem gyöztetésből esett vallás tserélés utóbbis Lélekbeli nyughatatlanságot okoz. Ha pedig más vallásból jö valaki által a' mi vallásunkra, azt ha ö *Zsidó, Török* vagy *Pogány* a' Keresztyén Vallásra való meg tanítás után meg kell kereszttelni; a' Romano Catholicusra és Évangyelikusra nézve pedig utánna kell járni, ha meggyöztetésből akarja e' vallását változtatni? Különösen a' Romano Catholicust addig a' mi Ekle'siánkban be nem lehet venni, mig a' kiállott hétheti Censuráról, a' Plebanustól vett bizonyság levéinél fogva a' Predikátort bizonyofsá nem téfzi. — Ha élzre venné a' Lelki Pásztor, hogy nem az igazság meg-esméréséből, hanem más valami nemtelen okból jönne által valaki a' mi Vallásunkra; tanátsofsabb az általjöhetést reá nézve inkább nehezíteni, mint könnyíteni: ellenben, ha meggyöztetésből esik a' Vallás változtatás, a' vallás' tserélövel még jobban meg kell vallásunkat szerettetni; de azt éppen nem kell tselekedni, hogy azt a' Vallást, a' melyet

a' Vallás változtató oda hagyott, mentskoljuk vagy vele megátkoztalsuk. Az Evangycliom Tanítjának ilyet tselekedni nem szabad. — Azt se hidgyük, hogy valaki meggyözetetésének a' volna az igazi jele, ha sértetöleg beszél arról az Ekle'siáról a' melyből kijött; söt inkább az olly vallás tserélőnek meggyözetetését lehet igaznak tartani, a' ki mostis szereti az általa oda hagyott Ekle'sia tagjait, noha azokat mint tevejköket úgy nézi; — a' Zsidóknak, 's más egyéb e' féleknek megkeresztelés medjáról tanítok a' Lyurgicában.

II. T Z I K K E L Y.

A' Lelki Pásztornak a' Szenyedök eránt való magaviseléséről.

A. XLVIII. §.

E' Világi Szerentsétlenségekkel küszködő Halgatóival hogy bánjon a' Lelki Pásztor? —

(Ha a' Lelki Pásztornak ez vagy amaz Halgatóján valami Szerentsétlenség esik, maga az emberiségis azt kívánja, hogy ő annak vizsgálatalására onként elmenjen, de a' hivatalais azt hozza magával) — A Szerentsétlennnek vizsgálatalásában vigyázni kell

1) Azon Szerentsétlenség nemére, és okára, mellyben a' Szenvedő esett, annak grádusára, és arra, hogy mitsoda mértékben esik az a' Szerentsétlennnek rehezén.

2) Megindult szívvel kell a' Szerentsétlen panaszait halgatni, az az a' Lelki Pásztornak ábrázatján lálsa az a' szánakozást, vegye észre

hogy az ő panaszokodási néki nintsenek terhére, 's azokat érző kebelében minden titkolódzás nélkül kiöntheti.

3) Örökös régulája legyen az a' vigasztaló L. Palztornak, hogy *mikor vigasztal, ugyan akkor jobbitsonis.* A' mit hogy vegbe vitt e' abból tudhatja meg, ha a' Szerentsétlenség alatt kesergő magát ottan ottan *illy formánn* fejeziki:

„ E' világi nyomoruságok, könnyebbek annak,
„ a' ki Isteni gondviselést hisz. Az Isten né-
„ kem édes Atyám: avagy viseltethetnéké az
„ én hozzám Szeretsétlenséggel? — Bizony nem
„ tsordulki az én szememből egy könnyis, a'
„ mit ő nem látna — nem páradzik ki edgy so-
„ hajtásis számon, a' mit észre ne venne: mert
„ a' ki, a' szemet teremtette, nem látnaé, és
„ a' ki a' fület alkotta, nem hallanaé? — Ő azt
„ tselekedheti én velem a' mit akar, mert ő
„ Mindenható: de éppen e' nyugtat meg en-
„ gem', hogy az Isten, a' kiben, én bizok,
„ Mindenható, mert ezt a' nyomoruságot, mel-
„ lyet, reám bocsátott rólam elfordíthatja, de
„ ha el nem fordítjais, hiszem, hogy ebbenis
„ az én boldogságomat illető tzelja van az Isten-
„ nek. A' legkisebb férgetis annyi jóban ré-
„ szesíti a' Teremtő, a' mennyi annak elég:
„ hát engem' Nemes Teremtését boldogtalanná
„ tenneé? — Semmi világi jót sem tudok én,
„ a' mi nem ő tőle jöne, valamint a' Világi sze-
„ rentsétlenségekis ő tőle függnek; mert a' mint
„ az Irás szól: *Nem a' felséges Isten' szájából*
„ *(akaratajából) jö e' ki mind a' jó, mind a' go-*
„ *nosz?* — Ha azért a' jó napokat, mellyeket
„ értem, Isteni gondvilélsből származtagnak
„ tartottam, ezen Szerentsétlenségemnek sem le-
„ het oka a' vak történet, mert mindent a' mi
„ esik ő határozott meg öröktől fogva. De azt-
„ is tudom, hogy mint a' jó Napokban velem

„ vólt az Ur , úgy most sem hágyel ; mert ő
 „ jól tudja hogy erőtelen teremtes vagyok , de
 „ aztis tudja, hogy én tsak ő benne bizom. —
 „ *Ha az ő akaratja nélkül még tsak edgy ve-*
 „ *réb sem eshetik le a' fészkeből ;* oh nem va-
 „ gyoké én ő elötte drágább az égnek minden
 „ madarainál ? Hogy ne gondoskodna az én
 „ rólam , a' ki a' mezőnek füveiről gondosko-
 „ dik , és hogy ne vigyázna reám , mikor tsak
 „ fejemnek hajszálais tudtára vagyon néki ? a-
 „ vagy nem drágábbé az én Testem és Lelkem
 „ a' mezőnek füveinél , és fejemnek hajszálinál ?
 „ El hervad a' mezőnek virága , de tavasszal
 „ az Ur megeleveníti azt , és régi ékelségét vilz-
 „ sza adja : így az én mostani szerentsetlensé-
 „ gemetis jóra fordítja az Isten. Ha ő nehéz
 „ próbákra tesziki az embert : de ugyan ő se-
 „ gíti azt annak kiálhatásában. A' melly kéz
 „ megsebesit , ugyan a' békötöz , és ha minden
 „ jó akaróim elhagynakis ezen szerentsétlensé-
 „ gemben : de az Ur velem léfzen. Minekoká-
 „ ért : *En Lelkem mire tsüggedszel , mit keser-*
 „ *gesz ennyire , Bizzál Istenben nem hágyel ,*
 „ *Kiben örvendek végre , ki nékem szemlato-*
 „ *mast , nyújt kedves szabadulást , nyilván meg-*
 „ *mutatja nékem , hogy tsak ő az en Istenem.*
 „ — Nem zúgolódom hát mert ezt az Ur tse-
 „ lekedte. De megis érdemlem a' látogatást ;
 „ mert bünös vóltam , 's talán jobbanis elme-
 „ rültem volna a' világnak mód nélkül való sze-
 „ retetében , ha ezen szerentsétlenség által vilz-
 „ sza nem tartóztatott volna. — Ez a' szeren-
 „ tsétlenségemis jómra fordul , és azon igye-
 „ kezemis , hogy arra fordulhafson ; mert a-
 „ zoknak kik az Istent , szeretik mindenek ja-
 „ vokra vagynak. Mellyre nézve esedezemis ,
 „ Édes Atyám ! hogy te magad segéllj enge-
 „ met , hogy ezen látogatásodat javamra fordít-
 „ has .

„hafsam, és egész erőben elmondhafsam,
„Jomra lön Uram nékem, hogy megalazal en-
„gemet, hogy megtanúlnám a' te akaratodat.“

4) Ha a' Szerentsétlen zúgolódó és vígasztal-
hatatlan, azt a' Zúgolódás' vétkes vóltára, —
Isten' akaratján való megnyugvásra, — a' világi
szerentsétlenségeknek hafznos vólokra, — Is-
teni jóságra, — a' nyomorúságnak tsak kép-
zelődésből származott nagyságára — más sze-
rentsétleneknek forsára — a' Szerentsétlenségből
kiszabadultaknak példájára; de edgyfzer'smind
az ő magok vifeletekből kitettző kevelységekre
— még nagyobb Szerentsétlenségekre való ér-
demességekre — az Isten' Szabados tettzésére —
a' megesett dolgoknak változhatatlanságára —
és a' jelen valóknak megváltozhatóságokra kell
emlékeztetni *ilyen formán*: „Nehéz a' nyomó-
„rúságoknak Izenvedése, de azoknak zúgoló-
„dás nélkül való kiállása Keresztyén ember-
„hez illő Virtus. Millyen Keresztyén valaki,
„a' nyomorúságok mutatják meg, — a' ki e-
„zek alatt békételen, nem érdemes az az Is-
„ten' világi áldására, mert ezek szinte azon
„Atyai kézből jöttek, mint amazok. A' zú-
„golódó ember tsak addig hisz Istent, Isteni
„gondviléleést, míg inye Szerént folynak a' dol-
„gok: bekövetkeztvén pedig a' nyomorúságok,
„már azokat tagadja. Nem tsak Tavasz, nem
„tsak Nyár van a' természetben, hanem Tél-
„is. A' hol Nappal van, kell ott Éjtlzakának
„is lenni: így van az életnekis Tavasz és
„Nappala, de kell ebben lenni Télnek, és
„éjtlzkanakis. Mind más vólna, ha tsak te
„vólnál, a' kire az Isten' Szerentsétlenséget bö-
„tsátott: de köz ez minden emberrel, sőt
„egy ember sints a' ki az ő Világi pályáját
„tsupa virágok közt futotta vólna le! Mag d-
„ra tamalztom a' dolgot, van-e a' Te sze-

„ rensétlenséged olly' nagy, mint ama kegyes
 „ Jóbé? — van-e olly' irtóztató, mint az első
 „ Kresztyéneké, és Martyroké? a' kiknek jószá-
 „ gaik elvétettének, betsületek eltaptodatott,
 „ karjaik közül gyermekeik kiragadtattak, ve-
 „ rettetek, tömlöztöztettek, megégettettek?
 „ Söt a' kit te is tartoznál követni, a' Krisz-
 „ tus' ártatlan létére, nem tudodé hogy a' leg
 „ rettenetesebb kínok alattis így szólt: *Atyám*
 „ *ne úgy legyen a' mint én akarom, hanem a'*
 „ *mint te akarsz.* — Hány ember szabadul ma
 „ ki a' szerentsétlenségéből, a' kire nézve pe-
 „ dig mi kétségbe estünk? Miért vetne meg
 „ egyedül csak tégedet az Isten? Hát megrövi-
 „ dülneké az Urnak karjai, és kevésbé Min-
 „ denható 's Könyörülőé ő te reád nézve mint
 „ másokra nézve? — Teis meglátod az Ur-
 „ nak szabadítását, csak hogy a' te részedről a'
 „ kívántatik meg, hogy az ő látogatásai alatt
 „ tsendesen viláld magadat — az ő akaratjá-
 „ ban nyugodj meg, és mivel minden jó on-
 „ nét fellyül jő, az égből, könyörögj az Is-
 „ tennek az ő segítségéért, mellyet az ő hoz-
 „ zá felkiáltóknak ekképpen ígért meg: *Hívj*
 „ *segítségül engemet a' te nyomorúsagodnak*
 „ *idején, és én megszabadítlak tégedet, te pe-*
 „ *dig ditsőitesz engemet.* — Ezen ezetben élhet-
 „ ni e' következő Sz, Irásbeli helyekkel.,
Hos. 6, 1. 1, Sam. 2, 6. Esa. 45, 9. Job. 9, 4.
Mik. 7, 7.

5) Vagy maga oka az ember az ő szerentsé-
 tsétlenségének, vagy nem. — *Ha nem maga*
oka az ő szerentsétlenségének, beszélyen a'
L. Páfzor a' szerentsétlen előtt az Isteni gond-
vifelés' titkos útairól, — a' jó Lelki esmerét' be-
tűről — a' Híveknek megpróbáltatásokról. —
Vigasztallya azzalis, hogy a' nyomorúságok
nem jelei annak, hogy ez vagy amaz ember

másoknál nagyobb bűnös volna, — és hogy az Isten több jóval látogatja meg ötet mint szerentsétlenséggel. — Ellyen írt a' Szent Írásnak ide illő szavaival, mert ezeknek mint Isten beszédeknek, nagyobb erejek van a' szenyvedő' megnyugtására, mint egélsz árkusnyi beszédeknek. P. o. a' Kárvallottat vagy szegénységre jutottat vigasztallja ezen Sz. Írásbeli Helyekkel: *Péld.* 11, 28. *Mate.* 6: 19, 20. 21. 1. *Timoth.* 6: 7. 8. 9. 10. 17. — Közönségen pedig ellyen ezekkel: *Solt.* 119: 71. 75. *Péld.* 11, 31. 1. *Pet.* 4: 16. 18. 19. *Rom.* 8, 28. Példának felveheti Jóbot, a' Krisztust, az Apostolokat, az első Keresztyéneket, a' Martyrokat, és a' maga idejebeli kegyes embereket, a' kikre az Isten hasonló szerentsétlenségeket mért. — Megmondhatja azis, hogy azok a' Világi jók, mellyektől a' Tűz vagy más szerentsétlenségek által fosztattatott meg természettel veszendők, — sőt még károsok is, és a' rossz emberekkelis közösök, — elébb utóbb itt kell azokat hagyni. — Ha pedig valaki *csak képzelődésből* nagyítja a' maga világi nyomorúságait, azt a' maga mások felett való boldogságával, és az Isteni igazgatásbeli bölcseséggel kell megemesztetni. —

Ha *maga okozta magának* a' szenvedő a' szerentsétlenséget, sokaknak vélekedések szerént, nem kell a' L. Páfztornak ezeknek vigasztalásokra menni, mivel ezeknek szenyvedések, nem Keresztyéni szenvedés. De az emberiség, 's a' Keresztyéni Izeretet egélszen mást parantsol. Hát a' Krisztus a' kinek nyomdokit kell követnünk, nem vigasztaltaé, sőt nem gyógyítottaé meg ama beteget, a' ki a' maga keserves következései alatt 38 éltendeig jajgatott? — Kítsoda a' mi Közülünk, a' ki azt mondhatná magáról: *Tíjs-*

ta az én szívem. — Vallyon ama jó Keresztyén, a' kinek megvigasztalására feregenként megyünk, minden vétek nélkül valóé? — Az a' ki magának okozta a' szerentsétlenséget, éppen úgy szűkölködik a' mások vigasztalása nélkül, mint a' ki nem vólt oka annak a' mit szenved. — Bár ne tartsa is hát valaki az illy szenvedést *Keresztyéni szenvedésnek*, de lehet azt *keresztyénivé* tenni. Minekokáért el kell az illyeneknek vigasztalására menni, de valamint másutt, úgy kivált itt hamis és hizelkedő vigasztalásokkal nem kell élni — annyival inkább mentegezni a' bünt nem szabad, mert a' hamis fundamentomonn épült vigasztalások tsak ideig óráig munkások, 's észre vévén a' szenvedő azoknak minden fundamentom nélkül való vóltokat, újj és nagyobb keserőségbe esik. — De az erköltsiségre nézve veszedelmesek is azok. P. o. Ha a' felettébb lágy szülék az ő rosz nevelések által elromlott gyermekeknek szerentsétlen halálán epekednek, nem kell az ő hibáikat kifesebbíteni, sőt engedni kell hogy hadd érezzék az ő rosz neveléseknek kárát; mert így az ő több gyermekeiket, jobban igyekeznek nevelni. Valósággal a' szerentsétleneket jobbítani kell, nem pedig hizelkedő vigasztalásunkal elrontani, és mindég igazat kell mondani, ha nem mindennek okos szelidséggel és szemérséggel kell megadni. — Vigasztalni pedig tsak akkor kell az illy szerentsétleneket kezdeni, mikor azok megismerik bűneiket, — azokat szívek szerént bánják, és magokat minden jóra ajánlják.

+ XLIX. §.

B. Lélekbeli szorongattatások, és Kisértetek
közt lévők. — Régulák.

Sokan szenvednek a' Halgatók közül *Léleken*, és pedig külömbb-külömbbféle okokból, vagy t. i. a' Lelki esméret' reájok való támaszából, — vagy az ő jóra való tehetetlenségekből való epekedésekből, — vagy annak képzeléséből, hogy a' Sátán sugalja a' rosz gondolatokat az ő Lelkekben, vagy az Isten' irgalmáságáról való kétségbenesésből, — 's annak magokban való nem érzéséről. Azok a' kik illyes gondolkozások és képzelődések miatt szünten szomorúak 's lelkekre nézve nyughatatlanságot szenvednek *Lélekbeli szorongattatások 's kisértetek* közt szenvedőknek, — *Vallásbeli Hypochondriacusoknak, és Melancholicusoknak* neveztetnek. Ezekhez menvén vagy hivattatván a' Lelki Tanító kötelelsége:

1) Ügy nézni ezeket, mint valóságos és nagy betegeket: következésképpen ezeknek képzelődéseiket bár akár melly furtsákis azok, ne nevesse ki, sem mint hitván dolgot meg ne vesse; mert a' Lélek' nyavajájánál nints nehezebben orvosolható nyavaja. Hogy pedig ezek bizodalommal viseltessenek ő hozzája, 's mindent annál bátróbban ki beszélhessenek, ne támodja meg őket az ő szánokozást érdemlő képzelődéseikért, se ellenek ne mondjon le hurogatván őket a' leg első öfzvejövésben, hanem bajaikban részt vevő indulattal viseltessen éránatok. —

2) Vegye gondolóra, hogy az illy' Lélekbeli szorongattatásoknak 's Háboruságoknak oka vagy az Értelemben van, vagy a' Szívben, —

vagy a' izomorúságra való természeti hajlandóságban, Melanchóliában, — vagy a' roz' nevelésben — gyermekkori hibás tanításban, a' bűnnek eredetéről, — és a' keresztyéni tökéletességről való roz' megfogásban, — némelly Sz. Írásbeli helyeknek helytelenül való értékekben, — a' világi jóknak elvesztésekben, — valami tzelnek elnem érésében, — titkos (mysticos) Könyveknek, és elragadó képzelődésekkel telyes Románoknak olvasásában s a' t. Kitalálván a' Lélek' nyavajájának okát, a' lézerént bánjon a' beteggel. Nevezetesen

3) Ha látja, hogy ezen bajnak oka a' *romlott vér*, vagy más testbéli okok; commendálja hogy a' Doctortól kérjen tanácsot, a' ki-nek ő már előre adja tudtára az ilyen Embernek állapotját. De ajánlja a' mellet neki a' gyakori sétállást, a' társaságban való eljárást, vig mulattságokról irt könyveknek olvasását, valami fontos munkában való fogást, és elméjének a'ra való reá adását.

Azoknak a' kik a' *Sátánnal* bajoskodnak a' Bibliából mutassa meg, magokkal olvastatván el a' Szent Írásbeli helyet, hogy a' Sátánnak semmi hatalma nincs a' jó keresztyén Emberen, mert a' Kristus azért *jött hogy az Ördög' tselekedeteit meg rontsa.* 1. Ján. 3, 8. 2. Pét. 2, 4. Tsel. 26, 18. 'Sidó, 2, 14. Apelláljon a' Lelki Pásztor a' maga tapasztalására t. i. hogy ő soha ollyas sugallását a' Sátánnak nem érzett magában, — és az Ekklé'siában sem érzett senki, de más Ekké'siában sem érez senki: Mondja meg hogy az Ur Jélus, és az Apostolok nem a' Sátán' sugallásából, hanem az emberi megromlott természetből fojtatják le a' bűnt: *Mát. 15, 19. Jak. 1: 14. 15. Éf. 4: 17, 19.* Tégye a'rais figyelmetéssé, hogy ha valaki azzal mentené magát valamelly bűn' végben vitelében,

hogy azt a' Sátán' sugallásából tselekedte, he nem vennék az ő mentiségét. A' Teremtő előtt is hijjában apelláltak a' mi első Szüléink az Ördögre: és így minden tekintetben maga az Ember oka az ő Lelkében elő jövő vétkes gondolatoknak, nem pedig a' Sátán. A' Sátán' kiüzésére való könyörgéseket nem kell az ilyenekkel mondatni, mert ezzel nem orvosolhatnak, hanem ki újíttatnak az ő Sebei: mivel a' beteg az által meg erősítetik abbéli képzelődésében, hogy van az, mert van a' Sátán' kiüzésére irt könyörgés.

A' kik azt hitették el magokkal, hogy ök Sz. Lélek ellen való vétkebe estek, és azért rettegnek, mivel az Irás azt mondja hogy az *meg nem botsáttatik*, azoknak magyarázza meg a' Lelki Páfztor, hogy mi vólt régen a' Szent Lélek ellen való bün, és hogy az már ma nints: — de meg botsáthatlan bün van, t. i. ha valaki meg átolkodva meg marad büneiben.

A' kik az ő *Lélkek' Esmérete hánykodási* miatt szenvednek, ezeket a'ra kell meg tanítani, hogy hol, és miképp' tálálhatnak lelkeiknek nyúgodalmat.

4) Az ilyenek barátit és Attyafiait hívassa a' Lelki Páfztor magához, 's azokat tanítsa meg, hogy miképp' bánjanak Lelki betegségben lévő barátjaikkal vagy Attyokfiával.

Lásd: az általam kiadott *Keresztyén Hittudományt.* §. 36. és §. 64. Nro. 10.

C. A' Betegek' meg látogatásáról , 's azok körülvaló maga viseléséről a' Lelki Pásztornak.

§. L.

Köteles a' Lelki Pásztor a' Beteget meglátogatni.

Valamint legterhesebb foglaltsága: úgy elmulthatatlan kötelessége az a' Lelki Pásztornak, hogy ő *beteg halgatóit meglátogassa.* — Kötelezi e're ötet az emberiség, — de az ő Hivatalának természeteis ugyan ezt hozza magával. Ő ugyanis mint az Evangéliomnak kirdetője; köteles annak vizsgálásával a' vizsgálás nélkül szükölködő halgatóját élleszgetni. — Ő iat másokat, hogy a' betegek' látogatására el menjenek, mivel a' Jesus azt, mint Keresztyén jó tselekedetet úgy nézi az ítéletkor. *Mat. 25, 36.* hogy ne kellene hát neki magának azt tselekedni, a' mit mint Keresztyéni Virtust halgatóival gyakoroltatni meg kíván! — A' jó Lelki Tanítónak semmi eszközt és alkalmatosságot el nem kell eresztetni, melly által halgatóit a' megjobbúlásra vezetheti: hol tehet pedig többet, mint a' beteg' meglátogatásakor nem tsak a' betegre, hanem az ő körülötte siránkozó Atyafiakra 's szomszédokra nézveis. *Pred. 7, 2.* De külömbenis parantsolja a' Sz. Irás, hogy a' betegek' hivattasák a' Lelki Pásztor. *Betegé valáki ti közületek? hiva'ssa az Edgyházi szolgát és imádkozzék érette. Jak. 5, 14. Thez. 5 14.* ezzel a' tétetik fel, hogy a' Lelki Tanítónak Hivatalbeli kötelessége a' beteghez elmenni. — Azzalis hogy a' Pap és

Lévita minden megilletődés nélkül mennek el a' vérben fetrengő útas mellett; a' Samaritánus pedig hozzá ment, vizsgálta és segített rajta, az Adatik tudokra az Isten' Papjainak, hogy főképp' az ő köteleltségek a' betegeket 's halalos állapotban valókat vizsgálni, — Innen mint nagy vétket úgy hányja az Isten szemek-re a' Lelki Pásztoroknak, hogy ők az ő szenvedő, és beteg halgatóik körül való köteleltségeket nem viszik végben. *Embernekfia* (így szoll az Isten) *prófétálj az Izráél' Pásztori ellen Jaj az Izráél' Pásztorinak: Avagy nem a' Pásztoroknak tisztéké hogy a' Juhokat legeltessek? Az erőtlenekeket nem erősítettétek, a' betegeket nem gyógyítottátok, a' megtöröttet nem kötöztettétek, és az elesteket fel nem emeltétek* Ezék. 34: 2. 4. Maga a' Fő Mester, a' kinek nyomdokit kell követni az ő képében járóknak, elment a' Kapernaumi Századosnak szolgájához; hogy nem menne hát el a' Lelki Tanító a' szenvedő Keresztyénhez és a' maga tulajdon Halgatóihoz? — Hogy a' betegnél tsudát tégyünk azt ma egy okos ember se kívánja, és a' ki téfz, az Ámitó: hanem azt kötelesek vagyunk meg tenni, a' mire az Apostolok minket, mint a' Tanítói hivatalban az ő *Succesoraikat* kérnek, hogy a' nyomorúságban esteket vizsgáljuk. *Kérünk úgymond Pál Apostol titeket Atyámfiai! Vizagztaljátok azokat a' kik félelmes szíviűek. Aldom az Istent a' ki meg vizsgálal minket, hogy miis vizsgálaljunk minden nyomorús igba esteket.* 1. *Thes.* 5, 14. *Kor.* 1: 3, 4. Holis érezhet a' Lelki Pásztor nagyobb gyönyörűséget, mint az ő beteg halgatója körül? Mikor azok tsendes Lélekkal mennek ki e' Világból, bizonnyságot tesznek az Isten és Emberek előtt, hogy a' Lelki Pásztor az ő Lelkeknek jó gondviselője volt; ellenben ha fok

hijánosság volt a' beteg halgatóban oh ígyis sieisen a'hoz a' L. Páfztor! mert meg vallom, hogy azon beteg a' bünös, de vallyon nem a' Lelki Páfztor lelé az oka, annak hogy olly' nagy bünös? Mert vallyon jól tanítottaé ötet? intetteé szorgalmatosan? és munkálkodotté különöfsen 's minden töle kitelhető erővel annak Lelkének meg jobbításában? — Utoljára a' betegségben és halálos szempillantásokban van legnagyobb szüksége a' Halgatónak az ő Lelki Páfztorára: mert míg a' beteg egészséges volt, magais tudott elmélkedni az Istenről 's az ő köteletségéről 's a' t. és az Isten' beszédéből 's a' maga telekedetének kedves érzéséből magát vigasztalni: most ellenben, ezeket a' Fájdalmaknak miatta elegendendöképpen nem teheti: elmulhatatlanúl szüksége van tehát az ő Lelki Páfztorára. — A' halálos ágy reánk nézve a' legutolsó és legrettenetesebb viadalnak helye: itt lévén hát az erőtelen betegnek legnagyobb szüksége a' bátorítóra avvagy elhagyhatnáé a' jó Lelki Páfztor akkor az ő halgatóját, a' kinek való szolgálatját haláláig ajánlotta. Imé a' Lelki Páfztornak azt mondja az Isten *Ezek. 3: 17. 18. Ha a' hitetlen meg hal az ő Alnokságában, és te ötet meg nem inted, annak vére a' te Kezedből kívántatik meg.*

† §. LI.

Hivatva menjené a' Lelki Tanító a' beteghez, vagy hivatlanúl?

Hogy a' Lelki Páfztor az ő betegei körül való köteletségét halszonnal tellyesíthesse: Ugy látszik, itt ezt a' regulát kellene Sinormértékül fel venni: *A' Lelki Páfztor menjen el a' beteg-*

hez ha attól, vagy annak feleitől hivattatik, mellyel nem azt akarjuk, hogy hivatlan soha se menjen a' beteghez, hanem azt, hogy az ő betegek látogatásabeli köteletségének (mellyről holzfzafsan ízoktak a' Papi Gondról írók beszélni, de töbnyire határozatlanúl) a' feltett regula légyen a' sinormértéke. Ezt pedig ezen okból állítjuk helyyesnek lenni.

1) Az igen népes Gyülekezetekben nem tudhatja azt a' Lelki Páfztor, hogy ki beteg ki nem; és így ő ha beteget látogat tsak az esmerőse' betegeit látogatja meg; holott ő az egész Gyülekezetnek Lelki Páfztora. — De ízemelly válogatásnakis nézhetik azt mások ő benne, hogy tsak az előbb kelők' betegeit látogatja meg. Hogy hát az ő ebbeli köteleégeit többek eránt is gyakorolhassa, és ezt töle mindenek a' Gyülekezetben megkívánhassák, leg jobb régulául azt tenni, hogy azokhoz a' betegekhez menjen el a' Lelki Páfztor a' kikhez hivattatik.

2) Sok betegnek, vagy annak Attyafiának valami neheztelése van a' Lelki Tanítóra, úgy hogy őtet nemis ízenvedhetik, 's látni sem kívánják sem a' Templomban sem magoknál: vallyon ilyen esetben rajta meheté a' Lelki Tanító az őtet gyűlölő betegre, és Attyafiakra, — 's nem háborítjaé fel ezzel mind a' beteget mind az a' körül valókat, a' kik neki ellenségei?

3) Sok beteg a' magánofságot 's tsendefséget óhajtja, úgy hogy még tsak Gyermekait 's Attyafait sem kívánja bizonyos időben maga körül látni, és azok által az ő tsendefségét meg háborítani; a'vagy hasznos és okos dolog volnaé az ilyen betegen hivatlanúl rajta törni, 's azt a' maga tsendefségében meg zavarni 's ezzel nyavajáját öregbíteni?

4) Tsak nem minden betegről igaz az, hogy vagynak reájok nézve olly' szempillantások és órák, de a' mellyeket előre nem lehet egész bizonyossággal meghatározni, a' mellyekben alkalmatofsbabak ök a' Vallásbéli elmékedéseknek haszonnal való halgatására; nem hijában járé hát a' Lelki Tanító, ha éppen nem a'ra a' pontra megy a' beteghez, mellyben annak Fájdalmai tsendesebbek? 's ennél fogva nem hasznosabbé ötet hívni, hogy éppen azon szerentsés órára mehefsen az ötet óhajtó beteghez, a' mellyet ö, a' beteg körül nem forgolódván a' maga házánál előre nem tudhatott?

5) Ha a' Lelki Tanító, kivált a' népe-sebb Ékkle'siákban szüntelen és hivatlanul a' betegek' látogatásába foglalatoskodik, azzal fellelte igen terhelné magát annyira, hogy rendes Templombeli foglalatosági sem vihetné, — 's az egész Gyülekezettel felhagyna, 's az ö egészséges halgatói sok kárt vallanának, mellyből a' következik, hogy a' halgatók önként magok ezt a' regulát tennék fel Prédikátorjoknak: *Hogy az egész Gyülekezet 's az egészségesek kárt ne valjanak tsak akkor menjen el a' beteghez, mikor a'hoz hivattatik.* De

(6) Ártalmasis sok betegre nézve, ez a' hivatlanul ejtett, és idején kívül való látogatása a' Lelki Pásztornak; mert sokan az ö látogatását a' halál' postájának tartván rettenetesebbé tészik halálokat jó előre képzelvén magoknak a' Prédikátor' látogatásánál fogva annak bizonyos és hamari elkövetkezését de ha maga hivatja a' Prédikátort, akkor nem fél attól.

7) A' betegnek öszve vissza való látogatása a' Lelki Tanító' élete kotzkáztatása nélkül nem eshetik meg: mert ollyankor mehet valamelly ragadó nyavajájú beteghez mikor az legjobban elragadhat, — a' mikor tsak a' Doctor jelen-

léte szükséges, — és azis félve jár a' körül, — a' mikor utoljára semmi jót sem tehet azonnal eszén kívül, és érzés nélkül való beteggel. — Egy elvesztett hasznos és minden tekintetben legjobb Lelki Tanítóban pedig több kára van az egész Ekkle'siának mint abban ha ő egy vagy több beteget hivatlanúl meg nem látogat, a' kik körül mikor azok már jobban lettek, és hivatva haszonnal forgolódnak volna.)

8) A' Szent Irásis azt parantsolja, hogy a' beteg hiva'ssa a' Lelki Pásztorot, a' ki ha meg hivatott a' meglátogatást el nem mulathatja. *Beteg úgymond Jakab Apostol valaki közületek hiva'ssa az Egyházi szolgákat és imádkozzának érte.* Abban az időben nem voltak az Ekkle'siák olly' népesekek mint ma, és könnyen meg tudhatták volna a' Lelki Tanítók, hogy ki beteg az ő Halgatóik közül; mindazáltal hogy az ő látogatások hasznos legyen, hivatva parantsoltatnak el menni a' betegekhez. Illő hát a' mai Lelki Pásztoroknak és Halgatóknak is, az Apostolnak ezen rendelkezéséhez 's az első Ekkle'sia' izokásához alkalmaztatni magokat.

Azt pedig nem lehet itt *ellenvetésül* tenni, hogy az *Emberiség* kötelezi az Egyházi szolgát mint Embert, hogy hivatlanúl is elmennyen a' beteghez; mert a' Lelki Tanító mikor hivatala szerént a' beteghez megy *több mint csak Ember*; a' honnan többet is kíván ő tőle a' beteg mint az őtet meglátogató szomszédjától. A' Predikatori hivatalának ezt a' részét, kell hát néki hivatlatva végbevinni, hogy a' látogatás hasznos lehessen; mint ember pedig tartozik ezt tselekedni, es ha nem tselekedné akkor vetkezne le az Emberiséget. A' honnan mikor a' beteget megnemlátogató Predikátort megbüntetik, nem úgy büntetik meg őtet mint embert, hanem mint Predikátort. —

Azt sem lehet itt kifogásúl tenni, hogy a mi eggyſzer köteleſség nem kell annak tellyesítésére ſenkit hívni; mert mikor a' betegek' meg látogatása köteleſségül tétetik a' Lelki Páfztornak, az úgy tétetik néki köteleſségül, hogy az hafznos légyen: úgy de ez a' látogatás ha tsak az alatt a' feltétel alatt lehet hafznos, ha a' Lelki Páfztor meghivattatik: látni való, hogy olly' köteleſség ez, a' mit hogy az ember gyakorolhafson tudni kell előre, hogy ki az, a' kire nézve azt gyakorolni kell, 's mikor van olly' idő pont, a' mellyben azt gyakorolhatja. — Mennyen el hát az Egyházi ſzolga mint ember hivatlanulis a' beteghez: de mint Egyházi ſzolga ezt a' köteleſségét hivatva gyakorolja, és ha meghivattattik loha azt el ne mulafsa, söt Predikatióibanis intse a' Halgatóit, hogy őtet hívafsák.

LII. §.

Mi a' tzél a' betegek' meg látogatásában, mellyre a' Lelki Tanítónak vigyázni kell?

Sokan azt tartják, hogy a' betegek' meg látogatásában való *Tzél*t már elérték, ha a' beteget megimádkoztatták, — akkor pedig mindent tökéletesen véghezvittek, ha annak az Ur' Vátsoráját feladták, de a' kik tsak ennyit tselekeſznek azok keveset tselekeſznek; mert a' betegek' látogatásában e' következendöket kell a' Lelki Tanítónak tellyesíteni:

1) A' beteg az ő akkori állapotjához 's fel foghatóságához képeſt a' Kereſztyen Vallásból *zanitafson*, 's ennél fogva a' Lelki Páfztor a' betegnek mostani áll potját annak *erköltsi megjobbulására* hafználhafsa. Minekokaért emlé-

keztelése ötöt a' lejjebb megíratott regulák szerént az ő eddig való gondolkodása, és tselekvése modjára, — annak a' jelenvaló és következő életbeli következésére, — beszélljen az Istennek, a' nyavaja' reánk botsáttásában való tzeljáról, a' nyavaják közt való magunk vifeleséről, — a' Jézus' halála' hasznairól, — az egélségesekek és betegeknek kötelelségeiről, — 's Istenben való bizodalomról, Továbbá az itt a' tzel, hogy:

2) A' Lelki Tanító a' beteget *vigasztalja*, lelkiesméretében megnyugtalsa, a' haláltól való rettegeéseiben *bátorítsa*, — a' boldog kimulásra imádkozásokkalis készítgelse, 's ha kívánja (de a' *Liturgikában* előadott regulák szerént) az Ur' Vatsorájátis adja fel. — E' pedig úgy esik meg ha (feltéven hogy a' beteg jó Kereszttyén) a' betegnek az ő eddig való kegyes élete 's Keresztényi tilzteiben való hív eljárása szeme eleibe terjesztetik, — ha az Isten' irgalmasságáról 's hozzánk való szeretetérről rövid de fontos Keresztényi beszédek tartatnak előtte, — és ha a' Krisztus' halálának hasznával, a' Feltámadásnak, halhatatlanságnak 's boldog örök életnek reménységével élleszgeti ötöt a' Lelki Tanító. — A' ki ezt a' két tzelt jól öszv tudja kötni a' Mustrája lehet a' többi Lelki Tanítóknak. — Utoljára úgy jelenhet meg a' Lelki Pásztor a' betegnél mint: 3 *Tanátsadó*, a' ki ha a' Nép' gyógyítása veszedelmes, azt meg tiltja, az okossággal, 's Doctori principiumokkal megegygyező 's a' tapasztlás szerént hasznos orvolságokat comendál, a' beteg körül forgolódókat a'ra inti, hogy a' Doctornak adjanak hirt, 's az attól parantsoltmód szerént, 's időben adják bé az orvolságot a' betegnek, és eztis annak bevételére serkenti.

LIII. §.

Mitsoda babonaságok vagynak öszveköttelve a' betegnek a' Lelki Pásztoról való meglátogatásával! — hogy kell ezeken orvosolni? — 's a' Lelki Pásztor' látogatását a' betegre nézve hasznosna tenni?

Hogy a' Lelki Pásztornak látogatása a' betegre nézve hasznos lehessen szükséges hogy:

1) *A' betegnek a' Lelki Pásztor' látogatása tzeljáról helyes megfogása legyen*, mivel nem is lehet gondolni, mely fokféle babonaságot köt öszve azzal a' Nép: ilyenek ezek, a' Lelki Atya' látogatása által nem csak a' nyavaja kifisbedik meg, hanem az egelség is vízfsza szereztetik. — Ha ö elmegy a' beteghez már változhatatlanúl ki van mondva a' Sententia az Egben a' betegre nézve. — Ha a' beteg a' Lelki Pásztorral könyöröghet, már idvezült, akár millyen ember volt, — kivált ha az Ur' vatsorájával élhet a' testi fájdalmak azonnal meg szünnek 's a' t.

Az okosabb Halgatók nem lélczenek ugyan illy' vastag tévelygésekben: mind azon által ök sem üresék némelly bal vélekedésektől, mellyek a' Lelki Pásztornak a' beteg' meglátogatásában való forgolódását haszontalanná télszik. Sokan ezek közül azt tartják, hogy a' Lelki Tanítónak tsupán csak úgy kell a' beteghez menni, mint látogató *Barátnak*, a' ki a' betegnek állapotjáról tudakozódik, 's ujság' mondásokkal, és egyébb öszve 's vízfsza való beszédekkel mulattatja azt; az ö eddig való gondolkodása 's erkökti voltáról pedig legkiseb-

sebbet se szoljon — és hogy a' beteg se gondoljon ilyest neis menjen ahoz Papi ruhában.

2) *A' beteg maga hívassa a' Lelki Páfztort.* Ez annak a' jele, hogy ő mind tanítatni mind a' keresztyén Vallásból vígasztaltatni kíván: következésképpen az ilyen emberrel hasznosabb következéssel beszélhetni.

3) *Idejében hívassa a' Lelki Páfztort,* míg tudniillik, a' nyavaja erőt nem vesz, mert mikor már halálra válik a' beteg, a' Lelki Páfstor' ekkori jelenléte töbnyire háfzontalan, mivel már ekkor érexis nemis a' beteg, és az ő hartzában elfáradván vagy nyugfzik, vagy elalulván senki befzédere nem figyelmezhet.

4) *A' Halgatók egészséges korokban társolkodjanak a' Lelki Tanítókkal,* és gyakran hívásák azokat magokhoz; mert hogy beteg korokban hasznosan forgolódjon a' Lelki Páfstor körülottók esmérni kellet az ő életeknek módját, mivel abból vesz a' Lelki Tanító a' betegre nézve legalkalmatosabb tanításokat és Vígasztalásokat. Minekokáért nem elég a' Lelki Tanítót tsak a' kathédrában látni, és tsupán annyiban esmérni, hogy minden Vasárnap' ő predikáll; hanem meg kell azt látogatni, és magunkhozis elkell hívni. Még a' körülis keveset tehet a' Lelki Tanító, a' kit ő jól esmert egészséges korában; mert a' testi fájdalmak, házi baj, familiáján való kesergés, hivatala nem vihetésén való búfulás sok változást tesznek ő rajta: mennyivel kevésbé hasznos hát az esmeretlen betegre nézve az ő látogatása?

5) *A' Lelki Tanító' elmenetele után,* azokról a' dolgokról elmélkedjen a' beteg nellyekről az ő elötte elmélkedett. A' játékok, tréfa befzédék, mellyekkel némültek szerezetik a' beteg' Melancholiáját üzni jó ugyan; de a'

Lélek' betegsége' könnyebbítésénis kell igyekezni.

6) Úgy éljen az ember egészséges korában, hogy betegségében kívánhassa a' Lelki Tanító-nak látogatását; mert a' Lelki Tanító nem szezrezhet a' gonosz léleknek nyúgodalmat, és ki *mint vetett* egészséges korában: úgy fog betegségében *Aratni*.

7) Hogy pedig a' betegek ezekről meg tanítassanak, és a' Lelki Tanítóknak látogatásai, hasznosok lehessenek, szükseg éröl Predikatziót tartani a' Gyüleke et előtt, felvévén: *Mat. 25, 26. Jak. 5, 14.* 's a' t. A mikor az itt fejjebb elő adott materiákon kívül, még ezekről is lehet tanítani: A' bünbotsanatért tsak szájjal tett könnyörgés semmit sem tesz. — A' Keresztyén ember' egész élete a' boldog halálra való készület. — Nem mind egy az az Isten előtt, ki mint 's hogy élt. — Az boldog halálában, a' ki életében jó keresztyén vólt. — Az Ur' Vatsorájával való élés tsak a' jó emberekre nézve idveséses. Úgyan tsak a' gyülekezet előtt tartandó Predikátziókban lehetne a' beteg körül lévöketis megtanítani abbéli kötelefségeikről, hogy a' Lelki-Tanítót hiva'sák az ő betegekhez, de nem akkor mikor már sem a' Doctornak, se' másnak nints a'hoz semmi reménysége. Ezt pedig annyival inkább kell tselekedni; mert a' Lelki-Pász-tornak nem hívása, vagy már késön való hívása rendesen érzeketlenségből esik-meg, vagy szerezetlenségből, mikor a' beteghez tartozók rá unván a' betegre vagy halálát óhajtják, mint a' hüségtelen gyermekek és ofztozni szerető Atyafiak, és tsak magának hagyják azt, — vagy továbbá abból a' babonaságból tselekefsznek így, mert azt tartják, hogy tsak az utolsó szempillantásban való jelen letele hasznos kíváltképpen a' Lelki-Pász-tornak, mivel ennek ekkori meg-

áldása kinyitja a' Menyország' ajtaját, — vagy utoljára abból az okból, mert mindég reményltek, hogy meggyógyúlhat az ő betegek, — mindenik esetben méltók az ilyenek a' megfedésre.

Lásd: *Teller Magazin. Tom. 10. 142. -- 47. old.*

LIV. §.

Miért irtózik sok beteg a' Lelki-Pásztorinak látogatásától?

Sok beteg irtózik hivatni a' Lelki-Pásztort, mivel azt gondolja, hogy a' kihez beteg korában a' Lelki-Pásztor megy a' közel van a' halálhoz, jöllehet ezen balitélettételnek a' tapasztalás ellene mond, és a' Lelki-Pásztoris azzal táfolhatja ezt meg, hogy ne csak a' már halálra vált, hanem a' nem halálos beteg halgatóihozis eljárjon. Sokan még azért sem hivatnak beteg ágyokban Predikátort, mert némelyek szüntelen csak a' halálról szoktak beszélni. — Mások rossz életet élvén, — mások nagy lelküséget akarván még az ő utolsó szempillantásaikbanis mutatni, — mások végre az ő szabad és tévelygő gondolkozásaikban még akkoris megmaradván nem szeretik látni a' Valásnak Tanítóit, kiket egészséges korokban kerültek és utáltak.

† LV. §.

A' betegek' meglátogatását illető közönséges Regulák.

A' betegek' meglátogatásában egyebek közt e' következő közönséges regulákra kell figyelmeznii:

1. Minthogy különbkülömbfélék a' betegek, és az ő betegségek; a' betegekkel való bánás pedig magában is igen nehéz dolog: tehát szükség, hogy a' Lelki-Tanító magát ezen foglalatofságra jól elkészítse, és azokat a' könyveket megszerezze, mellyekben a' betegekkel való bánás módja taníttatik. — Minek előtte pedig a' beteghez menne, hogy azzal valamire meheessen, szükség magának illy' kérdéseket feltenni: Esmeretesé előttem az a' beteg a' ki engemet hivat? — Mitsodás volt annak élete? — Szeretteé a' keresztyén Vallást? — miben mutatta azt ki? — hogy szóljak hozzá? — mit kerdezzek elébbis tőle? — mint feleljek néki? — hogy tudhassam ki az ő Lelkének állapotját, és ha az háborús, miképpen tsendesítsem? — ha szomorú miképpen vigasztaljam, — ha kétséges miképpen erősítsem és olly' állapotban miképpen tehessem, hogy a' keresztyén Vallás' vigasztalásait arra kiáraszthassam?

2. Mivel a' betegre nézve valami öszvefűzött és Predikátzió forma beszéd nem hasznos; — 's jobbis ha az ember azt annyira viheti, hogy a' mint lehet maga beszéljen egy keveset, mert abból tudhatni-meg, hogy mitsoda állapotba van az ő Lelke; és utoljára, mivel a' Szent Irásnak ide tartozó mondásai méljen béhatnak és megis maradnak a' szívben; tehát szükség, hogy a' Lelki-Pásztor olly' Szent Irásbéli helyeket tudjon könyv nélkül, mellyek az illy' alkalmazatósághoz valók, és e' mellett tudja azt a' mesterségetis, hogy miképpen kellefsék azokat, a' betegnek jelen való állapottyára alkalmaztatni. Illyenek ezek: 1. *Mós.* 32: 10. *Peld.* 28. 13. *Sólt.* 50: 15. 71: 12, *Luk.* 18: 13. *Jan.* 11: 4. *Rom.* 8: 28. 15: 4. *Kor.* 1: 30. 1. *Pét.* 1: 67.

3. A' látogatás sem hosszú, sem minden napi ne legyen, — és azomban szegényhez gazdaghoz egy formán elmenjen. és akár melly időben, kivévén azon órákat, mellyeken a' közönséges foglalatosságokat köteles tenni.

4. Ha a' betegség ragadó és veszedelmes: oda kár hivatni a' Lelki-Tanítót, mert azon kívül, hogy az ilyenek ritkán lévén eszeken, velek nem beszélhet, 's nyavajátis kaphat, sőt megis halhat: az *elvesztett jó Lelki-Pásztor pedig melly nagy kára az Ekklé'siának!* Ha mindazon által olyan helyreis hívják, parantsolja-meg az ötöt hívó személynek, hogy etzettel, vagy feynyövel füstöljék-meg a' házat, míg ő oda menne, — üres gyomorral soha a' beteghez ne menjen, — ne üljön olly' helyre, és olly' közel 's olly' linéaba, hogy az illy' beteg' szájából kiparádzó lehellet egyenesen az ő szájába, vagy órába mehessen, mezítelen kézzel, annak izzadó testéhez ne érjen. — Ott létében a' nyálát le-ne nyelje, és ónnét elmenvén száját öblítseki, 's más alsó ruhát vegyen magára.

5. Az illy' forma nehézségekre, mellyeket ottan ottan a' kegyes emberekis feltesznek kéfszen legyen a' Lelki-Pásztor. Miért szenvednek a' jó keresztyén emberek nagyobb kínokat mint sok gonosz életűek? — Miért rettegnek azok annyira a' haláltól? — Miért nem vét az Isten hamarabb véget a' kegyes ember' nyavajájának? — Illyenkor a' szent emberek' de kivált a' Jépus' példáját hozván fel *illy' formán* szóljon: „Ki' volt valaha ártatlanabb mint a' „Jépus, és mégis ki' szenvedett többet mint ő? „ — Ő is rettegett a' haláltól mert így könyörgött: *Atyám ha lehetséges müljék-el tőlem e' „ pohár;* de ő tőle tanuld-meg keresztyén Atyámfia, hogy a' halálos fájdalmak köztis, mi- „ képpen kell a' jó keresztyén embernek ma-

„ gát viselni. Ő azt mondja: *Mindazáltal*
 „ *Atyám! ne úgy légyen a' mint én akarom,*
 „ *hanem a' mint Te akarod.* Nyúgodj-meg hát
 „ te is az Istennek akararatján. A' jó Atya az
 „ ő legkedvesebb fiátis foklzor kiteszi a' pró-
 „ bára, hogy hűségét tapasztalhasza, 's annál
 „ jobban kezéhez szoktasza: a' te jó Atyád az
 „ Isten, te annak fia vagy; avagy olly' sze-
 „ mekkel nézhetedé hát a' te nyavajádat mint
 „ az istentelen emberek a' magokét? — E' fél-
 „ het attól, hogy meghal, mert a' pokol retten-
 „ ti ötet: te pedig nem retteghetsz a' haláltól,
 „ mert a' Mönnyország áll nyitva te előtted.
 „ Szenvedéseid kevés ideig tartának, és az élet-
 „ tel elvégezödnek; de a' gonosz ember' szen-
 „ vedési, által mennek ő vele együt a' más
 „ életre. Tudod azt a' példa beszédet, melyet
 „ a' Jépus mond a' *Gazdagról* és a' *Lázárról*;
 „ abból tanuld-meg, hogy e' világ szerént szen-
 „ vedő jó emberek a' más életben boldogok
 „ léznek. Minekokáért te is Atyámfia szíved-
 „ ben tsendes lehetsz, mert keresztyén köte-
 „ lelségeidet, a' mint lehetett tellyesítetted.
 „ Oh nyithatnád-fel tsak az istentelen ember-
 „ nek szívét, majd láthatnál ott olly' kimond-
 „ hatatlan kínokat, mellyeknek szemlélésére
 „ azt szánád, magadat pedig boldognak állít-
 „ hatnád! — Tudod végezetre mint jó Ke-
 „ resztyén, hogy mind ezek az Isteni bölts ren-
 „ delésből lettek, ezeken hat nyúgodj-meg.
 „ De aztis tudod, hogy az Istentől sok jókat
 „ vettél: ugyan hát *ha a sok jót elvetted,* a'
 „ kevés rossz alatt zugolódnálé? — Reád nézve
 „ az Istennek jó tzeljai vagynak ezen beteg-
 „ ségnek reád való bótsáttásában, mert az által
 „ akar büneid' megesmérésére hozni, így pró-
 „ bálja-meg a' te hitedet, bizodalmaodat, álha-
 „ tatofságotat. — Az a' jó Keresztyén, a' ki a'

„szenvedések köztis így szokott szólni: *Ő az Ur úgy tselekedjék a mint néki tetszik, áldott legyen az Urnak neve ezért.*“

6. Hogy a' beteg' meglátogatásabeli Tzél könnyebben elérettelsék, jó lessz a' különböző élet időre, — állapotra, — öszveköttetésreis vigyázni; mert az öregség, ifjúság gazdagság, szegénység nótelenség, házasfág 's a' t' külömb külömbféle matériákat adnak a' Lelki-Tanító' kezébe; — valamint az Atyai, Anyai, fiúi, közönséges Tiszviselői Birói Kurátori, kötelelésegekben való hűséges eljárásból vett okokbólis hasznosan vizsgálthatni és jobbíthatni a' beteget.

7. A' beteg gyermekeketis meg-kell látogatni, és ha azok már Oskolások voltak emlékeztelése, azokra, mellyeket ezek a' Katekhizmusból tanúltak, mindent azoknak foghatóságokhoz adván elő. Ha pedig vagy tsetsemök a' betegek, vagy olyanok, a' kik előtt még hijjában beszélne a' Vallásbeli dolgokról; tehát tsak a' szüléket vizsgáljalja és tsendesítse az Isten' akaraján való megnyugvásra, a' Jób' 's Dávid' példájával és a' Szent Irásból 's okófságból vett okokkal serkentse, aztis elcjbek terjesztvén, hogy mitsoda tzéljai vagynak az Istennek a' gyermekeknek olly' hamar való kifizollításában, — és hogy a' mi kedveseinket a' más életben meglátjuk.

8. Ha a' beteg az ő Lelkének állapotját akarja felfedezni a' Pásztorinak, és azt veszi észre, hogy ezt mások előtt nem akarja tenni, valamint ha az Atyafiaktól előre megtudja, hogy magánofsan akarna beszélni a' beteg ő véle, és Lelkében megnyugtattatni: ekkor küldjönki mindeneket a' hazból, vagy pedig az oda való menetelkor, még oda ki tegyen olly' rendelést, hogy egy kevés ideig tsak maga akar len-

ni a' beteggel, addig hát hivatlan senki a' házba bé ne menjen. Ha valami titkos bűnét vallja meg a' beteg a' Lelki-Páfztornak, azt örökös hirdetésben tartozik tartani; a' beteget pedig mint a' ki azt szíve szerént megbánta, az Isten irgalmaságával vizsgálja meg, és vele az ő bűne' bocsánatjáért könyörögjön.

9 Ha a' beteg Testamentomot akar tenni, és a' Predikátort arra kéré, hogy az ő akaratját tegye fel, ezt ugyan megteheti; de hogy a' Testamentom a' világi törvénytörvényeken megálhasson, legalább hat, vagy hét betsületes embereket hívjon bé 's mikor azok egygyütt vagnak, azok előtt, és a' beteg előtt, olvassa el a' megírt Testamentomot, 's megesmérvén a' beteg azok előtt, hogy az az ő utolsó akaratja, irassa alá azokkal egyenként a' neveket, a' mellyik pedig nem tud írni, annak nevét maga írja alá; de a' keze' kerefztvonását a' húzza oda, utollyára megis petsételtesse velek azt, ha petsétjek van. — A' betegis írja alá a' nevét vagy ha az írni nem tud a' jelen valók előtt írja ő oda annak nevét. — Megkérheti a' beteget kivált a' Gazdagabbat, hogy Testamentomában a' helybeli Oskola', és Ekklé'sia' szükségére 's Collegiumokra hagygyon valamit: de ez úgy eisen meg, hogy ezen utolsó alami'snálkodását ne tartsa a' haldokló ollyannak, melly által idvefséget lehetne nyerni: mert az alami'sna *szent élet nélkül* semmit sem ér, mivel ha az egész világot Templomokra, Ispotáljokra, Klastromokra testálnais valaki, de ha meg-nem tért bűneiből, az ötöt a' kárhözattól meg-nem menti: 1. Kor. 13: 1--3. 5. Mós. 15: 3.--5.

A' mi pedig magát a' Lelki Páfztort illeti; megérdemli ugyan ő hogy a' beteg az ő körülötte való fáradozásáért neki valamit adjon: de a' beteget arra verni, hogy az Oskolákat el-

mellözvén néki felesleg testáljon, még pedig úgy, hogy annak csak ő, hivatalbeli succesorai pedig soha hasznát ne vehessék, ez illetlenség; a' honnan mások ötöt a' haldoklónak vigasztalásával kereskedőnek 's nyereségnek rútiul való kívánójának. 1. *Tim.* 3: 3. Árvák' és az Ekklesia' megrontójának tartják.

10. Ha mindjárt észrevennéis a' Lelki-Pásztor, hogy a' beteg' nyavajája halálos, mindazáltal azt annak ne jelentse-meg; mert ő vigasztalója a' betegnek; nem minden betegnek vigasztalója pedig az, a' ki azt mondja annak, hogy meghalász. Inkább ha azt a' házi dolgokra nézve szükségesnek tartja mással valakivel: p. o- Atyafiakkal vitesse végben.

11. Ha a' beteg vagy eszén kívül van, vagy már nem érez, és mégis hivattatik a'hoz a' Predikátor, akkor csak a' jelen valókkal könyöröggjön a' nehéz kínok közt lévő, vagy haldokló betegért.

Lásd: *Drelincourt Látogatásai, és Vigasztalásai.* -- *Hiv Lelki-Pásztor.* -- *Oemler Prediger an dem Krankenbette.* 5 Tom. 1774. -- 1783. -- *Becker über die Befuchung der Kranken.* 1781. -- *Witting vom rechten Verhalten des Predigers bey Kranken.* Lipsiae 1797.

LVI. §.

Különös regulák — Miképp kell a' jó keresztyén beteg emberrel bánni?

A' jó 's rossz embert nem lehet egy formán vigasztalni, az ő beteg ágyokban. Ha tehát mindenek előtt keresztyéni jóságáról esmeretes emberhez hivattatik a' Lelki-Pásztor, a' fejebb mondott regulákon kívül különösen azon légyen, hogy

1) A' beteg, a' Lelki-Pásztornak külső maga viseletéből észrevegye, hogy ő részt vesz annak fájdalmiban, buzgóan kívánja, hogy azoktól megf szabadúlhafson.

2) A' beteg' nyavajájáról, 's akkori nehezebb, vagy könnyebb állapotjáról beszélgetvén, annak sóhajtásiból, 's kegyes beszédiből, soházkodásiból végyen magának a' Lelki.Pásztor alkalmatofságot, hogy valami erköltsi beszélgetésre menjen által. Nevezetelsen jegyezze meg: hogy még a' mi külömb külömbféle nyavajáinkbanis kitetfzik az Istennek böltsefsége, — hogy ezek fokszor arra valók, hogy ezeknél fogva esmérhelsük-meg a' mi nem csak erőtelen, hanem még erköltstelen vóltunkatis — és hogy az Isten a' mi békefséges türesünket 's keresztyéni alázatofságunkat próbálja azok által. Ezen beszélgetések újra illy' igazságoknak kitalálására vezetik a' beteget, és a' Lelki-Tanítót: A' nyavajáknak szenvedéseiben semmi minket annyira nem vígafztal, mint a' jó Lelki esméret. — Semmi világi boldogság nem ér azal a' kedves érzéssel, hogy mi míg egéfségesek vóltunk, az Isten' tervénnye szerént igyekeztünk élni: minekokáért nemis büntetések a' nyavaják a' kegyes embereken, hanem Atyai látogatások. Ollyanok ezek mint a' Jónathán' vesszeje, mellynek egyik végéről méz tsepegett-le. Hogyis gondolhatnánk azt, hogy a' kikért a' Kristus megholt, 's eleget tett, azok megbüntettethetnének? Nem de nem az Irás mondjaé, hogy: *semmi kárhoztatások nintsen immár azoknak, kik a' Jésus Kristusban vagnak, kitsoda kárhoztat minket, Kristus az a' ki megholt, és felis támadott. Róm. 8. 1: 34.*

Míg a' Lelki-Pásztor a' beteget e' képpen tanítja, és vígafztalja; bégyülnek a' házba az ő Gyermekai, Atyafiai, Baráti, és Szom-

szédi, a' melly környüállást így fordítsa annak vizsgálására: „Mennyire megvígáztátathatól kedves Atyámfia! midőn ezeket a' te beteg ágyad körül álló Gyermekedet látod, a' kiket te, mint ezt mindnyájjan tudjuk a' keresztyén Vallásban tanítottál, és Atyai kötelességed szerént jó emberekké, a' Polgári, és Ekklesiái Társaságnak hasznos tagjaivá felneveltél! Imé itt vagynak a' te szomszédid, Atyád fia, és Barátid, a' kik valamint egészséges állapotodban részt vettek a' te örömeidben, úgy most ezen betegségedben is részt kívánnak venni a' te fájdalomidban. Ezek akarnak Tanúi lenni a' te békecséges tőrésednek, Isten' akaratján való megnyugovásodnak, és a' Jésumban vetett hited' álhatalomságának. Jertekis édes Atyámfia! és nézézétek, hogy a' jó Lelkű ember melly bódog az ő beteg ágyában. Igazán ittis béteelik az, a' mit Dávid mondott: 'Sólt. 37, 37. *Nézd-meg a' tökéletest, és vedd eszedben az igazát, mert az efféle embernek végezetreis békecsége léssen.*“

— LVII. §.

Ha a' beteg gonosz életű volt, hogy kell azzal bántani?

Ha a' gonosz életéről esmeretes ember betegségbe esik, ahozis elmennyen a' Lelki Pásztor, és hogy meghivattafson, abban magais mások által munkás légyen; mert ki' tudja, hát ha azon beteg állapotjában nyerheti meg azt a' Kristusnak, a' ki míg egészséges volt, a' megterésről nemis gondolkodott. Az illy' gonosz életű emberre nézve ezeket tartsa a' Lelki Pásztor maga előtt:

1) A' leg első meglátogatáskor való beszélgetése szelid, és megindult szívből való legyen; mert ha látja a' gonosz életű ember, hogy a' Predikátor szeliden bánik vele, nagyobb bizodalommal viseltetik eránta.

2) Azon bűnöket, mellyeket a' közönség' tudtával gyakorlott, ekkor először ne feszegesse, se' valami módon szemére ne lobbantsa: mert ezzel csak néki bosszantatnék a' beteg, melly által az ő betegsége neveltetik. De nem is engedné a' megharagudott, 's ez előttis a' Vallás' Tanítóit gyűlölő beteg, hogy a' többé hozzá mennyen, vagy ha hozzá menneis, nem engedne az ő Intésinek, mert a' kire megharagfzunk, azt örömmel nem halgathatjuk. Minnekokáért éppen nem lehet helyben hagyni azon Lelki Pásztoroknak tselekedetét, a' kik így köszönek hé az ilyen betegekhez: *Keresztyén beteg feksziké e' házban vagy Pogány? — Nem a' pokol' szélén állóké most, mikor a' te ágyad előtt megállottam. A' te magad gonoszsága tanítson meg tégedet, és a' te Istentől való elszakadásod dorgalljanak meg tégedet.* 1. Kor. 4: 21. Jer. 2. 19.

3) A' mint nem kell kétségbe ejteni a' nagy bűnöst az ő beteg ágyában; éppen úgy nem kell azt mindjárt a' legelső öszve jövéskor egyenesen a' Mennyországba repíteni, 's mint a' legjobb keresztyén embert úgy eztis a' Kristus' ő érette lett halálával, 's a' más életbeli boldogsággal vígasztalni. Mert midőn valaki ezen gondolatlan vígasztalással, olly' könnyűvé téfzi az Idvezülhetést; tehát mind ezt a' beteget, mind másokat abban a' káros vélekedésben erősít-meg, hogy csak egynehány szempillantásában kerül az embernek az a' dolog, hogy idvezülhessen, és hogy a' Lelki Pásztornak meglátogásától függ a' Mennyországba való béme-

hetés. Ezeknél fogva, *széles kapu, és tágas út* nyitattik arra, hogy a' bűnös a' míg tsak lehet, vétkezzen, és tsak betegségében hívassa a' Lelki Pásztor, azzal az egész dolog helyre van hozva. Azomban azis igaz, hogy semmi hasznot sem tett ezzel a' Lelki Pásztor a' betegre nézve; mert kedves dolgok ugyan azok ő reá nézve, és szeretné, ha úgy lehetne a' dolog, mint a' L. Pásztor ötöt megbízta: de elébb utóbb feltámad benne a' lelki esméret, és akkor ezen vizálgatásoknak reája nézve semmi foganatjok nem fog lenni, 's meglehet, hogy már akkor olyan állapotban lesz a' megtsalattatott beteg, hogy ötöt sem vizálgatni, sem téríteni többé nem lehet.

4) Ne tsináljon abból magának semmi nehézséget, hogy az, a' ki ötöt hivatja, minthogy egész életében rossz ember volt, lehetetlen hogy *halálos, ágyában megtérhesen*. Mert igaz ugyan, hogy a' haldokló ágyban kétséges a' megtérés; mert hátha eszén sins akkor a' beteg, és a' fájdalomtól kínoztatván, kevésreis méhet az ember, 's a' mire mehetett, aztis लोक betegben inkább a' félelem, mint az önként jóra való maga meghatározás mivelte. Mindazáltal egy emberről se' lehet azt mondanunk, hogy ahhoz többé semmi reménységünk nem lehet: mert a' megjobbúlhatóság a' gonosz életű emberre nézveis mindég lehető dolog: mert az *Istennél nintsen lehetetlenség*, mint erre példánk van a' *Kerelztfán függő tolvajban*. Ki' tudja, hát ha az Isten ötöt kegyelmebe vészi, mint ama bűnös Asszonyt, a' *kinek लोक bűnei megbotsattattak*. Luk. 7, 47. Az Isten a' megtérő Izzivet soha sem útálja-meg, Izzereti pedig azt, a' melly bűneit, megbánván, és útálván, életét tsak azért óhajtáná, hogy a' mit elmulatott, kipótolná, 's men-

nél több jelét adhatná az ő megjobbulásának. Igaz, hogy ezen tsekély kezdetinél fogva a' megjobbulásnak nem bízathatja magát a' halálos ágyon megtérő beteg azzal a' boldogsággal, mellyben azok részeltetnek, kik egész életükben jó emberek voltak: mindazonáltal nagy vígasztalás ez ő reá nézve, hogy nem minden jó élet felől való reménység nélkül múlik-ki a' világból, és hogy a' bűnök ekkori megismerése, 's megbánása, és az Isten' irgalmasságához való ragaszkodás annak a' virtusnak elhintett magva, melly az örökké valóságban ő meg, ottis virágozik, és ott hoz gyümölcsöket. Utollyára, a' haldokló embernek ágya mindég leghatározottabb Kathredrája volt az élőknek: és így az illy' betegnek ezen késő megtérése, ekkori maga viselete használ az ő körülte álló Attyafianak, 's egyebeknek.

5) Másodszori látogatásakor tegye-fel magában, a' L. Pásztor, hogy ha a' megtérésnek jeleit nem veszi észre az ő betegében, megkérdi ötet a' felől, hogy mi' gondolatja van az ő Lelkének ez élet után való állapotjáról? De ennek is ne menjen egyenesen néki, hanem beszéljen a' beteg előtt a' Lélek' halhatatlanságáról, — annak abbéli tudásáról, a' mit itt tselekedett, — a' feltámadásról, — ítéletről, — megjutalmaztásról, — Isten igazságáról — az ő bűnökben megátalkodtaknak keserves állapotjokról. Ezen materiakról való beszédjét úgy fojtassa, hogy a' bűnös betegnek Lelki esmeréte megdobbanjon, a' mit észre vehetni a' beteg' sóhajtásiból 's kérdegetéseiből. Hogy pedig még annál jobban és tartóssabban gondolkozzon a' maga állapotjáról, beszéljen a' L. Pásztor az ő tőle való ekkori elváláskor, és éppen akkor, a' mikor már mindjárt jönni akar arról, hogy: az Isten előtt nem mindegy a' jó, és rossz ember —

hogy a' Krisztussal megfeszítettett két gonosz tévök közül csak az egyik, a' ki tudniillik bűneit megbánta, nyerte bűne' bocsánatját. — Hogy az Isten minden tudó, és a' bűnös hijába titkolózik. Ezen gondolkozásban hozott állapotjában hagyja ott a' L. Pásztor az ő betegjét, ha a' nem felettébb beteg.

6) Harmadízori hozzá menetelekor ha a' beteg maga elől nem hozza, a' Predikátor' beszelgetésének ő reá nézve lett resultatumát azomban a' betegségis nem múlik, sőt jobban erőt vesz: tehát hogy az ilyennek megtérését eszközhessé, keményebben bánjon vele, nevezzen hát meg egynéhány olyan bűnököt, mellyek a' beteg előtt kedvesebbek voltak, és azoknak undokságát, büntetésre méltó voltokat elevenen adja elő, 's mondja-meg, hogy a' kik az efféle bűnökben meghalnak, es azokat megnem bánják, nagy számadásra mennek, Itt már hordjon fel olly' Sz. Írásbéli helyeket, mellyekben a' megneemtért bűnösök fenyegettetnek-meg. *Jer.* 2, 19. *Peld.* 28, 13. *Rom.* 2: 4. -- 6. — Az illy' emberrel azért kell keményebben bánni; mert ő szeretne megvigasztaltatni, de csak könnyű szerrel. Annak, a' ki a' maga megjobbítását nem igéri, régi bűnein való bánkodásainak még a' halálos ágyban sem adja semmi jeleit, azomban azt kívánja, hogy a' Lelki Pásztor ötet vigasztalgassa, annak utolljára az igazat nyersen, 's világos szókkal kikell mondani, hogy tudni illik: „A' Lelki Pásztor csak akkor vigasztalhatja a' bűnöst, ha annak megjobbulását látja, 's csak azoknak ígérheti az idvességet, a' kik arra érdemesek. De te mit reménylhetiz? „a' te nyavajaid csak sújjosodnak, ki' tudja, mikor mondja néked amaz igaz Bíró: *Adj szamot a' te safarságodrol.* A' halál' órája bi-

„ zonytalan, a' más életbeli büntetés bizonyos,
 „ a' mellytől minden megneemtért ember ret-
 „ teghet; mert az Isten *kinek kinek az ő cse-*
 „ *lekedete szerént fizet-meg.* Talán a'hoz a' Sz.
 „ Irásbeli hejhez támaszkodol. *A' Kristus meg-*
 „ *hólt az egész világ' bűnéért,* és így a' tiei-
 „ dértis: de én világólsan megmondom néked,
 „ hogy az Isten csak azoknak Irgalmas és ke-
 „ gyelmes a' Kristusért, a' kik megesméri bü-
 „ neiket, azokat igaz szívvel megbánják 's éle-
 „ teket megjobbítani kívánják; tenéked pedig
 „ még mostis tetteznek a' te bűneid, mert azok-
 „ nak útálatos vóltokról annyi próbáim utánis
 „ nékem semmit se' szóllál. Avagy reményl-
 „ hetedé, hogy te ama' megboldogult Szen-
 „ teknek seregébe mégy által, midőn a' világi
 „ életet a' bűnben való megmaradáfsal rekelz-
 „ ted-be? Én tölem mindent eltagadhat'sz: de
 „ tudd meg, hogy a' minden tudó Isten minde-
 „ neket tud, és tégedet *Itéltre von'szon.* Ke-
 „ rüld-el hát Atyámfia, mikor elkerülhedd a'
 „ más életbeli büntetéseket. Szereted a' te
 „ boldogságodat: útáld-meg hát, és bánd-meg
 „ a' bünt, melly téged boldogtalanná tesz, 's
 „ könyörögj azoknak megbotsáttatásokért. Az
 „ Isten olly' jó, hogy akármikor *kialt ő hozzá*
 „ *a' bűnös, meghalgatja.* Gondolkodj hát a'
 „ te lelked' állapotjáról, és önkent ne tászítsd
 „ magadat abba a' veszedelembe, melynek vé-
 „ ge soha sem léfzen. “

7) Minekutánna a' bűnös megesmerte ma-
 gát, megbánta bűn-it, 's azokat lízive szerént
 gyűlöli, a' jót pedig szereti, és az Isten' Irgal-
 mafságához ragaszkodik, akkor nyuljon a' Lel-
 ki Pálszor a' keresztyén Vallás' ígérethez, és
 vígasztalásihoz, és azoknak előhordásával az
 ő félelmét 's fájdalmát tsendesítse, tegye bi-
 zonyofsá az Istenn'k azok eránt való ízerete-
 téről,

téről, a' kik ő hozzá megtérnek, előhozván, és megmagyarázván ezen Sz. Írásbeli helyeket: *Elek én Isten, nem akarom a' hitetlennek halálát, hanem hogy a' hitetlen megterjen és éljen. Ezékiel. 33: 11 Térjete meg, és fordúljatok el minden álnokságaitoktól, terezsetek magatoknak újj szívet, és újj Lelket és miért halnátok meg oh Izráel Háza. Nem gyönyörködöm a' halálra valóknak halálában, azt mondja az Ur. Térjete meg, és éljete. Ezék 18 -- 50. 52. Élhet 2' Dávid, Péter, Mária Magdaléna, keresztfán függő Tolvaj, és a' tékozló Fiúnak példájokkal.*

LVIII. §.

A' Halálhoz közelgetőkkel hogy kell bánni?

A' már halálra vált, de ezén lévő, és érzékenységgel bíró, 's jó Keresztyén beteget töbnyire a' Sz. Írásbeli Hejeből vett vizsgálással élelzege 's bátorítsa, millyenek ezek. *Luk. 18: 13. 1 Kor. 1: 50. Luc. 23: 46. Tsel. 7: 59. Solt 38: 22, 23. 71: 12. 31: 6.* Ha imádkozik vele, a' tsak rövid foházkodásokból áljon. — Ha kívánja, hogy a' Bibliából olvastassék valami előtte, olvaísa a' Kristus' Szenvedése' Historiáját, — Sz. János 1. Levele 2. részét, *'Solt. 25. 6--18.--39: 5--14* és az *51. 90. 102 Soltárokat.* Ha azt kívánja, hogy maga a' L. Pásztor beszélgeísen eiötte ekkor az örökkévalóságról, — Halhatatlanságról, — Feltámadásról, — Hívek' boldogságáról, — Isten' irgalmaságáról, — a' Kristus' halála' hasznáról beszéljen, 's utolsó beszélgetése közt ilyen kérdéseket tegyen fel a' halálhoz közelgető betegnek: *„Meg-
„ esméréde édes Atyámia, hogy te bűnös vagy?
„ Bánodé igazán bűneidet? Óhajtodé azoknak
„ bötánatját? Hízelé a' Jéíus Krisztusban? és*

„ ö általa kívánszé idvezülni? Megengedszé
 „ kész szívvel minden Te ellened vétőknek?
 „ Kézs vagyé botsánatot kérni azoktól, a' ki-
 „ ket valaha megbántottál? Erzeszé magadban
 „ tökéletes meghatározást a' Sz. életre, mel-
 „ lyet gyakorolnál, ha az Istennek tetszenete-
 „ ged' továbbrais életben megtartani? „ Ezekre
 állítóképpen felelvén a' beteg, így szóljon
 hozzá a' Lelki Pásztor, kiterjesztvén kezeit ő
 felé: “ Énis tehát kegyes Lélek, megbotsátom
 „ a' te bűneidet, az az hirdetem azoknak a'
 „ Kristusért olly' bizonyosfan való megbotsát-
 „ tatásokat, mint a' mely szíved szerént te e-
 „ zen Vallástételt tészed. „ — Ugyan akkor
 vagy a' körulte lévőkkel, vagy tsak maga i-
 mádkozzon. — Miképpen keljen pedig az Úr'
 Vatsoráját a' haldoklóknak, és egyéb bete-
 geknekis feladni, azt a' *Liturgicában* adom e-
 lö. Egyébaránt mindazáltal ittis közönséges
 régulául szolgálhat az, hogy azt a' haldokló
 betegre kötni éppen nem kell, de ha kívánja,
 felkell adni.

† LIX. §.

A' Beteggel mondandó Imádságról — Materi- ák — Régulák.

A' L. Pásztornak ottan ottan kell a' beteg-
 gel könyörögni; mert az ötet azértis hivatja,
 — de nemis tud a' fájdalomakkal küszködő be-
 teg magától jól imádkozni, jóllehet ő néki az
 ő megtéréséért, és bűnebotsánatjáért szükséges-
 képpen kell könyörögni. Külömbenis köteles-
 ségekké teszi ezt a' Lelki Pásztoroknak *Sz. Jakáb*
 5: 14. *Betegé úgymond valaki köztetek, hívafsa*
az Egyházi szolgálakat, és imádkozzanak erette.
 Az ekkori könyörgésnek materiái ezek lehet-
 nek: Megesméri a' beteg, hogy minden az

Isten' igazgatásából van, — hogy az Isten jó, és nyomorúságunkatis javunkra fordítja. — Bűnös voltunknak megesmerése, — annak bánásáról való Vallástétel. — Hálaadás, hogy az Isten eddig erőt adott a' fájdalomnak eltűrésére, — könyörgés, a' nyavalya' megrövidítéséért, — a' bekélséges türésért, — egészség' visszazaadásaért, — a' gyógyító eszközök' megáldottatásáért — Bűnbotsánatért, — és ha Istennek úgy tetszik, a' boldog kimulásaért.

A' Könyörgést illető Regulák ezek.

1) A' betegnek nem kell arra a' vélekedésre okot adni, mintha a' Lelki Páfztornak tsupa könyörgése ötet idvezíthetné.

2) Jó könyörgést tsak úgy mondhat a' Lelki Páfstor, ha magát a' beteg' állapotjában tudja gondolatjával tenni, mert így azt foglalja a' könyörgésben a' minék a' beteg' szívében kell lenni.

3) Minthogy a' beteg erőtelen, a' könyörgés hofszú ne légyen, sőt a' haldoklókra nézve tsak foházkodás légyen a' könyörgés, és annak mondása közbenis fokszor az Izők' végén megnyugodjon.

4) A' beteg néha tsak maga könyörög a' Lelki Páfstorral, néha a' Lelki Páfstor tsak maga könyörög — néha ugyan e' könyörög a' jelenvalókkal a' betegért.

5) Ha a' testi jókért könyörög, p. o. a' betegség' könnyebbítéséért, egészség' visszazaadásáért, mindég ezen feltétellel könyörögiön: *Add meg ezt Uram, ha Tenéked jönak Iatszák,* és hogy én élvén, eddig való fogyatkozásomat jó életem által kipótolhassam.

6) A' beteghez tartozókértis kell könyörögni, hogy tudniilik az Isten vígasztalja, és e-

rösítse ezeket, adjon ezeknek arra való kegyelmet, hogy e' jelen való példát halznokra fordítsák, és halálokról egészséges korokbanis haszonnal megemlékezhesenek.

7) Minthogy a' könyörgést a' betegnek szükségéhez, és környülállásához kell alkalmaztatni: tehát nem lehet minden beteget egy *formulae* szerént imádkoztatni; p o. A' nagy kínban lévőt másképpen kell imádkoztatni, mint a' ki nagy fájdalmakat nem szenved, — A' haldoklót, mint a' még magát könnyen érző beteget.

8) Ha a' beteg már nem eszmél, és rendes a' hangot nem hallja, annak fülében se ne sugdosson a' Lelki Pásztor, se ne kiabáljon, hanem inkább magában, vagy a' jelenvalókkal imádkozzon.

III. TZIKKELY.

LX. §.

Kötelesé a' L. Pásztor a' kisebb és nagyobb vétkezőket érdemeikhez képest különöfsen, vagy tsák magánofsan meginteni?

Sok L. Tanítók vagy azért, mivel Predikátziójoknak felette fokát tulajdonítanak; vagy azért, hogy ők tsendefsen akarnak élni, vagy azért, hogy azt sem tudják, mi' az ő jufok s kötelelségek, behunyt szemmel nézik Halgatóiknak akárminémű tselekedeteiketis: holott a' Lelki Tanítóknak szoros kötelelségekben áll az ő vétkező Halgatóikat különöfsenis megfeddeni. Ugyanis, ha akármely embernekis kötelelségében áll vétkező Felebarátját a' roszról meginteni: a' Lelki Pásztoris, mint ember magát ezen kötelelség alól ki nem vonhatja. különöfsen pedig a' Predikátori Hivatal kötelelségévé téli

azt a' L. Páfztornak, hogy ő az Erköltsiséget minden módon a' keze alá bizottak közt elősegélje, az erköltstelenséget megakadályoztassa: avagy elnézhetié hát jó lélekkel a' L. Tanító, hogy az ő Ekkle'siájában a' Familiák, Szülék, és Gyermekek, 's a' Házastársak közt való haragoskodás, gyűlölség jobban jobban megfenneklik, — és hallatlanokká tehetié azokat a' káromkodásokat, 's hamis esküvéseket, mellyeket tulajdon maga hall azoknak a' Halgatóknak szájjokból, a' kik előtt azt predikálja hogy hamisan esküdni, 's káromkodni vétek? A' mint hát nem szabad a' Polgári Tisztviselőnek azt elnézni, hogy valaki lopott: úgy a' L. Tanítónak mint közönséges Ekkle'siai személynek kötelességében áll az ő kifsebb és nagyobb bűnbe esett Halgatóit megfeddeni. A' minthogy világofsanis inti őket, a' Sz. Irás ezen kötelesség' tellyesítésére. Azt mondja az Isten Ézék. 3: 17 — 18. a' Profétának: *Embernek Fia! ör állónak adtalak én téged' az Izrael' Házának, hald meg azért az én számból, az én beszéde-met, és intsd meg őket az én nevemben. Ha én mondándom a' hitetlennnek: halállal meghalsz, és te őtet meg nem inted, a' hitetlen meg hal az ő álnokságában, de az ő vérét a' te kezedből kívánom meg.* Pál Apostolis meghagyja Timotheusnak, hogy *feddődzön, és dorgálódzson, 's intse minden kéméllés nélkül a' Krétabélieket a' hazugságért* 2 Tim. 4: 2 Tit 1: 3 Tsel 20: 31. 'Sid 13: 17. Ézék 33: 7. — Utóljára, magok a' Halgatókis jó neven veszik, ha ök hibáikról 's bűneikről megintetnek tsak hogy az okofsággal, és szép módjával esen meg: mert ez által az ellenkezők közt sokszor mind a' két részről óhajtott békeység szereztetik, a' nagyobb bűnösök pedig meghunyászkodnak, 's magokat jóra határozzák 'Sólt: 141: 5.

* LXI. §.

A' közönséges Regulák, mellyekre a' kisebb 's na yobb bünösök' megfeddésben köteles a' L. Pásztor vigyázni.

Hogy a' L. Pásztor' intése a' bünösökre nézve hasznos, magára nézve pedig minél kevesebb rozsz következés nélkül való légyen, szükség egyebek közt ezekre figyelmezní:

1) Tsak az olly' bünösöket szollítsa-meg, a' kikről tsalhatatlanúl tudja, hogy ez vagy amaz bünt követték el: minekokáért az ő házához bójáróknak, s némelly tsahos embernek beszédén el-ne induljon; de maga se fürkélzsze, a' Halgatók' bünéit, azomban el se halgalsa azokat, ha azok világofságra jönek.

2) Akár hozzá megy a' bünös, megakarván megvallani az ő bünét, akár ő megy a'hoz mindenik esetben szeliden, nem sértegető kifejezésekkel, nemis Bírói, hanem Lelki Pásztori hangal, és egész *sinceritátszal*, 's az emberi erőtlenségeken való szíves megindulással, és a' megtérőkön való öröme' kijelentésével beszéljen.

3) Nem tsak az alatsony, hanem a' nagyobb rendű emberek' vétkeitis véteknek tartozik tartani, és azért szót tenni: de sem egyikkel sem másikkal nem kell szeme szöktiben bánni. Különöfsen a' nagyobb rendű emberekre nézve rá kell az alkalimatofságot várni vigyáztván azoknak magok kinyilatkoztatásokra, és az ezeknek bünéről elterjedett hirre, a' melly környülállásnak nagy hasznát lehet venni. Hogy a' nagy embereknekis meglehet valamit szép módjával mondani, világos egyebek közt Burnet Anglus Reformatus Püspöknek tselekedetéből, a' ki 1679-ben egy holzszú Lave-

let irt II-dik Károly Királynak, mellyben az ő bűneit nagy alázatossággal, de semmit nem titkolódzva, szeme eleiben terjesztette. De más részről ezen Fejedelemnek maga viselete, a' ki a' Püspöknek dorgálódzásait helyeseknek látta lenni, pelda lehetne sok mai embereknek, a' kik ha már a' Presbyteriumban béléptek, vagy az Ekklé'siában előbb kelők, már úgy tartják, hogy őket megsem lehet szollítani, 's éppen ezen oknál fogva lett már tsak nem semmivé köztünk sok helyyeken az Ekklé'siai Fenyték, mivel az illyenek nem engedvén magokat megdorgáltatni, — máson sem lehet ezt gyakorolni.

4) Ha a' bűnös valami bűnét megvalja a' Papnak, azt ki ne beszélje, mert a' bűnös' kitzégérézése nélküli megeshetik a' megfeddés és a' bűn' megbánás.

5) Ha hallja, vagy látja, hogy vétkezik az ő halgatója, azt hallatlanná ne tegye, hanem ha jó módját látja, akkor mindjárt fedje meg. Ha pedig veszi észre, hogy az ő akkori intésének semmi haszna se lesz, p. o. a' részegekre 's a' verekedőkre nézve, akkor tsak a' jelenvalóknak beszéllyen azon bűnöknek utálatos voltokról, hogy ezeknek példájából tanulják meg azok az afféle bűnöket utálni, és elkerülni, magát pedig a' vétkezöt mászszor fedje meg, okokkal megmutatván az ő bűnének otsmány voltát.

+ LXII- §.

Hogy kell a' Lelki Pásztornak magát bizonyos haragot tartó személyeknek öfsvébékeltetéseken viselni?

Eggy Ekklé'sia sints, mellyben vagy az Atyafjak, vagy a' Szomszédok, vagy néha a' Há-

zastársak Szülék, és Gyermekek közt valami öfzvevelzés, haragtartás vagy egyfzer, vagy másfzor ne volna. Ezeknek öfzvebékéltetését kötelefsége a' Lelki Páfztornak önként magára vállalni; mert ö a' Szenteknek eggyefségét elzközölni, és az Ekklé'siában minden szakadásnak eleit venni tartozik. Ha pedig vagy egygyik vagy másik fél magában fzalván, vagy az öfzvevelzésben nem részef Atyafiak megkérlik a' Lelki Páfztort, hogy az Eggyefséget állítsa helyre az egymás eránt ellenséges indulattal viseltető halgatói között; már ekkor az erre való köteleztetés alól semmiképpen ki nem bújhat, a' melly nehéz munkában hogy jobban boldogulhafson, fzükség hogy:

1) Az Erköltfi Tudományban jártos költés légyen, mivel az egymás eránt való kötelefségeket, mellyek itt megsértettek, abból tanulhatni meg fundamentomofsan.

2) Az öfzvebékéltetésben ne Bírónak, hanem békesség' fzerzőnek, és részre nem hajlónak mutafsa magát; mért így ö is másképpen velzi az ellenkezők' panafzkodását, és azokis jobban kiöntik előtte panafzfzaikat, 's így könnyebb lefzfz a' megbékéltetés.

3) Minekutánna mind a' két részt külön külön meghalgatta, és azoknak okaikat a' maga házánál előre jól megfontolta, úgy mennyen az egymásra haragvó fzenélyekhez, a' mikor az azoknak ellenvetéseikre könnyebbenis megfelelhet. Ugyan ekkor aztis megmondhatja annak, a' kit hibásabbnak tart de titkon, és minden fzeretettel 's okofsággal; hogy néki ö látzfzik hibásabbnak lenni, de azomban a' másikat ne mondja ez előtt ártatlannak. — Illö, hogy azt kérje meg minden módon, a' másiknak való megengedésre, a' ki legelőfzör adott okot a' haragoskodásra; mert a' kevésbé bünös, lát-

ván hogy amaz annyira, a' mennyire megeméri az ő hibáját, könnyebben megenged. — Azis jó lefűsz, ha legelőször is az okosabb, és legöregebb ember körül tesz a' Lelki Pásztor próbát: mert a' kinek több esze van, 's nem olyan szeles, mint a' másik, inkább lehet attól valamit várni, mint mástól. — Aztis megmondhatja, hogy mind ez mind a' másik rész miben hibázott. Ha pedig valamely rész a' másiknak holmi régi erőtlenégeit felzegeti, mondja meg annak, hogy azt ő néki ugyan megmondhatja, de mikor szemre hivatja őket, akkor azt el ő ne hozza; mert a' másik fél ennél fogva újjra nekikeserítettik, és őis ezzel annak kívánja jelét adni, hogy nem akar megbékélni. A' régi hibákat el kell felejtetni, az újjakat meg kell orvosolni.

4) A' környülállás és a' dolog elég okot adhat itt a' Lelki Pásztor' kezében: mindazonáltal e' következendőkkelis serkentheti az ellenkező részeket a' megengedésre: (Úgy tselekszük az ember az okossággal megeggyezőleg, és nemesen, ha nem az indulatok az ő tselekedeteinek vezéri. — Az oktalan állat meggy az indulatja után, de az ember az okosságra halgat: de még az oktalan állatnak dühöségeis megszűnik; hogy tarthat hát az okos ember örökös haragot? A' Keresztyén Vallás azt parantsolja, hogy egymást szeressük, 's egymásnak megengedjünk *Efés 4: 2—4. Rom. 12: 19—21. 1 Pét 3: 8—9.* Hányszor nem rontjuk mi meg az Isten' Törvényét, és ő mégis szeret. A' Kristus példát hagyott nekünk az egymás szeretetre: *1 Pét 2 21* Miért nem követnénk hát ötet, ha az ő követői akarunk továbbis lenni? A' magunk boldogságais azt kívánja: mert a' megengedés által teszfűszük ellenségeinket barátinká, a' megnem engedés pedig több roszfűsz akarókat

—szül. Így lehet tsendes Lelkünk esmérete, — így nem adunk másnakis rossz példát, — így dugjuk - bé a' mi rajtunk nevetőknek szájakat.

5) Mivel kitsiny dologtól sokszor igen nagy dolog függ: és bizonyos Nemzeti tzeremoniáknak végbevitele által egész dolgok megkészlülnek: tehát a' megbékéllés jeléül jó lessz kezet fogatni a' megbékéllő személlyekkel. Mikor pedig a' megsértett felek közül egyik sem akarja a' kezét a' másiknak megbékéll' s' jeléül által adni, azt gondolván, hogy annak ügye fog igazságtalannak itéltetni, a' ki azt legelőször tselekefzi: tehát a' Lelki Páfstor vig ábrázatot mutatván, fogja meg mind a' kettőnek jobb kezét, és maga tegye egyikét a' másikéba, és a' maga kezével azokat általfogván áldja-meg őket.

+ LXIII. §.

Különössen a' Familiák közt támadt visz'zavonásoknak letsendesítésében miképpen viselje magát a' L. Páfstor?

Sokszor megesik, kivált a' Nemes Helységekben, hogy az osztalyos Atyafiak, 's *Compossejorok* közt per támad valami Rész (*portio*) felett, a' melly esetben úgy gyüölök ezek egymást, hogy még ugyan azon egy Templomban sem szeretnek egygütt lenni. Ezeket látván a' L. Páfstor, lehetetlen, hogy magát a' haragos felek közt közben ne vesse, tsak hogy arra vigyázzon, hogy magát a' polgári dolgokban soha belé ne avassa, — a' fennálló perben sententiát ne hozzon, mivel ő reális tartozik az, a' mit a' Jézus magáról mondott, mikor illy' osztalyos dologban ötet megkérték: *Ember! kitsoda tett engemet ti közöttetek Biróvá, vagy*

ofztová Luk 12: 14. Itt tehát ő ennyit tehet. — Intse a' perlekedőket, hogy Lelki esméret ellen egyik se' tselekedjen, — a' mi a' másé, azt tudva el ne idegenítse — a' per a' Törvényfészen folyván, várják annak elvégződését, — példát másoknak az erköltstelenségre ne adjanak, és ha a' dolog tsekélység, vagy másképpen kipótolható, vagy egyik se' szorúlt arra olly' igen, tehát magok közt szépen igazítsák azt el. Terjessze aztis a' perlekedők eleiben, hogy olly' dologért engesztelhetetlenek egymásra, mellyet meglehet, hogy a' jövő órában megszűnnék birni, — mellyet a' más Világra el nem vihetnek, de elviszik az ő bűneiket, és a' mások' megrontásáért vádoló Lelki esméretet. Utollyára, terjessze eleibek azon sokféle gonoszokat, mellyek a' Familiai egyenetlenségeknek következései: millyenek ezek: hogy a' Familiabéli gyermekek megtanulják az Attyoktól egymást utálni. — egymásnak kárt tenni, — egymást gyalázni, — magokatis a' Proceszus, és boszszonkodás megemészti — Familiájokat elalatsonyítják, elszegényítik, — tündöklő hirét pedig gyalázatos homályban borítják. — A' Jó'sef' Historiájából, és 155-dik' Soltárból hasznos intéseket tehet.

+ LXIV. §.

A' Házastársok közt való villongásokra nézve hogy kell a' L. Tanítónak magát viselni.

A' Házastársok közt előljövő bajokat okozák többnyire a' Szülék, az Ipa, és Napa, a' kikkel az ő komorságok, sémbelődések, és há'sártofságok miatt az ifjú Házások öszve nem férhetnek. Sok Napa maga sürgeti a' Fiát hogy Feleségét keményen tartsa, ülse verje. Sok

Férj felbújtató nélküli szeles, és puskapor indulatú. Sok Feleség termélfzetes, — a' Férj' oktatását fel se' vevő, és a' házasság' rontó vén Affzonyok' szavára nagyonis figyelmező, — kivált a'hol a' Házosok nem ugyan azon egy Valláson vagynak, ott igen ritkán lehet a' Házassági bajokat elkerülni, valamint az eggyeség' megszerzésére is nehezen mehet az illy' párok közt a' Lelki Páfztor, azért, mert a' Házásoknak Vallása, melly a' költsönös szeretet' megerősítésére a' legjobb eszköz, nem egy, vagy azért, mert a' Gyermekeknek más más Vallásban való taníttatások szüntelen való okot adnak az eggyemástól való idegenkedésre. Utollyára azis okozza a' Házassági veszekedéseket, ha az Affzonymak több van, mint a' Férfinak 's a' t.

A' Házások' özvebékéltetésekben főképpen ezekre vigyázzon a' Lelki Tanító: Mihelyt észreveszi a' Házosok közt való egyenetlenséget, mindjárt igyekezze azt megorvosolni; mert itt mennél későbbi az orvoslás, annál gyógyíthatatlanabb a' sebb. Vegye külön a' Férfit, annak Szüléit, Atyafiait 's barátjait. Így tselekedjen az Affzonyra nézve is, és mikor látja, hogy mindenik lépett már eggyet, hívja magához mindeniket külön külön, és mondja meg mindeniknek, hogy melly kész mindenik a' megengedésre, 's eggyiket a' másiknak nevében kövesse-meg, 's úgy vigye a' dolgot, hogy minél előbb valami jó embernél özvejővén, újra azokat eggyemásnak megnyerje. — Úgy bánhatik pedig könnyebben, az illy' személyekkel, ha megtudja, hogy mitsoda kútfőből származnak köztök az egyenetlenségek.

Az özve békéltetésben pedig ilyen okokkal élhet: Terjesztsze eleibek eggyenkéntis, de ha özveveheti őket, akkoris az eggyemást elhagyó,

vagy egyenetlenségben élő Házásoknak szerentséltenségét, — a' rossz hirt nevet, — másoktól való gyaláztatást. — Adja tudtokra, hogy az ő Gyermekaik' neveltetése tsak úgy lehet jó, ha az Atya, és Anya egy tzelra dolgoznak, és hogy rettentő dolog az, midön a' szüléiktől tanulják-meg a' Gyermekek az ő hozzájuk legközelebb valókkal való veszekedést. Adja azt is elzekre, hogy melly sokszor tesznek szerentsétlen Házafságot a' rossz Házafságban élőknek gyermekaik! — E' Világi Boldogságot, 's gazdagságban való előmenéstis tsak ott lehet várni, a'hol a' Férj, és Feleség egygyütt munkálódnak. — Az életnek keserőségei kevesebbek, ha van egygy állandó, és örökös barát, millyen az egygyet értő Férj, és Feleség. — Emlékeztesse őket azon boldog Napokra, mellyeket békefétségben lakván töltöttek-el, — arra az örökös hűségre, mellyet egygyásznak esküdtek. — Végezetre azokat az erőtlenségeket, mellyeket egygyásznak szemére vetnek, igyekezze úgy adni elől, hogy mindenik esmérje magát hibásnak lenni, hogy ennél fogva az egygyásznak való megengedést könnyebben elzközölhesse. Nevezetelsen, a' ki azt hántogatja, hogy neki több van, mint a' Férjének, vagy Feleségének, adja tudtára, hogy az Isten éppen azért rendelte őket özfzre, hogy egygyik a' másikon segítsen. Kérdezze-ki töle aztis, hogy mikor Feleségül ajánlta magát, gazdagságra nézetté, vagy a' jó erköltsökre, 's a' *Sympáthizálló* indulatokra? Ha a' gazdagságra nem nézett, nints oka a' mostani oldalozásra. Ha nézett, miért ment szegényhez, mikor a' magán állott? — Külömbenis így esvén meg az ő Házafságok, Isteni Gondviselésből és végzésből van az; azon pedig megkell nyugodni. — Ha pedig *búja étlettel* vagy *veszekedéssel* vádolja egygyik reisz a' másikat meg-

kell inteni őket, hogy minekutánna mindennek jól utánna jártak, azután szólhatnak, — gyanúságból ne ítéljenek, hanem valóságból. A' veszedésre nézve pedig kitkit az indulatokon való uralkodásra, a' veszedésből származható károkra tegyen figyelmetelisé, és kivált az Alszonyt intse, mert ezek legvisszább pattogók. A' Férjfit hasonlóképpen a' Felesége' gyengeségének elnézésére, s a' heveskedésnek veszedelmes következtetésére teheti figyelmetelisé. — A' megbékéllés után az egymással megbékéllőket gyakran meglátogassa, hogy így alkalmatosságra lehessen köztök az egyetlenséget erősebb láb-
ra állítani.

LXV. §.

*A' tzégéres bűnben esőkkel való bánásáról a'
Lelki Páfstornak.*

A' tzégéres bűnökkel, minéműtek a' gyilkosság, lopás, paráznaság, minekutánna meg-
estek, a' Polgári Tisztviselők ügyelnek: a' Prédikátor tehát ne kurkászolódjon a' felől, hogy igazé valamellyik halgatójáról, hogy ez, vagy amaz tzégéres bűnben esett; mert ezzel a' bűnös néki tüzesedik, mivel ezt attól való gyaláztatásnak nézi, a' kitől azt várta, hogy nem örül azon, ha a' halgatója valami bűnben esik. — Még keservebbe esik a' Predikátornak ezen maga viselete akkor, ha ki-nem világosodik, a' mi után kurkászolódott. Várja hát a' dolognak a' Torvényfzek által, vagy valami más módon való kivilágosodását. — Mikor a' dolog világosságra jön, és maga a' bűnös elmegy a' Lelki Tanítóhoz, akarván az ő lelkének háborúit felfedezni, szeretettel bánjon a' bűnössel, a' kinek kivált ezen állapotjában szép szóval minden igazságot meglehet mondani, és

a' megtérésre, 's a' megtett bűnnek szíves útálására ekkor legjobban lehet ötöt felserkenteni. Mindazáltal az illy' emberekkel való bánásban külömbséget tegyen az olly' bűnös között, a' ki valamely bűnt gyakorol, és a' közt, a' ki abban csak egyszer, 's akkoris erőtlenségből esett bele.

LXVI. §.

A' Rabokat gyakran megkellene látogatni, és jó volna azok előtt Predikáziókat tartani.

A' tömlötzőknek nem tsupán tsak büntető, hanem jobbító hasznoknakis kellene lenni. Minekokáért illő volna, ha a' rabok meglátogatván, azok előtt *Predikáziók tartattatnának*, mellyekben a' Lelki Tanító elől adná, a' bűnnek undok és veszedelmes voltát, — őket annak megismerésére, megvallására, — megbánására, — serkentené, és kinekkinek a' jóra való maga meghatározásra való köteleztetését, valamint aztis hogy melly nagy jót vesz az el, a' ki betsületét és szabadságát úgy veszti-el, mint ő, eleibek terjesztené. Valósággal az illy' tanításokkal több hasznot lehetne tenni, nem tsak ezen fogságban lévökre, hanem az egész Társaságra nézveis, mint azzal, hogy 50 vagy 60 vágatnak erre, vagy amarra a' bűnösre, a' mit sok fel sem vesz; mert alig megy-ki a' tömlötzből, már újra azt a' bűnt vílzi végben, a' miért megválták. Minekokáért illő volna, hogy ezek nem tsak páltzákkal, a' mellyek tsak félelmet ízereznek, hanem erköltsi okokkalis jobbítatnának, a' mellyeknek van egyedül az az erejek, hogy az emberrel a' Virtust ízerettség, a' bűnt pedig útáltásak. — Ha az akasztófára ítéltetett rabhoz elkell menni a' Lelki

Páosztornak, hogy azt a' megtérésre réá bírja, miért nem kellene hát azoknak tanításokra bémenni a' tömlötzbén, a' kik közül való vólt az az akasztófára íteltett rabis, és a' kik közül még sokan kijönek a' Társaságban, 's annak tagjai lésznek? A' kisententziáztatott rabnak, mikor a' Lelki Páosztor hozzá megy, már az ezze sints helyén: a' tömlötzbéli rabok pedig még ezeken vagynak, és a' megjobbításra alkalmasok, 's idejekis van a' megjobbulásra; ezeket tehát még inkább lehetne meglátogatni, mint amazokat. — Ha ezek, a' kik töbnyire olyanok, kik sem Oskolába, sem templomba nem jártak, ezen alkalmatofsággal köteleiségeikről megtanítatnának, és a' bün, 's a' Virtus előttök igazi színekben festettetének: így ezek a' Tanáts előtt olly' szeme szöktiben nem hazudnának, nem esküdnének, és mind a' Biráknak kevesebb baja lenne vélek, mind magok megvallván igazán büneiket, kevésbé vétkeznének, — kilzabadulván pedig a' tömlötzből, jobb emberekké változnának által. Külömbenis avagy megszünteké ezek azzal Kerésztyének lenni, hogy most tömlötzbén vagynak egy szóval hogy bünösök? Hát tsak a' jó embernek kell hirdetni a' Kristus' Évangyeliomat, és a' bünösöknek nem, mikor a' betegek szükölködnek orvoóság nélkül, nem pedig az egézségesek? Kiknek kell hát a' Kerésztyén Vallás' ezen kívánságát hirdetni, hanem ha illy' bünösöknek: *Térjetez meg, hagyátok el büneiteket és bánjátok meg azokat?* Avagy nem térjedé-ki ezekre Kerésztyéni szeretet? Nintseneké ezen szenvedök közt olly' ártatlanok, mint a' kik előtt a' Templomban predikállunk? Ha imádkozunk a' fogjokért, és ártatlanul szenvedökért a' Lelki Tanító után? Miért nem le-

lehetne azoknak magoknak imádkozni a' Lelki Tanító után? Mi kérjük az ő bűnök' bősá-
 ját, imádkozván az Egyházi Szolgával: miért
 nem lehetne, és nem kellene hát azt tulajdon
 magoknak az Egyházi Szolgával kérni? Felle-
 het tenni, hogy ezek a' szerentsétlenek ezen
 állapotjokban nem tudhatnak helyeszen imád-
 kozni, kivált mikor többnyire tudatlanok: nem
 kell hát őket azzal büntetni, hogy míg ott lesz-
 nek, löha se' tudjanak jól imádkozni. — Így a'
 közönségis a' kiszabadult rabot, mint a' Társa-
 ság' megjobbult tagját úgy nézhetné, és a' vé-
 le való társalkodástól nem irtóztván, valamit
 tenne annak megjobbulására. — Utollyára ma-
 ga az Ur Jébus, a' legnemesebb és főbb juta-
 lomra méltónak nézi azt, ha *valaki azt, a' ki*
fogoly volt, és tömlőszbe volt meglátogatta.
Mát. 25: 36. — 43. Pál Apostol pedig ekkép-
 pen inti a' Keresztyéneket: *megemlékezzetek a'*
fogjokról — a' minthogy a' régi Ekkle'siákban
 a' Diakonusoknak különös gondjoknak kellett
 lenni a' Keresztyén fogjokra. Mind ezekből lát-
 ni való, hogy hasznos dolog volna a' rabokat
 gyakran a' Lelki-Tanító által meglátogatatni,
 és előttök Predikátziókat tartattatni.

+ LXVII. §.

*Mitsoda Regulákra kell figyelmeznii, a' foglyok-
 kal való bánásban.*

Ha a' Lelki Páfztor a' rabok' tanítására és
 erköltsi jobbítására bójár a' rabokhoz, azon
 igyekezzen, hogy:

1) Mivel a' rabok többnyire tudatlan embe-
 rek: tehát a' keresztyén 'Vallás' igazságairól
 adjon nekik jó megfogásokat, nevezetefsen
 ezekről: hogy az Isten Mindentűdó, — Szent, —

Igaz, — Mindenüttjelen való, — hogy a' Kristus tsak azokert holt-meg, a' kik jó emberek, — és hogy Isteni igazgatásból van az, hogy ők kézben kerültek.

2) Erköltsi Matériákról tanítson inkább, mint másról, és mivel külömb külömbféle vétkeket vittek végben, tehát specialitásokról beszéljen: p. o. A' tolvajságról, káromkodásról, 's a' t.

3) Mindenféle bünöket elevenen, és a' magok igaz színekben adjon elől, valamint az azokkal ellenkező virtusokatis, és pedig úgy, hogy ez, vagy amaz virtust gyakorló embert, mint boldogot, tegye mindgyárt öszve, az azon virtussal ellenkező bünben élő embernek boldogtalanságával. Adjon arról jó megfogást nékik, hogy: mi a' jó, — mi a' rossz, — mi a' szabados, — mi a' tilalmas dolog?

4) Beszéljen előttök a' bün' igaz megismeréséről, — megvallásáról, a' jó Lelki esméretnek hasznáról, a' büntetéseknek szükséges voltokról, — a' titkos bünöknek, és ártatlanságnak világofságra való jövéséről, 's a' más életben való állapotról, 's a' t.

5) Soha előre való készület nélkül a' rabokhoz nem kell menni, mert tudni való, hogy a' bünös mesterséges ember lévén, nehéz azzal bánni; azomban, tudatlanokis ezek következképpen színt' úgy készülni kell arra, hogy miképpen adjon ezeknek valamit elől, és pedig rövid idő alatt — mint arra, hogy mit adjon elől.

6) Hogy valami vígasztalást nyújthasson egyenként a' raboknak, vegye gondolóra a' Lelki-Tanító, hogy mi nyughatatlanokdtatja inkább ez vagy amaz rabot: p. o. *A' vegbevitt bünnek nagysága*, a' mit nemis kell kiűsebbíteni, de hogy ennél fogva az Isten' Irgalmassága fe-

löl kétségben se' elsen, vigasztalhatni őket, a' Dávid' és Péter' példájokból. 'Sólt. 31. Tsel. 2: 38. — Az örökké való büntetésis nyughatatlan-kodtatja őket; ekkor tehát meg kell magyarázni, hogy a' bűnökben megátalkodott emberek fognak azzal megbüntettetni, ellenben a' kik megbánják, és elhagyják bűneiket, a' Kristusban hisznek, 's jót tselekeznek, azokhoz az Isten kegyelmes. Ján. 3: 16. — Sokan a' meggyaláztatás miattis nyughatatlan-kodnak, a' kiknek adja tudokra, hogy ők azt megérdemlették mert ki ditsérhetné-meg azért: p. o. A' tolvajt, hogy lopott? Mindazáltal vigasztalja azzal, hogy a' megjobbított élet által az eltöröltetik, és így nem örökös szenny az az emberen. Ha a' Kristus ártatlan lévén, rettenetes gyaláztatásokat állott-ki; ők bűnös létekre a' meggyaláztatásról nem panaszkodhatnak. — Még az ő árvaikról való gondoskodásis nyughatatlankodtat sokakat; mindazáltal vigasztalhatja őket az Isteni gondviseléssel, az Atyafiaknak szeretetével 's a' t.

7) A' rabokkal mondandó könyörgésnek materiái ezek legyenek: esmérjék és vallják meg az ő bűneiket, — bánják-meg azokat, fogadják-meg, hogy ők magokat a' jóra határozzák, — kérjék az Istentől bűnök' botsánatját, és arra kegyelmet, hogy ennekutánna a' bünt kerülhessék.

+ LXVIII. §.

A' Halálra kiséntenziáztatott rabokkal hogy kell banni?

A' halálra kiséntenziáztatott gonosztévőknek készítésére nézve ezeket jegyezzük-meg:

I. A' Magistratusnak kötelessége a' kiséntenziának kimondása után mindjárt L. Tanítót hivatni a' rabhoz de olly' L. Tanítót, a' ki azzal eggy hiten és Valláson van; mert ezen szo-

morú órában kegyetlenség volna azt, más Vallásbéli Lelki Atyának hozzá hívásával megháborítani, és néki arra gyanút szolgáltatni, mint-ha az ő Vallását akarná véle megváltoztatni. Minden Vallásbéli felekezetből valónak a' maga Lelki Attyához van legnagyobb bizodalma: és így a' rab' készítését arra kell bizni, a' ki által reménylhetni, hogy a' készítés, foganatofsabb lesz. De azis igaz, hogy minden ember az ő Vallása szerént való megvígáztatást, és bátorítást óhajtja, a' rabnak tehát bátorítására, 's vígáztatására a' véle egy Valláson lévő Lelki Atyát kell küldetni. Még azis kötelefsége a' Magistrátusnak, hogy a' kisententziáztatottat olly' helyre hozattassa, ahol a' Lelki Pásztor maga ekkori terhes foglalatofságát tsendefsen, bátorságban, és egészségének romlása nélkül fojtathassa.

II. A' L. Pásztor minden látogatásaiban azon munkálódjék:

1) Hogy a' rabnak eránta való bizodalma megnyerhesse, és hogy azt arról meggyőzhesse hogy ő nem annak gyötrésére, hanem lelke idvesség e' java munkálódására ment ő hozzá.

2) A' Rabbal való ölfzvejövéséből, ha még az előtt a' Rabot nem esmérte, észreveheti, ha értié valamennyire a' keresztyén Vallást; de megis kérheti, ha járté a' Rab Oskolában vagy nem. Ha észrevefzi: hogy tudatlan, és az ő mostani bajjánakis fő oka tudatlanságból van, tanítsa, de tsak rövideden a' Vallás' fundamentomos ágazatira; mert a' szükséges esméret nélkül, hogy' lehetne az illy' emberben igaz hitet, és megtérést szerezeni, a' mellyek nélkül pedig lehetetlen idvezülni. — Még azoknak készítéseis a' kik láttatnak érteni Vallásokat, ne tsak az éneklésben 's imádkozásban álljon, hanem mivel akkor van reménység a' bünös' id-

vefségéhez, mikor az, az ő gondolkodása módját megváltoztatja, gyűlöli azokat a' maximákat mellyek által a' bűnre határozott, a' rossz tselekedetnek következéseit magára nézve veszedelmeseknek tartja: tehát szüntelen azon légyen, hogy a' Rabban ezeket a' változásokat megtehesse.

Ha illy' változásokat vesz észre a' Lelki Pásztor a' Rabban, megbiztathatja azt az Isten' irgalmasságával, a' ki az igazán megtérő bűnöst kegyelmébe szokta venni, és ezt mondja: *Térjetekek meg, hogy éljetekek.* — Hogy pedig ezen vigasztalását a' Lelki Pásztornak jobban elhihesse a' Rab: olvassa-el előtte a' Bibliából, vagy ha az tud olvasni, olvastassa-el azzal. *Ezék. 18: 30. 32. — Ezék. 33. 11.* Valamint Dávidnak, Péternek, a' keresztfánn függő tolvajnak, és a' Krisztus' megölésén szívekben megkeseredteknek históriáját. — Mindazáltal megkell néki mondani, hogy az ő boldogságát nem várhatja olly' nagy Grádusban valónak, mint a' millyennel a' jó emberek birnak.

3) Ha a' megtérést mutatott halálos Rab az Ur' Vatsoráját magának felakarja adattatni, azt a' Liturgicába előladott mód szerént kell végbenvinni.

4) Ha észreveszi a' Lelki Pásztor, hogy a' bűnös megátalkodott, adja eleibe az ő bűnének veszedelmes vóltát, a' más életbeli megbüntettetést, — beszélljen az Isten' igazságáról, — a' Lélek' halhatatlanságáról. — Test' feltámasdásáról, — beszéljen az ő elmaradott kedveseinek, — Attyafiainak abbéli örökös nyughatatlanságokról, hogy ő elkárhozott. Aztis megmondhatja néki, hogy ő felteszi a' megátalkodott bűnösről, hogy ő mostis szereti azt, hogy vétkezett, és még nagyobb 's több bűneis lehetnek, mellyek bár a' Magistratus' eleiben nem

jöttek; de a' mindentudó Isten' előtt tudva vagynak, a' miért mostis, de örökké fog Lelke esmérétében szenvedni.

5) Ha a' tanult, és Vallást fel sem vevő Rabok valami haszontalan és hosszas disputatiót kívánó kérdéseket tésznek fel a' L. Pásztor eleibe; mondja-meg, hogy neki nem az a' kötelefsége, hogy ezen kevés időt olly' kérdésekkel való disputatióra vesztegetse, mellyeknek hasznok nints; de nekikis azon kell elméiket jártatni, hogy a' más életben ne legyenek boldogtalanok ha már ebben magokat azokká tettek. — Ha pedig az illy' Vallás' tsúfoló még akkor is megmarad az ő makatfságában, és a' keresztényen Vallást annak Tanítójával együtt gúnyolja, a' Rabot a' Magistratus' tudtával magának kell hagyni, megintvén utollyára, hogy azon egynéhány szempillantásokat, mellyek még hátra vagynak igyekezze szegény lelkének javára fordítani. — Nem lehet ezekre nézve némellyeknek azt a' szokását helybehagyni, hogy mikor azok már éppen a' vesztő helyen állanak, akkor szoktak messziről hozzájuk kiabálni, ha akarnaké megtérni, és Ur' Vatsorájával élni, 's absolutiót nyerni: mert mi haszna van az illy' szóval való megtérésnek 's az Ur' Vatsorája vételének? Nem kell hinni, hogy a' L. Pásztor azt tselekedhetné ekkor, a' mit a' keresztfánn függő tolvajjal tselekedett a' Kristus; — mert a' L. Pásztor tsak ember, — azomban az a' tolvaj sem vólt olly' gaz ember (mert arról nem iratik, hogy a' Krisztust szidalmazta volna) mint a' millyenek az ilyen megálalkodott Vallás tsúfolók, kik a' Krisztust tudományával együtt mind életekben, mind halálokban megvetették.

6) Ha a' Rab az ő megítéltetésében való igazságtalanságot fefzegetné, a' L. Pásztor igye-

kezze ötet arról meggyőzni, hogy a' Magistratus mindennek jól utánna járt, hogy az ő reá nem haragzik, hanem a' törvéuy fzerént a' bűnet bünteti-meg, és hogy a' Magistratusis számot ad nem tsak a' világi felsőségnak az ő megítéléséről, hanem az Istennekis, s ha igazságtalanság-találatna az ő ítéletében világ fzerént is megbüntettetnék.

7) A' Raboknak ezen nehézségére: Lehetetlen, hogy illy' rövid idő alatt eggy régi bűnös megtérhessen, úgy feleljen-meg, hogy az azt tsekély dolognak se' lássa, de kétségbe leessen; mert a' megtérés a' mint soha sem lehet igen idején való, úgy igen késő sem lehet, és jobb későreis megtérni, mint soha sem. Hogy a' Krisztus még a' büntetésnek helyén sem veti elmagától a' megtérni akaró bűnöst, arra a' keresztfán függő tolvajban példa adatott.

LXIX. §.

*Hasznos és illő dologé a' Rabot a' Veszto helyre
Lelki Páfstor által kísértetni-ki?*

Régtől fogva vitatják a' Tudósok ezt a' Kérdést: Vallyon hasznos és illendő dologé a' Rabot Lelki Páfstor által kísértetni-ki a' Veszto helyre. Okot szolgáltatott erre *Steinbart*nak illy' tzimű munkája. *Ist es rathsam, Missethäter durch Geistliche zum Tode vorbereiten, und zur Hinrichtung begleiten zu lassen? Berlin 1769.* mellynek az a' foganatja lett, hogy a' Burkus Birodalomban megtiltatott, hogy a' Protestans Rabokat a' Veszto helyre többé Pap kísérje-ki. Így tselekedtek Hamburgbanis 1783-ban. Azután még többen találkoztak olyanok, kik ezen dolognak illetlen és káros vóltáról írtak mint *Sturmis* ezen munkájában: *Über die*

Gewohnheit, Missethäter durch Prediger zur Hinrichtung begleiten zu lassen. Hamburg 1784.
Ezeknek okaik ide mennek-ki:

1) Vagy megtért már a' gonosztévő a' tömlöztben vagy nem: *Ha megtért*, úgy nints néki elmulthatatlanul a' L. Pásztorra szüksége, mint a' ki eddigis éppen azon tzélből járt hozzá, hogy ötet megtéríthesse, — mert az ugyan nem egyedül való tzél, hogy az illy' gonosztévőt vigasztalja a' Lelki Pásztor, mivel, ha a' Magistrátus azt akarja elérni, úgy minekis szomorítja azt meg? *Ha meg nem tért* egész addig míg tsak akasztófára nem viszik, sőt azt nem is kívánta, hogy megtérhessen, úgy az ő vezető helyére való utjában meg nem tér, a' mikor tudniillik, minden gondolatja egészen öszvezazavarodott, ezén fints, hallis, nemis és tsak féltében, 's kínjába mondotta, hogy bánja a' mit tselekedett, a' mit ha igazán bán magábanis elmondhatja. Vallyon a' népnek akkori lármája miatt leheté a' Rabot haszonnal tanítani, és magais a' L. Pásztor taníthaté ekkor haszonnal?

2) Az a' Tzél, a' miért azon gyalázatos és közönséges helyen való megbüntetése esik a' Rabnak, a' L. Pásztor által való kikísérés által semnivétetik. Mert ahol a' Pap megjelenik, a' ki az ő Vallásbeli foglalatofságaiba tsak szent Helyeken forgolódik, azt gyalázatos helynek nem tartják lenni. — Az által, hogy a' nép azt hiszi, hogy mivel a' Pap a' Rabbal mind utolsó szempillantásáig jelen vólt, az elnem kárhozhatik, azt eszközli, hogy sok ember ne annyira rettegjen ezen halál' nemétől. — A' megátalkodott és nagy Lelküséget mutató (*oh legkissebb lelkü*) ember pedig tsufságot üz abból, hogy ötet mikor megakarják gyalázni, olly' betsületes emberrel viszik egy kotsin, mint a' millyen a' Pap, 's ebből magának komediát tsinál.

3) Az Egyházi Hivatal ez által nagyon megalatszonyíttatik, hogy a' L. Páfztor ekkor a' Hohér Inasok közt forgolódik, és a' Vallás' tsúfoló ott tsúfolja ötet 's a' keresztyén Vallást. Meglehet azis, hogy a' kíséző L. Páfztornak egélszégcis megbomlik, és holtig való nyavalyás lesz, mivel a' tanuló emberek, ritkánis jöven elől az ilyen történetek gyengébbek, és érzékenyebbek, mintsem az illy' dolgokat feltébb való nagy változás nélkül kiállhatnák: melly nagy kára van pedig az Ekklé'siának ez vagy amaz jó L. Páfztor a' elvesztésében, lehet gondolni.

4) A' Bibliában erről sohol semmi parantsolatunk nints, és sem a' 'Sidó, sem a' keresztyén első Ekklé'siában annak nyomát nem lehet találni, hogy a' gonosz tévöket Pap kísérete volna ki a' vesztöhelyre: mert vallyon az olyan gaz ember, klt a' Status az emberi társaságból méltónak ítelt erőszakosan és gyalázatos halállal kivészteni, 's ebből az okból a' Hohéroknak általád; méltóé arra, hogy az Ekklé'sia pompásan az Isten' Papjaival kísértesse azt ki a' vesztöhelyre?

Mindazáltal ott, ahol a' Magistratus a' még elnem rontott szokásból megkívánja, mint nálunkis, hogy a' gonosztévöt az Eggyházi Szolga kísérje-ki: köteles ö azt a' felsőség eránt való engedelmeségből véghez vinni. Az úton tehát imádkoztassa a' Rabot, és a' Sz. Írásból olly' Szent Írásbeli helyeket mondjon előtte, mellyek néki, mint megtérést mutató embernek vígálfztalására szolgálnak. — Imádkozzon azzal a' Vesztő helyenis, és utollyára ezen kérdéseket kérdezze tőle:

1) „Bánodé igazán, hogy az Isten' Törvényét a' te bűnöd által (itt megnevezi azt a' bűnt mellyért megölik) megrontottad? “

2) „Óhajtodé annak bótánátját, egyedül „ a' Jébusnak érdeméért? “

3) „Kézz vagy e' mindenektől engedelmet „ kérni, a' kiket megbotránkozattál, és a' kik „ ellen vétettél, és vízfzont mindeneknek meg- „ bótáttani, a' kik ellened vétettek? “

Ezekre ha *állítóképpen* felel, a' Lelki Páfztoris vígafztalja-meg ötét a' kerefztyén Vallásnak azzal az ígérétevel, hogy az Isten kézf a' megtért búnosóknek megengedni, és illy' kívánáfsal hagyja a' Hóhér' kezei között: „ *A' könyö- „ rűtő Isten légyen az ő kegyelmével a' te bú- „ nős Lelkettel.* “

Jegyzés: Tudni való dolog, hogy nem mindenik Egyházi Szolga alkalmas a' Rabokkal való bánásra; mert illy' esetekre magát különösen egyik L. Tanító se' kézfítette; ezen fellyül némely Egyházi Szolga természettel félénk 'sennél fogva alkalmatlan ezen foglatatofságra; — de külömben is nem látfzik igazságos dolognak, hogy azok az Egyházi Szolgák, kik olly' Városban laknak, ahol a' Vármegye Széke van, tsak azért mert ott laknak köteleztetnek a' Tömlötzebe bójárni, s' a' Vefztő helyre kimenni; mivel mindenik L. Páfztor tsak a' maga Halgatóit tartozik ápolgatni; ezek a' Rabok pedig nem az Ő Halgatói, mert külömb külömbféle Helységekbe valók azok: legjobb vólna tehát, ha 4. szomszéd Vármegyék öfzve állanának és egy Catholicus, egy Reformatus és egy Evangelicus Lelki Tanítót illy. Titulufsal: *Vármegye Predicátora* formáltatnának, a' kiknek kötelefségek lenne magokat a' Rabokkal való bánásra jól elkézfíteni, és forba minden Vasárnapon a' Vármegye Tömlötzeinél egy különös Házba a' kihozott Rabok közt Erköltsi Materiákról Predikálni, — azoknak akkor, mikor a' Gyülekezetben kifzolgáltatik a' Communio, az Ur' Vatsofáját (de nem mindennek, hanem tsak a' maga fe-

lekezetéből valónak:) kiszolgáltatni, — és a' Vezető helyekre, ki ki a' maga felekezetéből valóval kimenni. Ha gondoskodnak a' Vármegyék az ő keblekben lévő betegekről, Doctorokat és Fertsereket tartván azoknak: ezen Lélekben betegekis megérdemelhetnék a' Vármegyék' szánakozását és könyörületeségét.

Lásd: *Williams Howard über Gefängnisse und Zuchthäuser mit Anmerkungen und Zusätzen, von Koster. Leipzig. 1780. — Wagnitz über die moralische Verbesserung der Zuchthaus-Gefangenen, Halle 1787. — Oemlers Prediger bey Delinquenten und Missethättern. Jena 1775. — Unterhaltungen für gefangene Missethäter. Zürich 1772.*

VII. R É S Z.

Az Ekkle'siai Fenyíték' gyakorlásáról, 's abban való okos magaviseletről.

LXX. §.

Szükség az Egyházi Szolgának, az Ekkle'siai Fenyítékről jó megfogásának lenni.

Eddig úgy gondoltatott az Egyházi Szolga, mint Tanító, a' Sakramentomoknak kiszolgáltatója, az egész gyülekezetnek Példaadója, különösen pedig eggyenként kinekkinek vigasztolója, tanátsadója 's a' t: de van néki olly foglalatofságais, mellyet a' gyülekezetből kiválasztott Presbyterekkel hajt végre. Ez a' foglalatofság illeti az *Ekkle'siai fenyítéknek gyakorlását*, mellyben mivel a' fő részt ő vilzi, — de fok helyeken nemis alkalmasok a' Presbyterek az Ekkle'siai fenyítéknek illendő okofsággal való gyakorlására, — a' Népis többet hajt a'

Lelki-Tanító' szavára, és inkább attól kíván megintettetni, mint mástól, mivel végezetre fokszor a' Presbyterek, nem örömet gyakorolják, az Ekkle'siai fenyítéket, a' magok vétkező Attyokfia, 's Házok népe ellen, és azis bizonyos, hogy ha valami hiba esik az Ekkle'siai fenyíték' gyakorlásában, egyenesen az Egyházi Szolgát vészi azért az Ekkle'siai Felsőség kérdőre: tehát hogy ezen köz foglalatóságban se' ő, sem a' Presbyterek, ne hibázzanak, és olyanban ne avatkozzanak, a' mi nem az ő jufok, 's kötelel'ségek: szükség az Egyházi Szolgának, az Ekkle'siai Fenyítékről jó megfogást szerezni, és annak gyakorlására nézve bizonyos Regulákkal megesmerkedni.

LXXI. §.

Az Ekkle'siai Hatalomról, — és különösen az Egyházi Fenyítékről való megfogás.

Valamint a' polgári Társaságban, úgy az Ekkle'siábanis, mint erköltsi társaságban, háromféle hatalom van: *Törvényt hozó fő Hatalom* (suprema legislativa potestas) *Igazság' szolgáltató fő Hatalom* (judiciaria potestas) és *végrehajtó fő Hatalom* (executiva potestas). Miképpen gyakorolja pedig az Ekkle'sia ezen ő Hatalmát, az Ekkle'siai törvényeknek hozásában, Zsinatok' gyűjtésében, Confessioknak, avagy Vallástételeknek irásában, avagy azoknak megváltoztatásában, Liturgiáknak készítésében, Ekkle'siai pereknek megítélésében 's a't: mi ezekről nem szóllunk, mivel nekünk a' kezünk alatt lévő Tudománynak természete szerént, tsak az Ekkle'siai Hatalom' *Végrehajtó* részének egyágáról, az *Ekkle'siai Fenyíték'* gyakorlásáról kell értekeznünk. Az Ekkle'siai Fenyítéken

pedig, azon Ekklé'siai büntetéseket kell érteni, mellyekkel az Egyházi Szolga, a' Presbyterek-
kel együtt, az Ekklé'siai Felsőség által elei-
bek adott Rendelések szerént azokat, a' kik az
Ekklé'siában az ő bűneikkel, 's a' jó rendet meg-
háborító magokviseletével botránkozást okoztak,
hogy ezek megjobbítsanak, mások pedig ezek-
nek példájok által meg-ne vesztegettesenek,
megfenyíti. — Minthogy pedig itt Ekklé'siáról,
és így erköltsi testről van szó: látni való, hogy
az Ekklé'siai Hatalom, következésképpen a' Fe-
nyítés' módjais *külömbözik a' Polgári büntetésektől.* A' Polgári Hatalmat gyakorolhatják Pogá-
nyok, és Asszonyokis: de az Ekklé'siai hatal-
mat pogány a' keresztyén Vallás' tekintetéből.
Asszony pedig Pál Apostól' parantsolatjából nem
gyakorolhatja. 1. *Kor.* 14: 34. 1. *Tim.* 2: 11, 12.
— Itt továbbá semmi erőszak, ütés, verés, töm-
lötözés, jószágok, polgári hivataltól, annyi-
val inkább élettől való megfosztás nints, mivel
itt minden kérésből, intésből, 's dorgálásból
áll. Utollyára a' polgári Hatalom a' tselekedet-
nek csak törvényiségére vigyáz: az Ekklé'siai
Hatalom pedig a' Léleknek állapotját vészi tzel-
ban, 's azt műveli, hogy az emberek önként
tselekedjék a' törvényt, 's belsőképpen is olly'
indulatúak légyenek, mint a' millyenek külső-
képpen a' tselekedetek.

LXXII. §.

Az Ekklé'siai Bűnökről.

Az olly' tselekedet, melly által a' Társa-
ság, a' maga tzellyaiban megakadályoztatik,
Bűnnek neveztetik. *Ekklé'siai Bűn* tehát a'
léssz, mikor valaki, az ő rendetlen tselekedete
által, az Ekklé'siát, az ő Tzeljaiban megaka-

dajoztatja. E' fzerént Ekkle'siai Bűnnek lehet tartani.

I. *Az Ekkle'siának akarmely erköltstelen tselekedet által való meggyalázását.* Ugyanis az Ekkle'siának az a' Tzélja, hogy az Erkölti Jóság, vagy kegyesség, az ő tagjai közt gyakoroltassék: nem mindegy hát neki, akár erköltstelenek az ő tagjai, akár nem. De a' polgári Státus előttis lemenne az olly' Ekkle'siának betsülete, 's nem tartaná méltónak az oltalmazásra, melly előtt mindegy akár jó légyen valaki, akár rossz, 's a' melly azon éppen nem igyekszik, hogy az ő vétkező tagja megjobbuljon. Illy' erköltstelenségek pedig ezek.

a) *A' Készakartva való Tudatlanság.* Ugyanis méltó az az Ekkle'sia' megfeddésére, sőt megútálására, a' ki tagja akarván lenni, valamely Vallásbeli Társaságnak, 's mégis a' szükséges Vallásbeli esméretekre, készakartva nem akar szert tenni; mivel ez az egész Ekkle'siáról, azt az ítéletet hozatja másokkal, hogy az olly' Ekkle'sia, melly a' nagy tudatlanság, és Vallásbeli helyes esméretek mellettis felálhat. Melly fokot árt pedig ez az ítélettétel valamely Ekkle'siának! Mert kimegy az olly' Társaságba által, mellyben a' Tudatlanság pártfogásra talál, 's az által a' Státusnak virágzása, és boldogsága, azon Társaság által akadályoztatik. Ezért fenyt meg az Ekkle'sia, a' Templomba nem járókat, a' Lelki-Tanítóknak betstelenítőit, a' Templomban, a' mások figyelmetességét, lármázásával, 's illetlen magaviseletével megháborítót.

b) *A' tulajdonképpen való erköltstelenség,* millyenek a' lopás, gyilkosság 's a' t, mivel ezeket az Ekkle'sia, mint Erkölti Társaság büntetés nélkül természetel el-nem nézheti. — Második Clafsisára tartoznak az Ekkle'siai Bűnnek.

II. *Az Ekkle'sia Tudományának, és Tzéllyának hamissan való előadása, vagy' valamelly veszedelmes Tudománynak, 's Vallásbeli hibának az Ekkle'siára való reá költése.* Ezeket ha más felékezetbéli ember tselekefzi, a' polgári Státus bünteti-meg: ha pedig olly' ember tselekefzi, a' ki azon Ekkle'sia' tagja, mellyre illyeneket fogott, az ötet méltán úgy nézheti, mint azon Ekkle'siára nézve bünöst. Illyen bünökben estek a' régi kerefztyének közzül azok, kik a' pogány Vallásra által menni akarván, által menéseket azzal a' reáfogással szépítették, hogy a' kerefztyének, öfzveesküvés, és bujálkodás tzélból gyűlnék öfzve, 's így a' kerefztyén Vallást, mint valamelly Bünöknek Systemáját, úgy adták elől.

Mint Ekkle'siai Bünt úgy szokták megbüntetni, a' más Vallásra való általmenetelt, de tulajdonképpen, e' nem Ekkle'siai Bün, 's nem is lehet ezért valakit az Ekkle'siának megbüntetni. Mert minden Ekkle'sia, tsak a' maga kebelebeli vétkezőt büntetheti-meg, mivel az, azon Ekkle'sia' Tagja lévén, annak tzélja ellen tselekefzik: úgy de a' más Vallásra által ment ember, már nints abban az Ekkle'siában, mellyet oda hagyott: annak hát ezen már tovább jussa sints. Az az Ekkle'sia pedig, a' mellyben a' Vallása változtató által ment, azt bünnek nem nézheti, mert minden Ekkle'siai Felekezet azt tartja, hogy néki van igazsága; az Igazság megismeréséért pedig, lenkit sem lehet üldözni, és megbüntetni. — De nemis tselekefzik ezzel egyebet a' Vallást változtató ember, mint azt, hogy declárálja, hogy ez, vagy amaz Ekkle'siának Vallásbeli Systemáját többé nem követi, mivel annál igazabbra tett szert. Ezen kinyilatkoztatás által pedig az Ekkle'sia' tzélját, legkifisebbé sem sértette-meg; mivel az azon

Ekklé'siábáliek, kiket elhagyott, ő nála nélküli gyakorolhatják a' közönséges Isteni Tiszteletet, és magokat az Erköltsiségben jobbitják. — Azomban ha ő úgy állna más Vallásra, hogy az elebbenire nézve szentségtelen dolgot tselekedett; p. o. az Ur' Vatsorájához való edényekkel szentségtelenül tselekedett; akkor ötet ezen tselekedetéért, de nem a' Vallás' változtatásáért, a' Status büntetheti-meg.

Némelylek a' más Felekezeti-bélieknek térítésében való munkásságotis, Ekklé'siai bűnnek gondolták lenni, holott ez éppen nem az. Mert az Ekklé'sia, mellyben valaki másokat bévifz, a' térítőt meg nem büntetheti, mivel másokat az igazságra vezérelni nem vétek. Az az Ekklé'sia sem nézheti ezeket bűnösöknek, mellynek kebeléből az ilyenek térítenek, mivel nem az ő kebelekből valók ezek. Itt hát a' Státus a' Biró, nem pedig az Ekklé'sia. A' Státus sem tarthatja pedig, az illy' térítőt bűnösnek, míg az ezt szabados úton vífzi végben az az, *tsupa tanítás* által. Ellenben a' Státus bűnösnek itéli azt a' térítőt, a' ki a' térítést a' Status' tzelja megháborításával tselekszi: p. o. ha a' gyermeket erővel vífzi-el a' Szülektől, vagy azokat ellopja, és valakit addig erőltet 's ijeszt, míg Vallását meg nem tagadja. Az illy' nemtelen térítés' neme, világóisan ellenkezne, mind a' Szent Iráfsal, mind az Okofsággal, mind az Apostoloknak térítésbeli módjokkal, a' kik tsak tanítottak, és úgy térítettek. Az illy' Felekezeti Mahumedana Vallásá formálná magát által ezen tekintetben, a' melly egyik kezében mint Mahumed, a' maga Felekezete Systemáját, másikkban pedig Fegyvert, és erőszakot villogtatna.

Lásd: *Versuch eines natürlichen Kirchenrechts aus der Natur des Begriffs Kirche entwickelt.* Berlin 1799. 147. -- 173.

LXXIII. §.

*Mitsoda nemei vagynak' az Ekklesiái fenyít-
ecknek.*

Az Ekklesiái Fenyíték áll *Megdorgálásból*, és
Excommunicatióból.

1) A' *Megdorgálás*, vagy *Magános*, vagy *Közönséges*. *Magános* az, melyet az Egyházi Szolga csak maga gyakorol, a' Presbyterek nélkül, és a' melyet, vagy a' maga házánál vizz végbe felhivattatván oda a' vetkőző Személyt, vagy annak házánál vagy akárhol a' vétkezőt elol kapja, ott mindjárt azt megintvén, gyakorol — *Közönséges* az, melyet az Egyházi Szolga a' Presbyterekkel együtt a' Parochiális Haznál vizz végbe azónn a' vétkező Személlyen, a' kinn a' magános Ekklesiái Fenyíték semmit nem fogott *Mát.* 18: 17. 1. *Kor.* 2: 6. Itt már az a' büntetés, hogy közönségsé tétetett az a' Bűn, melyet valaki tselekedett.

2) *Excommunicatio*, melly a' Bűnösökhöz képest *Kissebb*, vagy *Nagyobb*. A' *Kissebb* abban áll (melly a' régi Ekklesiában *Abstentio-nak* neveztetett) mikor valamely bűnös az Ekklesiának dorgálásait fel nem vévén botránkoztató tselekedeteiről le nem tesz, tehát az illyet, az *Ur' asztalától* 1. *Kor.* 5: 11. addig az ideig, míg megjobbulásának jelét nem adja, a' Presbyterium el tiltja, de minekutánna azt az egész Gyülekezettel észre vétette, hogy megjobbúl, minden mások előtt végben vitt pœnitentia tartás nélkül, az Egyházi, Szolga *decláratiojánál* fogva ismét oda botsáttatik. — *Nagyobb kitiltás* az, midõn valami nagy bűnös,

úgy tiltatik el az Ur' a'zताल:ól, hogy a'hoz ad-
dig nem járulhat, míg pænitentiát nem tart,
melly régen a' Templomban, ma pedig a' Préd-
dikátor' Házánál, a' Presbyterek előtt szokott
megesni.

Sokan úgy tartják, hogy a' *Nagyobb Ki-
tiltás*, magában foglalná, a' *Templomból*, és
így az *Isten' beszéde' halgatásától való kiltást*
is. Mi ezek ellen azt állítjuk, hogy az Ekklé-
'sia senkit az *Evangyéliom' hallásától*, 's a' *Tem-
plomtól* el-nem tilthat, és ha azt a' régi időben
tsinálták is a' keménykedő *Montánisták 's No-
vatiánusok*, de azt követni éppen nem kell;
mert parantsoltatunk az *Evangyéliomot*, minden
Teremtett al'atnak hirdetni Márk. 16: 15. Sza-
bad ezt mais halgatni, 'Sidónak, Pogánynak
egyformán; miért tiltatnék hát ettől a' büuben
esett Keresztyén? — Az Isten' beszéde, az ember'
megjobbulásának, 's a' Kegyelemnek el-
köze; ettől hát valakit megfoztani, az Isten'
tzielja ellen való dolog vólna. — Külömben is
a' Státus meg nem engedheti azt, hogy vala-
melly Ekklé'siai Felekezet ajtó bészárva tartsa
a' maga Vallásbeli öszvegyüléseit; minekoká-
ért ez vagy amaz Felekezet' Templomában, a'
más Felekezetheli ember bémehet, 's az ott va-
ló tanítást halgathatja: mert hogy ne lehetne
azt a' Tudományt halgatni, melyet mint igaz-
zat, a' Status pártfogása alá vett 's külömb-
külömbb Könyvekben a' Világ előtt forog. Ha
hát más Ekklé'siabeli ember is, halgathatja a'
mi Templomunkban, a' mi Tudományunkat,
és a' Státus' akaratjából a' Templombeli öszve-
gyülések, titkon és bészárkozva nem tartathat-
nak: miért zárattatnék-bé az, a' magunk feleke-
zetheli, de Ekklé'siai hünbe esett ember előtt.
— Tsak abban az esetben lehet valakit a' *Tem-
plomból* kirekeszteni, ha ő a' közönséges is-

ten tisztelet alatt, semmit a' gyakori intésekre nem ügyelvén, olly' botrankoztató tselekedeteket vinne végbe, mellyek miatt az Isteni tiszteletet nem gyakorolhatni, mivel ő ekkor a' Pogánynális alább való, de nemis tartja az Isten' beszédét, az ő megjobbúlása' eszközeinek, és inkább az egész Gyülekezetre, mint egy emberre kell tekintetnek lenni. — Mások a' *Nagyobb Kitiltást* abban határozták meg, hogy az áll, valakinek, az Ekklé'siából való kiátkozásából, Ekklé'siai, és Polgári Jufsoktól, jószágtól, és hivataltól való megfosztásban. Ez a' Neme a' Kitiltásnak vétetett a' 'Sidóktól, a' kik némelly bünösöket, a' 'Synagogákból és Jéru'sálemből, hogy ott ne áldozhassanak kitiltottak, nem tsak hanem jószágaiktól, és polgári Jufsoktól is megfosztották, 's az ilyenekkel társalkodni sem volt szabad *Ján. 9: 22. 1. Kor. 5: 1—13. 2. Ján. 10: 11.* De ezen szokását a' Zsidó Ekklé'siának, nem kellett volna a' Keresztyén Ekklé'siába átalhozni: mert az ó Testamentomi szokásokat, még azokatis, mellyeket Mó'ses rendelt; a' Krisztus eltörölte; sokkal inkább a' mi emberi szerzésből lett, annak a' Keresztyén Ekklé'siában helye nintsen. Ezt a' Kitiltásbeli büntetést, a' Jéru'sálemi Nagy Tanács, és így a' Világi fő hatalom gyakorlotta: következesképpen ez polgári büntetés volt. Ezen Világi hatalmat tehát a' Keresztyén Ekké'siai hatalommal nem kellett volna öszvezevarni. — Azis tudva való dolog, hogy a' Zsidó Ekklé'sia a' polgári Társasággal öszve volt köttetve, a' mi a' Keresztyén Ekklé'siára, és polgári Társaságra nézve nem úgy van: és így a' mi ott a' két Státusé volt, azt itt az Ekklé'sia magának tulajdonává nem tehetette.

A' mi a' fellyebb kített *Kifsebb Excommunicatiót* illeti: erről többnyire olly' értelem-

ben vagynak sok Tudósok, hogy ennek sem lehet a Keresztyén Ekklesiában helyének lenni; mert ki'völt valaha nagyobb bűnös Júdásnál, még sem tiltotta őtet el az Idvezítő, ama legelső Uri Vatsorától. — Az Apostolokis, mindeneket hívnek az Ur' Vatsorájával való élésre 1. Kor. 11 : 26—28. Az Ur' Vatsorája a' Megjobbulásnak leghathatósabb eszköze: meg akarván hát valakit jobbítani, miért zárjuk el azt, a' megjobbulás' eszközétől? — Az Isten fel hozza az ő napját, mind a' jókra, mind a' gonoszokra: ha a' természeti joktól nem fosztja meg maga az Isten a' bűnösöket: miért fosztának meg az emberek azokat a' Kegyelemnek javaitól! A' Krisztus a' bűnösöket maga hívogatja magához: *Jöjjetek úgymond én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok, és meg vagytok terheltetve, én megkönnyebítelek titeket*; minek tiltaná hát el az Ekklesia a' bűnöst a' Krisztushoz való mehetéstől? — Meglehet hogy az a' parázna, vagy Tolvaj (mert csak illy' testi bűnökért, *delicia Carnis*, szoktak a' bűnösök az Ur' asztalától eltiltatni) ezen bűne mellett jobb ember mint azon örökös haragot tartók, Kévelyek, Irigyek, fősvények, 's más Lelki bűnökben lélegzők, kik oda szabadon járulnak. Utoljára, nintsis semmi világos parantsolat arról, hogy a' vétkező az Ur' Vatsorájához ne eresztesék: mert 1. Kor. 5 : 2, 13. mondja ugyan Pál Apostol, hogy: *Vessetek ki a' gonosz embert ti közületek*, de miben áll ez a' kivetés, abbané hogy vele többé ne társalkodjanak, vagy hogy az Ur' Vatsorájához ne botsáttassék, nem határoztatik meg.

Mindaz által az Ekklesiának van arra jussa, hogy ő magától, mint Társaságot formáló test meghatározhatja, hogy azok a' kik az ő tagjai közzül a' Szent Irással ellenkező Tudományt ta-

nítanak, gonosz életet élnek, az Ekkle'siai rendelkezéseket felsem veszik, 's így ezt a' Szenteknek társasága' Egygyelségét megzavarják, megfenyíttesenek, és a' módosít a' haározhatja meg, hogy miképpen fenyíttesenek meg. A' honnan már a' 2-dik Században, mint *Tertullianusból* megtetfzik, az Ur' Vatsorájától egy darab ideig való eliltást, mint Ekkle'sia Fenyitéket úgy gyakorolta az Ekkle'sia, 's attól fogva szokott fenyíteke ez az Ekkle'siának; hanem a' mai időben ezis már sok helyeken nem gyakoroltatik.

A' mi pedig ezen szónak *Excommunicatio* az eredetét illeti, azt az úgy nevezett *Elesteknek* (Lapsi) Historiájából fojtathatni le. A' Keresztyén Hitben megmaradt Ekkle'sia ugyanis (Stantes) azokat, a' kik az üldözés miatt a' Keresztyén Vallástól elállottak, nem esmerte többé maga tagjainak, a' mit azzal jelentett-ki, hogy azokat többé, az Ur' Vatsorájához, melly egyedül a' Hivök' számára rendeltetett nem bocsátotta. Innen lett hogy idővel mind azok, a' kik az Ur' Vatsorájától eltiltattak, *Excommunicatusoknak* neveztettek.

Lásd: *Versuch eines natürlichen Kirchenrechts, aus der Natur der Begriffes Kirche entwickelt* Berlin 1799. oldal. 161—173. — *Wichmanns Biblische Hand Concordantz*, ez alatt a' szó alatt: *Bann.* — *Mori. Commentarius in suam Theologiae Chr. Epitomen* T. II. 658—673.

† LXXIV. §.

Az Egyházi Fenyitéknek gyakorlása, kötelessége az Egyházi Szolgának.

A'hol az Ekkle'siai Fenyiték gyakoroltatik, ott azt az Ekkle'sia' képeben gyakorolja az Egyházi Szolga a' Presbyterekkel együtt. Igaz

hogy sokan elakarnák ezt az Egyházi Szolgák-tól disputálni, fundálván magokat 1. Kor. 12: 28. a'hol e' van: az *Isten adott némellyeket Tanítókat, vagy Doktorokat, némellyeket pedig igazgatókat* (κυβερητας) és így mások a' Tanítók, mások az Igazgatók, 's Ekklé'siai Fenyíték' gyakorlók. Amazok az Egyházi Rendből, ezek a' Világi közzül valók, és mint ezek nem taníthatnak közönséges helyen; úgy azok sem fojhatnak bé az Ekklé'sia' igazgatásába, 's Egyházi Fenyíték' gyakorlásába. — Más részről pedig magok az Egyházi Szolgák sem sokat toródnak rajta, hogy ezen többnyire gyűlölséges foglalatóságot elvészik róllok, sőt magok is igyekeznek azon, hogy azt magokról lerázhassák. De hogy az Ekklé'siai Fenyítéknek gyakorlása az Egyházi Szolgákatis jus szerént illeti, és erről nekik nemis szabad le mondani, sem attól őket másoknak megfosztani, abból világos, mert

1) Oily' titulusok tulajdonítatnak nekik a' Szent Írásban, mellyeknél fogva egy átallyában köteleztettek az Ekklé'siai Fenyítéknek gyakorlására. — Ők neveztetnek, *Pásztoroknak, Krisztus' képeben járóknak, Isten' Követinek, Tanítóknak, Doctoroknak*; de mitsoda Tanító az, hogy egyebeket elhalgassak, a' ki tanít ugyan, de azzal nem gondol, ha menneké abban a' mit tanít elébb a' Tanítványok, vagy nem, sem azoknak erköltseikre nem vigyáz! Ki elégedne meg az olly' Magistrátussal, a' melly csak hozná a' jó törvényeket, de azzal legkisebbet sem gondol, ha meg tartjáké azokat a' polgárok, vagy nem. Bowles így ír erről: *Vel naturae dictamen hoc suggerit, ut eisdem sit renuentem castigare, cuius est instruere. Secus monita eius vel toto conatu impressa, non solum irrita, sed et ludibrio erunt. An non*

ludit operam ludimagister, cui pueris erudiendis profecio omnis castigandi auctoritas adempta? perinde nonnisi cachinno se exponet fervidus in suorum vitiis obiurgandis concionator, cui contumaciter obluctantes, omnis coercendi potestas erepta. — De

2) Világosánis parantsoltatik a' Szent Irásban, hogy az Egyházi Szolgák, a' Krisztus' Ekkle'siáját igazgassák, és az abban magokat roszszul viselőket fedjék, 's dorgállják. A' Püspöknek (Tanítónak) úgymond Pál Apostol olyannak kell lenni, ki az ő házában jól tudjon előjárni; mert a' ki az ő tulajdon házában nem tud előjárni, mi' módon bírhatja az Isten' Anya'zentegyházat? — Ugyan Pál Apostol így inti az Egyházi Szolgákat: *Viseljetek gondot a' nyájról, mellyben a' Szent Lélek titeket vi yá-zókká tett. — Feddözzél, dorgáldozál, fedjed minden keméllés nélkül a' hazug Krétabelieket.* Sőt régulátis ad Pál Apostol Timotheusnak, és minden Tanítóknak mellyre kell vigyázni az Ekkle'sia' külömb külömbféle tagjainak megfenyítésében 1. *Tim.* 5: 1, 2, 3, 19, 20, 21. — A' Krisztus maga az egész Ekkle'siához, és így annak Lelki Pásztorához igazítja, a' békéltetők' szavának nem engedő embert. — *Mát.* 18: 17.

Azzal pedig hogy Pál Apostol így szól: *az Isten rendelt né mellyeket igazgatókat,* nem a' következik, hogy az Egyházi Szolgáknak, az Ekkle'siai Igazgatáshoz, és így a' Fenyíték' gyakorlásához semmi jufok sints, 's abból őket ki kell rekeszteni; hanem az hogy nem *mindeneknek* kell Ekkle'siai Igazgatóknak lenni, hanem csak *némelleyeknek*, mivel a'hol minden igazgat, ott senki sem igazgat, es a' tudatlan köznép, melly erre alkalmatlan rendetlenséget okoz, holott az Ekkle'siában mindeneknek jó

rendel kell menni. De különben is Pál Apostol maga magának ellent nem mondhat, a' ki a' fellyebb előhordott Szent Irásbeli helyekben arra kötelezi a' Lelki Tanítókat, hogy az Ekklé'sia' igazgatását, 's fenyíték' gyakorlását, mint Kötelességeket úgy tartják: és így azzal, hogy az Ekklé'siában *nemmellyek* mondattatnak *Tanítóknak*, *nemmellyek Igazgatóknak* lenni, nem következik, hogy az Ekklé'sia' Igazgatásából 's fenyíték' gyakorlásából, az Egyházi Szolgák kizárattatnának. — Különben is, itt Pál Apostol csak azt adja elő, hogy az Isten, a' mint nevedett az Ekklé'sia időről időre rendelt abban tanítókat, és mikor már Gyülekezettek is, formáltattak igazgatókatis.

3) Lehetetlen az Egyházi Fenyítéket, a' Lelki Tanító nélkül, gyakorolni; mert hány olly' tudatlan Faluk vagynak, mellyeknek Elöljárói, az Ekklé'siai Fenyítéket gyakorolni nem tudják? Hányszor öszve nem zavarnák ök azt a' Világi büntetésekkel? Hányszor gyakorolnák illetlenül, mikor ök azt sem tudnák megítélni, hogy ki' mennyiben távozott-el a' Keresztyén Vallástól, sem valami Erkölstelenségről annak egész kiterjedésében igazi ítéletet nem hozhatnának. Az illy' Falukban úgy szolván maga a' Lelki Pásztor csak az okos ember; és ezen egy okos embernek kezéből is kitekerni akarni az Ekklé'siai Hatalom' Végre hajtó részének egy ágát, 's azt erővel tudatlan kezekre bízni, vilzszaforodult dolog. Végezetre, a' Lelki Pásztor maga a' Gyülekezet úgy hívta meg, de az Ekklé'siai Felsőség is azért rendelte ötet valamelly Gyülekezetben, hogy mint közönséges személy, abban mindenféle Ekklé'siát illető foglalatosságokat vigyen: avagy megleheté hát ötet az Egyházi fenyítéktől fosztani?

4) Az Apostoloktól fogva, egész a' mai napig, időről időre meglehet mutatni, hogy az Egyházi Szolgák, az Egyházi Fenyíték gyakorlásában. mindég a' fő részt vitték, — és a' mi különösen az Apostolokat illeti, nemis bizhatták ők azt senkire annyira, mint a' Lelki Tanítókra, mivel azok választattak-ki valamelly Gyülekezetből Lelki Tanítónak, a' kik tudományokra, erköltsökre, buzgóságokra 's tekintetekre nézve legalkalmasabb emberek voltak.

Ezzel pedig nem az állítatik, mintha az Ekklesiái igazgatás, és Fenyítékbeli Jus' *tsupán* csak az Egyházi Szolgáké volna; mert az Ekklesiái Hatalom eredetiképpen, az egész Ekklesiáié, mivel a' Krisztus az egész Gyülekezetet téfzi Bíróvá, a' vétkező Keresztyén' ügyében *Mát. 18: 17.* A' Gyülekezet, pedig nem tsupa Egyházi Szolgákból áll. — A' Jérusálemi Apostoli Zsinatbanis nem csak az Apostolok, és Presbyterek (kiken abban az időben Ekklesiái Tanítók értettek) hanem a' Gyülekezetis jelen volt azis voksolt, és a' mit így állítottak meg, a'hoz kellett magokat az Ekklesiáknak tartani. *Akkor úgymond Lukás, tetfiek az Apostoloknak, és Sénioroknak az egész Gyülekezettel egyetemben, hogy magok közsül választott embereket küldjenek 's a' t. Tsel. 15: 21—26.* — Az Excommunicatiois az egész Ekklesiái dolga volt; és így nem különösen csak a' Laicusoké, vagy csak az Egyházi Szolgáké; mert Pál Apostol az egész Korinthusi Gyülekezetnek írja, hogy *vesse-ki a' gonosz embert maga közsül.* Így 2. *Thes. 5: 13—15.* — A' Historiákis eléggé bizonyítják, hogy az Ekklesiái Igazgatásban, 's Fenyíték' gyakorlásában, az Egyházi Szolgák vitték ugyan a' fő részt: de abban a' Laicusokis *Konstantinus Császártól* fogva hathatósan belé folytak. — A' mi pedig

közelebből minket illet, bizonyos hogy a' *Helvetica Confessione*nak megvi'sgálásában, és helyben hagyásában a' világi Urakis résztvettek. — Az O Vári Zsinatban 1554-ben sok világi renden lévő kispapok megjelentek. — Az Egri Völgyben irt *Confessio*, az azon völgyben volt, gyalog és Lovas Katonaság' és Nemesség' nevében adatott bé 1562-ben Isö. Ferdinándnak, söt a' Gelei' XII-dik. Cánonjában a' van, hogy senki a' Litu-giát illető tzeremoniákban, a' *Fejedelem' és Reformatus Státus' hira nélkül változást ne tégyen.* — Ugyan Kánonok' szerzője Katona István azt mondja ezen Cánonokról, hogy ezeknek készítése végett Rákótzai György fejedelem hívta öszve a' Zsinatot Szathmár — Németibe — és ezek megkészlülvén 1648-ban a' Református Mágnások által 1649-ben, maga által a' Fejedelem, és annak Tanátsosi által vi'sgáltattak meg, és hagyattak helyben.

+ LXXV. §.

Vané szükség az Ekklesiái Fenyítékre, a' Polgári Törvények 's Predikálás mellett?

Sokan a' Polgári Törvények és Prédikáziók mellet egy átallyában szükségtelennek tartják az Egyházi Fenyítéket. De a' mi a' *Polgári Törvényeket illeti*: voltak azok akkoris mikor a' Krisztus, és az Apostolok éltek, 's tudtais mind a' Krisztus, mind az Apostolok, hogy lesznek azok mind Világ' végezetéig: mind azáltal az Ekklesiái Fenyítékek gyakorlását kötelelségekké tették a' Tanítóknak, és a' Gyülekezetnek. — A' Keresztyén Tsászárok és Királyok a' Polgári Törvények mellett, az Ekklesiái Fenyítéket is gyakorolták, söt mint *Theodosius* Tsászár' példájából világos, magokonis meg engedték azt gyakoroltatni. — De szükség

is azt az Ekklé'siának megmutatni a' Polgári Társaságnak, hogy ő semmiféle bűnöket nem ápol at: ezt pedig azzal lehet leg szembe tünőbbképpen megmutatni, ha azokra nézve bizonyos Fenyítéket gyakorol az Ekklé'sia a' mint-hogy a' három első Századokban is ebből az okból gyakoroltatott olly' erősen az Ekklésiai Fenyíték a' Keresztyén bűnösökön, mivel a' Pogányok a' Keresztyéneket, a' legrosszszabb embereknek, és az ő Vallásokat, minden bűnök ofzlopának lenni tartották. Utollyára, a' Polgári törvények megbüntetik a' bűnöst a' már végbenvitt tselekedetért; de az Egyházi Fenyíték által, annak tzielja szerént az eszköztetik, hogy azt a' bünt, se' maga többé a' bűnös, se' más az ő példája által megintetvén ne tselekedje! Hogy törvényesen (*legaliter*) vagy betű szerént légyen valaki jó azt mivelik a' Polgári Törvények: de az Ekklésiai Fenyíték a' Tselekedetnek, mind erköltsiségét, mind törvényességét egygyaránt kívánja eszköztetni; mivel a' Keresztyén Vallás igazi jó emberekké akar bennünket formálni: de a' tselekedet törvényessége mellet, a'mire néznek, egyedül a' Polgári Törvények, még igen rossz ember lehet valaki. Ha annakokáért az Ekklésiai Fenyíték által a' Szív tétetik jobbá, mivel az által bűnbánat, és a' Szent életre önként való meghatározás szereztetik a' bűnösben: látni való, hogy a' Polgári Törvények mellett nagy szükség van az Ekklésiai Fenyítékreis.

A' mi pedig a' *Predikallást* illeti, hogy e' mellett is szükség van az Egyházi Fenyítékre onnan bizonyos, mert az Apostoli Ekklésiában is prédikáltak; de azért az Egyházi Fenyíték is gyakoroltatott. Ha még akkor is mikor prédikálnak, és az Egyházi Fenyíték is gyakoroltatik, rosszak az emberek: reménylhetnié hogy

tökéletesebbek lesznek, a' tsupa prédikállásnál fogva! A' honnan Pál Apostol mint szükséges dolgot, úgy köti a' Tanításhoz a' Fenyítéket: *Nemellyek úgymond hivattattak az Isten' Anyaszentegyházában, az irás' magyarázatjára, mások a' tanításra, — az Intésre, igazgatásra Rom. 12: 6—8. 1. Kor. 12: 28, 29,*

+ LXXVI. §.

Lehető valakit kényszeríteni, hogy magát az Ekklé'siai Fenyítéknek alája adja.

Akármeddig Ekklé'sia' tagjais, köteles magát, az Ekklé'siai Fenyítéknek aláadni, és ha ezt nem tselekedné, jusza van az Ekklé'siának, az illy' embert arra kényszeríteni. Ugyanis a' Szent Irás kötelez kitkit mindenféle felsőségnek, vagy hatalomnak való engedelmességre. *Minden Lélek úgymond Pál Apostol a' felső hatalmasságnak engedelmes legyen, mert a' melly hatalmasságok vagynak, Istentől rendeltettek;* az Ekklé'siai Felsőségnekis tehát, midőn az az Ekklé'siai Fenyítéket gyakoroltatja kötelesek vagyunk engedelmeskedni. — Ezen fellyül, az Ekklé'siai Fenyítő törvény vagy a' Szent Irás' világos parantsolati, vagy Ekklé'siai felsőség által hozattattak. Ha a' Szent Irás' parantsolati: úgy azoknak minden Keresztyén ellene álhatalatlanul tartozik magát aláadni; ha pedig az Ekklé'siai felsőség által hozattattak, úgyis engedni kell azoknak; mert azok az Uralkodó Felső által helyben hagyottak, 's törvényül tettettek, a' Halgatóknak a' szerént való megítélesekre bizonyos Ekklé'siai személyeknek által adattattak: a' mi pedig ekképpen törvényül tétetik, annak magát mindennek alá kell adni. — Utollyára a' Társaságnak akármelly

tagjais köteleztetik magát azon Törvényeknek aláadni, mellyeket maga hozott, vagy az ő Képviselei által hozatott magának: és így az Ekkle'sia mint Társaság kitkit kötelezhet arra, hogy magát az Egyházi fenyítéket illető Törvényeknek aláadja. Külömben is mint a' Polgári Törvények mindeneket köteleznek: így az Ekkle'siai Törvények is, mindenekre kiterjedők; sőt szégyen volna azoknak magokon nem engedni gyakoroltatni az Ekkle'siai büntetéseket, a' kik azokat másokon gyakorolják.

LXXVII.

Miért van ma olly' kevés foganatja, az Egyházi Fenyítéknek?

Hogy az Egyházi Fenyíték már ma tsak hang az Ekkle'siában, e' tagadhatatlan dolog, a' minek okait ezekben lehet keresni:

1) Miben álljon a' mai Ekkle'siai Fenyíték, — hogy, es kiknek kelljen azt gyakorolni, 's meddig ér az azt gyakorlóknak hatalmuk, nints meghatározva.

2) Sokan tsak emberi találmánynak lenni tartják az Ekkle'siai Fenyítéket, mintha tudniillik, azt tsak a' *Papok gondolták* volna ki, hogy így a' megjobbítás' színe alatt a' bűnösökön, és így az ő halgatóikon uralkodhassanak; következésképpen ezeknek értelme szerént e' tsak a' *Hierarchiának* fundamontoma, 's a' lelki - esméreten való uralkodásnak oszlopa. De akarmelley viszfza élések vóltak is eleitől fogvak, az Ekkle'siai Fenyíték' gyakorlásában: mindazáltal tagadhatatlan dolog, hogy Idvezítő Urunk' akaratjából, 's az Apostolok' parantsolatjából, mint ez a' Timotheushoz, és Títushoz,

irt Levelekből világos továbbra is gyakorolni kell. — Ezt kívánja a' Tarsaság' természetis, melly a' rozfsz embereket büntetés nélkül maga kebelében nem tarthatja. Nem igaz hát hogy az Ekklé'siai Fenyítékeket, tsak a' Papok gondolták volna ki; hanem hogy annak gyakorlását a' Papok legjobban sürgetik, a' tagadhatatlan dolog, mivel ök minden eszközt, melly az Erköltsiséget előmozdítja, kötelesek az Ekklé'siában elővenni. — Attól sem félünk, hogy a' *Papi Hatalomnak*, 's Lelki-esméreten való Uralkodásnak olzlopa volna az Egyházi Fenyíték; mert ha az Egyházi Szolga, úgy él azzal, a' mire az Ekklé'sia köteles vigyázni, mint a' Krisztus parantsolta, 's az Ekklé'siai Felsőség akarja; abból Papi Hatalom főképpen mi kötünk nem Leszen. Az Ekklé'siai Fenyítéket ugyanis az Ekklé'sia' tudtával, vagy a' ki nevezett Presbyterekkel együtt gyakorolja a' Lelki Pásztor: hogy válhatna hát az Papi Hatalom-má, mikor azt magával az Ekklé'siával, vagy annak képében, mint Közönséges, és ehez legjobban értő Személy úgy gyakorolja a' L. Pásztor. — A' Lelki-esméreten való uralkodás pedig egyátallyában meg-van tiltva, mert az *Úrnak ötókségein nem szabad uralkodni*. — 1. Pét. 5: 3. — Pál Apostolis azt mondja: *Nem uralkodunk a' ti Htteteken* 2. Kor. 2: 4. De nem is tselekszik egyebet, az Ekklé'siai Fenyítéket a' Gyülekezet' nevében gyakorló Lelki Pásztor, hanem tsak azt declárálja, a' mi megesett, hogy t. i. a' bünös magát a' Krisztus', és a' Szentek' eggyeségétől az ö büneivel, 's nem Keresztyéni tudományával elszakasztotta, — a' ki azon Szentek' eggyeségének tsak akkor lehet újra részese, ha büneit elhagyja, 's tévelygéséből ki tér. Mikor a' régi Ekklé'siai Fenyíték semmivé lett az Ekklé'siában, akkor kezdtek

némellyek valakinek nem csak személylén, és jószágán, hanem Lelki-esmereténis uralkodni: És így az igazi Ekkle'siai Fenyíték, nem a' Lelkeken való uralkodás. Hogy némellyek valamivel visszaélnek, nem szabad azért a' dolgot semmivé tenni, hanem jobbítani kell azon; kivált mikor valami nintsis, mint nálunk a' Papi hatalom, minek félünk attól.

5) Magok az Egyházi Szolgákis segítik nagy részént az Egyházi Fenyítéknek semmivé való létét, kik közzül némellyek commoditás' kereséséből az ő Hivataljoknak ezen nehezebb részével, örömmel felhagynak. Mások úgy gondolkodnak, hogy az ő Kötelefségek, tsupán a' Prédikállásban és Sakramentomoknak kiszolgáltatásában áll, — mások pedig mivel láttak, hogy ennek gyakorlása, legtöbbször, gyűlölséggel, sokszor pedig Ekkle'sia' vesztésselis öszve van kötve, tehát önként bé fogják szemeiket (a' mi kötelefség ellen való tselekedet) hogy az ő Halgatóik' erköltselenségeit ne lássák.

4) Az Egyházi Szolgáknak *illendő Tekintetben* való nem tartattatásokbanis lehet ennek fundamentomát keresni, — a' minek okát újra ezeknek szegénységekben, — fizetéseknek tsekélységében, — a' mai Világnak a' Vallás 's annak Tanítói eránt való hidegségében, — a' nép által végben menni szokott Papkivetésben 's a' t. találhatni. Az Egyházi Tekintetnek, 's Auctoritásnak ezen elaljasodásáról való panasz bár sokszor a' millyen nagyított, éppen olly' igazságos légyenis: mindazáltal mi erről itt nem szöllünk, elégnek tartván ezen matériáról csak azokat jegyezni meg, és tsupán abból a' tekintetből hogy nem éppen a' mai időben kezdett a' Lelki Tanítók' tekintete semmivé tétetni, melyeket *Osterwäld Friedrik Janos* Neoonumi Református Predikátor a' Kerefsztyének közt ural-

kodó Romlottság' Kútfejeiről való elmelkedésének 2-dik szakaszában megirt, és a' mellyeket a' Debretzeni Magyar Kiadás szerént, a' 35—42-dik 129, 130, 150, 152-dik oldalakon lehet olvasni: így szól ama buzgó, és tudós Író, a' Magyar fordítás szerént: *Ugy látjuk hogy az Evangelionnak szolgálai közönségejzen szőlván nem igen nagy betsületben tartatnak. Sok helységek vagynak a' holott a' Reformácziónak egy részét abban helyheztetik, hogy az Egyházi Szolgákat, minden Ekklesiái Hatalomtól, és mindentől a' mi őket tisztességesekké tehetné a' Közönség előtt, megfoszják, és alávaló hitván állapotra juttassuk. — Az ő Hivataljok alá valóvá, sőt ugyan gyűlölségesse lett, es naponként jobban jobban azzá leszzen. — Honnan származik pedig ezen megutátás könnyü feltalálni. Ha igazat kell mondani: Önnön magok a' Tanítók okai ugyan ennek; mert Hivataljokat meg-nem ékesítik, rosszszul fojtatják tiszteket: de abból nem következik, hogy szabaá őket megutálni; sőt inkább azon kell igyekezni, miképpen lehessen őket Sz. Hivataljok' jobb móddal való követésére bírunk es mozdítanunk. Ha szabad volna a' Tisztségeket, és Hivatalokat azért megutálni, hogy azokat némellykor érdemetlen emberek birják, és azokkal vijsza élnek: így a' Biróság és más afféle külső Hivatalok' gyakorlása, valósággal alávalók, és gyalázatosok volnának. Es vallyon nem igazán mondhatnáké ezis, hogy a' Tanítók azért fojtatják hibásan a' magok' Sz. Hivataijokat, hogy ők magok utálatban mentek? — Mindazáltal ennek a' gonosz dolognak kiváltképpen való okát tulajdoníthatjuk annak hogy a' Reformáció a' mult Seculumban (1698-ban iratott ez a' Könyv.) nem mehetett tökéletességre, és nem lehetett a' jó rendet egészeszen fel állítani, az üldözés, az ellenkező Hatalom,*

és a' szegénység miatt. A' nagyok és a' Fejedelmek (a' kik reformálódtak) magoknak foglaltak az Ekkle'siak' jövedelmeit és Auctoritátsát 's nem hagytak az Evangyéliom' szolgálkának egyebet a' prédikállásnál, és az Ur' Vatsorajanak ki szolgáltatásánál, tsupán tsak Tanítókká, vagy mint egy Praeceptorokká tették őket, a' melly rendszerént nem igen nagy respectus, es tisztességet szerző Hivatal. A' Tanítóknak megütálása azt okozza, hogy a' Válásnak, és az Isten' Igéjének kevés ereje legyen az embereknek lelkeken; lehetetlen lévén, hogy azt az Urat betsüljük, a' kinek szolgait megütáljuk, és hogy az illetén szolgák, a' kiknek semmi Hatalmok és Auctoritátsok nints a' Népet fenyítékben tartásák; mert semmit sem szokunk! engedelemmel és alázatossággal venni, valami ilyen elvettetett személytől származik, a' kit se' nem szeretiünk sem nagyra nem tartunk 's a' t.

5) A' hol gyakoroltatottis az Ekkle'siai Fenyíték, ottis lalsanként semmivé tettek azt az abban ejtett hibák, minéműek ezek: Az *Excommunicatio* bár a' leg nagyobb büntetés, még is az aprókos hibákrais elővételik, és ebben rendkívöl való kevélységet, a' bűnösnek lenézését, 's magában való bozfszú állásokat gyakorolnak némelleyek. — Atallyában véve pedig az Egyházi Fenyíték tsak két 's három bűnökre nézve gyakoroltatik p. o. A' Paráznának ki kell állni az Ekkle'siai Fenyítéket: azomban a' Kevélyek, rágalmazók, fösvények, részegek, 's tsalárdok 's a' t. számban sem jönnek. — A' Személlyre való tekintetis olly' hiba melly minnekutánna az Ekkle'siában a' legelső emberre nézve végben vitetett, már másra nézveis a' kívántatik meg, hogy behunnya a' szemét.

+ LXXVIII. §.

Az Egyházi Fenyítéket illető Regulák.

Hogy az Egyházi Fenyítéknek gyakorlása a'hol ugyan az gyakoroltatik, a' vétkezőkre hasznos, a' L. Páztorra nézve pedig káros ne légyen, illő hogy

1) Szorosan meghatároztassék, az Ekklé'siai Felsőségtől, hogy miben álljon az Ekklé'siai Fenyíték, 's meddig nyuljon az ezt gyakorló Egyházi Szolgának hatalma, 's mennyiben vegyenek abban részt az úgy nevezett Presbyterek.

2) Míg ezen materiában bizonyos megálatítás nem lesz, a' közönséges Egyházi Fenyítéket, millyen az Ur' Vatsorájától való eltiltás, mindég a' Presbytérium' végezésénél fogva gyakorolja; mert úgy a' vétkező nem fogja mondani, hogy az tsak a' Predikátor' akarátja, sem ezt uralkodásra nem magyarázhatja. — A' Templombeli *Pœnitentia* tartásra pedig, erővel senkit sem szabad hajtani (mivel a' bűn bánatnak önként valónak kell lenni) hanem ha valaki ezt kész végbevinni, azt örömmel elkell fogadni, nem ennek meggyaláztatásáért, hanem a' mások' megjobbításáért.

3) Mind azt a' mi az első Ekklé'siában volt, nem kell ma gyakorlásba venni akarni; mert az akkori fenyítékbeli keménység azért gyakoroltatott, mivel a' Pógányok sokféle bűnöknek megfzenvedésével vádolták a' Keresztyéneket; megkellett hát azoknak mutatni, hogy ha azokban Keresztyén esik, keménnyen megbüntették. Külömben is nem lehetett a' feslett élethez szokott Pógányt, 's a' keresztyén Vallástól, az üldözés közt könnyen elálló keresztyéneket, a' magok köteleltségekben megtartani.

4) Semmit magános pafsióból se' maga ne tselekedjen, se' ne engedjen tselekedtetni; mert az ez által megmérgecsítettett Halgató kézfzzeb akármí vefzedelenreícs magát kítenni, mínt a' pafsióból díktált, és índúlatoskodásból gýakorlolt fenyítékét kíállani. Akkor hafznos a' fenyíték, míkor a' vétkező látja, hogy magunk szeretnének, ha a' fenyítékhez nem kellene nyulni.

5) A' tsekéllyebb híbákat nem kell a' legkeményebb fenyítékkel jobbítani akarni, — elég íde a' magános, de szeretettel végbévít íntés. Hásonlóképpen a' nagy búnökét, tsekélly híbáknak nem kell nézni.

6) Míndent tsendesen, és ígazságízerető Lélekkel maga ví'sgáljon-meg az Egyházi Szolga: következőképpen, a' tsupa hírre, 's vádlásra, soha íenkit meg-ne fenyítsen. 5. *Mó's.* 13: 14.

7) Vigýázzon az Egyházi Szolga a' *Tselekedet' mívöltára*; mert az *első* vétség, nem olly' nagy búntetésre méltó, mínt az abba való *víjfsaesés*. Valamínt a' *kísebb*, és *nagyobb* búnökét íem lehet egyformáknak venni. — A' melly búnök *közönségesen* 's míndenek megbotráncóztatásával esnek, azoknak búntetésé közönségelíebb légyen, a' mínt ezt Pál Apostol kívánja: 1. *Tim.* 5, 20. *A' kíik míndenek előtt vétkeznek, míndenek előtt fedd-meg, hogy egyebekícs félemlíjenek-meg.* A' mellyek pedíg nem mások' megbotráncóztatásával esnek-meg, magánosan fenyítítesenek-meg. 1. *Kor.* 2: 6, 5. *Mó's.* 17: 13.

8) A' Vétkező ízemélyreícs lehet bízonyos meghatározással tekínteni; mert az *emberséges*, de *evýszer* búnbeesett embert a' *gonofs*, és *tóbb* ízbenícs vétkező embertől megkell kílombóztetni, és amazzal ízelídebben kell bánni,

mint ezzel. Vagynak olyanok, kik magoktól által látják az ő bűnöknek undokságát, és azt szégyenlik; — ezekre nézve hát nem szükség az ő bűneiknek otsmányságát festegetni; mert így a' megátalkodott és szemtelen emberrel kell bánni. Pál Apostol a' *mindenkor hazug Krétabéliekre nézve* azt parantsolja Titusnak: *Fedjed őket, minden kémellés nélkül*: ellenben a' betsületes de hibázó embereknek megintését *bizonyosságok által való meggyőzöttetés* után kívánja tselekedtetni: 1. *Tim. 5, 9.* 's ezeknek megintéséről így ír: *Feddőzzél de minden szelidséggel.*

Nevezetesen a' *Tisztségben lévők*, és Tisztségnélkül valók' megfenyítése különböző legyen. E' nem olly' nemtelen szemre főre való tekintet, melly' akár kibenis gyalázatra méltó dolog, hanem az okosság' javaslására való vigyázás. Akkor volna ez ízemélyre való tekintet, ha a' bűn valakinek személlýére való tekintetből megnem fenyítették: de mi ezt nem mondjuk, hanem csak a' *Fenyíték' mondjában* való okofságra kívánjuk a' *Lelki Pásztor* figyelmetesé tenni.

9) Ha a' vétkező az ő *titkos* bűnét megvalja a' *Lelki Pásztor*nak, azt ő, hanem ha a' *Társaság'* tsendesége' megháborítását, 's az egésznek kárát tárgyazza, ki-ne mondja: mert az illy' embert, a' ki azt önként megvalja, a' mit csak maga tudott, úgy kell nézni, mint bűnét igazán megbánót, a' ki a' *Lelki Pásztorban* megvígafztalóját, nem pedig tettének kitrombitalóját kereste. — De e' mellett, az eddig titokban tartatott, és mindeneknek tudta nélkül megéjtett bűnnek kinyilatkoztatása által közönséges megbotránkoztatás okoztatnék, — és mások az illy' eset által elijesztetvén bár lelkek' felháborodjonis, de bűneiket megvallani, és a' két-

ségbe való esés ellen a' Lelki Pásztor' kebelében vizsgálást keresni nem bátorkodnak. — Utol-lyára, nemis lehet attól félni, hogy a' maga bűnét önként megvalló bűnös ismét abban bele-efsen, a' mit útálva vallott-meg, ha mindjárt ki nem tzigérezziis azt a' Lelki Pásztor.

10. Az Ur' Vatsorájától való eltiltás, tsak addig tart, míg a' bűnös a' maga bűnét meg-bánja, és megjobbúl, a' melly megesvén bé kell ötet az Ekklé'sia' kebelében venni, örömet mu-tatván mind szóval, mind tselekedettel annak megjobbulásán, Pál Apostolnak ezen intése szerént: *Elég az illy' embernek a' közönséges dorgálás, annyira, hogy inkább viszont meg kell-jen engednetek néki, és ötet vizsgálnotok, hogy valami módon a' felettébb való keserűségtől meg-ne emésztessek az ilyen ember; azért kérlek ti-teteket, erősítsétek-meg az ő hozzája való szere-teteket.* 2. Kor. 26. -- 8. — Ne hidjük, hogy az Ekklé'sia' Szentsége azzal megsértetnék, ha valakit másodszori, vagy harmadszori elesése utánis vissza vez a' maga kebelében, mint ezt a' regi Atyák közzül némellyek mind állítot-ták mind gyakoroltákis, mert a' Kristus maga parantsolja, hogy *nem tsak hétszer hanem het-ven hétszersis meg kell másoknak botsátani.* Máte 18: 21, 22.

11. Arrais figyelmezzon az Egyházi szolga, hogy az *Ekklé'siai* hatalom a' *Világitól* egyál-taljában különbözik: minekokáért semmiféle keresztyén Papnak nints arra jufsa, hogy vala-kit jószágától, hivataljától annyival inkább éle-tétől megfosszon, tömlötzbe vessen, 's megve-rettefsen, mert ez a' Világhatalom jufsába va-ló vágás, és büntetésre méltó tselekedet volna.

VIII. R É S Z.

Az Egyházi Szolgák' fizetésekről, — gazdaságos állapotjokról, 's ezek körül való okos magok viseletekről.

LXXIX. §.

Miből áll az Egyházi Szolga' fizetése, — és megkivánhatja-e — azt, hogy őtet mások fizessék?

A' három első Századokban nem volt a' Lelki Tanítóknak meghatározott fizetések, hanem csak az ő Halgatóik' ajándékaikból éltek Nevezetelsen az üldözések miatt szántóföldeket 's a' t. nem birhattak; hanem Nagy *Constantinus* Tsászár kereztyénné lévén a' Pogány Templomoknak 's Papoknak jószágaik a' kereztyén Templomokra 's Papokra szállottak által, és kinekinek rendes és állandó fizetés rendeltett az Ekkle'siában. — Már ma az Egyházi Szolga' fizetése közönségesen szólván áll: tiszteséges szabad szállásból bizonyos summa pénzből, szántóföldből, rétből, kertből, szőlőből, holmi termésekből, Stolából. Az Anabaptisták után nem régiben — *Mendelsohn* azt vitatta, hogy az Egyházi Szolgáknak *nem kell fizetést kívánni* szolgálatjokért: mivel nintsenek képtelenebb öszveköttesek ezeknél: Vallás és Zsold, — Virtus' Tanítója és fizetés, — Istoni félelem' Predikátora és Bér. Valyon vané az olly' böltességnek valamelly foganatja, mellyet pénzért és a' többet ígérőknek ad el valaki? Allítását ő is valamint mások is, kik a' Lelki-Tanítótól még azt is irigylik, hogy munkájáért fizetnek néki, a' Kristus' ezen mondásával támogatják: *Ingyen vettétek, ingyen adjátok. Máte 10, 8. De*

1) A' mi a' Mendelsohn' okoskodását illeti: Nem a' Vallásért kell a' Lelki-Tanítónak fizetni; hanem azért mert ő annak Tanítója, a' ki ember lévén, emberi szükségéi vagynak néki, mellyeken ő nem segíthet, ha minden idejét, erejét 's gondolkodását a' mások' tanítására, vizsgálására 's jobbítására fordítja. — Abbanis mitsoda öszveköttetés vagyon, hogy a' Vallás' tanítása tsak úgy hasznos, ha azért a' Tanítónak meg nem fizetnek: ellenben ha azért megfizetnek haszontalan lessz az? Tegyük-fel olyan Tanítót a' ki a' maga hivatalát egyáltalában rosszúl viszi, ennek ha soha sem fizetnekis meg: mégis haszontalan lessz a' tanítása: ellenben a' jó és fundamentomos Tanítónak predikáziói hasznosok lesznek, bár megfizetsenek is azért: következésképpen a' fizetésnek nints olly' befojások a' tanításokba, hogy annál fogva, rossz lessz a' tanítás, hogy a' Tanítónak megfizetnek. — Igaz, hogy a' Kristus azt mondja: *Ingyen vettétek ingyen adjátok*: de nem a' mai Lelki-Tanítóknak, hanem az Apostoloknak mondattott egyedül, a' kik a' Szent Lélek által tanítatván-meg, és a' tsudatételre való ajándék velek közöltetvén, ezek nékik semmi pénzekbe sem került: ők tehát arról intettetnek-meg, hogy mikor valakit gyógyítanak ingyen gyógyítsanak, mert ők azt a' tehetséget ingyen vették, és ha a' tsuda tételre való ajándékot adják másoknak, azzal ne kereskedjenek, hanem ingyen adják; mert az *Istennek' ajándéka pénzen nem vétetethetik. Tsel. 8, 20.* Ha hát ez az Apostoloknak mondattott, és a' mai Egyházi Szolgákat az illy' kötődő emberek nem tartják az Apostolok Succesorinak; tehát az ő tulajdon principiumoknál fogva nem minckünk szöll ez a' Letzke: *Ingyen vettétek, ingyen adjátok.* — De abbólis megtetszik, hogy itt a' Kristus nem

arról tanít, hogy a Tanítóknak nem kellene fizetni: mert a 10-dik Versben azt mondja: *Méltó a munkás az ő bérére.* És ebből az okból parantsolja-meg az Apostoloknak mint Tanítóknak, hogy az *útra semmit se' vigyenek*; — Magais a' Kristus elvette az ő általa megtanítatott *Johannának és 'Su'sánnának sáfárkodásokat.* Luk. 8, 3. — Utoljára nemis igaz az a' mai Tanítókról, hogy ők a' mit tanítanak *ingyen vettek volna*; mert ez nékik sok' fáradságokban, elmetorésekben, szenvedésekben 's költségekben kerül: ők hát mivel semmit ingyen nem vettek; tehát semmit semis adhatnak ingyen, és mivel mindent pénzen vettek; a' ki adott pénznek Interestsét pedig törvényesen megkívánhatni: látni való, hogy a' mai Tanítók megkívánhatják, hogy a' kiket tanítanak, azok nékik fizessenek. — A' minthogy példátis adtak ebben az Apostolok a' Lelki-Tanítóknak, a' kik az azon Ekkle'siától való fizettetéseket megkívánták, mellyeket tanítottak, és hogy erre jusokis van illy' okoskodással mutatja-meg Pál Apostol: *Kitsoda vitézkedik valaha a' maga Zsoldján? Kitsoda plántál szőlőt, hogy annak borából ne innék? avagy kitsoda legeltet nyáját, hogy a' nyájnak tejéből ne élne. Nintsent a' Törvényben megírva: Ne kösd-fel a' nyomtató ökörnek a' száját. A' ki szánt reménység alatt kell annak szántani. Ha mi tinektek Lelkieket vetettünk, nagy dologé ha mi a' ti testi marháitokat aratjuk. Nem tudjátoké, hogy a' kik az oltár körül forgolódnak az oltárról együtt veszik el részeket? Ekképpen rendelte az Uris azoknak, kik az Evangyeliomot predikállják, hogy az Evangyeliomból éljenek.* 1. Kor. 9: 4. — 14. A' későbbi Keresztyéneknekis ekképpen teszi ezt Szent Pál köteleltségekké: *Az olly' ember a' ki tanítatik az Evangyeliom' tudományára közölje*

minden javait azzal, a' ki őtet tanítja. Gal. 6, 6. Már ha minden Vallásbeli emberek tisztességesen szokták a' magok Papjaikat fizetni, a' mit különösen a' 'Sidók Isteni rendelésből tselekedtek: miért volna hát tsupán tsak a' keresztyén Valláshoz illetlen dolog, annak Papjait fizetni? — Bizonyára a' Lelki Pásztornak éppen az a' jussa és köteleztetése van a' mi más embernek és polgárnak. Nem kötelessé magát szabadon úton boldog állapotba helyeztetni? Nem eshetiké maga a' Lelki Pásztor vagy az ő felesége, gyermekei betegségbe? Nem kötelessé hát ő úgy vigyázni az ő háza' állapotjára, hogy ezeken akkor segíthessen? Ő szinte úgy megőregszik mint más: avagy nem kellé hát az 'öregség' erőtelen esztendeiről jó előre megemlékezni és most azt gyűjteni, a' miből akkor élhessen? — Ha megkívánja a' Biró az igazság' kiszolgáltatásáért a' fizetést, és a' Statusis érdemesnek tartja őtet arra, 's nem lessz annál fogva az Igazság igazságtalanság, hogy azért megfizetnek: miért nem tarthatna arra just a' Lelki Pásztoris? Miis volna igazságtalanabb dolog mint az egész Ekkle'siának arról éppen nem gondoskodni, a' ki az egész Ekkle'siáról gondoskodik? Valyon a' ki olly' terhes Hivatalt visz mint a' Lelki Tanítói Hivatal, mellyet eddig leirtunk: nem érdemlié-meg a' fizetést, mikor a' legtsekélyebb Hivatalokat sem viselik ingyen? Utóljára, az Ekkle'sia' hafznais ezt kívánja: mert a' melly Lelki Tanítónak jó fizetése van, az egész erővel hivatalának fekketik, de megis lehet tőle kívánni, hogy tsak annak fekküdjék.

+ LXXX. §.

Mitsoda regulákra kell figyelmeznii az Egyházi Szolgának az ő fizetése' beszédésére, nevelésére és megkifsebbítésére nézve?

Az Egyházi Szolga' Fizetésére nézve jó lefz mind az Ekkle'siának, mind magának a' Predikátornak ezekre figyelmeznii:

1) Az Ekkle'siának kötelefsége a' Predikátor' fizetesét fogyatkozás nélkül, és idejében a' köztök végben ment Egyeség Levél' ereje szerént beadni. Melly hogy könnyebben és a' Predikátornak belefojása nélkül eshetne-meg, tanátsos vólna, ha minden Ekkle'sia olly' Casát gyűjtene magának, melyből a' Belső Személlyek fizettetnének. E' végre minden Búza, Arpa, 's a' t. melly eddig *Pap Bér* név alatt járt, azon Casához tartozna, és mind a' kész pénzt, mind a' Conventió Búzáat 's a' t. ebből adná ki a' Curátor, ne pedig garasonként és félmérönként hordaná azt be a' Predikátornak az Egyházfi, 's neis a' Pap szedné azt be, hanem maga az Ekkle'sia. — Mivel pedig

2) Sok helyeken a' régi rossz szokáson nem akarván jóbbitani a' Predikátor' fizetésének beszédetése magának a' Predikátornak kötelefsége, és mivel ez sokszor külömb külömbféle izetlenkedéssel, 's az Egyházi Szolgálatnak gyaláztatásával megy végbe, (mert senkire sem haragusznaq hamarébb-meg az emberek mint az adófságot kérökre) tehát, hogy ittis minél nagyobb okofsággal viselje magát szükség, hogy ha ő néki erről Predikállani kell, nagy tüzzel a' dolgot ne sürgesse, se' ki-nekeljen némellyek ellen, kivált mikor szük a' termés és ideje fints a' besfizetésnek, — de neis a' maga ügyét sürgesse ott hanem az Ekkle'siáét. — Minckokáért

illő, ha kívántatik Predikátzióbanis, de magános beszélgetésekbenis megmagyarázni a' Népnék, hogy mit kell a' *Pap Béren* érteni. Azt tudja ugyanis a' tudatlan község, hogy a' mit rosszul *Pap Bérenek*, *Pap Buzájának* hívják, a' a' mind a' *Papé*, holott csak az ő neve alatt szedik azt be, mint az Ekklé'sia első Conventio'ssa nevé alatt; de az éppen nem az övé egész-szen; mert a' Mestert, Kántort, Leányok' Tanítóját, 's Egyházfítis ebből fizetik, és az Ekklé'sia' szükségeitis ebből teszik: ennél fogva ezt inkább *Ekklé'sia' Pénzének*, *Ekklé'sia' Buzájának* nevezetse, úgy nem fogják osztán sem *telhetetlennek* mondani a' *Pap' Zsákját*, mert tudják, hogy a' mit a' Nép ad, nem mind a' *Pap' Zsákjába* megy az, — sem abból az okból nem háborgatják, hogy már meggazdagodott, mivel minden tudja, hogy csak kevés része annak a' Predikátoré a' mit beadnak a' *Pap Bér* név alatt. Ezt a' nevet hát *Pap Bér* 's a' t. egyáltaljában elkell törölni, minthogy ebben igazságtalanság van, és azértis mivel annak a' mit az Ekklé'sia bead, az Ekklé'sia nem pedig a' Predikátor a' tulajdonossa. Az Ekklé'siára nézveis hasznos lessz ez a' név megváltoztatás: mert sok Halgató haragszik a' Predikátorára, tehát hogy megbosszulhassa rosta ajját 's a' t. küld búza helyett néki, a' mivel az Ekklé'siának tétetik kár: mert a' *Lelki-Tanító* csak olyan Búzá-t vesz-el, a' millyen a' Conventióban van. Így pedig a' maga Ekklé'siájára senkisé is haragudván, minden a' legjobb módon adná annak-be a' mivel tartozik.

3) Többet a' *Lelki-Tanító* nem kívánhat mint a' Conventiója tartja: de azt egész jufsal egy fillérig megkívánhatja. Hogy pedig kevesebb baja legyen Conventiója bevévésében, vígyazzon, hogy elztendöröl elztendöre kine

hagya a' fizetését, hanemha olly' nagy a' szükség, hogy azt a' Nép be nem adhatja: mert igen oda vész az, a' mi a' másik elzúndőre kinn marad, mivel az új Egyházi és Curátor nem igen szeretnek azután járni a' mit az előtök valók kinn hagytak, mivel a' magokénak beszédeseis elég tereh nekik. De a' Népis azt gondolja, hogy a' Predikátornak nintsis már arra szüksége, legalább, hogy a' nélkül már minden megszükülés nélkül ellehet. Azomban meg-esik, hogy néha a' rendes Conventiót Vár-megye' erejével kell beszédetni: de ez tsak a' legutólsó szükségben, az Elöljárók' akaratjából, és az Ekklé'siai Felsőségnel ez eránt előre tett jelentés után első-meg.

4) Nem szabad semmiféle okból a' Predikátor-naka' Predikátori *fizetését megkifesebbíttetni engedni*; minekokaért mihelyt az Ekklé'sia ebben mes-terkedik, azonnal fojamodjon a' Tractushoz, a' ki a' dolgot a' maga utján elfogja végezni. — Ellenben szabad azt *megneveltetni*; de abban ne a' telhetetlenség légyen az indítóók, hanem a' Conventiónak tsekélysege, — a' szük idő, a' maga érdeméhez való bizakodás, — a' megnem élhetés. Annak örüljön az Ekklé'sia, mikor olly' Predikátora van, a' kiabból az okból kér, hogy ő azt megérdemli, és hogy e' ne változ-zon, joob néki illendő fizetést adni mint' elbo-tsátani; mert a' rossz Papis tsak annyiraért tanít mint a' jó, és szintúgy javítást kér mint a' leg-jóbbik; inkább a' jót kell hát megtartani jó fi-zetéssel, mint fizetésért rosszat tartani. Mind-azáltal a' fizetésbeli Megnevelést ne maga oktá-ból tegyemeg, fellyebb vivén: p. o. a' Stolát, hanem az Ekklé'sia tegye azt, és az arról való Irást 's új Conventiót vígye-el a' Seniorhoz, a' ki azt a' Tractus Gyűlésén Authentizálja, és a' Tractus Protocolumába beiratja.

5) A' rendes és authentizált Conventiójából valamit elengedhet a' Lelki Tanító: de hogy a' következő visszaéléseknek eleje vétessék, és azt ne mondják, hogy a' Conventiót meg engedte kifsebbítetni, *elebb vegye azt* be egészízen, és mikor már annak törvényes birtokában van, akkor azt ha egészízen vissza adjais szabad. — Mind a' Stolára, mind más fizetésre nézve könyörülő és adakozó légyen inkább mint irgalmatlan; mert a' ki másokat int az adakozóságra, magának kell abban a' szegényekre nézve példátadni.

6) Azért, hogy valamiben a' Fizetés annak idejére nem tellyesítettik, hivatalat olly' szorogalmatosan vigye a' L. Pásztor, mintha azt beadták volna; de a' Curátoris azon legyen, hogy a' Prédikatornak panaszíza, és magáé miatt fogyatkozása ne légyen.

+ LXXXI. §.

A' Lelki Pásztornak az Ekklé'siától való fizetése mitsoda just ad a' köz népnek a' Predikátoron, — és mik azok a' Visszaélések, mellyeket ennél fogva a' nép a' L. Pásztoron egész a' botrunkozásig ottan ottan elkövet?

I. Az Ekklé'sia a' maga L. Pásztorától azon az okon, hogy ezt fizeti, jus szerént megkívanhatja, hogy mindenféle Predikatori kötelesség ket, mellyeknek minél tökéltesebben lehető gyakorlására magát esküvésselis kötelezte, híven tellyesítsen. Meg kívánhatja tehát, hogy ő a' Népet a' közönséges Isteni tisztelet' helyén az igaz Keresztyén tudományra, és szorgalmatosan tanítsa, — a' Sákramentomokat az Ekklé'siai rendelések szerént kiizolgalltassa, — a'

gyermeknek' neveltetésekre, egyfzóval az Oskolákra különös vigyázattal légyen, — a' maga tudományát idörol idöre nevelje, és öregbitse, — az Ekklé'siában jó rendet tarrson, — a' Matriculát hűségesen vigye — az Ekklé'sia' javai' öregbítésén igyekezzen, — a' Curatoroktól 's Egyházfiaktól a' Presbyterium' jelenlétében minden elztendőben számot vegyen, — kinek kinek illendő betsületét megadja, — mind maga, mind Háza népe jó erkölsökkal tündököljön, — illendő tekintetet tartson, — halgatóit házaiknál meglátogassa, — a' Lelki háborúkban szenvedöket, 's világi szerentsétlenségekkel küszködöket vigasztalja, — a' Betégeknek még a' legveszedelmesebb környüllállások köztis meglátogassa, mint jó páfztor kéz lévén életétis a' juhokért adni, a' harag'tartókat megbékéltesse, — az Ekklé'siai Fenyítéket gyakorolja 's a' t. Ezeket jufs szerént megkívánhatja az Ekklé'sia a' Predikátorától; mert a' ki miért felveszi a' fizetést, igazságos dolog, hogy azért fizogálljon is meg. De más részről

II. Lehet tapasztalni, hogy a' Nép annál fogva, hogy ö fizeti a' Papját különbkülömbkülömbféle *Vizszaeléseket* követel azon, a' miben sokszor oh fájdom! még az Tanultabbak is belé esnek. Úgy nézi hát a' Nép a' Papját, mint a' kinn neki tökélltes hatalma van arra, hogy ötet a' maga kényne szerént minden igaz ok nélkül, tsupa pafsioból, egy két lármásabb embernek ellene való törekedéséből, vagy igen igen alá való és a' Predikatori Havatallal semmi öszvefűggsben nem lévő okból 's praetextusból elbotsáthassa, — kitehesse, — 's ezért, fizokták ötet a' Béreshez hasonlítani így okoskodván: A' Béresemet, a' kinek en fizetek, akkor botsátom el, miakor akarom, 's nékem tetfzik; a' Papnakis én fizetek: a' mit hát a' béresemmel

tehetek, ezenis éppen olly' jus gyakorolhatok. Ezért ízokták egy bizonyos időtől fogva az Előkelőbbek a' Papot Deákül tsak *Ministernek*, nem *Verbi Divini Ministernek*, vagy *Minister Ecclesianekis* nevezni, sőt írni, — jóllehet Pál Apostol soha se mondta magát *Θαλος*-nak, hanem hozzá tette *Ιησθ Χρισθ* az az, *Jésus Krisztusnak Szolgája*, a' kinek szolgájának lenni nem olly' mint valami Gazda Bérefésének vagy szolgájának lenni; mert ez a' szó *Θαλος*, *Minister*, *Szolga*, méltóságot jelentő titulus, mint az O Testamentomban: *Jehovának Szolgája Jós. 1: 1. Solt. 152: 10.* és ma a' *Kiralynak Ministere* vagy *Szolgája*.

Ezen Vízfszaélésekre e' következendőket jegezzük meg:

a) Abból, hogy a' nép fizeti a' Prédikátort nem a' következik, hogy az ötet mikor akarja maga kényyéből, bár nintsis érdeme reá elbottsáthatja; hanem az, hogy az a' kinek fizetnek, ne másnak, hanem annak szolgálljon, a' ki fizet.

b) Minden Prédikátor kétszer szegődikbe (ha szinte meghagyjukis ezt a' botránkozató Béresfogadási kifejezést) Egyfzer a' Statusnak olly' feltétellel, hogy az ötet *garantirozza* a' felől, hogy ő holtáig Vallás' tanító, és erköltsi nevelő fog lenni; e' pedig azt igéri, hogy ő tsupán a' Prédikátori Hivatalra kélfzül, annak fekszik egyedül, és semmi más mesterséget nem üz, melly által ezen hivatalától elvonattatnék. — Másodszor pedig ez, vagy amaz Ekklé'siának szegődikbé; de nem úgy, hogy az ötet mihelyt neki kedve tartja rajta elébb adjon, — mert így ugyan nem volna annak esze, a' ki Papságra kélfzülne, 's magát és familiáját a' nép' éretlen discretiojának tenné ki tárgyául, 's Már-

tirjaul. Nem lévén hát a' fzegödéskor olly' Egyezés , hogy a' Nép ötet mint a' laptát hányhassa, vethesse ; a' Status pedig az ő állandóságát mind addig míg betsületes ember garantirozván, nemis lehet hát ötet, mihelyt a' Népek tetfzik , elereszteni.

c) Mikor a' nép Vallást választott magának, 's maga közé Vallás' tanítókat kívánt rendeltetni, ezt a' Polgári Status engedelmével tselekedte , és ha ekkor úgy nyilatkozhatta volna ki magát, hogy ő az ő Vallás' tanítóját tsak ollyannak nézi mint a' Bérefsét , a' kit mihejt néki gondolja magát mindjárt elereszt : az illy' képteien és a' rendel 's a' Vallás' méltóságával ellenkező Kinyilatkoztatást a' Status el nem fogadta volna ; és így az Ekkle'siák a' Statussal való Egyezéseknél fogva nem tarthatják az ő Papjaikat ollyanoknak , mint az ő Bérefseik , a' kiknek idejek mihelyt a' Gazdának tetfzik , már kitölt. A' fő Gazda a' Status, (*sensu negativo*) ez vagy amaz Ekkle'sia pedig tsak *subalternus* Gazda.

d) Bérefségre senki sem készül ; a' bérest hát odébb lehet ereszteni , mivel az ha gazdát nem talál, másképpenis el él : de a' Prédikátor gyermekségétől fogva egyedül erre a' hivatalra készült , és mást nem tanúlt , minthogy neki a' Status , és az Ekkle'siai Igazgatói Test , azt fogadták , hogy ő Prédikátorságból fog a' Statusban élhetni.

e) Ha a' Gazda elhotsátja a' bérefsét , kap mást , és ha nem kap , magais viheti annak foglalatofságit : de ha minden Ekkle'siában a' Pap tsak ollyan , mint a' Béres , a' kit az mihelyt akarja , elhotsát : úgy az Ekkle'siák rövid idő múlva Pap nélkül maradnak ; mert ki költene és fáradna azért sok ideig , hogy tsak Béres lehessen ? Ki egyezne meg adban , hogy
ötet

ötet a' Halgatóia úgy tegye fel 's le, mint a' Süvegét? Nem lévén pedig Papja az Ekkle'siának a' L. Tanítói Hivatalt az Ekkle'sia tagjai nem vihetik; mert ök arra nem készültek, — de senki semis akarja az ö Idejét a' más tanítgatására 's nevelésére vesztegetni, mikor azzal nem kénytelen. Abból pedig ha az Ekkle'siának L. Tanítójok nem lenne, ki mondhatatlan kára következne a' Vallásnak, Ekkle'siának, 's a' Statusnak. Minekokáért a' Status nem engedheti meg, hogy a' Nép, bár fizetiis az ö Prédikátorát, azt csak Béresnek tartsa. Ezért köttetett ezen sok Vilzsaélést okozó Cánonhoz: *Vocatio est penes pleben*, ez a' megfizetés: *Sed cum consensu Senioris*; csak hogy már ma ennek az utólsónak, há a' kettő öszve ütközik kevés vagy semmi erejé sints, leg alább egyik a' másikat törvényes erejéből kivélzi.

f) Különösenis pedig az alacsony Bérésititulus nem illik a' L. Tanítókra; mivel, azon fellyül hogy ezek emberekkel, és nem barmokkal bánnak, nekik a' Bibliában olly' Nevek adtatnak; mellyek a' Béres névvel öszve nem férhetnek; p. o. *Istennel együtt munkálódó Szolgák, Isten titkainak Sáfári, Istennek, Kristusnak, Evangeliomnak Szolgái Püspökök, Tantok. Ugy iteljén, úgymond Pál Apostol, mi felőlünk azember, mint a' Kristusnak szolgálólól, és az Isten titkainak Sáfári felől. — Istennel együtt munkálódó Szolgák vagyunk 's a' t. 1. Kor. '3: 9. 4: 1. De a' Vallásnakis nagy gyalázatjára van az, hogy annak Papjai béresekhez hasonlóknak tartatnak, 's úgy bánnak vélek, mint béresekkel. — A' Béres mondatik a' Bértől a' melly annak ígértetik, de az Egyházi Szolgák fizetések nem Bér hanem csak *Honorarium* mint a' Vármegyék Tisztviselőinek fizetések; mivel az a' tsekély fizetés, mellyet*

az Ekklé'sia nekik ad, az ő szolgálatjok nagyságával, fel nem ér. — Nemis ostorral vagy korbátsal tanít a' Lelki Tanító mint a' Béres, mert ő erköltsi tanítója és nevelője az Isten' Országá tagjainak. — Bizonyára a' Protestans Vallás azt, hogy a' nép úgy erefztheti el a' Papját mint a' Bérefsét, mihelyt akarja, nem akarhatja; mert ha a' más Vallásbeli ktől való kizóratatást Ország' Törvényne által megtiltattatni kérte (A. 1647. Art. V. n. 3.) hogy engednék ezt meg magok a' Protestansok magoknak!! — Végezetre

9) Ezekből láthatni aztis, hogy a' L. Páosztort annál fogva hogy a' néptől fizettetik, képtelenség, *tsupa Mandatariusnak* tartani, mivel az sem a' L. Páosztori méltósággal, sem a' Ekklé'siá' javával nem egyez meg, hogy az ő Prédikátora *tsupa mandatarius* legyen, a' mi ha csak addig van, a' leg alább való szolgálatot, és *tsupa Mechanismust* téfzen; a' mi az erköltsi nevelésre telyefséggel nem elég. De erről másutt.

4 LXXXII. §.

Szabad e' az Egyházi Szolgának gazdálkodni?

Sokan, vagy a' Prédikátor' gazdasági előmenetelének irigyléséből, vagy abból az okból, hogy az Egyházi Hivatal nagyobb tiszteletbe és méltóbb Tekintetbe helyheztenék s a' Lelki Páosztor tsupán csak a' maga Prédikátori kötelességének fekhethnek, azt kívánják, hogy az Egyházi Szolga *ne gazdálkodjon*. Az igazis, hogy *jobb volna* ha a' Prédikátori fizetések úgy organizáltattathatnának, hogy a' Prédikátorok ne kényteleníttetnének gazdálkodni; mert sokak' értelmelme szerént az Egyházi Szolga által fojtatott

Paraszti gazdálkodás az ő Auctoritátságának illendő tekintetben való fen tarthatásával egyáltalában ellenkezik; mivel a' gazdálkodást üzö Lelki Tanító ezer meg ezer esetekben öszve keveredik halgatóival, ő azokkal tserél, elébb, és jobban szantat, nagyobb asztagot rakat, a' munkásokat jobban tartja mint más, a' mellyek által ezer meg ezer indúlatokat gerjeszt maga ellen halgatóiban; azzal pedig hogy paraszti munkához intézett hányt vetett ruhában jár, 's a' t. sokféle meg szóllattatásokba keveredik. — Mindazáltal mivel ezeket orvosolni nem lehet; tehát akár mint satirázza is valaki, a' gazdálkodó Lelki Tanítót, de tsak bátran foitathatja azt. Mert ha a' Halgatóknak 's másoknak meg szóllását vesszük fel, mikor olly' dologért szólják meg ötöt, a' mi másképpen nem lehet; akkor a' lehetetlenség az illy' embernek eléggé meg felel. Tndjük, hogy a' Prédikátori fizetés olly' tsekly sok Ekklesiában, hogy a' ból, kivált familiásodó embernek lehetetlenség el élni. Még a' gazdálkodás mellett is hány Prédikátor rongyoskodik; hát ha nem gazdálkodna mi lenne belöle! — De úgyis vágnak a' Prédikátori fizetés ink organisálva, hogy a' Prédikátornak szükségesképpen gazdálkodni kell: mert a' mi Lelki Páfztoraink' fizetése fő részét a' Szántó földek, rétek, kukoritza, kender, káposzta alá való földek, tavaszi és öszi vetés, izölök 's a' t. teszik; ezeket, vagy ezeknek nagy részétis pedig sok helyeken a' Prédikátornak magának kell mivelletni, és betakaríttatni, külömben kinn vélsz: tehát ha a' Lelki Páfztor meg akarja fizetését kapni, szükségesképpen hozzá kell néki a' gazdálkodáshoz nyulni. — Hogy pedig annyirais belé kell néki a' gazdálkodásba ereszkedni, hogy ottan ottan magának is munkálódni kell a' Lelki Tanítónak, az ab-

ból esik meg; mert falu helyen, mikor a' dolog ideje fel kél minden magának dolgozik, 's munkást kapni nem lehet: azonban mivel többnyire mindenütt szélről van a' Prédikátor réteje, szántóföldje, a' mit csak abból az okból is leg több veszedelem ér: tehát hogy az Isten áldását kezei közzül el ne veszítse, magának is meg kell néha a' dolog végét fogni. — Azis igaz, hogy sokszor a' Halgatók, idejében *be nem adják* a' Prédikátor' fizetését, de valami tsapás érvén őket be sem adhatják: mihez nyúl ilyenkor az Egyházi Szolga; ha nem gazdálkodik? — Azt sem lehet tagadni, hogy a' Prédikatori fizetésnek nagy része egyáltalában *bizonytalan* p. o. a' Stola; mert ki' tudja hány keréltető; hány eskettető, és hány Prédikátiós halott lessz elzendő által? Avagy a' Búza vetést és Szőlőt nem érheti e' valami tsapás: ilyen esetekben ha a' Prédikátor csak az ő fizetésére támaszkodik, mivel él? — A' Prédikátornak, mint tanuló embernek újabb újabb könyveket kell szerezni, és az ilyenek az ő Fiaikatis inkább taníttatják mint mások: úgy de ezek a' rendes tsekély fizetésből ki nem telhetnek. — Ezt pedig a' tapasztalásból tudjuk, hogy az Egyházi Szolgának csak addig van kenyére, míg szolgálhat, mihejt tartófsan egészségtelenkedik, mást visznek helyette, vagy Káplánt kell néki tartani, — meg halálozván pedig, az ő árváinak 's özvegyének senki semmit nem ad: hogy tehát ezeknek légyen valamijek és koldus tarisznyára ne szoruljanak, nem tsuda ha a' tsekély fizetés mellett a' gazdálkodáshozis hozzá nyul. — Ha nem vonattatik el a' Lelki Tanító az ő gazdálkodása által Hivatalbeli kötelessé eitől; akkor azt lehet néki gyakorolni; annyival inkább hogy a' Prédikatori gazdaságnak némelly része tsupa ártatlanság, p. o. a' Méh-

tartás : Ugy de a' Lelki Tanítónak gazdálkodása tsak úgy megengedhető, ha a' miatt a' kető öfzve ütközvén Hivatalát a' gazdálkodásnak eleibe teszi, a' minthogy a' tapasztalás eléggéis bizonyítja, hogy felette sok Lelki Tanítók vagnak kik Hivataljoknak, halgatóiknak tökeletes meg elégedésével meg felelnek, és attól való ürejs órájokon gazdálkodnakis. — Mi' becsületesebb dolog mint a' módjával ejtet' Gazdálkodás? A' Status öfzlopa a' szántás vetés és a' Gazdálkodás. A' Fejedelmek jutalom feltételénél fogvais serkentenek erre mindeneket. Az Ország' Nagyai nem tartják ezt magokhoz illetlen dolognak. A' Pátriárkák Proféták, gazdálkodtak. Pál Apostol a' mellett hogy azon Ekkle'siáktól, mellyeket tanított meg kívánta a' segedelmet, *sator' tsinálásbeli mesterségét gyakorolta* 1. Kor. 4: 12. Tsel. 20: 54. Az első Keresztyén Püspökökis gazdálkodtak, sőt ezek kereskedtekis, kiknek hogy a' kereskedés könyebbségekre legyen a' Vám nekik már Konstantinus által elengedettetett.

+ LXXXIII. §.

A' Gazdálkodást illető Regulák.

A' Egyházi Szolgának a' gazdálkodásban szükség e' következendökre figyelmezní:

1) Gazdálkodjon de ne kupetzkedjen, mert ez egyáltalábau illetlen az Egyházi Szolgához.

2) Ha a' Gazdálkodás és az ő Hivatalbeli foglalatósága ütközik öfzve, mindég a' gazdálkodáson kell inkább tágitni, mint a' Hivatalon: mert azt tsak úgy lehet fojtatni, ha ezen annál fogva leg kisebb tsorba sem esik.

3) A' hol jó a' fizetés; ott a' gazdálkodás ne légyen nagy erőben fojtattatott.

4) Hogy minden megszóllattatást el lehessen kerülni; szükség hogy a' Nép arról meggyőzettesék, hogy a' Lelki Pafztor Conventio-jából el nem élhet, — de arról is, hogy a' gazdálkodás tsak mellesleg való foglalatofság, és tsak az üres órák fordíttatnak arra,

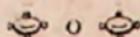
5) Hogy gazdálkodhasson, Költsönt ne tsináljon; mert semmi jobban el nem veszi az ember eszét és kedvét, mint az adótság' érzése.

6) Éktelen nyereséget soha se' kívánjon
1. *Tim.* 3: 3. se pénzéért nagy úsorát ne vegyen; mert ez polgári bűn is, de nem is illik Prédikátornak ezt mivelní, a' mi ellen tanít.

A' nevezetesebb Hibák, --- 's azok-
nak' megjobbitása.

<i>Oldal.</i>	<i>Sor.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Jobbitás.</i>
4	—	9 álta,	által.
14	—	24 a',	ö.
25	—	15 „	!!
32	—	16 Tsel. 8: 16.	Tsel. 8: 19.
35	—	12 szellesen,	szélesen.
43	—	16 sött,	söt.
49	—	17 adattatnak,	hozattatnak.
57	—	18 erkölts,	erköltsök.
58	—	15 A'	a'
61	—	16 tsak,	tsak az.
62	—	22 hátallo,	házalló.
79	—	16 jelentvén,	jelentetvén.
79	—	30 e'	és.
85	—	2 Prádikator,	Prédikátor.
95	—	4 Theologiában,	Theologiában.
134	—	14 tartának,	tartanak.
135	—	31 Páfztornak,	Lelki Páfztornak.
142	—	12 ö meg,	nő meg.
142	—	13 ottis virágzik,	ott virágzik.
148	—	III. TZIK- KELY.	A' vétezőkkel va- ló bá' as módjáról.
150	—	1 A'közönséges,	Közönséges.
153	—	12 el ö,	elő.
158	—	17 bűnökkel,	bűnökre.
164	—	24 idvetség e',	idvetsége.

<i>Oldal.</i>	<i>Sor.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Jobbitás.</i>
169	— 32	azt eszközli,	az eszközöltetik.
173	— 19	jószágok,	jószágtól.
175	— 28	vallása,	vallását.
180	— 22	<i>delicia</i> ,	<i>delicta</i> .
186	— 12	ugyan,	ugyan azon.
193	— 24	<i>Excommuni-</i> <i>catio</i> ,	<i>Excommunicatio</i> , melly.
193	— 27	magában való,	magános,
193	— 37	szemét,	szemét azEkklé'siái fenyítéket gyakorló személy.
199	— 16	befojások,	befojása.
207	— 1	jús,	just.

